ELLIE

rochie vărgată

.Ai*"* *’

A refuzat să ¡şi piardă speranţa.

A avut curajul să se îndrăgostească .

ti;5:

Itită:: •

¡¿t

* – >

* r llfuT – 9 ;r;f

bol*
BOOKS

Cărţile despre care toată lumea vorbeşte!

O colecţie care cuprinde cele mai noi thrillere, cărţi poliţiste şi de suspans – romane aflate în topurile internaţionale, ecranizate sau în curs de ecranizare, traduse în zeci de limbi – cărţi provocatoare, pe care abia aştepţi să le citeşti

ELLIE MIDWOOD

Fata în rochie vărgată

Traducere din limba engleză şi note

ADINA şi GABRIEL RAŢIU

EDITURA LITERA
Bucureşti

Ellie Midwood

The Girl in the Striped Dress

Copyright © 2021

Ediţie publicată pentru prima dată în Marea Britanie în 2021 de Bookouture, un imprint al Storyfire Ltd

Editura Litera tel: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425

16 19 e-mail: contact@litera.ro www.litera.ro

Fata în rochie vărgată

Ellie Midwood

Copyright © 2023 Grup Media Litera pentru ediţia în limba

română

Toate drepturile rezervate

Conţinutul acestei lucrări electronice este protejat prin

Copyright si este

destinat

exclusiv utilizării în scop privat pe dispozitivul de citire pe

care a fost

descărcat.

Orice altă utilizare, incluzând împrumutul, schimbul,

reproducerea integrală

sau

parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia

publică, prin

internet

sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau

temporară pe

dispozitive

sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele

decât cele pe care a

fost

descărcată, vânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc,

fără consimţământul editorului, este strict interzisă.

Dreptul de folosinţă al prezentei lucrări nu este

transferabil. Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparţin companiei Grup Media Litera SRL.

Editor: Vidraşcu şi fiii Redactor: Mona Apa Corector: Cătălina Călinescu Prepress copertă: Flori Zahiu-Popescu Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.

ISBN 978-606-33-9807-0 ISBN EPUB 978-606-33-9945-9

Pentru R. Te iubesc.

INTRODUCERE

Fata în rochie vărgată este un roman bazat în mare parte pe o poveste adevărată. Voi oferi mai multe detalii cu privire la autenticitatea anumitor personaje şi evenimente în Nota istorică de la finalul cărţii, dar am simţit nevoia să scriu această scurtă introducere deoarece povestea de faţă este foarte diferită de ceea ce am afiat despre Auschwitz de-a lungul anilor. Am citit nenumărate memorii şi studii istorice, şi majoritatea se concentrau asupra deţinuţilor obişnuiţi şi a suferinţelor lor; adeseori, erau poveştile unor supravieţuitori în cele mai potrivnice condiţii, în barăci insalubre şi suprapopulate şi în echipele de muncă în aer liber, unde deţinuţii erau constant bătuţi şi hărţuiţi de Kapo[1] şi de brutalii gardieni SS – pe scurt, poveşti despre exterminare prin muncă silnică, pe care supravieţuitorii norocoşi le-au putut relata. Pornind de la acele memorii şi studii, aceasta a fost mereu impresia mea generală despre Auschwitz-Birkenau. Povestea Helenei este cu totul diferită şi am vrut să vă ofer, chiar dinainte de a citi romanul, o prezentare sumară a experienţelor trăite de ea la Auschwitz-Birkenau.

În primăvara anului 1942, două mii de tinere din Slovacia au fost deportate în lagărul de concentrare de la Auschwitz. Printre ele se găsea şi Helena Citronovâ. La scurt timp după aceea, un soldat rănit din Waffen-SS, Franz Wunsch, a fost transferat de pe Frontul de Est la Auschwitz, fiind declarat inapt de luptă. Helena era programată să moară în camera de gazare pe 22 martie, dar, printr-o coincidenţă norocoasă, cu o zi înainte, colegii lui Wunsch au adus-o la cazarmă, să-i cânte lui Franz, care îşi aniversa ziua de naştere. Potrivit mărturiilor date după război de Helena şi Franz, germanul a fost atât de încântat de talentul fetei încât a cerut anularea

*

execuţiei si a transferat-o în subordinea lui, la asa-

* * ' *

numitul serviciu Kanada.

Am schimbat numele de familie ale personajelor principale, Helena şi Franz; majoritatea numelor persoanelor reale, angajate sau încarcerate la Auschwitz, au rămas neschimbate, precum şi personalitatea şi faptele lor, pe care m-am străduit să le transpun în roman, aşa cum reies din memoriile supravieţuitorilor, din documente istorice şi din studiile realizate de-a lungul anilor de diverşi istorici.

Acţiunea din *Fata în rochie vărgată* se desfăşoară în mare parte la serviciul Kanada – un complex alcătuit din mai multe hale şi clădiri de depozitare şi dezinfecţie. Sectorul Kanada (am păstrat scrierea originală din limba germană) a fost supranumit

astfel de deţinuţi din cauză că la serviciul de sortare,

* > *

unde erau aduse toate bunurile nou-sosiţilor, era o mare abundenţă de haine, bijuterii şi valută. Oamenii priveau Canada ca pe o ţară a bogăţiilor şi, cum la Kanada de la Auschwitz puteai găsi aproape orice, aşa i-a rămas numele. Obiectele sortate erau ulterior dezinfectate şi trimise în Germania, iar aurul şi banii ajungeau la Reichsbank. Acolo lucrau mai cu seamă femei şi era unul dintre cele mai râvnite servicii din lagăr, fiindcă nu necesita eforturi fizice mari, iar deţinuţii nu erau obligaţi să se radă pe cap, puteau purta haine civile şi aveau voie să ia alimente şi alte obiecte de uz personal. Femeile repartizate la Kanada duceau o viaţă cu totul diferită de deţinutele din lagărul de la Birkenau (barăcile lor se afiau chiar în incinta Kanadei, şi nu în lagărul de femei) şi condiţiile de trai erau considerabil mai bune. De asemenea, femeile din sectorul Kanada puteau face duş zilnic şi erau rareori supuse selecţiilor derulate periodic în restul lagărului.

Iată câteva dintre mărturiile supravieţuitorilor cu privire la Kanada:

„Fetele care lucrează acolo au de toate – parfum, apă de colonie –, iar coafurile lor par făcute de cele mai bune coafeze din Paris. În afară de libertate, au tot ce-şi poate dori o femeie. Nici dragostea nu le lipseşte; fiind înconjurate de bărbaţi, deţinuţi şi gardieni SS, acest lucru este inevitabil... La zece

metri de baraca lor, pe partea cealaltă a gardului de sârmă ghimpată, se înalţă coşurile dreptunghiulare ale crematoriilor care ard constant, incinerându-i pe proprietarii bunurilor pe care aceste făpturi minunate le triază în depozite” – Simon Laks şi René Coudy, membri ai orchestrei de la Birkenau (citat din „People in Auschwitz” de H. Langbein).

Kitty Hart, una dintre fetele din sectorul Kanada, îşi descrie astfel experienţa: „Era o vară superbă. Soarele ardea, iar noi, cele care lucram în schimbul de noapte, nu prea reuşeam să dormim pe timpul zilei. De obicei, ne trezeam după prânz şi, dacă vremea era frumoasă, ne lungeam pe iarba din faţa bărăcii, ca la plajă, stropindu-ne din când în când cu apă, ca să ne răcorim. De multe ori cântam şi dansam, şi chiar ne făcuserăm o mică formaţie. Neam regăsit pofta de râs şi de glume. Eu petreceam multe ore citind cărţi pe care cei trimişi la gazare le aduseseră cu ei din Polonia. Situaţia noastră era una dintre cele mai inimaginabile cu putinţă. Trăiam înconjurate de ţipetele muribunzilor, de fumul crematoriilor care întuneca cerul şi umplea aerul cu cenuşă şi mirosul greu al cadavrelor arse. Cred că lucrul de care ne păsa cel mai mult în perioada aceea era să nu ne pierdem minţile şi de-asta râdeam şi cântam, deşi eram la doi paşi de infernul de foc. Este uluitor cât de multe pot îndura trupul şi sufletul când nu au încotro. Te obişnuieşti cu aproape orice” (citat din „People in Auschwitz” de H. Langbein).

în paginile care urmează veţi afla povestea Helenei – fata de la Kanada.

[1] Deţinut într-un lagăr nazist, desemnat să-i supravegheze pe ceilalţi şi să desfăşoare diverse sarcini administrative

1

Germania, 1947

La lumina galbenă şi caldă a lustrei, doctorul Hoffman răsfoia *Spruchkammerakte*-ul întocmit pentru Franz Dahier – dosarul Tribunalului de Denazificare, ignorând cu desăvârşire agitaţia din jur. înţelegea entuziasmul tovarăşilor săi din armata americană. Nu auzeai în fiecare zi de un caz curios ca acesta. După ce programul de denazificare a trecut în seama germanilor, în luna martie a anului trecut, americanii s-au bucurat să păstreze doar rolul de monitorizare a proceselor din sectorul lor, fără a le şi prezida. Considerau că şi-au făcut datoria cu Procesele de la Nürnberg; îi trimiseseră la spânzurătoare pe principalii făptaşi – acum era treaba nemţilor să-şi împartă conaţionalii în vinovaţi şi... *mai puţin vinovaţi,* se gândea doctorul Hoffman.

în mod normal, nici n-ar fi fost prezent aici. Tribunalul de Denazificare pentru delicte minore nu necesita opinia unui psihiatru; doar verdictul preşedintelui, dat, în general, după o analiză caraghios de scurtă a dovezilor şi o amărâtă de audiere de două ore, asta dacă inculpatul avea noroc ca judecătorii să-i acorde două ore. Sistemul era atât de copleşit de aceste audieri, încât preşedinţii completelor de judecată voiau să-i trimită pe acuzaţi cât mai repede la plimbare, căci, în loc de unul, mai aşteptau patruzeci de foşti prizonieri de război citaţi să se prezinte la audieri.

Era de înţeles, de asemenea, că Departamentul de Siguranţă Publică al SUA, care-i supraveghea, nu-i condamna pe preşedinţii germani pentru că se grăbeau să împartă verdictul „nevinovat”. Dacă inculpatul nu era găsit vinovat de a fi comis crime de război majore sau crime împotriva umanităţii, se alegea cu o pedeapsă blândă şi restricţii la angajare. *Ce dacă ai vandalizat băcănia unui evreu în 1938 şi ţi-*

ai denunţat vecinul la Gestapo? N-ai voie să ocupi funcţii publice o perioadă, dar te poţi plimba liniştit pe străzi, spre deosebire de evreul şi vecinul sus-amintiţi, amândoi morţi acum, nu de mâna ta, dar cu ajutorul tău. Nu înseamnă că ai comis o infracţiune gravă, sau măcar una care să justifice condamnarea la închisoare. Eşti un simplu adept sau membru al Partidului Nazist.

Doctorul Hoffman se întreba cât de repede vor reveni în funcţii importante aceşti adepţi sau membrii „disculpaţi", după ce armata americană va lăsa Germania să se descurce singură. Se întreba, de asemenea, dacă la fel se va întâmpla şi cu tânărul care-l privea cu ochi sinceri din fotografia alb- negru, ataşată la dosar. Dintr-un motiv necunoscut, bărbatul renunţase la dreptul de a fi asistat de un avocat, susţinând că se putea apăra foarte bine şi singur. Psihiatrul a ridicat fotografia ca să se mai uite o dată pe *Arbeitsblatt*-ul lui Dahler – fişa pusă peste dosar.

Nume de familie:
Dahler Prenume: Franz
Meserie: mecanic Oraş:
München Adresa...

Trecând peste următoarele informaţii, doctorul Hoffman şi-a îndreptat atenţia spre *Vermögensübersicht* – lista activelor lui Dahler. Nu era nimic notabil în ea; nu existau clădiri sau apartamente pe numele lui, doar o casă de familie în Austria, deţinută în coproprietate cu mama lui şi în care nu locuia. Conform extrasului de cont, avea puţin peste trei mii de mărci pe numele lui; nu deţinea opere de artă, bijuterii sau aur. La rubrica „Animale", Dahler notase: *Prinz, lup alsacian,* neînţelegând probabil că ar fi trebuit să enumere animalele domestice de pe urma cărora putea obţine câştiguri financiare, şi nu animalele de companie. Citind asta, doctorul Hoffman nu şi-a putut reţine un zâmbet, nu răutăcios, ci sincer amuzat.

Grad militar: Unterscharführer SS[2], SS-Totenkopfverbände[1]
Detaşări pe perioada războiului: *Waffen-SS* (demobilizat din cauza unei răni suferite); KZ Auschwitz, Kommandoführer; Waffen-SS (prizonier de război, capturat de Armata SUA)
Crime de război sau crime împotriva umanităţii: Nepus sub acuzare

Nu a fost pus sub acuzare. Doctorul Hoffman a închis dosarul şi şi-a pipăit distrat buzunarul, căutând pachetul de ţigări. Majoritatea foştilor membrii SS cu grad relativ mic aveau trecut acelaşi verdict – echivalând, practic, cu dreptul la viaţă – în documentele primite de la Departamentul de Război al SUA, la eliberarea timpurie din lagărele pentru prizonieri de război. Doar cei mai cruzi criminali erau puşi sub acuzare. Personajele neînsemnate, precum Dahler, deşi cu siguranţă aveau şi ele mâinile mânjite de sânge, pur şi simplu erau „nepuse sub acuzare”. Nu „achitate”, ci „nepuse sub acuzare”. Pentru că, dacă Departamentul de Război se apuca să deschidă proces fiecărui gardian, nu le- ar mai fi ajuns închisorile şi spânzurătorile pentru
toti naziştii.
> >
Fost nazist sau nu, asta era altă discuţie, trebuia să recunoască doctorul Hoffman în sinea lui. Audierea asta scurtă era, de fapt, în folosul lui Dahler, ca să fie oficial dezvinovăţit şi să-şi găsească o slujbă şi mai bună şi să-şi trăiască viaţa, pe când victimele lui...
Psihiatrul a ridicat ochii în spatele ochelarilor cu ramă metalică şi s-a uitat la ceasul de pe perete. în zece minute urma să înceapă şedinţa. Un fior scurt de emoţie, sau poate voioşie, îi înţepa plămânii, cu acele lui de gheaţă, de câte ori trăgea din ţigară. Spre deosebire de ceilalţi ofiţeri din cameră, el nu făcea supoziţii cu privire la rezultatul procesului; nu vorbea deloc. în general

vorbea puţin. Toată viaţa fusese un atent observator al firii omeneşti, un savant căruia îi făcea imensă plăcere să studieze natura umană şi străfundurile psihicului unei persoane.

Se lămurise de mult că vorbele urmăresc aproape întotdeauna să ascundă adevărul. Prefera să asculte tonul vocii, să analizeze gesturile instinctive şi să remarce discrepanţele cele mai fine dintre ceea ce se spune şi cum se spune, iar acesta era unul dintre motivele pentru care se afla azi aici.

Andrej Novâk, fost deţinut la Auschwitz, susţinea că *justiţia trebuie să-şi facă datoria, şi nu cu „disculpări" de rahat, ci cu desăvârşită seriozitate, aşa cum se întâmpla înainte de război.* Din punctul lui de vedere, acuzatul acesta trebuia să plătească scump pentru faptele lui. Doctorul Hoffman s-a mai uitat o dată la slovac. Nu-ţi trebuia diplomă de psihiatru ca să observi nervozitatea tânărului. Se plimba prin cameră de parcă ar fi vrut să facă gaură-n covorul acela, care supravieţuise ca prin minune bombardamentelor, şi fuma ca un turc. *N-ai cum să nu-l compătimeşti; atât de tânăr şi deja distrus.*

- Nu pricep. De ce nu-l arestează şi-l trimit la închisoare? a mormăit Andrej Novâk, în engleza lui cu accent străin.

Doctorul Hoffman a remarcat vena umflată de la tâmpla tânărului. La vreo douăzeci şi cinci de ani, Novâk avea acea frumuseţe sălbatică şi melancolică specifică celor ca el – supravieţuitori care trecuseră prin iad, iar acum erau hotărâţi să le plătească cu aceeaşi monedă celor care i-au chinuit. Proaspeţii vânători de nazişti, indivizi ameninţători şi eroi tenebroşi, care insuflau deopotrivă teamă şi respect tuturor celor care-i întâlneau.

- Sau mai bine-l spânzură repede. Merită cu vârf şi-ndesat.

- Vorbim de un tribunal de denazificare, nu de un linşaj în Vestul Sălbatic, i-a răspuns calm locotenentul Carter, unul dintre ofiţerii de la Departamentul de Siguranţă Publică.

Medaliile care-i acopereau pieptul stăteau

dovadă curajului pe care-l arătase în luptă încă de la debarcarea în Normandia. Spre deosebire de doctorul Hoffman, el era un soldat adevărat, nu un birocrat, cum se considera psihiatrul. Carter, brunetul si virilul Carter, emana forţă de fiecare

dată când intra într-o încăpere, dar lăsa toate chestiunile intelectuale în seama colegului său, doctorul Hoffman. Asa cum Hoffman se considera
>
un birocrat, Carter se descria fără jenă drept *un simplu soldat, fără diplome impresionante.* La începutul anului 1945, Carter a fost printre primii care i-au interogat pe prizonierii de război; analiticul Hoffman îşi exprima opiniile cu privire la presupuşii criminali de război şi semna rapoartele lui Carter pentru Biroul de Servicii Strategice, la care ataşa concluziile sale. Carter se pricepea să smulgă răspunsuri de la cei interogaţi, iar Hoffman ştia când răspunsul e o minciună. Formau o echipă bună; toţi cei din jur credeau asta.

- înţeleg că e o problemă încă sensibilă şi personală...

- Personală? a răbufnit Novâk, săgetându-l pe Carter cu o privire fioroasă. E al dracului de personală. Individul ăsta m-a biciuit pe spinare în mai multe rânduri şi odată era cât pe ce să mă arunce în groapa cu foc – de viu! Dacă nici asta nu e ceva personal, nu ştiu ce e! Ofiţerii voştri de la Departamentul de Război l-au închis, laolaltă cu alţi criminali cu grad înalt, într-un lagăr pentru prizonieri de război! Ce nu pricep e de ce-au retras acuzaţiile care-i erau aduse. Omul e un ucigaş până- n măduva oaselor!

- Tocmai de-asta vă aflaţi aici, a replicat Carter impasibil. în calitate de coreclamant şi martor al acuzării, dumneavoastră ne veţi ajuta să lămurim situaţia. Dar procedura trebuie respectată. Din momentul ăsta, e cuvântul dumneavoastră împotriva cuvântului dumnealui.

Novâk se pregătea să intervină, dar Carter l-a oprit, ridicând în aer palmele sale uriaşe.

- Nu vă simţiţi ofensat. Eu vă cred. Dar şi dumnealui are un martor care va depune mărturie în favoarea sa...

- O femeie pe care a abuzat-o în mod sistematic când era deţinută în lagăr şi pe care a

silit-o să se mărite cu el, ca să primească certificatul de

- denazificare de la voi, americanii! a spus Novâk, aproape răcnind ultimele cuvinte.

Doctorul Hoffman se foia de pe un picior pe altul, împărtăşea părerea lui Carter; nu era o idee prea înţeleaptă să aducă foşti deţinuţi din lagăr în sala de judecată. Una era să colaboreze cu ei la găsirea foştilor criminali de război, căci, în astfel de cazuri, ajutorul lor era absolut nepreţuit. Dar dacă-i puneau faţă în faţă cu foştii lor agresori, lucrurile nu aveau cum să se termine bine. Ca psihiatru, avea convingerea fermă că e preferabil ca foştii deţinuţi să interacţioneze cât mai puţin cu foştii temniceri. *Lăsaţi-i să găsească alinare în verdict Când un făptaş e găsit vinovat, iar asta le conferă un sentiment de eliberare, lăsaţi-i să-şi reclădească vieţile şi să dea uitării acest coşmar o dată pentru totdeauna.* Nu le era de nici un folos să trăiască bântuiţi de acea ură neagră şi mistuitoare. Nu făcea decât să-i macine din interior, ca o amintire acidă a trecutului însângerat.

Hoffman nu privise mereu lucrurile aşa. Dimpotrivă, la începuturile carierei sale „locale”, când a fost prima oară detaşat în Germania, psihiatrul tânăr şi idealist, proaspăt licenţiat, era ferm convins că e în folosul victimei să-şi înfrunte fostul agresor. Dar, asistând la recidive grave după perioade lungi de progres şi chiar la sinucideri, şi-a schimbat radical opinia. Cazurile din lagărele de concentrare, îndeosebi de la Auschwitz şi Mauthausen, erau cele mai grave. Nimeni nu scăpase fără sechele din aceste două locuri.

- înţeleg ce simţiţi, domnule Novâk, a spus Carter după o pauză, îndulcindu-şi tonul. Dar mergem într-o sală de judecată. Credeţi că veţi reuşi să vă stăpâniţi? Nu vreau să se transforme totul într-o circ. N-ar fi mai bine să folosim declaraţia dumneavoastră scrisă, ca să nu trebuiască să-l întâlniţi pe domnul Dahler? a întrebat, uitându-se la ceasul de pe perete, cum

făcuse şi Hoffman, cu doar câteva minute mai devreme. încă e timp să vă răzgândiţi. Nu sunteţi obligat să asistaţi la audiere.

Novâk a tras aer în piept, părând să se liniştească.

- Nu vreau decât să mă ascultaţi.
- Si asta vom face. Dar credeţi că sunteti în stare
;>>
să dati o declaraţie calmă si obiectivă?
>>>
Zvâcnetul maxilarului lui Novâk n-a scăpat ochilor lui Hoffman. Cu toate astea, vânătorul de nazişti slovac şi-a stăpânit emoţiile şi a încuviinţat încet din cap.

- Da. Cred că sunt. Trebuie. Pentru *ea.* El merită să moară în închisoare, ca să n-o mai poată răni. O să vă dovedesc că omul e un mincinos inveterat, un ucigaş cu sânge-rece şi un violator care a manipulat- o pe această biată tânără şi a transformat-o într-o sclavă, mai întâi în lagăr şi acum luând-o de soţie.

Se simţea dispreţul în tonul său când a rostit cuvântul *soţie.* Slovacul nu credea nici în ruptul capului că o fostă deţinută dintr-un lagăr de exterminare s-ar căsători de bunăvoie cu bărbatul care a fost comandantul sectorului ei. Nici doctorul Hoffman nu credea asta. Cunoscuse multe femei cărora le tremura glasul când vorbeau despre gardienii SS, chiar şi la doi ani de la eliberare. Aveau ochii mari de frică, după lunile de abuzuri constante. Degetele nervoase se agăţau şi mototoleau inconştient tivul fustelor. Vorbeau despre acei gardieni pe tonuri pătimaşe şi acuzatoare şi cu o ură aproape palpabilă, sau cu groază şi lacrimi, scuturând din cap şi tremurând din toate încheieturile la auzul numelui cutărui sau cutărui gardian SS.

Se înţelege de la sine că atunci când Carter a pus dosarul lui Dahler pe biroul lui Hoffman şi i-a spus pe obişnuitul său ton placid: *Ca specialist, cred că o să ţi să pară interesant,* psihiatrul a rămas de-a dreptul stupefiat. Un fost gardian SS de la Auschwitz, citat să se prezinte la audieri în faţa Tribunalului de Denazificare, dorea să-şi cheme soţia ca martor. Soţia, care fusese detinută în subordinea lui. O evreică slovacă. Chiar că era interesant.

- Domnule Novâk, vă asigur că vom face tot ce ne stă în putinţă să îl tragem pe domnul Dahler la răspundere, dacă se va dovedi că se face într-adevăr

- vinovat de aceste crime, l-a asigurat Carter pe colegul său slovac, care ajutase Poliţia Militară să identifice şi să prindă numeroşi nazişti, şi a făcut un semn din cap spre doctorul Hoffman. Acesta este şi motivul pentru care doctorul Hoffman se află aici. O va observa cu atenţie pe doamna Dahler când depune mărturie şi, în cazul în care va constata că este constrânsă în vreun fel, îl vom plasa pe domnul Dahler în arest provizoriu, vom reprograma procesul şi vom discuta cu dumneaei între patru ochi, ca să n-o mai poată influenţa. Sunteţi mulţumit?

Vânătorul de nazişti a încuviinţat din cap, vizibil satisfăcut de răspuns. *Exact la ţanc,* a remarcat în gând doctorul Hoffman, căci tocmai atunci a deschis uşa un poliţist militar şi i-a anunţat că sunt aşteptaţi în sala de judecată.

Sala de judecată, doar una dintre multele săli de la Tribunalul de Stat, era micuţă şi incomplet refăcută după stricăciunile suferite în ultimele luni de război. Lambriurile însă erau încă intacte, la fel şi podeaua camerei. Aripa vestică fusese cea mai afectată de bombele căzute peste oraş în primăvara lui 1945, laolaltă cu tavanul alb, brăzdat de nenumărate crăpături, ca un soldat care-şi poartă cu mândrie cicatricile căpătate în luptă.

în sfârşit, uşa s-a deschis fără zgomot, făcându-i pe toţi cei prezenţi să întindă gâturile. Aprodul a scos capul pe coridor şi-a strigat numele lui Franz Dahler. Andrej Novâk s-a îndreptat pe scaun, într-o poziţie nefiresc de rigidă.

Pe uşă a intrat un tânăr. Doctorul Hoffman îl examina stăpânit de o curiozitate rece. Un chip frumos; frunte înaltă, trăsături bine conturate şi plăcute, ochi albaştri şi expresivi. Păr negru, ondulat, pieptănat cu grijă pe spate. Doctorul Hoffman nici n-a observat-o pe soţie, ascunsă în spatele siluetei înalte a bărbatului ei, până când Dahler nu a ajuns în faţa sălii, unde-l aştepta un

scaun pregătit special pentru el. Abia atunci, femeia a ieşit din ascunzătoare, şi doar după ce bărbatul s-a întors spre ea şi a luat-o de mână. Nu i-a dat

drumul nici măcar când a intrat preşedintele, în schimb a cerut să se adreseze Curţii înainte să înceapă audierea.

Preşedintele a încuviinţat din cap.

- Ne îngăduie Onorata Instanţă ca soţia mea să stea lângă mine?

Avea o voce surprinzător de plăcută, cu un uşor accent pe care doctorul Hoffman l-a recunoscut a fi austriac.

- Locurile aglomerate îi provoacă nelinişte, mai ales dacă e singură. S-ar simţi mult mai bine dacă ar sta lângă mine. în acest fel, pot să o ţin de mână dacă o copleşesc emoţiile, a explicat Dahler.

Doctorul Hoffman s-a uitat la doamna Dahler, care stătea lângă soţul ei, cu privirea în pământ. Era o femeie frumoasă, cu un păr lucios, castaniu- închis, aproape negru, sprâncene arcuite şi buze pline, bine conturate, probabil foarte atrăgătoare atunci când zâmbeau, dar care erau acum strânse într-o linie crispată. Sub costumul făcut la comandă, i se vedea ţinuta rigidă; chipul trăda o expresie temătoare, iar pielea avea o paloare bolnăvicioasă, aproape de culoarea perlelor de la gât.

Măcar a gătit-o frumos, a fost primul gând care s-a insinuat în mintea doctorului Hoffman, dar l-a alungat imediat. Era aici în calitate de observator imparţial, şi totuşi îi venea greu să rămână nepărtinitor după ce auzise discursul pătimaş al lui Novâk. *E un mincinos inveterat, un ucigaş cu sânge- rece şi un violator care a manipulat-o pe această biată tânără şi a transformat-o într-o sclavă, mai întâi în lagăr şi acum luând-o de soţie*.

- Doamnă Dahler, doriţi să staţi lângă soţul dumneavoastră, sau preferaţi să staţi singură? a întrebat-o preşedintele.

Doctorul Hoffman a remarcat că degetele femeii tremurau aproape imperceptibil. Fără să o privească,

Franz Dahler i-a strâns mâna cu blândeţe. Doamna ;
Dahler a ridicat imediat ochii la preşedinte.

- Da, vă rog. Aş dori să stau lângă soţul meu, Onorată Instanţă.

Avea o voce melodioasă, dar oarecum tensionată. Germana ei era uşor poticnită, cu un vag accent estic.

Au mai adus un scaun şi l-au aşezat lângă cel rezervat acuzatului. Dahler a aşteptat să se aşeze
soţia lui si a strâns-o încet de umăr înainte să ia si
> > >
el loc. Doctorul Hoffman nu-i vedea expresia în momentul acela, dar a rămas surprins de reacţia doamnei Dahler. în loc să tresară, cum ar fi făcut majoritatea victimelor unor agresiuni, şi-a privit soţul cu un zâmbet cald şi plin de recunoştinţă.

Hm, deci n-a fost o ameninţare tacită? A încercat s-o încurajeze, ca orice soţ grijuliu? Chiar să fi fost tulburată, iar el a încercat s-o menajeze? Sau totul a fost doar o prefăcătorie bine pusă la punct?

A urmat procedura obişnuită.

- Inculpat, ridică mâna dreaptă şi jură... Numele complet, te rog. Data naşterii. Ocupaţia actuală. Ocupaţia în timpul războiului. Ai fost vreodată pus sub acuzare pentru crime de război şi crime împotriva umanităţii? Când ai fost eliberat din lagărul pentru prizonieri de război, de către Departamentul de Război al Statelor Unite ale Americii?

Dahler a răspuns calm şi sigur pe el. Douăzeci şi cinci de ani. Mecanic auto. Fost gardian SS în lagărul de concentrare de la Auschwitz. înainte de asta, soldat Waffen-SS. Demobilizat de pe Frontul de Est din cauza unei răni suferite. N-a fost niciodată pus sub acuzare pentru crime de război sau crime împotriva umanităţii. Achitat de Departamentul de Război al SUA pe 14 decembrie 1945. Eliberat din lagărul pentru prizonieri de război la aceeaşi dată. S-a căsătorit cu Helena în ziua următoare.

Cu această ocazie, Hoffman a aflat prenumele doamnei Dahler. *Helena.* Un zâmbet fugar a trecut pe chipul femeii în momentul în care soţul

ei a amintit de căsătorie. Doctorul Hoffman a consemnat în carnet.

Odată încheiată partea formală a interogatoriului, preşedintele s-a aşezat mai comod în scaun şi i s-a adresat inculpatului.

- în mod normal, tribunalul ar fi dat verdictul pe baza declaraţiilor martorilor, a însuşirilor personale şi a scrisorilor de recomandare puse la dispoziţia noastră de către Departamentul de Război – ai primit caracterizări excepţionale din partea ofiţerilor din lagărul pentru prizonieri de război în care ai fost închis. Cu toate astea, domnul Novâk, în calitate de coreclamant, a cerut o anchetă amănunţită a crimelor săvârşite de dumneavoastră, care, potrivit acuzării, sunt calificate drept crime împotriva umanităţii.

Era imposibil de spus dacă acele cuvinte şi liniştea apăsătoare care a urmat l-au alarmat în vreun fel pe Franz Dahler, căci nu şi-a trădat nici o clipă
emoţiile.
>

Apoi preşedintele a arătat cu stiloul în direcţia lui Andrej Novâk.

- îl cunoaşteţi pe acest om, nu-i aşa?

în momentul în care Dahler a întors capul spre fostul său prizonier, doctorul Hoffman a urmărit cu atenţie reacţiile ambilor bărbaţi. Novâk, schimonosit la faţă de furie, scrâşnea atât de aprig din dinţi, încât i se vedeau muşchii zvâcnind sub pielea acoperită de transpiraţie. Se uita la fostul gardian SS cu ură nedisimulată, gata să se năpustească asupra lui cu prima ocazie.

Pe chipul lui Dahler, în schimb, nu era nici o încreţitură. S-a uitat la slovac cu un calm fascinant, apoi s-a întors către preşedinte şi a rostit litera A şi un şir de numere cu un glas atât de scăzut, încât doctorul Hoffman nu le-a putut desluşi.

Pe gâtul lui Novâk pulsa o venă. Preşedintele s-a întunecat la faţă.

- îmi cer iertare, Onorată Instanţă, a zis Dahler, cu un zâmbet firav pe buze, dar nu şi în ochi. Vă imaginaţi, probabil, că e o glumă proastă. îl ştiu pe acest bărbat, dar nu şi cum îl cheamă. îi ştiu doar numărul. Rareori se întâmpla

să aflăm numele deţinuţilor din lagăr; îi strigam după numărul pe care-l primeau la sosire. Cel tatuat pe antebraţ.

în momentul acela, Helena Dahler a tras uşor de mâneca lungă a sacoului. Pentru doctorul Hoffman,

părea să fie un gest reflex. Se ruşina de numărul ei şi era obişnuită să-l ascundă.

- Aţi spus că v-aţi cunoscut soţia în lagăr.

Era prima oară când psihiatrul i se adresa direct lui Dahler. Nu aşa proceda în general, dar voia să clarifice ceva.

- *JawohlA*
- în ce an?
- A fost adusă din Slovacia pe 21 martie 1942.
- Este uluitor cât de bine reţineţi datele, tinere, a remarcat preşedintele.

Dahler a plecat ochii în pământ, ascunzându-şi zâmbetul.

- Doar pentru că a coincis cu ziua mea de naştere, Onorată Instanţă.
- Aţi declarat că nu cunoşteaţi numele deţinuţilor, ci doar numerele lor, a repetat dr. Hoffman. Şi pe soţia dumneavoastră tot doar după număr o cunoşteaţi înainte de eliberare?
- Bineînţeles că nu, a răspuns Dahler, chicotind de parcă Hoffman îi pusese o întrebare stupidă. Când i-am aflat numele, încă nu avea număr.
- Cum aşa?

Helena a răspuns în locul soţului ei, surprinzându-l încă o dată pe psihiatru cu tonul ei sigur.

- Pentru că eram programată să mor a doua zi. Nu-i mai tatuează pe cei care urmează să meargă la camera de gazare. Franz m-a salvat de la moarte. Şi niciodată, absolut niciodată, nu m-a strigat după număr. întotdeauna mi-a spus Helena.

[2] Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de sergent

- **Organizaţia SS responsabilă cu administrarea lagărelor de concentrare (literal, „Unităţile Cap de Mort”, având însemne cu cranii şi oase încrucişate)**
- **„Da, să trăiţi" (în limba germană în original)**

S

HELENA

Auschwitz, 21 martie 1942

Ce face un om când află că mai are de trăit doar douăzeci şi patru de ore?

Eu, una, mi-am pieptănat părul cu migală, aşa cum mi-a ordonat Rottenführer[1] Wolff, pregătindu- mă să devin un cadavru atrăgător. Nu boala avea să- mi curme viaţa cât de curând, ci condamnarea pentru o crimă pe care nu o comisesem. Eram deţinută, iar aceasta mi-era temniţa, una cum doar în cele mai cumplite coşmaruri îţi poţi imagina. Am ucis pe cineva ca să ajung aici? Nu. Ucigaşii purtau un triunghi verde pe uniforme. Unii chiar scăpau de aici, după ce-şi ispăşeau pedeapsa, cel puţin aşa mi s-a spus.

Nu mai departe de azi-dimineaţă, în timp ce aşteptam pe rampă, cât gardienii SS hotărau ce să facă cu noi, un bărbat în uniformă vărgată ne-a explicat care era motivul întârzierii. Conducătorii lagărului îl felicitau pe un Kapo care-şi executase pedeapsa şi-l repuneau în libertate, reabilitat, cu toate urările de bine. Pare-se, într-o criză de gelozie, respectivul Kapo (un fel de deţinut supraveghetor, din câte-am înţeles din explicaţiile bărbatului) îşi omorâse nevasta cu un cuţit de măcelărie, dar munca sârguincioasă depusă în lagăr îi adusese graţierea, chiar din partea lui Herr Kommandant.

Fiind neamţ, bineînţeles că infracţiunea săvârşită de Kapo nu era la fel de impardonabilă ca a noastră. El era doar un ucigaş. Noi eram evrei programaţi să murim imediat ce se încheia povestea cu proaspătul graţiat Kapo – ne-a anunţat cu glas vioi un gardian SS abia sosit. După care a apărut altul, a tuşit stânjenit în

pumn şi-a raportat că blestemaţii de pereţi ai unuia dintre coşurile crematoriului s-au surpat din nou, iar exterminările trebuie amânate

până când îi repară cei din Sonderkommando. Din când în când, se uitau lung la noi şi lăsau capul într-o parte, cu ochii mijiţi, părând să socotească ceva în minţile lor metodice – posibil numărul de gloanţe necesare ca să ne lichideze pe toţi şi numărul exact de persoane care să ne debaraseze trupurile tremurânde şi jalnice.

Stăteam în picioare, unul lângă altul, în şiruri ordonate de câte cinci; o mică armată de umbre resemnate, care se topeau deja în neant. în jurul meu domnea o tăcere mormântală. Până şi cei care vorbeau o făceau în şoaptă. Transportul nostru era compus exclusiv din femei tinere – al doilea sosit din Slovacia. Gardienii SS vorbeau făţiş despre soarta noastră; în general, femeile sunt supuse, puţin probabil să se revolte, aşa că soldaţii nu aveau motiv să se teamă. Tot ce puteam face era să tremurăm precum frunzele, abandonate pe rampa înzăpezită, şi să simţim cum ne pătrunde frigul, din tălpi şi până în inimi, transformându-le în pietre nesimţitoare, ca şi când am fi fost deja moarte. Unele plângeau pe înfundate, iar printre acestea era şi prietena mea, Cylka. Dar ea avea un motiv întemeiat – îi murise copilul pe drum, din cauza hipotermiei. Eu, una, preferam această amorţeală eliberatoare. Aşteptarea morţii iminente era mult mai uşoară astfel.

Stăteam încă pe rampă când s-a apropiat de noi un grup de soldaţi, însoţiţi de câţiva bărbaţi în pantaloni vărgaţi, dar cu jachete civile şi numere cusute pe piept. Bărbaţii în pantaloni vărgaţi s-au apucat să ne ia bagajele, explicându-ne calm şi raţional că, în curând, n-o să mai avem nevoie de ele. Unul dintre ei mi-a smuls valiza dintre degetele încleştate şi s-a uitat la mine compătimitor, dar i- am respins şi privirea, şi mila. Am ţinut ochii atintiti înainte, clocotind de asemenea furie si deznădejde încât îmi întunecau mintea.

îndepărtat şi nepăsător, soarele atârna printre nori, deasupra barăcilor perfect aliniate în faţa noastră. Câteva păsări băteau din aripi pe vălul albastru al cerului. Le urmăream călătoria cu

invidie. Ce mult mi-ar fi plăcut să pot face la fel – să-mi iau zborul şi să plec departe de-aici. Dar păsările nu intenţionau să fugă de suferinţa aceasta funebră. Dimpotrivă, s-au adunat deasupra uneia dintre barăci, poposind pe cablurile de electricitate din jur şi îmbrăcându-i acoperişul în cenuşiu – culoarea mantalelor SS. Probabil acolo era bucătăria şi, spre deosebire de noi, păsările nu aveau de ce să se teamă de SS. Dintr-un motiv sau altul, doar gardul de sârmă ghimpată nu le atrăgea. După ce l- am privit cu atenţie şi-am observat semnul cu cap de mort pe care scria în germană şi poloneză – *Halt / Stoj* –, mi-am dat seama că e foarte posibil să fie electric.

A mai venit un ofiţer îmbrăcat în gri şi a ordonat ca toate cele care ştiam să cântăm, să recităm poezii ori să dansăm să ne prezentăm la el imediat. Avea o faţă aspră şi nervoasă, şi o biciuşcă în mână. Femeile au şovăit câteva secunde, dar după ce-a şfichiuit din cravaşă în stilul caracteristic omului iute la mânie, câteva au ieşit temătoare în faţă. Una m-a îmbrâncit din greşeală şi m-am trezit separată de Cylka şi nas în nas cu un gardian SS căruia subalternii cu pantaloni vărgaţi i se adresau cu Rottenführer Wolff. Mi-a prins faţa în mâna înmănuşată şi, ca un negustor care-şi verifică marfa, a întors-o într-o parte şi-n alta. Basmaua mi-a alunecat de pe cap, dar nu m-a lăsat să o pun la loc.

- Frumoasă coamă, a comentat cu glas răguşit, de fumător, şi a lăsat o şuviţă să-i alunece printre degete. *Ja.* E bine. Vino.

Nu-mi venea să cred că toate acestea se întâmplau în decurs de doar câteva ore.

Wolff ne-a dus, pe cele câteva femei alese de el, la un fel de depozit – o clădire imensă, plină de obiecte personale şi valize de toate formele şi culorile, cu numele şi punctele de deportare

mâzgălite cu cretă pe ele. Subalternii lui Wolff ne-au aruncat valizele în acelaşi maldăr, fără pic de respect. Cred că atunci am înţeles că nu voi mai ieşi niciodată de-aici – mai exact, în viaţă.

- Bun venit în Kanada, tărâmul belşugului, a spus Wolff, desfăcând braţele într-un gest de ospitalitate batjocoritoare şi cu un zâmbet perfid pe buze. Savuraţi momentul. Păcat că n-o să rămâneţi prea mult timp, doamnelor.

Subalternii deschideau deja valizele şi scotoceau printre hainele şi lenjeria frumos împachetate, scoţând pulovere şi dresuri, cu aceeaşi figură impasibilă pe care o are măcelarul când triază copitele şi măruntaiele de bucăţile de carne.

- Nu mai staţi aşa îmbufnate, a zis Wolff, cu un rânjet sadic, şi s-a cocoţat pe marginea unei mese, aprinzându-şi o ţigară. Ar trebui să vă simţiţi onorate; toate hainele voastre vor fi dezinfectate şi trimise în Germania, ca să fie purtate de arieni. Nici părul vostru nu va fi irosit. Marinarii noştri din Kriegsmarine îl vor pune-n şosete, iar soldaţii Wermachtului, în bocanci. Fiţi mândre că puteţi face sacrificii pentru Măreţul Reich. Acum haideţi să vedem cât de bine ştiţi să cântaţi şi să dansaţi.

Când mi-a venit rândul, i-am spus calm că nu ştiu nici să cânt, nici să dansez. Dacă tot aveau în plan să ne omoare, preferam să nu mă supun acestei ultime umilinţe.

- Nu ştii să cânţi? Prostii! a replicat el, cu un pufhet dispreţuitor. Au o vorbă rusnacii, atâţia câţi au mai rămas din ei. *Dacă nu ştii cum, te învăţăm noi. Iar, dacă nu vrei, te convingem noi.* Ia zdrenţele astea şi mergi să te schimbi. Şi, ca să-nveţi să te porţi altă dată, o să fii vedeta spectacolului. Nu ieşi de-acolo până nu vin eu după tine. N-are rost să-i aţâţăm pe tăuraşii ăştia cu un spectacol care nu-i pentru ochii lor, a încheiat, uitându-se la subalternii săi, cu o figură arogantă şi batjocoritoare.

Cravaşa pe care mi-a arătat-o ca să-şi sublinieze ideea mi-a tăiat cheful de a-i pune şi mai mult răbdarea la încercare. O mânuia cu prea mare siguranţă ca să fi fost doar o

ameninţare aruncată în vânt. Am luat grămada de haine şi peria de păr pe care mi-o aruncase şi m-am dus în camera indicată.

Trecea timpul. începea să se întunece. Amurgul colora pereţii în nuanţa oţelului ruginit, iar eu încă îmi pieptănam părul, şuviţă cu şuviţă, cu mintea aiurea – gesturile repetitive ale unei nebune. După o vreme, m-am gândit că Wolff a uitat de mine. Domnea o linişte stranie în jur; până şi oamenii lui Wolff plecaseră de mult, ceea ce mă bucura, pentru că unii dintre ei erau slovaci, iar eu aflam mai mult decât îmi doream despre locul acesta, din discuţiile pe care le purtau în spatele uşii subţiri. Ni se spusese că suntem trimise să lucrăm în fabrici. Nu ne-a informat nimeni că vom fi dezbrăcate, rase pe cap, gazate şi incinerate încă de la sosire. Oamenii aceştia făceau parte dintr-un comando special – Sonderkommando – care se ocupa de toate, mai puţin de gazarea în sine. Am aflat că şi ei sunt
deţinuţi. Am aflat că unul dintre ei si-a aşezat
> > > >
unchiul şi verişorii pe targa crematoriului, cu doar câteva zile în urmă.

Deodată, am auzit zgomot de paşi pe treptele din metal de afară. Uşa micuţei debarale s-a deschis. M- am trezit din visare şi am sărit de pe scaun, în momentul în care a intrat Wolff. A aprins becurile şi m-a examinat cu atenţie în lumina care mă orbea. A lăsat capul într-o parte, apoi în cealaltă; a făcut o mică strâmbătură, de parcă nu el mi-ar fi ales costumaţia ridicolă, şi mi-a ordonat să mă îmbrac şi „să mă fac prezentabilă ca şi când ar urma să-l întâlnesc pe Führer însuşi”.

- Mda, a mormăit el, învârtindu-se în jurul meu, se putea şi mai rău, având în vedere situaţia.

A tras de gulerul de samur, ca să mi-l aşeze mai bine pe umeri. Păstra încă un miros vag de parfum, mirosul unei alte femei, cel mai probabil moartă deja, cum aveam să fiu şi eu a doua zi.

- îmi permiteţi să vă pun o întrebare? am spus, alegându-mi cu grijă cuvintele germane.

Uram să-mi aud vocea tremurândă, dar aflasem multe şi despre Wolff de la Sonderkommando şi, brusc, ultimul lucru pe care mi-l doream era să-l supăr.

- *Ja?* a zis, privindu-mă curios.

- Ce anume trebuie să fac? am întrebat, arătând spre costumaţia mea caraghioasă.

Wolff alesese o rochie vişinie cum nu se putea mai vulgară şi pantofi asortaţi. Erau cu un număr mai mici şi deja mă strângeau. Speram doar să nu mă pună să dansez.

- Credeam că ţi-am spus. E ziua unuia dintre colegii noştri azi şi am vrut să-i facem o surpriză. în mod normal, l-am duce la un cabaret, dar, fiindcă suntem aici, trebuie să ne descurcăm cu ce avem.

Adică cu tine, am citit în privirea lui cuvintele nerostite.

îmi era prea frică să spun că nu ştiu nimic despre cabarete, că n-am călcat niciodată într-unul şi habar n-am ce melodii se cântă acolo.

- Nu te agita, a zis el râzând, foarte aproape de faţa mea, şi m-a ciupit tare de obraji.

M-am străduit să nu tresar la atingerea degetelor lui care încercau să readucă bujorii pe pielea mea cadaverică. Era bine dispus; simţeam un iz de şnaps în răsuflarea lui. Bănuiam că celelalte femei îşi încheiaseră deja recitalul. Mă întrebam dacă mai trăiesc sau au fost ucise de aceeaşi mână care-mi atingea acum obrazul.

- Nu trebuie decât să-i cânţi un cântec aniversar când aducem tortul. Sper că ştii câteva.

Era o ameninţare voalată în cuvintele lui. *Ai face bine să ştii, gânganie ce eşti*.

- Ştiu câteva cântece nemţeşti şi câteva slovace, am răspuns cu prudenţă.

- E foarte bine. Cântă-mi ceva. Vreau să-ţi aud vocea.

Am tras aer în piept şi am început să cânt.

- Mai tare!

La auzul ţipătului, mi-au tresăltat involuntar umerii. Nu voia să mă sperie, dar nici nu-mi trebuia prea mult. M-am conformat, străduindu-mă să fac o impresie bună.

Brusc, a ridicat mâna şi m-a oprit.

- Suficient. Asa să cânţi. Si să zâmbeşti.

Vreau să
arăţi fericită. E ziua băiatului şi n-am chef să te

prezinţi înaintea lui cu faţa asta de bocitoare. Ai priceput?

-Da.

- Răspunzi cu *Jawohl,* Herr Rottenführer.

- *Jawohl,* Herr Rottenführer, am repetat eu, zeloasă.

- Nu cred că-i nevoie să-ţi mai spun că, dacă nu e mulţumit de prestaţia ta, vei fi aspru pedepsită.

- Am înţeles, Herr Rottenführer. Voi face tot ce depinde de mine.

Wolff m-a lăsat în faţa cazărmii SS şi mi-a spus că o să mă cheme la momentul potrivit. Dârdâind în rochia subţire, de mătase, mi-am băgat capul între umeri şi mi-am strâns gulerul de blană în jurul gâtului. Aerul de afară îţi tăia răsuflarea. După ce- am înghiţit câteva pale de vânt, am simţit ace de gheaţă în plămâni. O santinelă a trecut pe acolo, cu arma pe umăr. M-a privit cu un aer buimac şi s-a oprit o clipă, dar tocmai atunci a ieşit Wolff şi m-a prins de braţ.

- Să-nceapă spectacolul, mi-a sufiat în faţă.

Acum, pe lângă şnaps, se simţea şi miros de coniac.

în cazarmă, aerul era cald şi plin de fum de ţigară şi miresme de fripturi. Conversaţia gălăgioasă s-a oprit brusc în clipa în care am intrat. Wolff m-a îmbrâncit cu asemenea forţă spre unul dintre gardienii SS, încât era cât pe ce să-i cad în poală. Purta o coroană de hârtie pe cap, ca să se vadă că e sărbătoritul. S-a uitat la mine nedumerit. Părea îmbujorat în lumina slabă, fie de la alcool, fie din cauză că era să cad peste el. M-am îndreptat repede de umeri, am văzut căutătura furioasă a lui Wolff, care stătea acum înaintea mea, şi am afişat un imens zâmbet fals, pe faţa îngrozită. Am început să cânt, cu voce tare, cum îmi poruncise Wolff. Doi dintre colegii sărbătoritului au adus tortul. în scurt timp, s-au pus toţi pe cântat şi glasul meu s-a stins printre răcnetele lor.

Au urmat aplauze călduroase. în cinstea sărbătoritului, firește, nu a mea.

Apoi am cântat o melodie slovacă. Sărbătoritul era tânăr şi chipeş, ca majoritatea tovarăşilor lui. Chipeş şi crud şi plin de ură. Avea ochi de un albastru pal. Părul şi inima îi erau negre. Deodată, mi-a zâmbit pentru prima oară.

- Ce melodie e asta? m-a întrebat, după ce-am terminat de cântat în limba mea maternă.

- Un cântec aniversar pe care-l cântăm deseori în Slovacia, am răspuns, observând tot atunci că poartă aceleaşi însemne ca Wolff. Herr Rottenführer.

- E frumos, a spus, cu oarecare reţinere în glas.

Se vedea că nu sunt obişnuiţi să-i complimenteze pe evrei.

I-am mulţumit politicos.

- *Bitte,* mai cântă ceva, a zis.

Avea o voce blândă şi mai calmă decât camarazii săi, dar, cumva, părea mai autoritară chiar şi decât a lui Wolff, fără să trebuiască să ridice vreun pic tonul. Vorbea ca un om obişnuit să dea ordine, iar ordinele să-i fie îndeplinite fără crâcnire.

- Cântă...

După câteva secunde de gândire, a pronunţat titlul unui cântec german pe care nu-l cunoşteam. A spus altul, dar nici pe acela nu-l ştiam. Până la urmă, a ridicat braţele resemnat.

- Cântă ce vrei tu atunci. Cântă melodia ta preferată.

!n prima clipă am amuţit. Nu ştiam ce să cânt. Melodia mea preferată era mult prea tragică – despre o femeie căreia îi mor toţi cei pe care-i iubeşte – şi total nepotrivită pentru asemenea ocazie, dar am deschis gura fără să bag de seamă, iar în sală s-a revărsat un cântec trist şi tulburător. La un moment dat, un gardian SS a scos o muzicuţă din buzunar şi a început să mă acompanieze. Era foarte talentat, la fel cum Wolff era talentat la mânuirea cravaşei. Am terminat cântecul. Nimeni nu aplauda. !n cameră plutea o

uşoară tensiune, alături de rotocoalele de fum de ţigară. Simţeam ochii lui Wolff aţintiţi asupra mea. Probabil se gândea deja la bătaia pe care o să mi-o dea pentru

această îndrăzneală, dar eram prea speriată ca să mă apăr, să-i explic că n-am făcut-o intenţionat.

Pe neaşteptate, sărbătoritul mi-a pus în mână o felie de tort pe un şerveţel. Mirosea atât de frumos încât îmi lăsa gura apă, un deliciu dulce şi pufos în palmele mele transpirate. Abia atunci mi-am adus aminte că nu mâncasem de câteva zile.

- A fost un cântec foarte frumos. Si tu ai o voce >
frumoasă. Trebuie neapărat să ne mai cânţi şi altă dată.

Mi-am umezit buzele.

- Nu cred să fie posibil, Herr Rottenführer. Toate care-am venit cu acelaşi transport urmează să fim lichidate mâine. Aşa mi s-a spus azi. Dar vă mulţumesc pentru vorbele frumoase. E o mândrie pentru mine să ştiu că v-am bucurat în această zi specială. Vă doresc o viaţă lungă şi prosperă.

Sărbătoritul s-a răsucit în scaun.

- E adevărat? l-a întrebat pe Wolff, dar acesta din urmă s-a mulţumit să ridice scurt din umeri, fiind prea ocupat să mănânce un cârnat cu muştar. Pe ea vreau s-o excluzi de la *Aktion,* a continuat sărbătoritul pe un ton extrem de autoritar, ceea ce era curios, ţinând seama că avea acelaşi grad ca Wolff.
- E deja pe listă.
- Şterge-o atunci. Ce-i aşa greu?
- Palitzsch a semnat-o deja.
- Puţin îmi pasă. Taie-i numele de pe listă. De ce lichidează un transport întreg când ducem lipsă de muncitori la Kanada?
- Du-te şi-ntreabă-l pe Moş. El dă ordine aici, nu eu, a răspuns Wolff şi s-a reapucat de mâncat.

într-un colţ, un soldat îi servea cu ţigări pe cei din jur: chipuri zâmbitoare şi bine hrănite, cărora puţin le păsa că doi dintre colegii lor decideau chiar atunci soarta unei fiinţe umane. Deodată, m-a apucat ameţeala. Am simţit că-mi fuge

podeaua de sub picioare. Faţa sărbătoritului îmi juca prin faţa ochilor – unul dintre ucigaşii care speram cu disperare să-mi salveze viaţa pentru că îi plăcuse cum am cântat.

- Nu crezi că am putea folosi o parte dintre femei la trierea hainelor? Nu sunt bolnave, nu? a întrebat, apoi s-a întors spre mine. Eşti bolnavă?

Am clătinat vehement din cap, implorând cu ochii mei împăienjeniţi. Sunt sănătoasă, sănătoasă tun şi dornică să muncesc. Daţi-mi voie să demonstrez cât sunt de harnică. Pot să fac orice, Herr Rottenführer, absolut orice-mi cereţi.

- Din câte-am auzit, mâine soseşte un transport nou, din Protectorat, a zis Wolff leneş. Am primit ordin să lichidez transportul de azi; asta-i tot ce ştiu.

- Repartizează-le pe ea şi pe celelalte în serviciul meu. Discut eu cu Palitzsch.

Wolff s-a uitat lung la el, de parcă sărbătoritul şi- ar fi pierdut minţile. Acesta din urmă nici n-a tresărit, reluându-şi postura solemnă şi princiară, cu coroana de hârtie pe cap.

într-un final, Wolff a încuviinţat respectuos din cap.

- Bine, fie. Dar asta doar pentru că m-ai rugat tu, Dahler.

Acum ştiam şi cum îl cheamă. Rottenführer Dahler. S-a uitat la mine şi mi-a zâmbit încurajator – un monarh care graţiază în ultima clipă condamnatul la moarte. Am ieşit din cazarmă clătinându-mă pe picioare. Afară, puteam în sfârşit să respir. Mâine urmau să moară aproape toate femeile, dar eu nu aveam să fiu printre ele. Am simţit deodată impulsul să urlu, dar mi-am îndesat în gură felia de tort, pe care am înghiţit-o împreună cu lacrimile şi spaima sălbatică. Eram prea îngrozită ca să pot crede. Eram prea îngrozită că Wolff se va îmbăta şi va uita de promisiunea făcută. Eram prea îngrozită că Dahler se va răzgândi. Dar a venit dimineaţa şi, odată cu ea, apelul, iar Wolff însuşi mi-a făcut semn să ies din coloana care a plecat mai târziu spre blocul de unde nu se mai întorcea nimeni.

- Ieri a fost ziua lui Dahler, a zis Wolff în timp ce mă conducea la noul meu post de lucru, din sectorul Kanada. Azi e ziua ta.

Nu l-am contrazis. Avea dreptate.

[1] **Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de caporal**

3

HELENA Aprilie 1942

încă o zi în sectorul Kanada. Am întors pe dos buzunarul unui palton şi am scos o tabacheră. Am cântărit-o în palmă, gândindu-mă dacă s-o arunc în cutia din mijlocul depozitului – toate obiectele de valoare intrau prin deschizătura ei îngustă, spre a fi numărate şi înregistrate mai târziu de contabil, Rottenführer Weber. Tabachera era masivă. Paltonul era din tweed englezesc de calitate. Cu toate astea, şovăiam. Uneori, ne înşelam în privinţa obiectelor şi aruncam câte un fals în cutie, greşeală pentru care primeam o bătaie zdravănă. Nu de la Weber – el era un conţopist care nu se obosea să ridice mâna la cineva –, ci de la un Kapo. Sau, mai rău, de la Wolff.

Bătăia pe care o primeam pentru trândăveală – adică exact ce făceam eu acum – era de obicei mult mai severă, dar, deşi ştiam asta, stăteam în continuare ca un robot rămas fără energie şi mă holbam cu ochi goi la cutiuţa din palmă. Colega mea, Rochelle, s-a uitat la mine cu o privire mustrătoare şi mi-a tras un ghiont.

- Treci la treabă, mi-a şoptit, dar numai după ce s-a asigurat că nu e nici un Kapo prin preajmă, ca să ne prindă că stăm de vorbă. Ce-ai azi? Nici n-ai scăpat bine de la moarte şi vrei deja să-ţi încerci norocul?

Puţine dintre noi avuseserăm norocul de a rămâne în viaţă, şi asta doar la insistenţele Rottenführerului Dahier de a ne include în comandoul lui de la Kanada. Cincizeci dintre noi, mai exact. începusem să înţeleg atitudinea lui autoritară după ce aflasem că Dahler e Kommandoführerul serviciului de triaj şi se bucură de mare trecere pe lângă superiorii săi, dintr-un motiv pe care nimeni nu-l cunoştea. Unii deţinuţi

opinau că Dahler ar fi fost fiul unui mare ştab; alţii, că i-ar fi dat şperţ lui Rapportführer Palitzsch; alţii susţineau că ar deţine informaţii compromiţătoare despre cineva din administraţie. Nimeni nu ştia clar care era adevărul, dar ce ştiau destul de sigur era că Herr Kommandoführer era austriac, că era un tip cu care te puteai înţelege atunci când voia, dar şi că, atunci când îi sărea ţandăra, era mai bine să fugi din calea lui, fiindcă lovea atât de aprig cu biciul, încât nici Rottenführer Wolff nu se compara cu el.

Cu mintea aiurea, m-am apucat să scotocesc prin buzunarele hainelor din grămadă. Era o muncă ciudată să cauţi obiecte de valoare şi să sortezi hainele unor oameni care erau fie morţi, fie condamnaţi să trudească aici până când mureau de epuizare, de foame sau de boli. La un moment dat, în cea de-a doua zi de când mă aflam aici, am auzit pufnetul amuzat al unei femei – îşi descoperise propria fustă prin maldărele de haine împrăştiate pe bancul ei de lucru. Deocamdată, eu nu găsisem nici un articol de-ale mele, doar mormane de haine aparţinând altor femei, mai puţin norocoase decât noi. Kanada era, indiscutabil, un loc ciudat. Programul era lung, iar deţinuţii supraveghetori nu ne permiteau să vorbim între noi, aşa că, inevitabil, îţi treceau tot soiul de gânduri prin minte, măcinând-o şi murdărind-o precum petrolul vărsat în apă curată.

- Nici nu vă daţi seama ce noroc a dat peste voi, fetelor, ne-a şoptit în prima zi un deţinut din serviciul Kanada.

La fel ca membrii Sonderkommandoului, bărbaţii din sectorul Kanada purtau pantaloni şi şepci vărgate, dar jachete civile, bine croite, cu numere şi diverse triunghiuri cusute în partea stângă a pieptului. De asemenea, erau bărbieriţi, iar unii purtau pantofi lustruiţi de

locuitorii mai puţin norocoşi ai lagărului, în schimbul unui codru de pâine – privit cu dispreţ de bărbaţii de la Kanada, dar considerat un veritabil ospăţ de către ceilalţi
deţinuţi. încă buimace si dezorientate de tot ce se
> > >
întâmpla în jur, eram totuşi suficient de isteţe încât

să pricepem că echipa de la Kanada era privită drept un fel de elită în ierarhia complicată a lagărului, iar deţinuţii care făceau parte din ea erau trataţi cu mare respect; când cineva voia să facă rost de ceva, pe oamenii din sectorul Kanada trebuia să-i mituiască – încălţări groase, lenjerie, indispensabilele periuţe de dinţi – orice lucru care să le facă viaţa mai suportabilă.

După ce am ieşit de la dezinfecţie, noi, primele femei, am primit rochii vărgate şi, spre mare noastră bucurie, ni s-a permis să ne păstrăm părul intact, deşi tratat fără milă cu substanţe chimice şi acoperit acum cu baticuri bleumarin. în ochii bărbaţilor de la Kanada, eram încă o ciudăţenie, ceva nou şi amuzant, căci nu existaseră femei la Auschwitz până la noi şi, prin urmare, nu ne umileau la fel de mult ca pe bărbaţii nou-veniţi, ci le făcea plăcere să ne explice diversele reguli şi rânduieli ale lagărului, atât oficiale, cât şi neoficiale.

- Ce dacă umblăm prin hainele morţilor? a continuat el, cu glas blând. Măcar avem un acoperiş deasupra capului, posibilitatea să facem rost de mâncare şi altele şi, cel mai important lucru, nu trebuie să cărăm bolovani dintr-un morman în altul, doar ca să-i mutăm înapoi a doua zi. De ce vă uitaţi aşa mirate la mine? Nu ştiaţi că aşa se distrează gardieni SS? *Arbeit macht frei* şi alte prostii de-ale lor. Chiar dacă n-au nimic să-ţi dea de făcut, odată le năzare să te pună să cari pietre, doar ca să nu stai degeaba. Aşa că voi sunteţi foarte norocoase. Fiţi recunoscătoare. E cel mai lejer serviciu din tot lagărul. Deţinuţii se bat să ajungă aici. Habar n- aveţi ce viaţă duc ceilalţi, a încheiat el, pe un ton sumbru.

Adevărul este că trăiam mult mai bine decât alti deţinuţi. Când supraveghetorii ne întorceau spatele (sau îşi umpleau buzunarele cu bunuri), scoteam toate alimentele pe care le găseam şi le mâneam pe loc, sau le ascundeam în

gamelele de la brâu, ca să le savurăm mai târziu ori să le schimbăm pe ţigări, medicamente şi chiar alcool. De dimineaţă găsisem o jumătate de baton de ciocolată elveţiană. Cu un

zâmbet timid pe faţă şi salivând de poftă la gândul că-l am în buzunar, visam să vină seara şi să-l mănânc după masă – o felie de pâine neagră şi un strop de margarină. Ce desert nemaipomenit urma să am! Aproape că-i simţeam pe limbă gustul dulce- amărui.

- *Achtung!*

La strigătul deţinutului supraveghetor, am scăpat din mâini pantalonii pe care-i verificam şi am încremenit în poziţie de drepţi. Venise cineva în inspecţie. Cineva dintre gardienii SS şi nu era Weber, contabilul. El era în biroul de la etaj; auzeam de aici păcănitul tastelor maşinii de scris.

- înapoi la muncă!

Am recunoscut în spatele meu vocea care dăduse ordinul. Salvatorul meu. Rottenführer Dahier.

Cu coada ochiului, l-am urmărit cum se plimbă printre şirurile de mese pe care se înălţau maldărele de haine – Alpii Auschwitz-ului. Am văzut un bărbat lăsând capul în pământ când Dahler a trecut pe lângă el; pesemne Herr Kommandoführer îi trăsese o bătaie zdravănă la un moment dat pentru cine ştie ce faptă, iar aici lucrurile acestea nu se uitau. Cu degetele înmănuşate, a luat un pardesiu din grămadă, s-a uitat la el cu indiferenţă şi l-a aruncat la loc. S-a apropiat de bancul meu de lucru; a scotocit prin cutia cu cărţi şi documente, apoi a aruncat o privire piezişă spre mine.

Prefăcându-mă că nu-l văd, am vârât mâna în alt buzunar şi am scos o batistă cu iniţialele SM într-un colţ. în alt buzunar am descoperit un pachet de ţigări Camei. Dahler îl privea vizibil interesat. Iniţial, mă gândeam să-l arunc în cutia destinată acestor obiecte, dar i-am surprins privirea aţintită asupra mea şi am întins mâna cu pachetul spre el.

Pe chipul lui Dahler, a apărut un rânjet

şovăitor. N-a zis nimic preţ de câteva clipe.

- E interzis, a spus, în cele din urmă. Mulţumesc oricum.

Abia m-am abtinut să nu ridic din umeri indiferentă şi-am aruncat pachetul unde-i era locul.

Dahler a mai zăbovit o vreme pe lângă mine, deşi nu-i dădeam atenţie. Şi-a dres glasul o dată, de două ori, apoi a oftat uşor iritat.

- Ceva... deosebit pe ziua de azi? a întrebat într- un final.

M-am uitat lung la el, încercând să-mi dau seama la ce se referă. Ceva deosebit? Găsisem o păpuşă de porţelan, cu capul spart, printre lucrurile cuiva, şi mi-a adus aminte de prima mea zi la Kanada. Doar ce ne răseseră la subraţ şi în zona pubiană; eram încă suferinde şi umilite după percheziţia corporală la care ne supuseseră doctorii SS – în cele mai intime locuri, fireşte –, cu o soluţie de clorură de calciu din cauza căreia mă usturau ochii atât de tare, încât n-am putut să-i deschid câteva minute. Mărşăluiam prin culoarul îngust, îngrădit cu sârmă ghimpată, spre noul nostru loc de muncă, în uniformele proaspăt primite. Spre noi venea un grup de femei, din care făcuserăm şi noi parte cu doar o zi înainte, în haine murdare şi boţite, cu feţe palide, supte şi schimonosite de lacrimi şi resemnare – o privelişte tristă, care-ţi frângea inima. Se citea asemenea jale în ochii lor, încât, de ruşine, am întors capetele.

Deodată, s-a auzit scâncetul unui bebeluş, probabil nehrănit şi neschimbat de la sosire; poate chiar de când mama lui urcase în acel tren blestemat. Copilul nu se oprea din plâns, iar unul dintre gardienii care însoţeau grupul era probabil mahmur sau indispus, nu dintr-o cauză anume, ci din motive generale; n-aveam de unde şti ce-l supăra. L-am zărit fugitiv când a smuls bebeluşul din braţele mamei sale, l-a învârtit de picioare în aer şi, cu o forţă năprasnică, l-a izbit cu capul de cabina unui camion parcat în apropiere. Cred că tot lagărul a auzit trosnetul înfiorător.

Păpuşa pe care am găsit-o azi semăna cu copilul, după ce gardianul l-a aruncat pe jos; capul păpuşii, însă, era gol în interior.

Mă îndoiam, totuşi, că povestea aceasta putea trece drept *ceva deosebit* în sensul la care se referea Rottenführer Dahler.

Am scos, de sub mormanul de haine, tabachera care-mi dăduse atâtea bătăi de cap şi i-am arătat-o.

- Poate asta, am zis. Nu-mi dau seama dacă e din aur sau nu, Herr Rottenführer. E destul de grea, dar...

Am amuţit în momentul în care degetele lui înmănuşate le-au atins pe ale mele, când a luat tabachera. Mâna lui a zăbovit pe a mea mai mult decât era nevoie şi cu greu m-am abţinut să nu mi-o retrag.

Dahler a examinat tabachera pe îndelete, a deschis-o, i-a analizat căptuşeala cafenie, din piele întoarsă, şi a rânjit la vederea celor câteva ţigări rămase înăuntru, pe care le-a mutat repede în pachetul lui.

- Avem voie să luăm rămăşiţe, mi-a explicat, de parcă m-aş fi gândit să mă duc şi să-l pârăsc comandantului lagărului că a privat Reichul de câteva ţigări. Cel mai probabil e argint placat cu aur, a concluzionat. Poţi s-o pui în cutie. O verifică Weber mai târziu.

- Vă mulţumesc, Herr Kommandoführer. Mi-era teamă să nu-l încurc cumva pe Rottenführer Weber.

Dahler a încuviinţat din cap, dar n-a plecat. Sub privirile lui insistente, mă simţeam chiar mai prost decât înainte, ca un animal închis într-o cuşcă la zoo, la care se holbează vizitatorii; un sclav umilit, care-şi va sfârşi viaţa în captivitate, după ce îi este violată intimitatea în fiecare zi. îmi plăcea enorm să merg la zoo când eram mică, dar acum mi se întorcea stomacul pe dos numai când mă gândeam.

- Ai găsit vreun aliment?

în prima clipă, m-au trecut fiori reci. Deci de-asta intrase în vorbă cu mine. Trebuia să-mi imaginez că e un tertip pus la cale cu grijă. Gardienii SS nu stăteau niciodată la palavre cu deţinuţii. Probabil că mă văzuse când am ascuns în buzunar batonul de ciocolată şi s-a

gândit să se distreze puţin pe seama mea. M-a făcut să las garda jos şi acum urma să mă pedepsească. Am simţit că pălesc. Mă întrebam dacă se va mulţumi să-mi tragă doar o bătaie, sau mă va trimite la gazare, cu prima ocazie. Coşul

crematoriului fusese de mult reparat şi funcţiona zi de zi, fără oprire. Cu siguranţă găsea şi pentru mine un loc la următorul *Aktion.* Mă simţeam aproape uşurată la acest gând – cel puţin, aveam să scap de toate. Să fiu singură şi liniştită pe vecie.

- O jumătate de baton de ciocolată elveţiană, Herr Rottenführer, i-am răspuns calm.

Mă resemnasem cu soarta mea. Aşteptam eliberarea. Am scos ciocolata din buzunar, zâmbind, şi i-am arătat-o. Undeva, în spate, s-a auzit un icnet scurt. Toată lumea se gândea, şi pe bună dreptate, că avea să mă omoare acum.

- Ai păstrat-o pentru tine? a zis, zâmbind iar, înainte să apuc să răspund. Foarte bine-ai făcut. Poţi păstra orice aliment început pe care-l găseşti. Reichul n-are ce face cu ele.

Acestea fiind zise, a plecat, fluierând o melodie. în jurul meu, domnea o tăcere înmărmurită.

După câteva secunde, i-a revenit glasul lui Rochelle.

- O fi valabil şi pentru noi?

Kapoul i-a tras o lovitură zdravănă peste umăr, „pentru că punea întrebări prosteşti”.

Era încă devreme, în jur de şase dimineaţa. în lagăr, prins între bараci, şuiera vântul de aprilie, căutând o cale de evadare. Curentul electric zumzăia încet prin cabluri. Stăteam nemişcate la apelul de dimineaţă. în general, era o operaţiune de durată, dar astăzi chinul nostru se prelungea şi mai mult, pentru că doamnelor Blockälteste- şi Blockschreiberin[2] care răspundeau de noi nu le ieşeau socotelile.

Zăpada umedă mi se topea pe obraji. Nu se topea şi pe obrajii femeii pe care eu şi colega mea de pat, Esther, o ţineam de braţe. Murise în cursul nopţii – între noi două –, iar acum

trebuia s-o ţinem în picioare până la finalul apelului şi abia atunci aveam voie s-o punem în mormanul cu morţi, care urma să fie dus la crematoriu mai târziu. I-am mulţumit în gând lui Dumnezeu că biata fiinţă

plăpândă nu era grea. Doar rece. Ca zăpada. Şi, tot ca zăpada, va dispărea în curând, dar în cer.

Rottenführer Wolff începea să-şi piardă răbdarea cu Blockälteste Irma, care îşi tot verifica lista. Fusese numită responsabilă de bloc pentru simplul motiv că tatăl ei era Volksdeutsche^, iar asta părea s-o îndreptăţească să poarte banderolă roşie cu etichetă albă şi un număr de bloc pe ea – un semn de superioritate faţă de noi, evreicele neaoşe. Am văzut-o cum îşi trage nelinişti banderola mai sus pe braţ, probabil blestemând pentru prima dată responsabilitatea pe care o purta.

în dimineaţa aceea, Irma nu reuşea să dea de urma a trei femei. Nu erau printre decedatele ţinute în picioare de celelalte deţinute şi nici nu strigaseră „Prezent” când le-a citit numărul de pe listă. Wolff a aruncat ţigara pe jos şi a strivit-o sub talpă furios. Cu siguranţă era doar o eroare birocratică; n-aveau cum să fi evadat. N-aveai unde să fugi de aici. Eram înconjuraţi de kilometri întregi de garduri electrice şi sute de câini şi soldaţi cu arme şi bocanci cu vârf de oţel, care-ţi rupeau coastele când loveau. Singurele evadări de aici erau moartea sau nebunia, şi mă întrebam, cu rece indiferenţă, care dintre ele mă va răpi prima.

Esther, femeia amărâtă, cu ochi goi şi veşnic plecaţi, căzuse deja victimă nebuniei colective de la Auschwitz. La scurt timp de la sosire, a început să murmure până în miez de noapte, cu ochii fixaţi la patul de deasupra noastră, vorbind cu oameni pe care doar ea îi vedea. Deocamdată, eu nu şuşoteam cu nimeni, dar uneori se întâmpla să cad într-o transă inexplicabilă, la muncă sau când aşteptam supa de napi, şi doar ghiontul vreunei colege sau bastonul deţinutului supraveghetor mă trezea la realitatea aceasta detestabilă.

Multe dintre noi, nou-venitele, umblam ca într-o stare de reverie, desi coşmar ar fi un cuvânt mult mai potrivit pentru a descrie locul în care ne aflam. Credinţa unanimă era că ajunseserăm într-un loc din care nu puteam pleca decât pe coşul crematoriului; unde fiecare îsi vedea interesul si nu

puteai conta pe compasiunea umană. Slăbiciunea mentală, ca şi cea fizică, erau motiv de batjocură atât pentru cei care ne conduceau, cât şi pentru veteranii care supravieţuiseră doar pentru că îşi suprimaseră orice instinct uman.

Auschwitz-ul era o lume în care întrebarea „Ce s-a întâmplat cu fratele şi tatăl meu?” era întâmpinată cu râsete sadice şi răspunsul brutal al unui Kapo: „Tuşesc amândoi; au inhalat cam mult gaz”. Auschwitz-ul era o lume în care moartea era atât de frecventă, încât se preschimbase, oricât de grotesc ar suna, în ceva banal, previzibil şi inevitabil. Suferinţa umană nu reprezenta nimic aici. Toată lumea era mult prea preocupată de propria supravieţuire ca să mai fie milostivă şi cu alţii, şi tocmai de-asta Irma învârtea bastonul în mână, semievreica pregătită să se năpustească la noi, evreicele pur-sânge. Dacă nu le găsea pe cele trei absente, primea douăzeci şi cinci de lovituri de bici pe fund şi coapse, în faţa tuturor, iar Rottenführer Wolff era recunoscut pentru mâna lui grea.

Rottenführer Weber a trebuit să-şi părăsească biroul călduţ, ca să clarifice situaţia. Din câte se părea, cele trei femei absente fuseseră transferate ca infirmiere în serviciul unui medic SS, iar Irma uitase să le şteargă de pe listă. Ruşinată în faţa gardienilor SS pe care voia cu orice preţ să-i impresioneze, Irma a încheiat rapid apelul şi i-a administrat o bătaie straşnică Blockschreiberinei Vera, „a cărei unică responsabilitate era să-i amintească Irmei de prizonierele transferate”. Bineînţeles că secretara de bloc habar n-avea de ordinul de transfer, dar a îndurat cu stoicism jignirile şi bătaia. Wolff a bombănit „javre proaste” şi a plecat. Din cauza greşelii lor, i se udase leoarcă mantaua, îi era frig şi foame şi, prin urmare, era extrem de nemulţumit de cele întâmplate.

Am aşezat-o pe decedată în mormanul de cadavre deja ţepene şi-am plecat la muncă. Esther iar murmura ceva. Am dus mâna la gură, ca să fiu sigură că nu murmur şi eu. Esther nici nu băga de seamă dacă nu-i atrăgeai atenţia. Din fericire, eu

aveam gura închisă. Nu înnebunisem încă sau, cel puţin, aşa îmi imaginam...

A venit iarăşi Dahler. M-am pitit în spatele mormanului de haine, în timp ce el se plimba de colo-colo, cu picioarele lui lungi, de parcă ar fi căutat ceva. Sau pe *cineva.* îmi venea să mă fac mică şi să mă acopăr cu mulţimea de piei, blănuri şi paltoane, să mă îngrop pe vecie, cum făceam când mă jucam de-a v-aţi ascunselea cu sora mea. Ascunzătoarea mea preferată era coşul cu rufe murdare şi niciodată nu mă găsea acolo. Oare el m- ar găsi, dacă aş face la fel şi aici? Bineînţeles că da. întotdeauna ne găseau şi ne scoteau din ascunzători – în fond, nu aşa ajunseserăm aici?

într-un final, m-a descoperit în colţul meu. Cu un rânjet vesel pe chipul său tânăr şi proaspăt bărbierit, a venit spre mine, de data asta fără motive false, ci cu un scop anume.

- Ţi-ai schimbat bancul de lucru, a constatat el.

- Aici m-a trimis Kapo, am minţit.

A încuviinţat din cap şi s-a uitat la maldărul din faţa mea. Alpii Auschwitz-ului erau şi mai înalţi azi – sosise un transport nou de dimineaţă. A zăbovit o vreme şi s-a uitat la mine cum lucrez.

- Te-ai..., a dat el să spună, fără să se uite la mine, examinând mâneca unui palton din blană de cămilă, care se iţea din grămadă. îţi place aici, la Kanada?

I-am aruncat o privire tăioasă, dar m-am calmat repede şi-am lăsat ochii în pământ. Trebuia să fiu ţicnită să-l insult pe omul datorită căruia nu se aleseseră încă praful şi cenuşa de mine.

- E cel mai bun serviciu din lagăr, Herr Rottenführer, am răspuns prudent şi am aruncat o haină de piele, cu căptuşeală de mătase, într-una dintre grămezi.

în câteva zile, urma să fie dezinfectată şi

trimisă în Germania, unde vreun Herr Schmitt avea s-o poarte mândru la promenadă, cu soţia la braţ, şi ea gătită tot cu haine furate de la o evreică ucisă.

- N-am apucat să vă mulţumesc că ne-aţi primit pe toate aici. Vă suntem profund recunoscătoare.

Cuvintele mele au părut să-i meargă la suflet, căci radia de bucurie.

- Plăcerea a fost de partea mea. I-am rugat, de asemenea, pe doctorii care v-au dezinfectat să nu vă radă pe cap, a spus, uitându-se la basmaua albastră pe care o purtam. Ai un păr foarte frumos. Era păcat să-l pierzi. îmi pare bine că au ţinut cont de argumentele mele. Nu pe gratis, fireşte, a adăugat în şoaptă, cu un chicotit agitat, după care şi-a reluat aerul serios. Muncitorii din subordinea mea rareori interacţionează cu restul deţinuţilor şi trăiesc în condiţii mult mai bune aici, aşa că nu au păduchi. Le-am promis, totuşi, doctorilor, că o să am grijă să nu se întâmple aşa ceva nici de-acum înainte. Ca şi bărbaţii, o să aveţi timp în fiecare zi, după prânz, să vă verificaţi hainele şi părul de păduchi. Muncitorii mei trebuie să fie curaţi. Nimeni nu vrea o epidemie de tifos, am dreptate?

- Bineînţeles că nu, Herr Rottenführer. Vă mulţumesc că aveţi grijă de noi.

A făcut un pas spre mine. Am stat o vreme aşa, mult prea aproape unul de altul. De câte ori făceam o mişcare, tivul mantalei lui de lână îmi atingea uşor pielea goală a piciorului. în lumina difuză a lămpilor de pe tavan, chipul lui părea grav şi gânditor.

- Nu vreau să păţeşti ceva.

A spus-o încet, ca să nu-l audă altcineva. Până să mă dezmeticesc, mi-a pus ceva în palmă, mi-a strâns degetele o ultimă oară şi a plecat, fără să adauge altceva. Abia după ce a ieşit din depozit, am deschis palma. Ţineam în ea un bileţel. Am început să tremur ca o frunză când l-am citit.

M-am îndrăgostit de tine.

L-am mai citit o dată, de două ori, încă nevenindu-mi a crede asemenea îndrăzneală. în clipa aceea, s-au dezlănţuit toate în sufletul meu – furia, aversiunea, neputinţa, ura mistuitoare. Cum îndrăznea aşa ceva? într-un loc unde ne săpam singuri mormintele, cum să-i dea un asemenea bilet

unei deţinute din care ştii că, într-o zi, va rămâne doar scrumul? Era comandantul serviciului care tria zi de zi obiectele morţilor. Cum îndrăznea să vorbească despre *dragoste* într-un loc ca acesta? Cum îndrăznea să afirme că e capabil să simtă ceva?

I-am cerut voie deţinutei supraveghetoare să merg la latrină. Femeia mi-a aruncat o privire de gheaţă, dar mi-a făcut semn să merg. Am plecat repede, cu nervii încordaţi ca un arc.

Latrina era o încăpere comună, cu şiruri de găuri pe două laturi, o duhoare insuportabilă şi un gardian la intrare, care monitoriza timpul pe care-l petreceam înăuntru, femei şi bărbaţi deopotrivă. Doi deţinuţi stăteau cu spatele la mine. Am rupt imediat bileţelul şi l-am aruncat în gaură, acolo unde-i era locul. Păcat că nu puteam rupe şi arunca la fel de uşor amintirea lui.

Dragoste.

- **Responsabil de bloc, cel mai înalt rang al deţinuţilor care supravegheau cazărmile, după Lagerâltester (cel care supraveghea întregul lagăr)**

[1] **Secretara de bloc, care răspundea, printre altele, de raportarea zilnică a numărului de deţinuţi din cadrul lagărului**

- **Termen din limba germană utilizat în perioada nazistă pentru a-i desemna pe etnicii germani din afara graniţelor tării**

4
HELENA

în zori, frigul din baraca neîncălzită ne-a trezit înaintea răcnetelor obişnuite ale responsabilei de bloc, Irma. în a doua jumătate a lunii aprilie, administraţia lagărului a decis că e o risipă să mai folosim sobele pe timpul nopţii, dar, ca să nu ne simţim nedreptăţite, a mai înghesuit câteva persoane în baraca noastră. *Căldură trupească,* ne-a explicat Rottenführer Wolff mai târziu, pe un ton savant, şi ne-a lăsat să degerăm dimineaţa, când temperaturile scădeau sub zero grade, iar noi dârdâiam unele lângă altele, în paturi, deşi purtam pulovere şterpelite de la Kanada, din cauza cărora primiserăm deja câteva bastoane în coaste. Durerea şi vânătăile însă ne interesau prea puţin, câtă vreme ni se îngăduia să păstrăm obiectele. Pe gerul acesta, era tot ce conta.

Astăzi era duminică, un fel de zi liberă. însemna doar că nu ne trimiteau la muncă, ci rămâneam să facem curat în baracă şi împrejur. Mic-dejunul a venit târziu şi era deja rece. Cu picioarele înfăşurate în ziare, ca să ne protejeze puţin de podeaua îngheţată, tremuram răbdătoare şi aşteptam ca Blockälteste Irma să ne împartă măturile. O nou- venită – o figură încă necunoscută – s-a izbit de mine fără să-şi dea seama. Era mult prea preocupată să adune toate resturile de la „mic-dejunul" nostru – un strop de erzaţ călâu. M-am uitat la chipul ei tulburat.

- Din ce parte a Slovaciei eşti? am întrebat-o, în limba mea maternă.

Ca trezită din transă de întrebarea mea, a ridicat ochii, mi-a zâmbit timid şi a clătinat din cap.

- Eşti cehoaică? am mai făcut o încercare, de data asta în germană, limba oficială a lagărului.

- Poloneză de-aici, mi-a răspuns, cu o grimasă îndurerată pe chip.

Printre nou-venite dorul acesta copleşitor de casă era o boală frecventă. A fost suficient să rostească
numele oraşului ei natal, că a si izbucnit în hohote
> ' >
de plâns.

Am încuviinţat din cap, cu o figură solemnă. Aşadar, începeau să aducă şi poloneze. Colecţia de naţionalităţi din lagăr se îmbogăţea lunar. Dacă aş fi aruncat un ochi pe articolul din ziarul pe care mi-l îndesam în ghetele scurte, aş fi aflat mai devreme ce se petrece. Dar lagărul ne-a învăţat că există alte priorităţi. Căldura era mai importantă decât informaţia şi, conform regulilor, cititul era strict interzis. N-aveam chef să stau douăzeci de zile la carceră pentru că am încercat să aflu dacă balanţa războiului înclină în favoarea germanilor. Era destul de limpede cine câştigă după numărul uriaş de transporturi care soseau zi de zi şi după munţii tot mai mari de obiecte, pe care doar în câţiva ani le-am fi putut tria.

Femeile din jurul meu au început să murmure. Abia aşteptau să mănânce, pe buzele lor strânse şi vineţii se citea nerăbdarea. Am suflat în palme şi am văzut un norişor de abur. Toate ne doream ca Irma să vină odată cu mâncarea. Mâncarea însemnau să ne mişcăm, mişcarea însemna căldură, iar noi eram deja înfrigurate după porţia de aşa-zisă cafea, care nu era nici hrănitoare, nici energizantă, ci doar ne făcea stomacul să chiorăie de foame.

Astăzi, însă, schimbaseră programul. Irma a venit cu un teanc de vederi şi câteva creioane, pe care ni le-a împărţit cu aceeaşi seriozitate rezervată de obicei mâncărilor duminicale. Ne-am uitat
nedumerite la vederi, întorcându-le de pe o faţă pe alta. Una dintre ele era liniată şi avea un spaţiu pentru timbru. Cealaltă înfăţişa un peisaj frumos şi câţiva ţărani care lucrau fericiţi

pământul. *Waldsee,* scria cu litere gotice, nu Auschwitz.

Scrieţi-le rudelor, ne-a explicat Irma, plimbându-se prin baracă, în cizmele ei noi, până la genunchi.

Umbla vorba că reuşise în sfârşit să intre pe sub pielea unui gardian SS, în ciuda statutului ei rasial

incert, iar acum se bucura de toate privilegiile acestei poziţii. întreaga ei ţinută reflecta asta; se comporta aproape la fel ca gardiencele SS care începuseră de curând să vină de la Ravensbrück. Le văzuserăm doar de la distanţă pe fiinţele acelea scrobite, cu chipuri de piatră, care se preumblau cu un aer profund dispreţuitor. Spre norocul nostru, noi nu intram sub autoritatea lor. Rottenführer Wolff, căruia i se scurgeau ochii după ele, a avut amabilitatea să ne explice că au fost detaşate aici ca să supravegheze echipele externe, lagărul de femei aflat în construcţie la Birkenau. *Femeile de la Kanada*

>

erau ale lui, a ţinut să adauge, facându-ne sugestiv cu ochiul. Tot nu reuşeam să pricep ce avea de câştigat de pe urma haremului din subordinea lui – nu s-ar fi atins niciodată de noi, *jidancele împuţite,* şi cu toate astea îi dădea un sentiment de mândrie. Noi nu ne plângeam; cel puţin, supraveghetorii noştri SS erau un rău familiar. Despre gardiencele nou-venite auziserăm că aveau obiceiul să biciuiască pe oricine se uita strâmb la ele. Noi mâneam bătaie doar când exista un motiv întemeiat – în opinia gardienilor, fireşte.

- Scrieţi ce vă spun eu, a zis Irma. Dragă cutare şi cutare, suntem sănătoase şi ne simţim bine la Waldsee. Munca nu este grea şi avem mâncare din belşug. Vă aşteptăm în vizită. Vă îmbrăţişez... Şi vă semnaţi.

Câteva capete s-au ridicat. Parcă nu eram sigure dacă am auzit bine sau ne-au înşelat urechile. Ni s-a tăiat brusc răsuflarea. Ne-a cuprins o spaimă de gheaţă, mai pătrunzătoare decât frigul de aprilie care învăluia baraca precum o ceaţă continuă. Tulburate şi palide de teamă, ne aruncam priviri nedumerite. *Cum să scriem aşa ceva familiilor noastre?* Poate că

foamea şi oboseala ne tociseră simţurile, dar mintea ne era încă destul de limpede încât să observăm înşelăciunea pusă la cale. *Să ne ademenim rudele în lagăr, prefăcându-ne că suntem femeile bronzate şi zâmbitoare de pe câmpurile aurii, pe care, chipurile, am fi lucrat.* în această imagine mincinoasă, era desenat chiar şi un soldat german, cu o figură plină de bunătate. Nu avea cravaşă la

brâu. Ilustratorul nu-i desenase nici pistolul de la centură. Nemţii din vederi nu împuşcau pe nimeni. Aveau doar rol de supraveghetori. *Ne înţelegem de minune aici. Merită să veniţi şi să vă convingeţi.*

Aceeaşi groază întipărită pe chipul meu se reflecta şi pe feţele supte ale tovarăşelor mele de suferinţă. Temătoare, una dintre ele a ridicat mâna în care ţinea ciotul de creion.

- Blockâlteste Irma, permite-mi să raportez. Eu nu mai am pe nimeni acasă.

- Scrie-le prietenilor, atunci. Vecinilor, rabinului, cui vrei tu. Nu mă interesează! a replicat Irma, cu o nepăsare incredibilă. Toată lumea trebuie să trimită vederi.

Cât de repede îşi uitase jumătatea evreiască, concentrându-se doar pe cea *Volksdeutschel* Mi-am muşcat buzele, evitând să-i privesc părul frumos coafat. Cine eram eu s-o judec? în fond, şi ea încerca să supravieţuiască, la fel ca noi, celelalte. Cu siguranţă existau şi alte soluţii, soluţii care nu presupuneau să întorci spatele colegelor tale deţinute, dar aşa se întâmpla când primeai o fărâmă de putere în locul acesta şi, din câte observam, Irma era cel mai puţin coruptă de ea. Măcar ea nu agresa pe nimeni făţiş, nici nu încerca să ne asmuţă una împotriva alteia – activitate pe care mulţi Kapo şi responsabili de bloc o foloseau, ca să mai alunge plictiseala. Auschwitz-ul era un coşmar, dar cel puţin Irma nu îl făcea şi mai insuportabil.

Se uita la grupul nostru jalnic şi o umbră de milă i-a luminat deodată chipul.

- Dacă aţi venit aici împreună cu cineva şi persoana aceea..., a început să zică, apoi şi-a umezit buzele şi a aruncat o privire nelinişti tă spre uşă. Puteţi să le scrieţi rudelor şi prietenilor care *nu mai sunt printre noi.*

Ne-a transmis un mesaj fără să spună nimic direct. în inimile noastre îngheţate, s-a reaprins

speranţa. Zâmbitoare şi pline de recunoştinţă, neam pus pe scris, ca nişte eleve silitoare. Eu venisem fără familie, dar aveam o prietenă în tren, aşa că i- am scris ei – femeia care *nu mai era printre noi.*

„Dragă Cylka.” îmi tremura mâna şi nu-mi găseam cuvintele. Nu mai eram obişnuite să scriem,
doar să muncim si să murim.

Din adâncurile memoriei, i-am invocat spiritul. lat-o cum râde, cu glasul ei cristalin, pe când ne întoarcem de la şcoală. Avem cincisprezece ani şi doi băieţi se ţin după noi, la cinci paşi în spate. Au început acum câteva zile şi situaţia încă o amuză copios pe Cylka. Nu intră niciodată în vorbă cu noi, şuşotesc timid între ei, iar singurele cuvinte pe care ni le adresează sunt „La revedere. Pe mâine", chiar înainte să intrăm în casa noastră închiriată. Peste un an, unul dintre ei îşi va face curaj şi mă va săruta pe obraz, iar eu voi sta trează nopţi la rând, închipuindu-mi că sunt îndrăgostită de el.

- *...* suntem sănătoase si ne simţim bine la Waldsee.

O văd în rochie de mireasă. Mă strânge în braţe, cu ochii plini de lacrimi. „Anul viitor, dansăm la nunta ta", îmi spune şi mă sărută pe obraji. Dar anul viitor începe războiul şi familia mă trimite să locuiesc la nişte prieteni care nu sunt evrei. E uşor să trec drept fiica lor; spre deosebire de Cylka şi de sora mea mai mare, Rozinka, eu sunt necăsătorită şi nu am copii. Părinţii mei îmi ascund paşaportul şi fac rost de acte false, pentru care tata plăteşte o sumă colosală unui escroc, în felul ăsta, mai câştig vreo doi ani de libertate.

- Munca nu e grea şi avem mâncare din belşug.

în timp ce aşteptăm trenul, păzite de soldaţii germani, o văd cum îşi leagănă bebeluşul în braţe. Soseşte trenul de animale. înăuntru, avem o singură găleată cu apă. Ne spun să ne uşurăm în ea, după ce consumăm apa. N-am văzut încă Auschwitz-ul şi latrinele comune de

acolo; n-am fost dezbrăcate în pielea goală şi obligate să desfacem picioarele în timp ce mâinile unui bărbat necunoscut ne rad părul pubian. încă avem demnitate şi pudoare; suntem timide şi încercăm să ne ţinem cât mai mult. Abia când vreuna dintre noi nu mai rezistă, se duce în „colţul cu găleata" şi murmură „mă scuzaţi, vă rog", iar altă femeie ţine un palton în faţa ei, ca să aibă un pic de intimitate. Găleata se umple rapid, şi excrementele se revarsă în

jurul ei, împrăştiind un miros dezgustător, dar gardienii care ne însoţesc nu ne permit *s-o* vărsăm, deşi îi rugăm şi le explicăm că nu se poate respira înăuntru.

- Te aştept în vizită cât mai curând.

O văd pe rampa din lagăr, cum încă îşi leagănă bebeluşul, mort de hipotermie în tren. Se apropie un ofiţer, flancat de doi bărbaţi în costumaţii ciudate, iar noi ne uităm la el ca hipnotizate. Poartă o uniformă impunătoare şi imaculată, croită perfect pe corpul lui. Mâna lui, acoperită cu o mănuşă de piele, mă prinde de bărbie şi mă trage după el, lăsându-i pe Cylka şi copilul mort alături de celelalte femei. Rottenführer Wolff.

- Te îmbrăţişez, Helena.

Am scris adresa. Nu-mi mai tremura mâna. Germanii nu le dădeau numere celor care erau trimişi direct la gazare, aşa că n-aveau de unde să ştiu că Cylka a murit. în spatele meu, Irma a scos un mormăit satisfăcut şi mi-a luat vederea.

Ora cinei. M-am uitat la stropul de margarină din palmă, la felia de pâine din cealaltă mână, şi-am început să ling margarina cu gândul aiurea, molfăind pâinea cât mai încet cu putinţă. Cina era masa cea mai hrănitoare a zilei. La micul-dejun, primeam doar aşa-zisa cafea, iar la prânz, aşa-zisa supă de napi. învăţasem între timp să mă aşez pe la mijlocul rândului, când o împărţeau din cele două cazane uriaşe. Dacă te aşezai la rând prea devreme, te trezeai în gamelă doar cu apa de la suprafaţă. Dacă erai la capătul cozii, riscai să nu mai rămână nimic şi îndurai foamea până seara. Norocoasele de la mijloc, însă, primeau cu siguranţă o bucată de morcov sau o ceapă, pe lângă zeamă – un adevărat ospăţ. Din păcate, toate aceste mese sărace doar ne trezeau apetitul. Nu-l satisfăceau niciodată.

îmi chiorăia stomacul când m-am urcat în pat,

lângă cele două surori, Anna şi Katarina. Şi ele erau din fosta Cehoslovacie, doar că nou-venitele erau aduse din partea cehă. Anna avea încă unghiile vopsite cu ojă. Nu mi-am putut dezlipi ochii de la ele cât am luat cina – reprezentau un fragment dintr-o viaţă de mult pierdută. Katarina plângea fără

încetare; un doctor SS o pângărise la percheziţia obligatorie şi *Jozef sigur n-o va mai lua de nevastă. Cine-ar vrea o mireasă impură? Cum o să-i explice ce s-a întâmplat?*

Acelaşi doctor SS îşi vârâse degetele acoperite cu mănuşă de cauciuc şi în mine, în prima zi, doar că, spre deosebire de ea, eu nu-mi făceam iluzii că voi scăpa cu viaţă de aici. Cui îi păsa că nu mai sunt virgină? Mie sigur nu. Dar ei nu i-am spus asta, doar m-am întors scurt spre ea şi i-am pus în palmă un biscuit pe care-l găsisem în ziua aceea printre lucrurile pe care le sortam la Kanada. A scos un geamăt de mirare şi a izbucnit şi mai tare în plâns, mulţumindu-mi din tot sufletul. îmi era milă de ea. Din câte auzisem, urma să fie transferată la un serviciu extern. Toată lumea ştia care era speranţa de viaţă în Kommandourile externe – două luni, dacă erai norocos şi nu te îmbolnăveai de tifos sau malarie sau nu-l supărai pe vreunul dintre gardieni.

îşi vorbeau cu blândeţe, cum fac surorile. La fel sporovăiam şi eu cu Rozinka, atunci când stăteam în pat. Mi-a fost tare dor de sora mea după ce s-a căsătorit şi s-a mutat cu soţul ei, iar acum cu atât mai mult, îndeosebi duminica seara, când mă simţeam atât de singură, încât îmi venea să urlu la lună, ca un lup. Cum era posibil să suferi de singurătate într-un loc atât de aglomerat? Foarte simplu – pentru că nu aveai pe nimeni cu care să vorbeşti, nici o figură cunoscută la care să te uiţi, nici un zâmbet prietenos care să te încurajeze să mergi mai departe. Oamenii mureau mult prea repede aici şi era periculos să-ţi faci prieteni.

Chipul Rottenfuhrerului Dahler mi-a apărut deodată înaintea ochilor. Era unul dintre puţinii oameni care-mi zâmbeau aici. Am strâns pleoapele, căznindu-mă să adorm. Preferam să văd în jurul meu chipuri mohorâte decât zâmbetul lui. Preferam să mor decât să-i

zâmbesc şi eu.

5
HELENA

A mai trecut o săptămână. Alpii Auschwitz-ului ameninţau să se prăvălească. Camioanele, uneori chiar şi douăzeci la număr, soseau zilnic de la rampa pe care nou-veniţii îşi descărcau bagajele. Oamenii din Kommandoul de transport ridicau neputincioşi din umeri când bombăneam la vederea încă unui camion care-şi revărsa conţinutul la picioarele noastre. Dacă o ţineau tot în ritmul acesta, riscam să fim inundate de haine.

Cu o zi înainte, sosise comandantul lagărului, Höss, în maşina de stat-major. S-a învârtit de colo- colo, răscolind munţii de haine cu cravaşa; a clătinat din cap, nemulţumit de oamenii SS-ului şi în special de Rottenführer Dahier Kommandoführerul sectorului Kanada –, care-l urma îndeaproape, aşa că a dat ordin să se mai construiască un depozit şi să se formeze imediat o echipă care să lucreze în schimbul de noapte. Plouase cu o zi înainte şi toate hainele lăsate afară, căci nu încăpeau în depozit, zăceau în mormane ude pe lângă pereţi, emanând un miros vag de transpiraţie şi bumbac umed. întrucât hainele erau destinate poporului arian, risipa aceasta l-a iritat şi mai tare pe comandantul Höss.

După ce le-a transmis ofiţerilor „să se rezolve debandada asta! Până atunci, nu primeşte nimeni permisie", a plecat însoţit de Schutzhaftlagerführer Aumeier. Nu departe de mine, un Kapo a lăsat capul în pământ. O tăcere încordată plutea peste depozit, împreună cu ceaţa care începea să se formeze. Gâfâielile Rottenführerului Wolff ajungeau până la urechile noastre, deşi stăteam aliniate cinci câte cinci, în spatele colegilor noştri bărbaţi. Comandantul îi mustrase pe ofiţeri pentru dezordinea din depozit; aceştia aveau să-şi verse focul pe Kapo, de data asta, cu biciul. După care

urma şi rândul nostru, iar deţinuţii supraveghetori nu-i cruţau pe cei din cauza cărora aveau necazuri cu gardienii SS. Până la urmă, vina era întotdeauna a noastră. Noi nu ne îndeplineam norma. Noi eram leneşi şi nu munceam destul. Nici unul dintre superiorii noştri nu se gândea că n-am fi putut să ne îndeplinim sarcina nici dacă am fi lucrat zi şi noapte, fără oprire.

Am încleştat pumnii şi m-am pregătit sufleteşte pentru bătaia cu bastonul de cauciuc.

Cum era de aşteptat, Wolff a explodat primul, imediat ce maşina comandantului Hoss a ieşit pe poartă.

- Vite imbecile! a urlat, răsucindu-se cu biciul în mână. Ar trebui să vă sparg ţestele pe loc!

Prima lovitură a aterizat pe umărul celui mai apropiat Kapo. Bărbatul s-a prăbuşit imediat, acoperindu-şi capul cu mâinile, în timp ce Wolff îl bătea fără milă.

- Putori nenorocite! Vă credeţi în concediu aici? Vă arăt eu cum se munceşte, jigodiilor!

În momentul în care Dahler s-a întors spre Kapo Maria, aceasta s-a dezmeticit şi a pus bastonul pe noi, înainte să pună el cravaşa pe ea. *Mai bine să ne usture pe noi pielea, decât pe ea,* s-o fi gândit. Şi era de înţeles.

în următorul sfert de oră, gardienii SS s-au răzbunat pe deţinuţii supraveghetori pentru permisiile anulate şi, la rândul lor, aceştia din urmă ne-au bătut zdravăn. în toiul acestui concurs de snopeală, după ce-am încasat bătaia de rigoare de la Maria, mi s-a intersectat privirea cu a lui Dahler, tocmai când îmi verificam coastele, sperând să numi fi rupt vreuna, din exces de zel. Mâna în care ţinea cravaşa i-a încremenit în aer, deasupra spinării unui nefericit – nu distingeam cine era, fiindcă Maria mă lovise în tâmplă –, apoi a coborât-o

încet. Am întors capul. *Vai, Herr Rottenfuhrer, dar nu vă simţiţi obligat să vă opriţi din cauza mea. Ştiu că sunteţi supărat că nu mai puteţi pleca în permisie, iar noi, jidanii, ne meritǎm soarta, pentru că suntem nişte putori nenorocite.*

M-am târât până la bancul meu de lucru şi m-am apucat să triez hainele, fără să mai aştept ordine de la Kapo. încă îmi ţiuiau urechile după lovitura dată de bastonul Măriei. Cu coada ochiului, l-am zărit pe Dahler venind spre mine cu paşi şovăitori. I-am întors spatele de tot. Nu-mi imaginam că pot urî pe cineva atât de mult. Nici măcar pe Maria n-o uram pentru bătaia pe care ne-o trăsese. Măcar ea era sinceră. Pe el însă, nu suportam să-l văd. Tremuram din tot corpul, cuprinsă de o ură profundă. O simţeam cum îmi curge prin vene şi-mi transformă sângele în acid. Dacă aş fi avut un pistol în clipa aceea, l-aş fl împuşcat fără să stau pe gânduri.

Permisiile anulate s-au dovedit a fl un stimulent puternic pentru superiorii noştri. în doar o lună, s- au construit câteva depozite noi în sectorul Kanada. înăuntru, şi-au instalat birourile ofiţerii SS – aşa era ordinul comandantului Höss.

- Când mai vin eu sau adjuncţii mei, vreau să vă găsim ori în depozit cu muncitorii, ori în birou, completând documente. Cei care lipsesc de la post fără permisiunea superiorului vor fi transferaţi într- un loc unde o să înveţe ce înseamnă munca, dacă slujba asta nu le convine. Pe Frontul de Est, de pildă.

Acum gardienii SS stăteau mereu pe capul nostru, se învârteau printre noi, ne loveau peste mâini cu şfichiul cravaşei, dacă li se părea că nu lucrăm destul de repede; ne înjurau şi ne băteau dacă rătăceam vreun obiect sau dacă găseau bani rămaşi prin buzunarele unei jachete aruncate deja în grămada care urma să ajungă la dezinfectare.

Spre marea mea uşurare, Rottenführer Dahler m- a evitat în tot acest timp. N-a durat mult însă şi a început iar să-mi dea târcoale, străduindu-se să-mi surprindă privirea, găsindu-şi de lucru prin preajmă, dându-le indicaţii celor

din jur, pe un ton aproape agreabil, mai degrabă rugător decât autoritar. Prefăcătoria aceasta mă amuza. Poate că l-aş fi crezut, dacă nu şi-ar fl dat arama pe faţă cu ocazia acelei inspecţii din urmă cu o lună.

Cu cât se chinuia mai mult să-mi atragă atenţia, cu atât mă încăpăţânam să-l ignor. Până la urmă, şi-a pierdut răbdarea. Cu un rânjet larg, deţinuta supraveghetoare mi-a transmis să mă prezint la biroul lui. Era *Reichsdeutsche* Maria noastră, blondă şi rea ca o vrăjitoare şi lipsită de compasiunea pe care ne-o arăta responsabila de bloc, Irma. Purtătoarele de triunghiuri negre, nemţoaicele antisociale – adică prostituate –, fuseseră numite de curând Kapo, şi majoritatea găseau o plăcere deosebită în a ne umili cât mai mult cu această nouă orânduire. Ne obişnuiserăm deja cu ierarhia nedreaptă în care o prostituată germană era mai presus decât un medic polonez şi în care triunghiul verde al unui criminal arian avea mai mare trecere decât cel roşu al unui prizonier politic de aceeaşi rasă. Noi, evreii, ocupam ultima poziţie în lanţul trofic. Vieţile noastre nu reprezentau absolut nimic. Eram insignifianţi, iar ei aveau grijă să ne reamintească asta zilnic, ba chiar din oră în oră, cum făcea Maria, dacă nu cu o lovitură, măcar cu o vorbă înjositoare.

Ajunsă în faţa biroului Rottenfuhrerului Dahler, mi-am şters palmele pe fustă, înainte să bat la uşă. îmi transpiraseră brusc. Am aşteptat să primesc permisiunea şi apoi am intrat.

Dahler stătea la birou, cu un zâmbet larg, în faţa maşinii de scris. M-am uitat la el cu o figură de gheaţă.

- M-aţi chemat, Herr Rottenfuhrer?
- Da. închide uşa şi ia loc, te rog.

S-a ridicat şi chiar a făcut efortul de a-mi oferi şi mie un scaun. M-am aşezat şi mi-am tras fusta peste genunchi. Rotocoale de fum cenuşiu se înălţau din ţigara pe care o lăsase în scrumieră. Am studiat- o cu atenţie, căci lucrătura de pe suprafaţa de cristal mi se părea cunoscută. Fără îndoială, o confiscase din depozitul nostru.

- Cum merge treaba? m-a întrebat, cu acelaşi zâmbet blajin.
- Chiar şi cu echipa din schimbul de noapte, tot suntem în urmă, am răspuns sincer.

De ce mă întreba pe mine? El stătea toată ziua aici. Vedea cu ochii lui că transporturile soseau mai repede decât puteam noi sorta obiectele.

- Zilnic vin camioane. Nu facem faţă la...

- Da, da, ştiu, mi-a curmat el vorba, exasperat. Se construieşte un al doilea lagăr – Birkenau – şi va mai fi o Kanada acolo. Stai liniştită. în câteva luni, n-o să mai avem probleme.

- Dacă nu aţi fi gazat atâţia oameni, aţi fi avut mai mulţi muncitori, am mormăit în barbă, înţelegând abia apoi că era, probabil, o neghiobie să întind astfel coarda cu un gardian SS.

Cum era de aşteptat, expresia voioasă de mai devreme s-a transformat în grimasă.

- Eu nu gazez pe nimeni, a replicat.

- Mă refeream la SS în general, Herr Rottenführer, îmi cer scuze dacă m-am exprimat neclar.

îşi masa fruntea iritat. Conversaţia nu decurgea aşa cum şi-ar fi dorit.

- Ştiu că aveţi de muncă până peste cap, a spus, căznindu-se să aibă un ton cât mai împăciuitor.

Nu erau obişnuiţi să se poarte frumos cu noi; trebuia exerciţiu îndelungat ca un gardian SS să fie amabil cu un evreu, iar Dahler nu părea un elev foarte silitor.

- De-asta te-am chemat aici. Cred că ţi-ar prinde bine o pauză, a spus el, înclinând uşor capul într-o parte.

M-am uitat la el, complet impasibilă.

- Vreau să-mi faci manichiura.

în prima clipă, am crezut că n-aud bine. A trebuit să repete. Credea că nu-i înţeleg limba, dar, în realitate, eram uluită de impertinenţa lui.

- Da, manichiura. Vreau să stai cu mine puţin şi să-mi pileşti unghiile, ca să te pot privi.

Zâmbetul tineresc şi frumos i-a revenit pe chip. Evident, era încântat de propunerea lui. Cu o figură de gheaţă, m-am ridicat încet de pe scaun.

- Nici nu mă gândesc.

I-a mai pierit din zâmbet, dar nu de tot. Părea şocat că o evreică îşi permitea să-l refuze.

- Poftim?

- Am zis că nici nu mă gândesc, am repetat, tremurând din tot corpul. Ştiaţi că l-aţi bătut atât de rău pe colegul meu de echipă, după inspecţia lui Herr Kommandant, încât Rottenführer Wolff a trebuit să-i curme suferinţa cu un glonţ în cap? Sunteţi nişte ucigaşi amândoi şi mai bine mor decât să vă ating mâinile. Să nu mă mai chemaţi niciodată în camera asta. Nici pentru manichiură, nici pentru altceva. Nu sunt manichiuristă. Acum vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să mă întorc la muncă.

Picioarele scaunului au scârţâit puternic pe podea. Dahler a sărit în picioare, spumegând de furie.

- Nu te scuz! Treci înapoi pe scaun! Nu ţi-am dat voie să pleci.

Am continuat să merg spre uşă, fără să întorc capul.

- Dacă ieşi pe uşă, jur că te-mpuşc! a zbierat.

M-am oprit, năpădită de o curiozitate morbidă.

M-am întors lent. Ţinea într-adevăr pistolul în mână, îndreptat spre mine. Ochii lui trădau o multitudine de emoţii: orgoliul masculin rănit, certitudinea superiorităţii bărbatului arian, indignare, furie... şi teama că nu îl voi asculta. Am păşit înapoi către el, surprinzător de calmă, deşi doar biroul ne despărţea, iar pistolul era aţintit spre pieptul meu. Mâna îi era sigură, mâna unui om obişnuit să apese pe trăgaci.

- *M-am îndrăgostit de tine,* mi-aţi scris nu de mult, Herr Rottenführer. Asta nu e dragoste. Dragostea nu se obţine cu forţa, ci se câştigă. Se dăruieşte de bunăvoie, nu e smulsă din inima cuiva cu ameninţări şi bătaie. Nu ştiţi să iubiţi. Nici dumneavoastră, nici ceilalţi. Nu aveţi sufiet şi-o să vă dovedesc asta chiar acum. Plec pentru că nu pot să vă mai privesc. Faceţi ce vă dictează orgoliul de ofiţer SS.

Acestea fiind zise, m-am răsucit pe călcâie şi am traversat camera, aşteptându-mă să aud în orice clipă împuşcătura. Am întins mâna tremurândă spre uşă, am deschis-o şi am ieşit nevătămată. Abia când am ajuns la bancul de lucru, m-am lăsat pradă

durerii copleşitoare, şi lacrimile au început să-mi şiroiască din ochi şi să se reverse peste pardesiele şi jachetele din piele, proaspăt sosite. Era primăvară şi nou-veniţii purtau haine subţiri.

Seara, când Rottenführer Dahler a venit la ultima vizită înainte de încheierea programului, s-a oprit lângă mine şi mi-a şoptit la ureche:

- Ai vrut să-mi dovedeşti că greşesc, dar o să-ţi dovedesc că tu greşeşti.

Cu greu am reuşit să adorm în noaptea aceea. Oricât m-aş fi străduit, nu reuşeam să înţeleg ce s-a întâmplat între noi în acea zi.

6
HELENA

Rottenführer Weber, contabilul de la Kanada, a ieşit din birou – un eveniment rarisim – şi ne-a îndemnat să lucrăm mai cu spor. Veneau transporturi zilnice acum şi el era în urmă cu documentele pentru Reichsbank, iar „maldărele de haine nu se sortau singure". Alpii Auschwitz-ului se înălţau pe zi ce trecea şi nu mai erau alcătuiţi doar din haine, încălţăminte şi obiecte de valoare. Acum primeam şi păpuşi, veselă de porţelan şi diverse proteze. Sonderkommandoul le aducea din anticamera „duşurilor" şi ni le trântea în faţă, claie peste grămadă, fără pic de respect. Majoritatea dintre noi preferam s-o mituim pe Maria ca să scăpăm de sarcina aceasta morbidă.

Unii încă mai îngânau rugăciuni. Dar cei mai mulţi renunţaseră de mult la religie. Cineva spunea că Auschwitz-ul este un loc atât de oribil, încât până şi Dumnezeu a decis să nu vină aici. Avea perfectă dreptate.

Wolff se plimba alene printre noi şi căsca. Probabil că petrecuse din nou sfârşitul de săptămână la cel mai apropiat bordel. Gura lumii spunea că are o mare pasiune pentru această activitate. Tot gura lumii spunea şi că Weber, contabilul de la Kanada, detesta acel loc şi prefera să petreacă timpul la clubul de şah al SS-ului. Gura lumii spunea şi că, dintre cei trei şefi ai noştri, Dahler era cel mai crud când îsi ieşea din fire; *un duşman înfocat al evreilor, omul cu biciuşca.* Nu-l
văzusem din ziua ultimei noastre discuţii. Biroul
lui
era mereu încuiat şi gol. Trăgeam nădejde că
cineva
ne-a auzit conversaţia, a denuntat-o
autorităţilor,
iar acestea l-au trimis pe Frontul de Est.

> * > > *

Te-mbeţi cu apă rece, Helena.

7

Până la urmă, a apărut. L-a gonit cu o mişcare scurtă pe Kapóul care ne ordonase să luăm poziţie

de drepţi şi, fără să scoată o vorbă, ne-a făcut semn să ne continuăm treaba. Era nefiresc de palid azi; palid şi încruntat şi fără chef de taclale. A indicat două grămezi şi i-a arătat ceasul uneia dintre femei, dându-i de înţeles că lucrează prea încet. în locul cravasei, ţinea un termos în mâna cealaltă.

M-a surprins tocmai când îi aruncam o privire. Am întors numaidecât capul. Nu s-a apropiat de mine imediat, ci doar când mi-a venit rândul, după ce şi-a făcut inspecţia pe îndelete. A dat să spună ceva, dar l-a apucat o tuse violentă, care nu s-a potolit prea curând. Am făcut instinctiv un pas spre el. Din piept îi ieşeau hârâieli înfiorătoare. Am vrut să mă strecor pe lângă el şi să chem doctorul, dar m-a prins de încheietură şi a clătinat vehement din cap, chinuindu-se să-şi recapete suflul. Alarmat de accesul de tuse, Wolff a ieşit din birou şi s-a uitat mirat la colegul său.

- Ce naiba cauţi aici, nătărăule? De ce-ai plecat de la infirmerie? a spus, trăgându-l deja pe Dahler după el.

Kommandofuhrerul sectorului Kanada şi-a smuls mâna şi i-a făcut semn lui Wolff să deschidă termosul. în momentul în care a luat câteva sorbituri, mirosul îmbietor de supă de pui mi-a gâdilat nările.

- Sunt bine, a şuierat el, ştergându-se la gură cu dosul palmei. O să-mi treacă. Nu mi-e de nici un folos dacă zac la infirmerie.

Avea vocea răguşită şi părţi din cuvinte aproape că nu se auzeau.

- Am mai văzut idioţi la viaţa mea, dar tu îi întreci pe toţi, a declarat Wolff, încrucişând braţele la piept.

- Nu mă mai certa de faţă cu subalternii, a hârâit Dahler, rânjind.

Avea cearcăne negre la ochi.

- îmi subminezi autoritatea, a adăugat.

- Doctorul stie că esti aici? si-a continuat

Wolff > > > interogatoriul, fără să-i pese de observaţia lui Dahler.

- Da, a răspuns Dahler, după o clipă de ezitare.

- Nu-i adevărat.
- Am luat supa de pui de la cantină.

Alt acces de tuse. Wolff s-a tras înapoi şi a făcut o grimasă involuntară. Punea mare preţ pe sănătate şi nu voia să stea în preajma lui Dahler în momentul de fată.

- Mă pune pe picioare cât ai clipi.
- Mda. Mişcă-ţi fundul înapoi la spital, până nu-i îmbolnăveşti şi pe alţii.
- Crede-mă, mă simt foarte...
- Te duci de bunăvoie sau vrei să te pârăsc? Pleacă cu molima ta de-aici.
- E pneumonie fungică, nu febră tifoidă. Nu-i contagioasă, a spus Dahler, chinuindu-se să zâmbească.

Ochii lui roşii aveau o sticlire nesănătoasă, semn că avea febră.

- Puţin îmi pasă care-i diagnosticul. Pleacă de- aici, a replicat Wolff, arătând spre uşă.

Dahler a început să se foiască şi mi-a aruncat o privire furişă. Wolff l-a observat şi s-a întors spre colegul său, ridicând din sprâncene. Dahler a înclinat uşor capul. A urmat o discuţie în şoaptă, într-un final, Wolff a scos un oftat şi s-a dus spre biroul lui.

- Dacă peste cinci minute te găsesc tot aici, te dau afară cu mâna mea, i-a spus peste umăr şi a închis uşa după el.

Chicotele lui Dahler s-au transformat repede într- un nou acces de tuse. A mai luat câteva sorbituri din supa aromată. Fără să vreau, am înghiţit în sec, neputându-mi dezlipi ochii de la termos. Era supă adevărată, nu apa chioară pe care ne-o dădeau nouă.

- Cum merge treaba? m-a întrebat, după ce s-a
liniştit.

- Bine. Suntem mai aglomeraţi decât de obicei, dar asta-i bine pentru dumneavoastră, am spus, continuând să fixez termosul, ca hipnotizată.

Toate gândurile mi se îndreptau spre stomacul meu gol. Altceva nu mai exista.

- Mai multe haine pentru poporul german.

A dat să spună ceva, dar s-a răzgândit în ultimul moment. S-a uitat la mine şi a pus termosul pe bancul de lucru.

- Ne bucurăm să ne aducem contribuţia, am continuat, deşi nici eu nu ştiam de ce spun aceste lucruri.

Ştiam doar că mirosul de pui ieşea din recipientul argintiu, chiar dacă avea capacul închis, iar eu salivam ca un câine ademenit cu un os. în locul acesta, căutam cu disperare ultimele fărâme de demnitate rămase în noi, dar când foamea era o prezenţă atât de constantă, încât nu te gândeai decât să găseşti ceva de mâncare, să faci ceva pentru niţică mâncare, să furi niţică mâncare – instinctele biruiau mândria umană.

- Te descurci de minune, a spus încet, cu vocea lui sacadată.

Eram atât de obsedată de supă, încât iniţial nu l- am auzit când, după o scurtă pauză, a adăugat, cu glas abia şoptit:

- Mi-a fost dor de tine, Helena.

Am ridicat brusc capul, confuză şi nu foarte convinsă că asta spusese.

- Ţi-ai aranjat părul foarte frumos azi, a zis, privindu-mă tandru.

Stânjenită, dar profund emoţionată, am dus instinctiv mâna la coada pe care mi-o împletisem în jurul capului de dimineaţă. Agresate în mod constant de Kapo şi de gardieni, toate tânjeam după o mângâiere cât de mică, după o vorbă bună, care, odată rostită, ne încălzea sufletul şi făcea iadul în care trăiam puţin mai suportabil.

- Vă mulţumesc, Herr Rottenführer, am spus, de data asta cu toată sinceritatea.

- Am venit să te văd...

A început să tuşească din nou, mai rău decât înainte, abia reuşind să tragă aer în piept. Am întins mâna spre el – un impuls firesc de a ajuta un om suferind –, dar am retras-o imediat, căci

mi-am dat seama că e un gest nepotrivit. Interzicându-mi să mă gândesc la ce conţine, am desfăcut repede capacul termosului.

- Nu mai vorbiţi, Herr Rottenführer.

De ce-mi păsa dacă se îmbolnăvea şi mai rău? N- avea decât N-avea decât să moară; să moară cu toţii. Cu toate astea, mă încerca un sentiment de milă care sfida orice logică, pentru simplul motiv că, în ziua aceea, nu mai era *omul cu biciuşca,* ci doar un bolnav, un om care abia se ţinea pe picioare din cauza febrei, un om mai slăbit chiar şi decât mine, şi tocmai pentru că se schimbase echilibrul de forţe, puteam acum să-l compătimesc.

- Vă agravaţi starea.

Pe faţa lui cadaverică, s-a înfiripat un zâmbet.

- Eşti atât de bună. Atât de delicată.

- Rottenführer Wolff are dreptate. Trebuie să mergeţi înapoi la infirmerie.

Zâmbetul i-a pălit. S-a uitat lung la mine.

- Ţi-e teamă că te molipseşti şi tu? Am spus că nu e contagioasă.

- Nu mi-e teamă. Dar nu vreau să vă agravaţi starea, atâta tot.

După câteva clipe de gândire, a cedat în sfârşit.

- Bine, fie. încă o zi în pat n-are cum să strice.

încerca să zâmbească printre lacrimile care-i împăienjeneau ochii după ultimul acces de tuse.

- Eşti drăguţă să mă conduci până acolo?

M-am dus după el, aruncând o privire spre Kapo.

în mod surprinzător, Maria a încuviinţat din cap. Probabil considera că e un gest de mare onoare să însoţeşti un ofiţer SS bolnav, ca să te asiguri că nu leşină pe drum.

Un soare călduţ şi palid se înălţa peste barăcile de la Kanada. Vântul ciufulea nepăsător coroanele copacilor. înfiorat de o rafală rece, Rottenführer Dahler şi-a ridicat gulerul mantalei. Mi-am strâns braţele în jurul corpului, ca să nu-mi intre frigul pe sub

puloverul aruncat în grabă peste rochia vărgată. O vreme, am mers în tăcere. Abia atunci am observat că şchioapătă uşor, menajându-şi piciorul drept. Când era sănătos, avea grijă să ascundă acest lucru, dar acum, preocupat de boală, uitase să mai joace rolul de cavaler teuton perfect şi părea atât de uman, atât de abordabil şi aproape inofensiv.

Am cotit în dreptul unei barăci goale, cu uşa larg deschisă – probabil ca să se aerisească până la întoarcerea echipelor externe. M-a prins brusc de braţ şi m-a tras înăuntru, închizând repede uşa. în clipa aceea, iluzia s-a spulberat într-o ploaie de cioburi argintii şi tăioase. Am dat să fug de el, dar m-am izbit cu spatele de zidul din cărămidă.

Helena de altădată se pregătea să ţipe. Aici, gardienii căutau intimitatea cu o femeie dintr-un singur motiv şi eram hotărâtă să-i scot ochii dacă pune mâna pe mine.

Noua Helena, însă, era mai înţeleaptă. Dacă ţipam, avea motiv să mă bată zdravăn, să-şi facă mendrele cu mine şi să-mi tragă un glonţ în cap după aceea – sub pretext că aş fi încercat să evadez sau ceva asemănător. Am văzut destule victime ale acestor „tentative de evadare". Ştiam cum reacţionează autorităţile de aici.

Iniţial, am vrut să mă întorc cu spatele, ca să nu-i văd chipul, dar, până la urmă, l-am privit drept în ochi, regretând clipele în care simţisem o oarecare compasiune pentru el.

Un timp, n-am făcut altceva decât să ne uităm unul la altul. Nici unul dintre noi nu schiţa nici o mişcare. Deodată, Dahler mi-a întins termosul. I- am aruncat o privire uluită.

- Ia-l. Am văzut cum te uitai la el, mi-a explicat. N-aveam nevoie să mă conduci la infirmerie. M-am întors singur de pe front cu genunchiul ciuruit de şrapnel, a adăugat, rânjind.

Deci fusese pe front... Se vedea că e o amintire dureroasă.

- Dar m-am gândit că ţi-e foame, a zis, iar eu am luat timid termosul şi i-am desfăcut capacul. O clipă, a spus Dahler şi a scos o batistă cu care i-a şters gura. Nu e nimic contagios, dar...

Nu şi-a dus ideea la capăt. Voia să fie sigur că

termosul e curat când beau din el. Dintr-un motiv inexplicabil, gestul acela atât de simplu m-a emoţionat profund.

- Mulţumesc, Herr Rottenführer, am şoptit.

Termosul era cald, iar supa, dumnezeiesc de gustoasă, când am sorbit din ea cu nesaţ. *Cât de bună era!* Aromele savuroase îmi mângâiau papilele gustative. Beam cu lăcomie şi nu mă puteam opri, desi îmi dădeam seama că lui n-o să-i mai rămână nimic. Cu un efort supraomenesc, mi-am dezlipit termosul de la gură şi mi-am lins buzele, ca să nu risipesc nimic. Le-am lins zile în şir după aceea, savurând gustul fantomatic care persista pe ele.

- Mulţumesc, am murmurat din nou.

Ce cadou mi-a oferit! Pe buze mi-a apărut un zâmbet plin de recunoştinţă. îl priveam aproape tandru.

Dahler a scuturat termosul. S-a auzit cum pleoscăie ceva înăuntru.

- N-ai terminat-o, a spus mirat.
- Am vrut să vă mai rămână puţin şi dumneavoastră. Am încercat să beau doar jumătate, îmi cer scuze dacă am băut mai mult...
- Fugi de-aici! a spus el, râzând şi tuşind şi râzând apoi din nou. Bea-o pe toată. îmi mai iau o porţie de la cantină. Ai impresia că ne lasă să murim de foame?

îmi ardeau obrajii, de la supă, de infinită recunoştinţă, şi de ruşine – ce grozăvii îmi trecuseră prin minte, când el nu voia decât să mă hrănească. Am închis ochii – nu îndrăzneam să mă uit la el în momentul acela – şi am dat pe gât ce mai rămăsese în termos. La final, mi l-a luat înapoi, tot palid, dar vizibil mulţumit.

Mă gândeam ce aş putea să-i mai spun. Căutam ceva mai grozav decât un „mulţumesc" amărât.

- Cum aş putea..., am spus, plecând ochii în pământ.

Era mai greu decât îmi închipuiam. Nu voiam să-l jignesc sau să-l enervez, şi habar n-aveam ce l-ar putea jigni – tăcerea sau cuvintele mele.

- Dacă vă pot răsplăti cumva...

Mi-a curmat vorba, clătinând vehement din cap.

- N-am nevoie de nimic de la tine. Ţi-am oferit supa pentru că îţi era foame, nu pentru că..., a zis,

- schiţând un gest nervos din mână. Iei mâncarea pe care o găseşti la Kanada? Mănânci suficient?

O luam, numai că o împărţeam altora în mare parte.

- Da, Herr Rottenführer.

M-a fulgerat cu privirea. Bănuia, probabil, că mint.

- Franz, a spus pe neaşteptate.

Am ridicat ochii.

- Mă cheamă Franz, a mai zis o dată, a tuşit în palmă şi a deschis uşa. întoarce-te la baracă. Eşti prea subţire îmbrăcată. E o problemă dacă ne îmbolnăvim toţi odată.

- Mulţumesc, Herr Rottenführer, am repetat ca o placă stricată.

S-a uitat la mine şi mi-a zâmbit cald.

- Ai şi uitat cum mă cheamă?

Am deschis gura, mi-am dat seama că n-o să-i pot rosti numele oricât m-aş fi căznit şi am luat-o la fugă înainte să mă oprească.

7
HELENA

într-o valiză din piele, cu o mulţime de timbre pe ea – pesemne că proprietarul călătorise mult la vremea lui, până să pornească în ultima sa călătorie fără întoarcere –, am găsit un ziar. După ce-am aruncat o privire furişă în jur, am citit titlul de pe prima pagină. Era în germană, noua limbă oficială a fostei mele ţări. Nu mai era Cehoslovacia mândră şi independentă de altădată, cum nici noi nu mai eram cetăţenii ei. Cuţitul nazist o spintecase în două, împărţind-o în Slovacia şi Protectoratul Reichului, astfel încât germanii să se poată acum „proteja" de noi, elementele străine. Trebuiau să ne extermine, ca să garanteze supravieţuirea naţiei lor superioare – teoria oficială prin care îşi justificau genocidul.

Am citit articolul, iar veştile nu erau deloc încurajatoare. Nemţii câştigau teren în război; economia prospera în întregul Protectorat; băieţii din Hitlerjugend şi gardienii SS zâmbeau larg în fotografiile monocrome, alături de colegii lor din Garda Hlinka. Nici nu-i mai puteai deosebi pe unii de alţii, căci erau doar o masă de oameni în uniforme, cu cizme militare, uniţi prin ură. Dezamăgită, am aruncat ziarul în cutia al cărei

continui urma să fie dus afară si ars mai târziu

de

> *

Dayen, unul dintre muncitorii din Sonderkommando.

N-am afiat niciodată dacă Dayen era numele lui de familie ori prenumele. Bărbatul înalt şi scheletic, cu ochelari groşi şi glas blajin, nu îşi însuşea niciodată din comorile de la Kanada, pentru că *nu erau cuşer.* Stătea afară cât era ziua de lungă şi răscolea grămăjoara arzândă, murmurând în barbă. Odată, când i-am adus o cutie plină cu diplome, certificate de naştere, fotografii, Talmuduri şi decoraţii militare, ai

căror deţinători nu se mai

puteau mândri cu ele, am surprins cuvinte cunoscute din kadiş. Unii spuneau că ar fi fost rabin în Polonia.

îngrijitorii de bloc au adus cazanele cu supă de napi. La semnalul Măriei, ne-am aliniat frumos, ca să primim raţia de la prânz. După ce s-a pus toată lumea să mănânce, i-am dat porţia mea Olgăi, cehoaica proaspăt venită din Protectorat, cruţată ca prin minune de soarta tovarăşelor ei, dintre care majoritatea ajunseseră în camera de gazare şi apoi în râpa din spatele ei, la doar câteva ore de la sosire.

în timp ce-i urmăream pe Kapo instruindu-le pe noile detinute aduse la serviciul nostru în acea dimineaţă, Rottenführer Dahler a trecut pe la secţia unde eram repartizată în acea zi şi s-a apropiat ţanţoş de mine. îi trecuse pneumonia.

- Le-am comunicat superiorilor observaţiile tale cu privire la lipsa forţei de muncă şi mi-au permis să le las în viaţă pe aceste femei sănătoase, m-a anunţat. Ai dreptate. E contraproductiv să gazăm toate transporturile imediat ce sosesc. Avem nevoie de muncitori care să susţină efortul de război, nu de cadavre.

M-am cutremurat în sinea mea la auzul acelor vorbe, dar m-am silit să zâmbesc. La urma urmelor, dintr-un anumit punct de vedere, le ajuta pe aceste femei să scape de la moarte. Iar pentru asta îi eram recunoscătoare.

- Mă bucur că superiorii dumneavoastră au ascultat de glasul raţiunii, Herr Rottenführer.

Cuvintele mele au produs efectul scontat. Dahler a zâmbit larg.

- Dacă mai ai şi alte idei despre... cum am putea îmbunătăţi producţia, poţi să mi le comunici oricând. Am convingerea că, dacă sunt idei bune şi pot fi implementate, Herr Kommandant va ţine seama de ele.

M-am uitat la noile muncitoare care erau

dirijate spre bancurile lor de lucru. Deţinuţii Kapo se simţeau în elementul lor, mai ales în prezenţa gardienilor SS.

- Aici e Auschwitz, spuneau ei, pe un ton îngâmfat şi dispreţuitor, uitându-se la masa de trupuri tremurânde, aliniate în faţa lor. V-au trimis aici să crăpaţi. Cine deschide gura fără permisiune sau nu păstrează ordinea o să-şi ia zborul pe coş mai devreme decât îşi imagina.
- Dacă sunteţi prinse că furaţi, veţi ajunge la blocul disciplinar, unde veţi face cunoştinţă cu celula lui Grabner, şeful Departamentului Politic, şi mai târziu cu Zidul Negru.
- Dacă sunteţi prinse că vă sustrageţi de la muncă, sau folosiţi latrina peste timpul permis, o să v-o luaţi pe cocoaşă si n-o să mai aveţi voie să mergeţi la latrină până când vi se termină tura, a zis şi Maria, deţinuta supraveghetoare a secţiei de femei.

Kapo Maria le detesta în mod deosebit pe femeile care profitau de „indispoziţia lunară" ca să meargă la latrină mai des decât celelalte. Foarte puţine dintre noi mai sufeream de chinul lunar; stresul, subnutriţia şi bromura, sau alte chimicale adăugate în mâncare – cel puţin aşa se zvonea –, îşi făcuseră efectul din plin. Cu toate astea, Maria considera că e de datoria ei să le reamintească nou-venitelor că nu trebuie să se aştepte la privilegii speciale, doar pentru că sunt femei. în opinia ei, *aici nu existau femei. Existau doar muncitori utili şi paraziţi fără rost.*

- Vă sfătuiesc să nu faceţi pe voi, altminteri veţi fi trimise în echipele externe cât ai clipi, ca să nu ne mai deranjaţi nasurile sensibile cu duhoarea voastră.

Lângă mine, l-am auzit pe Rottenführer Dahier dregându-şi glasul. M-am uitat la el, cu mâna întinsă deasupra bancului de lucru, neştiind ce să fac cu cămaşa de mătase, cu iniţialele unui ghinionist cusute pe manşete şi buzunarul de la piept. *Nu în grămada asta?* l-am întrebat, speriată, din priviri.

- Ai vreo sugestie? a insistat, întorcându-se cu spatele la Kapo. Mai târziu, trebuie să mă prezint la Kommandantur, cu raportul pentru Rapportführer Palitzsch. Aş putea să i le transmit lui spre reflecţie.

Stăteam nehotărâtă între ofiţerul SS, cu planul lui ascuns, şi tinerele neajutorate şi îngrozite. Dacă tot le salvase de la gazare, indiferent din ce motiv, poate nu strica să-i mai cer ceva.

Era un moment ciudat. Doar deţinuţii Kapo vorbeau, iar el aştepta răbdător.

- Păi..., am spus, dar mi-a pierit rapid curajul.

- Spune. Te ascult, m-a îndemnat el, cu un zâmbet scurt.

- Pentru că vom fi şi mai multe într-o singură baracă şi pentru că dumneavoastră, gardienii SS, lucraţi foarte aproape de noi, mă gândeam că ar fi benefic pentru toată lumea să instalaţi nişte duşuri, ca să ne putem spăla când terminăm munca, Herr Rottenführer. în barăcile aglomerate apar întotdeauna epidemii de păduchi şi ştim cu toţii că păduchii sunt purtători de tot felul de boli...

Nu mi-am dus ideea la capăt, în speranţa că va trage el singur concluzia care se impunea. La robinetul ruginit din baraca noastră curgea doar apă cu rugină, cu care nu ne puteam spăla între duşurile săptămânale. Şase zile din şapte, stăteam cu un strat de murdărie pe piele, hainele ne miroseau a transpiraţie, iar noaptea nu se putea respira, chiar şi în baraca neîncălzită.

- De asemenea, dacă am putea primi nişte rochii noi, nu aceste... Sunt aspre ca glaspapirul, fără lenjerie pe dedesubt...

M-am oprit brusc şi am coborât mâna pe care, inconştient, o dusesem la sânii dureroşi. Toate aveam sfârcurile iritate până la sânge din cauza uniformelor, dar nu se cuvenea să fac o asemenea
observaţie în fata unui ofiţer SS.

> > >

Mi-am cerut scuze, dar Dahler a încuviinţat înţelegător din cap şi s-a înroşit ca racul la faţă. La fel de ruşinată ca el, m-am mai scuzat o

dată, m-am blestemat în sinea mea şi am început să scotocesc prin buzunarele unui costum, ca să-mi ocup mâinile cu ceva. De la sosirea aici, uitasem că sunt femeie, iar acum mi-am adus brusc aminte, şi mi- am adus aminte că am sâni şi că lângă mine stă un bărbat şi că am fost singuri cu doar două săptămâni

înainte, în baraca aceea goală, unde mi-a spus cum îl cheamă. îmi tremurau mâinile.

- N-ai de ce să-ţi ceri scuze, a spus el, după o pauză.

Si lui îi tremura vocea.

- N-am ştiut de această problemă. O să încerc să discut cu superiorii.

- Vă mulţumesc, Herr Rottenführer.

Monede de aur masiv s-au revărsat pe masa de sortare, prin tivul descusut al perniţei de umăr. Am pus jos forfecuţa pe care aveam voie s-o folosim în acest scop şi le-am adunat în palmă.

Spre surprinderea mea, după ce-a aruncat o privire în jur, Dahler mi-a luat două monede din palmă şi mi le-a vârât în buzunar.

- Cumpără-ţi ceva, mi-a şoptit, şi a adăugat cu glas tare, evident ca să audă şi deţinutele şi supraveghetorii: Continuă. Pune-le unde le e locul. Nu-i nevoie să numeri monedele, asta-i treaba lui Weber. Lasă trândăveala.

Mult timp după plecarea lui, am continuat să-i simt mâna cu care m-a împins uşor spre cutia cu obiecte de valoare.

Am decis să păstrez o monedă. Cu cealaltă, am cumpărat trei felii de brânză, un cârnat şi o prăjitură cu mac de la oamenii din Sonderkommando, care se bucurau să facă afaceri cu noi, ori de câte ori ne aduceau o încărcătură de valize. O bucată de cârnat i-am dat şi Olgăi, fata nou-venită, pe lângă porţia mea de supă.

- Nu-l mănânci? m-a întrebat, uluită. Cum ai făcut rost de cârnat?

A înfipt dinţii în el şi l-a devorat din câteva îmbucături.

Nu i-am răspuns. Am mers mai departe, pe lângă peretele depozitului, departe de ceilalţi, ca să savurez în linişte o bucată de brânză. Supa de napi, făcută din coji de cartofi putrezite, provoca dizenterie, astfel că evitam

pe cât posibil să mă ating de ea. Brânza era de cea mai bună calitate, încă proaspătă şi nespus de aromată. Cu toate astea, îmi lăsa un gust ciudat în gură, fiindcă o cumpărasem cu banii

furaţi de gardianul SS de la conaţionalii mei. Mă întrebam dacă tata ar fi mâncat-o. în nici un caz. Mai degrabă ar fi murit de foame, ca Dayen, recitând kadişul din oră în oră, pentru fiecare persoană care se făcea scrum şi ale cărei amintiri se făceau scrum, în timp ce fotografiile se mistuiau în groapa lui de foc. Tata era un om cumsecade. Eu, mai puţin, din câte se vedea treaba. M-am uitat la ce mai rămăsese din felia de brânză, am vârât-o în gură şi m-am lins pe degete.

8

Germania, 1947

O vreme, Helena n-a mai spus nimic, iar tăcerea perfectă şi stranie era întreruptă doar de stiloul doctorului Hoffman, scrijelind hârtia. Când a ridicat ochii la cuplul din faţa lui, a observat că Dahler stătea nemişcat şi curios de senin, în împrejurările date. O vagă îmbujorare colora acum obrajii palizi ai Helenei. Privirea îi era absentă, pierdută undeva în spaţiu şi timp. Afară a ţiuit un claxon grăbit. Umerii Helenei au tresărit. Şi-a plimbat încet privirea prin sală, examinând parcă mediul necunoscut. în cele din urmă, a privit la mâinile sale împreunate. A clipit de câteva ori şi s-a încruntat când şi-a văzut unghiile. Părea surprinsă să le descopere manichiurate şi date cu ojă.

Cu mare efort, şi-a adunat din nou cuvintele în propoziţii.

- în vară, ne-au transferat...

S-a oprit din nou, rătăcită în păienjenişul tragic al amintirilor pe care ar fi vrut să le uite, dar doctorul Hoffman îi admira voinţa de a continua, hotărârea îndârjită, încă vie, din ochii ei negri şi tulburaţi. *Probabil la fel a făcut şi la Auschwitz,* s-a gândit el. S- *a forţat să meargă mai departe după ce i-a văzut pe alţii pierind; mare păcat că acum îşi reproşează acea voinţă de fier.*

Atunci când chipul îi trăda totuşi o emoţie, pe el se citea vinovăţia supravieţuitorului. Doctorul Hoffman şi-ar fi dorit să discute cu ea între patru ochi, măcar o oră. Şi-ar fi dorit să-i spună că nu are motiv să se simtă vinovată. SS-ul era vinovat, nu ea. Nu greşise cu nimic luând banii oferiţi de Dahler. Nu greşise cu nimic mâncând alimentele cumpărate cu acei bani. Noaptea, oamenii mâncau bucăţi de carne tăiate din pulpa unui deţinut recent decedat; întâlnise asemenea cazuri în cei doi ani de când discuta cu diverşi supravieţuitori. Foamea şi setea,

pântecele umflate de nemâncare, obsesia chinuitoare pentru mâncare, le răpeau minţile până şi oamenilor cu un caracter ireproşabil şi din cele mai nobile profesii. Cum să condamni o femeie că a acceptat alimentele salvatoare din mâna
duşmanului?

- ... ne-au transferat la Birkenau, a răsunat glasul Helenei, regăsindu-şi forţa.

Lumina palidă a soarelui îi cădea pe faţă, iar părul îi înconjura capul ca un nimb negru.

- Acolo l-am întâlnit prima oară pe Andrej, a încheiat ea, pe un ton blând.

Novâk a ridicat capul când şi-a auzit numele. *Prenumele.* Ochii lui, atât de aspri şi dogorind de furie, s-au umplut brusc de o emoţie nerostită. S-a aplecat în faţă, parcă îndemnând-o pe Helena să se uite direct la el pentru prima oară, dar ea a întins mâna spre soţul ei. Dahler i-a prins-o imediat în palmă şi i-a acoperit-o protector cu cealaltă. în ochii lui Novâk, a revenit privirea sumbră şi impenetrabilă. A plecat capul. Stiloul doctorului Hoffman ezita deasupra paginii albe.

- Este adevărat, Herr Novâk? l-a întrebat preşedintele.

- Da, aşa este, a confirmat Novâk.

Nici el nu părea prea dornic să vorbească despre vara aceea.

- Am lucrat la construcţia barăcii de la Kanada 2, înainte să fiu transferat în Sonderkommandoul de la crematoriu. Se întâmpla în august 1942. O parte a Kommandoului Kanada 1 a fost mutat în baraca deja terminată. Printre deţinuţii aceştia era şi Helena.

- Nu exista o separare strictă a femeilor şi bărbaţilor la Birkenau? a întrebat locotenentul Carter, uitându-se curios la slovac.

- De regulă, da. Exista un lagăr pentru bărbaţi şi unul pentru femei; Kommandouri de

bărbaţi şi Kommandouri de femei, a răspuns Novâk, oferind mai multe lămuriri. întrucât Sonderkommandoul nostru se bucura de privilegii speciale şi avea acces la depozitul din sectorul Kanada, unde aduceam

- hainele de la camerele de gazare, aveam deseori ocazia să schimbăm câteva cuvinte cu femeile care le triau. Uneori, le vindeam mâncare sau alte produse. Când nu erau gardienii SS prin preajmă, bineînţeles. Lucrau si bărbaţi la Kanada, dar în depozite separate.

- Aşa ai cunoscut-o pe Frau Dahler? a întrebat preşedintele.

- Nu. Da. Nu... Prima oară am cunoscut-o – am *văzut-o,* mai bine zis – când Herr Dahler o bătea în faţa camerei de gazare. Eram de serviciu în ziua aceea, adică însoţeam nou-venitii la cele două centre de exterminare – nu bănuiau absolut nimic, fireşte – şi le explicam ce să facă. Gardienii SS care îi escortau pe nou-veniţi îi asigurau că fac doar un duş, dar noi stăteam cu oamenii aceia până la final.

S-a oprit preţ de câteva secunde. O umbră de agresivitate i-a trecut fugitiv peste faţă; se simţea acuzaţia aproape făţişă în glasul care-i tremura de indignare. îl ţintuia pe Dahler cu privirea în timp ce vorbea. *Ascultă ce ne-aţi obligat să facem. Ţine minte fiecare crimă care fi-a mânjit mâinile cu sânge.*

- La vremea aceea, existau două spaţii de gazare la Birkenau, Buncărul 1 şi Buncărul 2, poreclite Căsuţa Roşie şi Căsuţa Albă. La prima vedere, păreau două ferme inofensive, spoite cu var alb şi acoperişuri de stuf – nimeni nu şi-ar fi imaginat ce orori se petrec înăuntru. Erau singurele două clădiri rămase din satul Brzezinka, pe care l-au demolat înainte să construiască Birkenau. Conducerea lagărului le-a transformat temporar în camere de gazare, până la construirea noilor crematorii.

Atmosfera din sala de judecată devenise mai tensionată, mai sufocantă, ca şi când în aer plutea o ameninţare nevăzută. O vreme, Novâk s-a uitat încruntat înainte.

- Totul era foarte bine gândit. Oamenii veneau înfometaţi, însetaţi şi obosiţi de pe drum, iar gardienii SS le promiteau că vor primi supă caldă şi cafea când ies de la duş. Le spuneau că le vor dezinfecta hainele şi-i vor ţine în carantină timp de două săptămâni, după care îi vor repartiza în diverse

- servicii. Unii gardieni, mai ales cei inventivi, îi întrebau ce profesii au. *Deci eşti tâmplar? Minunat. Exact ce ne trebuie. Tu eşti croitoreasă? Ce noroc pe noi azi! Sunt exact meseriile de care avem nevoie. Să vă prezentaţi la mine după duş şi o să am grijă să fiţi repartizaţi în servicii potrivite abilităţilor voastre.* Ţi se întorcea stomacul pe dos când îi auzeai, a spus, printre buzele strânse. N-are rost să vă mai spun că toţi oamenii aceia erau gazaţi în următoarele douăzeci de minute, indiferent dacă erau calificaţi sau nu. După aceea, cadavrele erau îngropate în valea din spatele buncărelor. în vara lui 1942, a apărut o nouă problemă. Corpurile au început să se umfle şi pământul s-a uscat sub soarele fierbinte. Mirosul care ieşea prin crăpături făcea aerul irespirabil. în momentul în care a început să se ridice un lichid negru şi să polueze pânza freatică din zonă, gardienii SS ne-au dat ordin să luăm clorură de var şi s-o turnăm peste gropile comune. Când au văzut că nu dă rezultate, ne-au ordonat să dezgropăm şi să ardem toate cadavrele. Era deja toamna aceluiaşi an.

Preşedintele şi-a dres glasul. Lângă el, locotenentul Carter a luat o înghiţitură din paharul său. Până şi doctorul Hoffman simţea o strângere de inimă la auzul descrierii atât de reci, dar tulburător de vii, a procesului de exterminare. Se întreba cum reuşea Novâk să treacă peste ceea ce văzuse acolo zi de zi, peste atrocităţile la care participase, chiar dacă fără voia lui. Era lucru ştiut că unii muncitori din Sonderkommando fuseseră nevoiţi să îşi conducă rudele abia sosite, şi chiar familiile, la camera de gazare. Nu era de mirare că slovacul era atât de agitat când s-a ajuns la audierea cazului lui Dahler. Doctorul Hoffman îi înţelegea perfect sentimentele faţă de fostul gardian SS.

- Spuneaţi că l-aţi văzut pe acuzat când o bătea pe Frau Dahler, a zis preşedintele, străduindu-se să-şi
controleze emoţiile.

- Aşa este. Mergeam cu un grup de bărbaţi la Buncărul 1. Helena... îmi cer scuze, *Frau Dahler,* a spus Novâk, scrâşnind din dinţi când a pronunţat

- numele ofiţerului SS, alerga pe lângă şirul de femei care mergea în faţă, înspre Buncărul 2. Jumătate dintre ele intraseră deja în clădire. încerca să intre şi ea, când Herr Dahler a prins-o de ceafă şi-a tras-o deoparte. A urmat un fel de altercaţie între ei. N- auzeam ce spun, doar o vedeam că plânge şi-l roagă ceva. Atunci, el a trântit-o la pământ şi a început s- o lovească cu biciul, făcând-o în toate felurile. *Jidancă idioată; dacă mai ieşi vreodată din cuvântul meu; m-am săturat pânâ-n gât de tine; ai merita să te- mpuşc, târâtură proastă* — şi altele. îl auzeam pentru că deja ţipa. Unul dintre superiorii lui, Hauptscharfiihrer Moli-, a intervenit în momentul
acela si i-a atras atentia s-o ducă altundeva, ca să

*> > **

nu-l vadă nou-venitele când o bate. Şi Moli era un sadic şi jumătate, dar nu voia să creeze panică printre cele care nu cunoşteau încă lagărul. Herr Dahler le agitase pe multe cu gestul lui.

în tot acest timp, doctorul Hoffman îl urmărea cu mare atenţie pe Dahler. Nici un muşchi nu tremura pe chipul austriacului. Era fascinant de calm.

Incapacitatea de a arăta emoţie în faţa agresiunii este tipică celor care suferă de psihopatie, a notat psihiatrul în carnet, dar a pus semnul întrebării la final. Dintr-un motiv sau altul, Dahler nu-i părea să fie psihopatul clasic. Şi, cu cât urmărea mai mult cuplul din faţa lui, cu atât era mai perplex.

- Acuzat, e adevărat ce a declarat Herr Novâk? a întrebat preşedintele, uitându-se la fostul gardian SS peste marginea ochelarilor.

Dahler a şovăit câteva secunde.

- Da, este adevărat, a răspuns într-un final, cu voce blândă.

Soţia lui s-a tras deodată mai în faţă pe scaun.

- Onorată Instanţă, îmi permiteţi să clarific ceva?
- Desigur, Frau Dahler.
- Nu s-a întâmplat cum a declarat Herr Novâk. Sau, mai bine zis... a interpretat greşit ce-a văzut.
- Nu vă fie cu supărare, Frau Dahler, dar nu văd cum ar fi putut interpreta greşit un act de violenţă. Acuzatul ori v-a bătut în ziua aceea, ori nu. Nu există altă interpretare.

- A fost nevoit. Altminteri..., a început ea să se bâlbâie, vizibil încurcată. Altminteri, Hauptscharfuhrer Moli m-ar fi trimis la gazare, împreună cu sora mea, Rozinka. Soţul meu ne-a salvat pe amândouă cu gestul lui.

în sală s-a lăsat o tăcere atât de adâncă, încât doctorul Hoffman îşi auzea respiraţia.

- Se poate să fiţi mai explicită, Frau Dahler?
- Da, Onorată Instanţă, dacă-mi permiteţi. N-aş vrea să vă faceţi o impresie greşită despre gestul soţului meu. Vă veţi convinge că era singura soluţie în situaţia aceea. Herr Novâk are dreptate. Moli era un sadic şi jumătate. Franz a trebuit să mă bată cu biciul în faţa lui, ca să nu-mi facă el ceva şi mai rău.
- Prea bine, Frau Dahler. Vă ascultăm.

- Referire la Otto Moll (1915-1946), plutonier major SS la Auschwitz-Birkenau, recunoscut pentru brutalitatea sa şi atrocităţile comise, executat ulterior pentru crime de război, în urma Proceselor de la Dachau

9
HELENA

Birkenau. Vara anului 1942

Desi era devreme, soarele ardea fără milă. însotite de gardieni şi de Kapo, mărşăluiam printre culoarele de gard electric, spre noua noastră locuinţă. Mai exact, o parte a Kommandoului nostru – doar femeile la prima tinereţe.

Ajunse la graniţa dintre cele două lagăre, un ofiţer ne-a ordonat să ne oprim. Lângă porţile pe care ieşeau echipele externe în fiecare dimineaţă, avea loc un fel de selecţie. în acordurile orchestrei care intona obişnuitul mars matinal, doi ofiţeri SS, cu trese de medici militari pe umeri, scoteau anumiţi bărbaţi din echipa lor şi-i aliniau separat de ceilalţi.

- Dezbrăcaţi-vă complet! le-au ordonat.

Cu mişcări lente, scheletele pământii s-au apucat să-si scoată zdrenţele atât de murdare, încât abia se mai distingeau dungile albastre pe ele.

- Mai repede, mai repede! Haideţi odată! le-a strigat unul dintre medici, exasperat.

Speriate, le aruncam priviri imploratoare superiorilor noştri SS. O vreme, au privit scena cu o placiditate politicoasă şi abia când foiala şi murmurele noastre s-au înteţit, şi-au făcut milă de noi.

- Nu vă faceţi griji, a spus calm Rottenführer Dahier. Toţi aceia sunt *Muselmänner—,* Abia pot să se mişte, darămite să muncească.

Nimeni nu putea nega asta. Deţinuţii erau atât de costelivi, încât îi priveam amuţite. Prin pielea zbârcită şi plină de răni, de o paloare cadaverică, le ieşeau oasele atât de proeminent, încât era un miracol că se ţineau

pe picioare. Capetele lor rase nu mai păreau omeneşti – o expoziţie de cranii, în care ochii încă sticleau, sperând că vor păcăli soarta în ultima clipă. La capătul şirului, unul dintre ei şi-a

luat uniforma de jos şi a început să se îmbrace, urmărindu-i din ochi pe cei doi medici, care erau ocupaţi să noteze numerele deţinuţilor selectaţi. O tentativă lamentabilă de a păcăli moartea, dar refuza să se dea bătut. I se citea îndârjirea şi setea de viaţă în ochii adânciţi în cap, în maxilarul încleştat. Un Kapo, Triunghi Verde, l-a observat, s-a dus imediat la el şi l-a lovit cu bastonul, până când bietul om nu a mai putut nici să ridice braţele scheletice ca să se apere. După ce s-a asigurat că e mort, respectivul Kapo s-a dus fuga la şefii lui gardieni, şi-a scos şapca şi a raportat „incidentul”. Impasibil şi fără să arunce măcar o privire la bărbatul ucis, medicul SS i-a notat numărul alături de ale celorlalţi. Restul ghinionişti lor au fost urcaţi într-un camion, care a pornit imediat în direcţia Auschwitz-ului. După aceea, le-au făcut semn echipelor externe să meargă la treabă. Toată afacerea s-a încheiat în zece minute.

Ne-am reluat marşul în tăcere. Odată cu plecarea echipelor externe, membrii orchestrei au început să- şi strângă instrumentele, caraghioşi şi batjocoritori, în uniformele lor albe cu şnururi roşii. în spatele meu, câteva femei suspinau pe înfundate.

- Nu le mai plângeţi de milă, s-a răstit Rottenführer Wolff, iritat de această compasiune dizgraţioasă faţă de tovarăşii noştri de suferinţă. Dacă am risipi mâncarea ca să-i întreţinem pe unii ca ei, asta ar însemna ca muncitorii apţi de muncă, aşa ca voi, să moară de foame. Asta vă doriţi, vaci tâmpe?

Rottenführer Dahler mergea pe partea mea de coloană. în scurt timp, a ajuns în dreptul şirului nostru de cinci – formaţia standard de mars – si a continuat să meargă pe lângă mine, cu privirea atintită în fată. Duceam întruna mâna la batic – un gest nervos pe care nu-l puteam controla după ce asistasem la acea

scenă. Cât de ocrotiţi eram noi, cei care lucram la Kanada! Cât de orbi la suferinţa din restul lagărului, în micul nostru paradis. Acum eram îngrozite să fim smulse din el; îngrozite că vom avea soarta bărbaţilor în uniforme vărgate, că

vom fi înfometate şi muncite până când nu doar trupurile, ci şi sufletele ni se vor stinge, uscate şi pline de răni – cadavre ambulante pentru care moartea reprezenta o binecuvântare.

Am simtit deodată că mă sufoc. Sudoarea rece mi

>

se scurgea pe spate şi emanam spaimă prin toţi porii. Am strâns din dinţi, ca să-mi înăbuş suspinele – dacă plângeam după ce un gardian SS ne-a interzis clar să facem asta, ajungeam cu siguranţă la camera de gazare.

Preţ de o clipă, n-am mai simţit pământul sub picioare. Vedeam doar mâneca gri a uniformei Rottenfiihrerului Dahler, legănându-se uniform înainte şi înapoi. Nu scotea o vorbă şi nu trăda nici o emoţie. O singură dată m-a atins în treacăt cu mâna, *neintenţionat,* fără îndoială. Am aruncat o privire spre el. Privea absent înainte, iar expresia lui relaxată şi aproape senină a picurat un strop de linişte în sufletele noastre chinuite. Simţeam că începem să ne calmăm. Probabil că era un truc psihologic cu care ne amăgea lagărul. Ajunseserăm să ne punem încrederea în ei, precum oile care se încred în câinii de stână. Ştiam că ei sunt inamicii, specia invadatoare, şi că ne pot ucide după bunul plac, dar totuşi nu ne lăsau în ghearele lupilor cu trese de medici militari pe umeri... sau, cel puţin, aşa credeam noi.

Era mai bine să gândim astfel.

Era mai bine să avem încredere în ei decât să nu avem încredere în nimeni.

Aveam mult de mers, căci noua noastră baracă era amplasată chiar la marginea lagărului Birkenau, înconjurată de pini, cu un câmp verde şi nesfârşit în faţă. Drumul era bătătorit şi plin de praf. De-o parte şi de alta, se înşirau nenumărate barăci. în depărtare, comandoul feroviar bocănea de zor la şinele încă neterminate. Aerul mirosea a smoală, a

motorină şi a transpiraţie râncedă.

Treceau maşini oficiale, camioanele Crucii Roşii, motociclete de patrulă cu membrii SS în ele, cu însemne lucioase de *Lagerpolizei* la gât, iar noi mărşăluiam, mărşăluiam pe lângă barăcile fără

număr, pe lângă echipe de muncitori, pe lângă
deţinuţi costelivi, cu ochii adânciţi în orbite si
>>*>>
obrajii supţi, pe lângă suferinţă şi chiar moarte. Unii dintre ei încă se ridicau în picioare la vederea soldaţilor SS, dar alţii nu mai aveau puterea nici să înalţe capul. Albe la faţă ca varul, am observat că aceşti *Muselmänner* purtau rochii vărgate – ca ale noastre.

- O fi lagărul de femei, a remarcat cineva în şoaptă.

Ne-am uitat mai atent, dar, oricât ne-am fi străduit, nu recunoşteam în chipurile acelea jalnice pe cele ale unor femei. Aceiaşi ochi adânciţi în orbite, aceleaşi capete rase, aceeaşi piele pământie şi aceleaşi degete descărnate, întinse spre noi din spatele sârmei ghimpate, precum membrele străvezii ale unei fantome – doar rochiile le deosebeau de bărbaţii pe care-i văzuserăm puţin mai devreme. Tot mai multe capete se întorceau speriate către soldaţii SS. *N-aţi venit să ne luaţi, nu-i aşa?*

- Căscaţi bine ochii! a răcnit Wolff pe neaşteptate, arătând cu cravaşa înspre femei. Acolo ajungeţi şi voi dacă mai trândăviţi. Căscaţi ochii şi poate vă intră odată în căpăţânile alea seci că aveţi viaţă uşoară cu noi.

În loc să ne uităm, am întors privirile, cutremurându-ne la gândul că puteam fi noi în locul lor, dacă nu am fi avut norocul să fim repartizate în echipa de la Kanada. Wolff nu minţea. Aveam viaţă uşoară în comparaţie cu scheletele acestea ambulante. Eram slabe şi noi, dar încă arătam a fiinţe umane. Aveam păr pe cap şi purtam încălţăminte normală, nu saboţi din lemn legaţi cu o singură curea şi nici nu umblam desculţe, ca jumătate dintre aceste femei. Puteam fura diverse alimente pe care le găseam în valize şi buzunare. Deţinutele din lagărul de femei ne urmăreau alaiul cu ochi

morţi. Nouă, în schimb, ne era ruşine să le privim. Dintr-un motiv inexplicabil, ne simţeam vinovate în fata lor, ca si când le trădaserăm cumva.

- O să aveţi şi duşuri, a spus Dahler, fără a se adresa euiva anume, dar eu ştiam eă pentru mine făcuse anunţul. Deocamdată sunt în spatele depozitului.

Nu mi-am putut reţine un zâmbet larg. O să avem dusuri! Ardeam de curiozitate să-l întreb dacă ne vom putea spăla zilnic sau dacă se va stabili un program, dar nu aveam voie să vorbesc neîntrebată cu un gardian SS. Irma, cu banderola roşie pe care scria „Responsabil – Bloc 1”, mergea chiar în faţa mea şi mi-ar fi tras câteva bastoane fără să stea pe gânduri, dacă deschideam gura fără permisiune.

Dahler, însă, părea să-mi fi ghicit gândurile, căci, după o scurtă pauză, a venit cu clarificări.

- Le puteţi folosi cât de des doriţi. Noi chiar am prefera să vă spălaţi zilnic. Nu vrem să avem păduchi în echipa noastră.

- *Ja.* Faceţi duş zilnic, doamnelor, a rânjit Wolff, apăsând dispreţuitor pe „doamnelor”. Altminteri, rămâneţi şi voi fără păr, ca vacile de acolo, a adăugat, arătând din cap spre lagărul de femei. Nu acceptăm pocitanii rase pe cap în Kommandoul nostru. Dacă faceţi păduchi, o să am grijă să ajungeţi la gazare, împreună cu celelalte.

într-un final, când am ajuns la destinaţie, deţinuţii supraveghetori ne-au adunat la ultimul apel, după care ne-au trimis direct la muncă, înăuntru şi între depozitele parţial construite, zăceau munţi întregi de obiecte. La mesele de sortare, lucrau bărbaţi în jachete făcute pe măsură – toţi erau „veterani”, judecând după însemnele din piept. Probabil îi mituiseră pe gardienii SS ca să fie transferaţi la un serviciu lejer. Feţele de oameni bine hrăniţi, pielea strălucind de sănătate, ceasurile de mână, părul pomădat şi pantofii lustruiţi arătau că fac parte din elita lagărului, care ştia cum să „organizeze” lucrurile aici. Ne uitam la ei, amuţite de uimire, până să fim repartizate la

bancurile de lucru.

Diferentele dintre cele două Kanade au ieşit repede la iveală. Aici, procesul de „organizare” funcţiona la un nivel aproape industrial.

- Vrea cineva săpun franţuzesc? repeta un bărbat, plimbându-se dintr-un capăt în altul al depozitului, sub cine ştie ce pretext.
- îţi dau ceară de pantofi pe el, i-a răspuns şoptit o voce de lângă masa mea.
- Ce fel de ceară?
- Din aia bună. Olandeză. Miroase a parfum.

Parfum franţuzesc... parfum franţuzesc, murmura alt deţinut, urmând traseul folosit de colegul lui, cu zece minute mai devreme.

A primit o ofertă de la masa din colţ:
- îţi dau cinci dolari pe el.
- Zece, nici un cent mai puţin.
- O să-l vinzi unui gardian pe douăzeci, escrocule! Mă crezi prost?
- Cum doreşti.
- îţi dau opt dolari şi-o pereche de dresuri.
- De mătase?
- De nylon. Auzi la el, tâmpitul! Visează mătase!
- Lasă că eşti tu mai breaz, a venit răspunsul ironic. Bine, fie. Dar e jaf la drumul mare, să ştii de la mine.

Ca nişte căprioare speriate, am început să scotocim la nimereală prin mormanul de haine, în vreme ce ei făceau afaceri precum mahării de pe Wall Street. Dar cel mai şocant era că toţi Kapo ignorau cu desăvârşire aceste tranzacţii ilicite, căscau şi întorceau înadins capul când deţinuţii obişnuiţi îşi pasau marfa de la unul la altul. Până la urmă, după ce-a aruncat o privire în jur, una dintre fete a scos o pereche de chiloţi din grămadă şi a vârât-o sub rochie. Alta a şterpelit un ceas de mână, iar două îşi umpleau de zor buzunarele cu mâncare. Veteranii, care iniţial nici nu ne băgau în seamă, au început să zâmbească.

Nici eu n-am putut rezista unui furou pe care l- am găsit printre lucrurile unei nefericite. Veteranul care schimbase săpunul franţuzesc

pe o conservă de sardine a pufnit amuzat lângă mine. Roşie la faţă de ruşine, m-am prefăcut că n-am auzit.

- Poţi să iei aproape orice de-aici, mi-a zis. Doar să nu uiţi regula de aur de la Kanada. Gardienii SS şi

- deţinuţii supraveghetori trebuie să-şi primească partea. Dacă nu-i ungi, îţi fac felul cât ai clipi.

Le-am instruit şi pe celelalte fete. Seara, Kapo Maria a plecat pentru prima oară de la muncă cu zâmbetul pe buze. Toată lumea îi vedea buzunarele doldora când trecea prin dreptul şirurilor noastre ordonate, lăsându-ne în grija Irmei.

Apoi şi-au făcut apariţia gardienii SS. Sub gulerul uniformei Rottenführerului Wolff se zărea o cravată de mătase. Rottenführer Dahier mesteca gumă ca un actor american coborât de pe ecran. Ambii păreau mulţumiţi de noul aranjament, departe de ochii vigilenţi şi reproşurile comandantului Höss. Aici, ei erau stăpâni şi Dumnezei, dar şi pentru noi situaţia se anunţa favorabilă, având în vedere paza extrem de permisivă.

- Mai avem o surpriză pentru voi, ne-a anunţat vesel Rottenführer Wolff.

Bănuiam că descoperise o sticlă de băutură fină printre lucrurile morţilor. Acum, că alcoolul îşi făcuse efectul, bunăvoinţa lui era nemărginită.

- Fiecare bloc intră pe rând în depozit şi îşi caută haine. Gata cu uniforma de închisoare. Luaţi-vă cămăşi, pantaloni lejeri şi pantofi comozi. Dar să vă păstraţi baticurile. Nu vrem să vă cadă părul prin hainele sortate. Cu plăcere, paraşutelor. Haideţi, mergeţi! Faceţi-vă frumoase, ne-a îndemnat Wolff.

Dacă nu era Irma, care ne mâna deja cu bastonul, strigând *„Los, los, los!”,* am fi zis că e o glumă de om beat.

- Scoateţi hainele de pe voi şi lăsaţi-le în colţul de-acolo, ne-a spus Irma, arătând unde să aruncăm uniformele vărgate.

Odată dezbrăcate, ne-au dus repede la duşuri. Era o încăpere mică, întunecoasă şi deplorabilă, cu cabine de metal pe ambele

laturi, cu ţevile montate pe lângă pereţi şi capete de duş prinse de ele, şi podea de ciment. Apa era rece ca gheaţa, dar eram atât de fericite că ne putem spăla, încât acest inconvenient minor nici nu mai conta. în sfârşit, puteam scăpa de murdăria de pe noi! Ne simţeam ca-n paradis.

Fiecare bloc avea la dispoziţie doar câteva minute. După ce ne-am frecat repede, dar vârtos, Irma ne-a dus fuga înapoi la depozit, unde, despuiate şi cu apa şiroindu-ne pe spate din părul ud, ne-am ales cămăşi, pantaloni şi chiar lenjerie intimă din mormanele de haine deja triate şi dezinfectate. Unul dintre deţinuţi nota cu grijă numărul exact de obiecte pe care le lua fiecare – hainele erau deja pregătite să fie trimise în Germania.

- îmbrăcaţi-vă! Repede, repede! a strigat Irma din nou.

Două minute mai târziu, dar nu înainte de a scoate tot ce „organizasem” din buzunarele uniformelor vechi, ne-a dat afară. Femeile din Blocul 2 îşi aşteptau deja rândul la uşă.

Abia când am ajuns la noua baracă, unde ne-am examinat ţinuta şi ne-am lăudat cu obiectele şterpelite de la noua Kanada, tristeţea a înlocuit zâmbetele. Flecăreala veselă s-a stins şi o tăcere mohorâtă a coborât peste baracă. Toate acestea veneau de la surorile şi fraţii noştri ucişi. Cum putem sărbători aşa ceva?

— *Muselmann* (pl. *Muselmänner),* termen argotic folosit în lagărele de concentrare pentru a-i desemna pe deţinuţii a căror moarte era iminentă

10

HELENA

Am auzit-o pe Maria când mi-a strigat numărul şi a arătat spre o clădire cu acoperişul încă neterminat. Când am pornit spre zona indicată, împreună cu alte câteva femei, tâmplarii bocăneau harnici.

- Astăzi sunteţi la dezinfecţie, a strigat Maria, serioasă ca de obicei. Vă explică cei din Sonderkommando ce aveţi de făcut.

Ne-am uitat nedumerite în jur. Nu vedeam nici o haină, doar sfori întinse, ca pânzele de păianjen, de la un perete la altul. în scurt timp, au apărut şi cei din Sonderkommando, însoţiţi de un Kapo, care avea să ne supravegheze în ziua aceea. Ne obişnuiserăm cu aceşti bărbaţi, deşi oficial nu aveam voie să discutăm cu ei. Au intrat, încălţaţi cu obişnuitele lor cizme de cauciuc; nimeni nu vorbea despre asta, dar toată lumea ştia că era sarcina lor să spele cu furtunul trupurile oamenilor gazaţi, înainte de a-i îngropa sau incinera. După aceea, curăţau camera de gazare, ca să fie imaculată când îşi primea următoarele victime, dar nici despre asta nu vorbea nimeni. Moartea si mâncarea erau două subiecte interzise în lagăr, şi pe bună dreptate.

în stilul lor operativ, oamenii din Sonderkommando s-au apucat să aranjeze spaţiul de lucru.

Deţinutul supraveghetor, un bărbat solid şi brunet, cu triunghi roşu de prizonier politic în piept, ne-a dat explicaţii cu vocea lui groasă:

- Poftiti mănuşi de cauciuc, doamnelor. Fiecare dintre voi ia un coş. Da, alea pe care doar ce le-au adus băieţii. Luaţi părul şi-l spălaţi mai întâi în soluţia asta, ca să-l cureţe de grăsime şi paraziţi. Apoi îl clătiţi cu apă şi-l puneţi să se usuce pe sfori. Dacă părul e prea scurt, îl întindeţi pe ziarele astea.

Vorbea germană cu un pronunţat accent polonez şi, cum majoritatea dintre noi eram slovace, ne-am uitat unele la altele nedumerite. Probabil n-am auzit noi bine, ori a folosit greşit cuvântul „păr”. Ori poate în argoul celor din Sonderkommando însemna altceva. în fond, tot ei numeau cadavrele „răcituri” şi mărfurile de contrabandă, „produse
non-cuser”. Poate era aceeaşi situatie si acum.

> > > >

Abia când ne-a făcut semn să trecem la treabă – *Haideţi, luaţi câte un coş. Tot părul ăla nu se spală singur* –, mi-am dat seama că nu e nici un înţeles ascuns la mijloc. Când ne-am uitat în coşuri, am văzut mormane de păr femeiesc. Blond, sur, cârlionţat, împletit, lung, făcut permanent, roşu, vopsit – o expoziţie cutremurătoare a feminităţii curmate. Eram obişnuite să triem şi să dezinfectăm haine, dar asta era cu totul altceva.

- Treceţi la treabă, a repetat Kapoul, împingându- ne uşor de la spate. N-aveţi de ce să strâmbaţi din nas. Măcar nu sunt dinţi, a adăugat cu glas blând, ca pentru a-şi cere scuze.

Doi deţinuţi din subordinea lui ne-au arătat imediat ce avem de făcut. Mişcările lor erau agile şi pricepute, aproape mecanice şi complet lipsite de orice emoţie.

- Ne cerem iertare, a şoptit unul dintre ei, în timp ce Maria discuta ceva cu Kapoul polonez. De obicei, noi tundem şi dezinfectăm părul după gazare, dar am fost atât de încărcaţi în ultimele zile, încât nu mai avea cine să se ocupe şi de asta. Jumătate dintre noi sunt trimişi zilnic la gropile comune; încep să iasă la suprafaţă răciturile şi gardienii SS au zis că trebuie...

- Lăsaţi pălăvrăgeala! a strigat deţinutul supraveghetor, curmându-ne discuţia.

Cu mâini tremurânde în mănuşile de cauciuc, neam ocupat toată dimineaţa de părul femeilor moarte. La prânz, când îngrijitoarele de bloc au adus cazanul cu supă, grupul nostru nici nu s-a

putut uitat la ea. Nu departe de noi, bărbaţii din Sonderkommando îsi consumau liniştiţi raţiile. îi priveam aproape cu invidie. Se obişnuiseră cu

această muncă. Moartea nu-i mai impresiona. îi dăduseră porecle şi râdeau de ea zilnic, ca să supravieţuiască, ca să nu-şi piardă minţile, ca să se desensibilizeze până în punctul în care corpurile le funcţionau mecanic, dar gândurile le erau altundeva, departe de munţii de cadavre pe care le spălau, le tundeau, le ardeau şi le îngropau în fiecare zi. Era singura soluţie raţională. Nimeni nu-i condamna că îşi puteau mânca supa.

Bărbatul era bronzat, bine clădit şi cu figura tipic vicleană de speculant; purta maiou alb, pantaloni negri şi deja familiarele cizme negre de cauciuc. Nu avea părul ras, ci pieptănat pe spate şi cu cărare pe-o parte. Fluiera încet, în timp ce noi stivuiam coşurile
la intrarea barăcii.Iniţial, nu ştiam cesă fac. Zona
de lângă depozit era pustie; majoritatea deţinuţilor lucrau înăuntru, la adăpost de căldură. Pe mine, însă, zăpuşeala de la amiază nu mă speria. Aici, aveam parte de linişte şi singurătate măcar câteva ore pe zi. Când eşti mereu înconjurat de oameni, ajungi să deteşti compania altora. Tocmai de-asta femeileriscau şi
mergeau lalatrinăîn miez de
noapte. Ca să fie
să nu mai audă vocile
altora, să fie doar ele cu gândurile lor. Era un lux aproape imposibil în lagăr, dar eu aveam un aliat de nădejde în persoana Rottenfiihrerului Dahler.

- Desigur, şi-a dat el încuviinţarea, imediat ce m- am oferit să sortez mormanele de bagaje de afară. Dar ai grijă să nu faci insolaţie. Dacă ţi-e prea cald, să vii repede înăuntru.

După un torent de *Jawohl* şi *mulţumesc,* am ieşit aproape în fugă în soarele orbitor al după-amiezii, rânjind cu gura până la urechi.

încă o fluierătură de la băiatul din Sonderkommando. M-am întors imediat, am dus mâna pavăză la ochi şi i-am aruncat o privire

neîncrezătoare. Mi-a făcut semn să vin mai aproape. Am refuzat să-mi părăsesc postul pentru cine ştie ce afacere dubioasă învârtea acolo.

într-un gest clasic de exasperare, a ridicat braţele musculoase şi bronzate în aer şi s-a făcut nevăzut în

spatele barăcii. Nici un minut mai târziu, a reapărut cu o saltea rulată sub un braţ şi o pernă sub celălalt.

- Te interesează? mi-a strigat, iritat de codeala mea.

Am făcut ochii mari. O *saltea personală era un răsfăţ care n-avea cum să fi fost „organizat" aici!* Cu toate astea, când a întins-o pe pământul proaspăt măturat chiar în acea dimineaţă, nu mi-am putut dezlipi ochii de la ea.

- Ce zici? a insistat el, jucându-se cu perna între palmele lui mari. Umplută cu puf; clasa întâi.

Am făcut un pas spre el.

- Si salteaua?

- Cred că-i din bumbac. Uşoară ca un fulg. Vino s-o pipăi.

într-o clipă, eram deja pe vine în faţa saltelei rulate, în dungi, şi-mi afundam mâinile în moliciunea ei, chicotind ca o şcolăriţă. Băiatul din Sonderkommando mi-a pus şi perna în poală, înfoind-o şi aranjând-o cu mare atenţie.

- Vezi? Moale ca un nor. O să dormi neîntoarsă, crede-mă. în profesia noastră, un somn bun e esenţial. Toţi avem saltele ca asta în baraca noastră. Contează enorm, ascultă la mine.

Omul ştia să-şi vândă marfa. Iar eu strângeam deja perna la piept, neîndurându-mă să mă mai despart de ea. Gata cu aşternutul de paie, atât de subţire, încât simţeai toate scândurile patului. Mi- am lipit obrazul de pernă, mi-am îngropat toată faţa în ea, imaginându-mi ce minunat va fi să dorm în fiecare noapte pe această moliciune de mult uitată.

Eram în culmea extazului şi nu-mi era ruşine cu asta.

- Ce vrei pe ea?

- îmi trebuie tărie de cea mai bună calitate, cât de multe sticle poţi să faci rost. Până diseară.

- Până diseară?

- *Ja.* E ziua unui gardian SS şi colegii lui vor să i-o serbeze în stil mare. Le ascunzi pe toate într-unul dintre coşurile pe care le aranjai mai devreme şi-l aduci în spatele centrului de dezinfecţie, când ieşi din tură, a zis el, schiţând un semn din cap spre

- depozitul de unde, în fiecare dimineaţă, erau trimise în Germania hainele curate şi frumos împăturite.

- Cum să scot atâtea sticle din depozit?

A mijit ochii. Pe faţă i-a revenit zâmbetul viclean.

- Te priveşte. Umblă vorba că ai avea şi un amic gardian SS la Kanada. De ce nu-i ceri lui voie?

- Ai înnebunit? N-o să accepte în veci aşa ceva. O sticlă, poate, dar un coş întreg – o să mă împuşte cu mâna lui, dacă-i spun asta!

- Ghinionul tău. E o saltea bună şi nu se găsesc uşor, a zis, mângâind afectuos sulul dungat.

Cu o grimasă pe faţă, mă tot uitam când la depozit, când la saltea. Băiatul a venit mai aproape. Am strâns perna la piept.

- N-o să te refuze. Roagă-l frumos. Zâmbeşte-i. Merită să-i zâmbeşti unui gardian pentru o saltea, nu?

- Cum o duc în baracă, fără să mă vadă nimeni?

- De asta mă ocup eu. Livrarea e gratuită. Doar să-mi spui care-i baraca şi care-i patul tău şi-ţi dau şi cearşafuri şi-o pătură, ca să fii mulţumită.

îl priveam uluită. Era evident că ştia pe cine să mituiască, dacă făcea asemenea promisiuni.

- O să încerc.

După prânz – până şi supa era altfel aici, făcută din cartofi adevăraţi, nu din napi putrezi – am bătut la uşa Rottenführerului Dahler.

- Ah, am spus şi m-am oprit în prag, observând farfuria aburindă de pe birou. Mă iertaţi. N-am ştiut că n-aţi terminat masa, Herr Rottenführer. Revin mai târziu.

- Aiurea, a spus, ridicându-se de pe scaun şi invitându-mă înăuntru. Intră. Ia loc. Ce s-a întâmplat?

Pentru o clipă, m-am gândit că s-ar putea să se

simtă jignit că vin la el doar când am nevoie de ceva. Totuşi, judecând după întrebare şi felul în care lăsase capul într-o parte, mi-am dat seama că acceptase de mult această relaţie dintre noi. Aveam senzaţia că de la bun început plănuise asta, să-mi facă favoruri până când aveam să cedez. A spus că o să-mi demonstreze că mă înşel şi părea hotărât să se

ţină de promisiune. *Vrei duşuri? Iţi dau duşuri. Vrei haine noi? îţi dau haine. Vrei mâncare? la orice doreşti – o să am grijă să nu zică nici un Kapo nimic. Vrei să lucrezi singură? Stai acolo singură, până când mori de plictiseală. Te las să faci tot ce vrei, tot ce-mi stă în putinţă, doar ca să mai vii la mine şi să-mi ceri şi altele, spuneau ochii lui albaştri, în care strălucea azi o asemenea pasiune, încât nu-i puteam privi.*

Am plecat capul, preferând să mă uit în farfuria lui. Era tot supă, dar altfel decât a noastră, cu bucăţele de carne şi ceapă verde în ea, amestecate cu rotocoalele galbene de grăsime la suprafaţă, înţelegându-mi greşit gestul, a împins farfuria spre mine.

- Ti-e foame?

Am clătinat din cap, descoperind cu surprindere că într-adevăr nu-mi era. Mă rog, nu la fel de foame ca înainte, la Auschwitz, când o farfurie ca asta miar fi furat minţile şi nu m-ar mai fi lăsat să mă concentrez la nimic câtă vreme stătea ispititoare şi dureros de inaccesibilă în faţa mea. Aici, în sectorul Kanada de la Birkenau, unde toată lumea fura şi în fiecare seară plecam de la muncă cu buzunarele doldora de mâncare, alte lucruri începeau să ne preocupe. Eram bine îmbrăcaţi şi ne spălam zilnic. Redeveneam oameni.

- Un bărbat din Sonderkommando mi-a oferit o saltea, am zis, aruncând o privire cercetătoare spre Dahler.
- Şi ce vrea în schimb?
- Alcool. Un coş, mai exact. Până diseară.

Mi-am muşcat buza, aşteptându-mă să urmeze prăpădul. Dahler era recunoscut pentru firea lui aprigă şi nu ştiam cum va reacţiona la o asemenea propunere îndrăzneaţă.

!n mod curios, un zâmbet ironic i-a apărut pe faţă.

A văzut că sunt nedumerită şi a încuviinţat din cap amuzat.

- Afurisitul de Voss. E ziua unuia dintre gardienii SS de la crematoriu. Putea să discute direct cu mine, dar ştia că l-ar fi costat scump. Aşa că a procedat ca

- orice escroc sadea, a rugat o deţinută să-i facă rost pe gratis. Ce părere ai de asta?

Un zâmbet larg îi lumina chipul bronzat. Mă gândeam că ar fi bine să zâmbesc şi eu, deşi habar n-aveam cine e acest gardian SS pe nume Voss.

- Da, e un mare escroc, Herr Rottenführer.
- Dar asta-i bine pentru tine, a spus Dahler. Te alegi cu o saltea nouă din toată afacerea asta. Unde- a zis tipul din Sonderkommando că vă vedeţi?
- în spatele centrului de dezinfecţie.
- *Gut.* Să nu te duci singură. Trimit eu un deţinut.

I-am aruncat o privire mirată. *Eu nu eram tot deţinut?*

- Un bărbat, a clarificat el. Nu poţi tu să cari un coş plin cu sticle.

I-am mulţumit timid şi, după o secundă de ezitare, am scos un ceas de aur din buzunar. îl găsisem mai demult şi mă gândeam că ar fi un cadou potrivit pentru el.

- Vă mulţumesc încă o dată, Herr Rottenführer, am spus şi l-am împins către el.

Dahler s-a crispat deodată, a luat o postură trufaşă şi şi-a pus mâinile în poală, ofensat.

- Crezi că fac asta ca să câştig ceva? a zis şi mi l-a împins înapoi, indignat. Ia-l de-aici. Nu-mi trebuie.
- Nu încerc să vă mituiesc, Herr Rottenführer.
- Mie aşa mi se pare, mi-a răspuns pe un ton glacial.
- E un cadou pentru dumneavoastră.

Câteva clipe, s-a uitat la mine, parcă neînţelegând despre ce vorbesc.

- Un cadou?
- Da. Un cadou. Mereu îmi oferiţi câte ceva. Acum pot să vă dau şi eu ceva. Nu e o plată... ci un gest de recunoştinţă. Vă rog să mă iertaţi

dacă v-am ofensat, am zis şi mi-am trecut palma peste frunte, căutând cuvintele potrivite. Nu pot să vă explic totul, pentru că nu vorbesc germana suficient de bine. Vă spun doar că, dacă-l acceptaţi, mă simt eu mai bine. Simt că pot să dăruiesc şi eu ceva. în general, oamenii se simt mai bine dacă le pot oferi ceva altora.

M-a privit îndelung.

- Ai dreptate, a spus într-un final, cu voce sugrumată şi năpădită de melancolie, ca şi când i-aş fi reamintit de un adevăr universal de mult uitat. Aşa e. E mai plăcut să dăruieşti decât să primeşti.

Şi-a scos ceasul din dotarea SS şi l-a pus la mână pe celălalt.

- Ajută-mă, te rog.

Mă bătea gândul să-l întreb în glumă cine-l ajută să-şi pună ceasul la mână dimineaţa – cu siguranţă era doar o şmecherie ca să-l ating, fie doar şi în treacăt –, dar m-am abţinut.

- Gata, Herr Rottenführer, am zis, aranjându-i chiar şi manşeta. E foarte frumos.

- Este, într-adevăr, a spus, admirându-l zâmbitor. Mulţumesc. Nu-l mai scot niciodată.

Dahler s-a ţinut de promisiune şi a aranjat totul, în noaptea aceea, am dormit pe salteaua nouă, acoperită cu cearşaf, şi mi-am odihnit capul pe perna de puf. Era o desfătare, o desfătare absolută, care te ajuta să uiţi, şi asta era tot ce conta în momentul acela. Aproape că nu mă mai gândeam că toate aceste lucruri veneau de la nişte oameni ucişi. Aproape că nu mă mai gândeam că noi supravieţuiam doar pentru că alţii mureau cu miile.

Dar ce altă soluţie aveam? Să ne înfometăm, să purtăm zdrenţe şi să nu ne spălăm, din solidaritate cu ceilalţi? N-am fi făcut altceva decât să devenim şi noi *Muselmänner,* iar SS-ul ar fi omorât astfel şi mai mulţi dintre noi. Nu, noi eram ferm hotărâte să scăpăm cu viaţă din acest infern. Eram ferm hotărâte să plecăm de aici într-o bună zi, măcar pentru a putea povesti lumii ororile pe care le-am trăit. Dacă acest lucru presupunea să facem negoţ cu lucrurile morţilor, asta era situatia. Dacă era să mor, nu mă deranja ca altcineva să-mi dea la schimb „bogăţiile” pe o bucată de pâine şi să-şi prelungească viaţa cu încă o zi. Nu mă deranja câtuşi de puţin ca un

evreu să supravieţuiască graţie lucrurilor rămase în urma mea. Mă deranja mult mai mult dacă ar fi profitat de ele vreun arian, nazist înfocat. Asta era viaţa într-un lagăr de

concentrare. Eram constrânşi să facem tot ce făceam, ea să supravieţuim.

1
HELENA
1

De două zile, vântul batea necontenit dinspre câmp, aducând cu el mirosul insuportabil de moarte şi putrefacţie. Kommandoul de la Kanada suferea mai mult decât ceilalţi deţinuţi, căci barăcile noastre se aflau la mică distanţă. Până şi gardienii începeau să se plângă, fiindcă şi ei respirau zilnic acelaşi aer fetid.

- Trebuie neapărat să facă ceva cu hoiturile alea, a zis Wolff şi a scuipat pe jos, uitându-se spre cele două buncăre, în spatele cărora se afla groapa comună. De la o zi la alta, e tot mai rău.

Rottenführer Dahier prefera să mascheze mirosul cu ţigările. Doar ce terminase una, că şi-a şi aprins alta. A tras un fum şi i-a aruncat colegului său o privire uşor ironică.

- Nu vrei să fii tu eroul care-i aduce la cunoştinţă lui Moli această problemă?

Wolff n-a răspuns, dar expresia de pe faţa lui era suficient de grăitoare. Nici măcar ei nu voiau să aibă de-a face cu temutul Hauptscharführer, care domnea peste Sonderkommando şi era oficial responsabil de majoritatea operaţiunilor de exterminare din cele două buncăre. Spre deosebire de diplomatul şi rafinatul Obersturmführer[11] Hössler, pe care nu degeaba Sonderkommandoul îl poreclise Moşe Mincinosul, pentru capacitatea lui de a-i calma până şi pe cei mai agitaţi nou-veniţi, Moli era un criminal sadic, căruia îi făcea deosebită plăcere să-i vadă pe alţii că suferă. Noi, Kommandoul de la Kanada, auziserăm de el doar în treacăt, dar ne întrebam cât de rău poate să fie un om, dacă faptele lui îi îngrozeau chiar şi pe supraveghetorii noştri SS, despre care nu se putea spune că ar fi fost străini de violenţele de orice fel.

Era începutul lui septembrie, dar neobişnuit de cald, sufocant chiar. Acoperişul depozitului în care

lucram acum era terminat, dar uşile de pe ambele laturi stăteau larg deschise, ca să circule aerul. în timp ce noul contabil, Rottenführer Gröning, număra valuta în biroul său, Wolff şi Dahler preferau să piardă vremea cu noi, fie de plictiseală, fie în speranţa că vor mai şterpeli vreun obiect de valoare pe care să-l trimită acasă mai târziu. La început, l-am privit cu suspiciune pe noul ofiţer SS – orice schimbare produsă în lagăr reprezenta un pericol pentru noi –, dar ne-am lămurit repede că Gröning era exact ca predecesorul său discret, Weber. Şi, la fel ca şi Weber, era blond şi foarte tânăr. în ochii lui albaştri, ascunşi în spatele ochelarilor, se citea inteligenţa; vorbea puţin şi prefera să stea în birou decât să tândălească prin depozit, împreună cu tovarăşii lui. De fapt, aproape că nu-i vedeam corpul înalt, decât la anumite ore, când venea sau pleca cu o servietă plină cu valută, sau când unul dintre noi îi ducea cutia cu obiecte de valoare în birou. Dar, chiar şi atunci, era mereu politicos şi indiferent – un birocrat tipic, pe care nu- 1 interesau decât cifrele şi clubul sportiv al lagărului; cel puţin aşa se zvonea.

Wolff şi-a înăbuşit un căscat. Se plictisise să se uite la noi cum sortăm. Şi, spre ghinionul lui, nu găseam nimic valoros sau deosebit în ziua aceea. Din câte auziserăm, ultimii sosiţi veneau dintr-un ghetou. îşi dăduseră de mult tot ce aveau de valoare, în schimbul alimentelor. N-aveau ce să ofere Kanadei noastre.

- E ora să verificăm perimetrul, a anunţat, după ce şi-a consultat ceasul de buzunar, cu un aer aristocratic.

Era de aur şi avea un cadran frumos şi un lanţ lung, de aur, gros de un deget. Nu purta vestă la care să-l agaţe, aşa că-l ţinea în buzunar, fără să se gândească o clipă că un asemenea accesoriu burghez contravenea principiilor lor neogermanice. Ca şi ceasul de mână al Rottenführerului Dahler, şi acesta provenea din

rândul comorile de la Kanada. Pe cel vechi îl aruncase de mult în cutia cu ceasuri, fără să-i pese că îl vedem. Acestea urmau să ajungă la

Sachsenhausen, spre a fi reparate şi trimise pe front
soldaţilor care aveau nevoie.
>

Wolff a pornit spre uşă. Dahler a aşteptat câteva secunde, apoi a făcut un pas şovăitor după el. De câteva săptămâni încoace, nu făcea altceva decât să se învârtă pe lângă masa mea şi să-mi arunce pe fugă câte o observaţie, în general legată de muncă – erau prea mulţi oameni în jur ca să putem purta o conversaţie normală –, şi, din când în când, îmi mai strecura în buzunar câte un inel de aur, un dolar ori un biscuit.

în ultima vreme, cadourile lui erau tot mai excentrice şi mă trezeam cu cele mai ciudate obiecte în buzunarele pantalonilor negri. Prima oară, am rămas uimită când am găsit o pudrieră de sidef, mică şi rotundă. Nu era scumpă şi nu valora nimic pe piaţa neagră. Probabil o văzuse şi s-a gândit că, într-o lume normală, femeilor le plăceau oglinzile. I-am mulţumit călduros când l-am revăzut. Era un cadou la care ţineam mult.

Cu câteva zile în urmă, a adus un mac în depozit şi l-a pitit sub costumul pe care mi-a spus să-l verific, pentru că *părea de bună calitate. Sigur se ascunde ceva de valoare în el.* într-adevăr, se ascundea ceva de nepreţuit, dar nu în el, ci sub el. învârtind floarea între degete – *o floare!* –, ceva ce nu mai văzusem de câteva luni, nu mi-am putut stăpâni un zâmbet larg. Am ascuns repede minunăţia roşie şi catifelată în buzunar, ca s-o pun mai târziu sub pernă. Cu coada ochiului, l-am zărit şi pe Dahler zâmbind, încântat de efectul produs de un gest atât de mărunt.

Astăzi, cu Wolff prin preajmă, nu găsea nici un pretext să se apropie de mine, aşa că mi-a aruncat o ultimă privire îndurerată şi a plecat după colegul său. Exact atunci mi-am dat seama că am scos un obiect familiar dintr-o valiză proaspăt adusă de Sonderkommando. Paşii

gardienilor SS încă răsunau pe podeaua de ciment, când am început să răsucesc cămăşuţa de copil pe toate feţele, sperând să găsesc ceva care să demonstreze că mă înşel. Dar n-aveam cum să mă înşel. Cu mâna mea brodasem un

ursuleţ zâmbitor pe faţa ei, înainte să i-o dăruiesc surorii mele Rozinka, pentru fiul ei nou-născut.

Ăsta va fi cadoul meu pentru el când împlineşte un an, îi spusesem, legănând în braţe pacheţelul frumos şi scâncitor, sub privirile mândre ale mamei sale.

Asta se întâmpla în august 1941. Acum, nepotul meu împlinea un an, iar eu ţineam în mână cămăşuţa lui. Era împăturită frumos, împreună cu alte hăinuţe de copii, ale lui şi ale surorii mai mari, în valiza pe care stătea scris numele Rozinkăi. Lângă hainele de copii, stătea rochia ei preferată, călcată şi împăturită cu grijă.

M-am cutremurat de groază. *Sora mea era în lagăr. Sora mea era printre oamenii care mergeau la gazare.* Mâna în care strângeam cămăşuţa era udă de transpiraţie. Instinctiv, am luat-o la goană spre uşă, gâfâind şi simţind că nervii ar putea să-mi cedeze în orice clipă.

- Unde crezi că pleci?

Strigătul Măriei nu m-a oprit; nici mâna Irmei, care a dat să mă prindă de braţ când am trecut pe lângă ea. După ce-am scăpat la mustaţă, am rupt-o la fugă pe culoarul de sârmă ghimpată, în direcţia buncărelor.

Rözinka, sora mea scumpă! Nu-l asculta pe Moşe Mincinosul. Nu te dezbrăca. Nu intra la „duşuri", repetam ca o rugăciune în capul care-mi zvâcnea de spaimă.

în scurt timp, i-am prins din urmă. O căutam disperată pe Rozinka în coloană, când am auzit discursul obişnuit pe care-l ţinea Moşe Mincinosul – Obersturmführer Hössler.

- Aici nu e staţiune de odihnă, ci lagăr de muncă, spunea el calm, plimbându-se prin faţa coloanei, cu vocea lui blândă şi cultivată, care-i liniştea fără excepţie pe nou-veniti. Asa cum soldaţii noştri îsi riscă viaţa pe front, şi voi va trebui să munciţi în acest loc, pentru bunăstarea unei noi Europe. Toţi aveţi această şansă. Ne vom îngriji de

sănătatea voastră şi vă vom oferi locuri de muncă bine plătite...

Mă uitam deznădăjduită dintr-un capăt la altul al şirului de femei, căutându-mi sora care asculta minciunile lui Hössler şi mergea la moarte, amăgită de promisiunile ofiţerului SS.

- La finalul războiului, vom evalua pe fiecare în funcţie de meritele sale si îl vom trata ca atare, îsi continua Moşe Mincinosul povestea, în timp ce o parte din grupul de femei intra cuminte în camera de gazare. Aveţi un vestiar la duşuri. Toate hainele trebuie dezinfectate. E spre binele vostru; nu ne dorim epidemii şi decese. Vă rugăm să vă dezbrăcaţi şi să vă dezbrăcaţi şi copiii. Cât timp faceţi duş, hainele vor fi curăţate şi le veţi primi înapoi la final. După baie, vă aşteaptă supă şi cafea sau ceai. Ah, să nu uit, rog diabeticii, care nu au voie să consume zahăr, să se prezinte la personalul de serviciu după ce ies de la duş.

Mă treceau fiori când auzeam cât de convingător e. Până şi eu începeam să am îndoieli în privinţa sorţii şirurilor de oameni care dispăreau în gurile căscate ale buncărelor. Astăzi chiar îi separaseră pe sexe. Dar eu tot nu-mi găseam sora!

Probabil era deja înăuntru, dezbrăcându-şi copiii, liniştindu-i că vor primi supă şi ceai, aşa cum le promisese amabilul *Herr Offizier.* Exact când m-am răsucit pe călcâie, gata să dau buzna în buncăr – habar n-aveam ce-o să fac, odată intrată, şi cum aş putea să-i salvez pe Rozinka şi copiii ei de la o moarte cumplită –, o mână m-a prins de ceafă şi m- a tras din şir.

- Ce cauţi aici? mi-a şuierat o voce la ureche.

Nu era Maria sau Irma, ci Rottenführer Dahler, şi părea deopotrivă furios şi sincer speriat.

- Sora mea e înăuntru, i-am răspuns în şoaptă, cu lacrimile şiroindu-mi pe obraji. Vă rog, Herr Rottenführer, lăsaţi-mă să merg la ea…

- Nici nu intră-n discuţie, a mârâit printre dinţi, pe un ton foarte categoric. Dacă mergi înăuntru, mori şi tu odată cu ea. Du-te înapoi la muncă, până nu te vede cineva.

Temerile lui erau întemeiate. Obersturmführer Hössler ne urmărea deja curios, probabil

întrebându-se ce se întâmplă. Dahler m-a tras din coloană. Tremurând din tot corpul, m-am agăţat de tunica lui şi am înfipt călcâiele în pământ, refuzând să-l urmez.

- Herr Rottenführer, vă implor, ajutaţi-o!

Nu mai vedeam nimic în jur, doar chipul lui neclintit ca un zid. Nu se uita la mine, ci în direcţia opusă, şi era tot mai încruntat.

- Vine Hössler, a murmurat, mai mult pentru sine.

Am simţit că îi slăbeşte strânsoarea pe gulerul meu. A aruncat o privire spre buncăr, apoi iar la Hössler şi apoi iar la mine.

- Te rog, Franz!

Pentru prima oară, îi spuneam pe numele mic, în speranţa că asta îl va emoţiona cumva şi-l va face să se răzgândească.

- Salvează-mi sora! Fac orice vrei... Orice, fără să pun întrebări. Ce spui tu, asta fac de-acum înainte, îţi îndeplinesc orice dorinţă. N-o să mai auzi niciodată vreo obiecţie de la mine. îţi voi fi cea mai credincioasă servitoare. Te rog doar s-o ajuţi.

Timp de câteva secunde interminabile, n-a zis nimic, uitându-se disperat undeva, peste capul meu.

- încerc, a cedat în cele din urmă. Spune-mi repede cum o cheamă.

- Rözinka Feldman, am spus. Are doi copii mici cu ea...

- Copiii sunt altă poveste. Copiii nu pot trăi aici. Rahat! Ne-a văzut Moli, a spus, cu o figură deznădăjduită, aproape tragică. Iartă-mă, Helena, dar pe nenorocitul ăla nu-l convingi doar cu vorbe...

Nici nu şi-a terminat ideea, că m-a şi trântit la pământ. Ghemuită la picioarele lui, i-am văzut pe Hössler şi Moli venind spre noi din ambele direcţii.

- Jidancă proastă! a zid Dahler, schimbându-şi ca prin minune tonul.

Nu mai era o şoaptă neputincioasă, ci un răcnet furios, iar prima lovitură de bici, departe de a fi o păcăleală.

- E aşa greu să pricepi ce-ţi spun? mi-a zis, şi încă o lovitură m-a săgetat prin haine, paralelă cu prima.

Ai merita să-ţi scot dinţii din gură, fir-ai a dracu' de târfă proastă!

O durere ascutită radia din toate locurile în care

;

cădea biciul. Nu mai fusesem biciuită, *cu adevărat biciuită,* şi abia acum înţelegeam de ce cravaşa şi bastonul erau cele mai temute pedepse printre deţinuţi. Aveam senzaţia că fiecare lovitură îmi sfâşie pielea până la os, dar am îndurat în tăcere, cu degetele înfipte în pământ şi ochii aţintiţi la intrarea buncărului, unde femeile se opriseră şi se uitau îngrozite la scena care se petrecea în faţa lor.

- Rottenführer!

Hauptscharführer Moll a ajuns primul la noi şi l-a apucat pe Dahler de încheietură.

- Ce naiba faci, idiotule? a şuierat Moli printre dinţi, smulgându-i cravaşa din mână, iar în prima clipă, eu am crezut că o să-l lovească. Te-ai smintit de tot? Vrei să-i sperii pe ăştia două mii de oameni şi să ne trezim c-o iau la goană ca potârnichile? Cine-i opreşte dacă dau năvală peste noi? Suntem cincisprezece gardieni SS şi amărâţii din Sonderkommando. La asta te-ai gândit, *verdammter Arschloch*—! ?

- îmi cer scuze, Herr Hauptscharführer. E una dintre muncitoarele mele. Am trimis-o să aducă o parte dintre bagaje, dar ea se pregătea să meargă înăuntru, ca să-şi vadă iubitul din Sonderkommando, când am zărit-o. I-am tot zis să nu se mai destrăbăleze, dar jidancele astea afurisite înţeleg doar de bici.

- Bineînţeles că atât înţeleg, a zis Moll. Dar, data viitoare, fii amabil şi bate-ţi curva în altă parte, nu în faţa atâtor oameni. Sunt ca o turmă de oi. Dacă o ia una la fugă, o urmează şi celelalte, şi ne ia o zi întreagă să-i prindem pe toţi şi să-i potolim. Pe urmă, încearcă tu să-i mai bagi în buncăr, după ce- au văzut asta.

Stăteam ghemuită la pământul pe care tropăiau multe picioare. Trei perechi de cizme se

strânseseră în jurul meu. Era şi Hössler prin apropiere. Moli l-a asigurat imediat că totul s-a rezolvat.

- Doamnelor şi domnilor, vă rog să mergeţi spre duşuri! a reluat Hössler, cu un zâmbet larg. N-aveţi ce vedea aici. Femeia aceasta a furat ceva, iar ofiţerii noştri se supără uneori mai mult decât ar trebui când cineva fură de la Reich. Femeia se va întoarce la locul ei de muncă, unde va medita asupra faptei sale. Intraţi în duşuri, vă rog! Se răceşte supa.

- Herr Hauptscharführer, cred că mai e o muncitoare din Kommandoul meu aici, a spus Dahler, aruncând o privire cercetătoare către Moli. Pot să mă duc după ea? E muncitoare destoinică...

- Du-te, dar repede. Şi trage-le câteva bastoane pe spinare, nu jucăria asta, a spus Moli, înapoindu-i cravaşa. Nici nu mai simt biciul. Dar bastonul o să le pună cu botul pe labe. Şi, dacă-ţi mai prind târâturile că umblă pe-aici, le trimit direct la gazare, oricât de harnice ar fi. Ne-am înţeles?

- *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

- Eşti liber.

Paralizată de frică, am rămas acolo unde m-a lăsat Dahler. Abia când a apărut, cu sora mea după el, m- am ridicat în picioare, plângând de uşurare şi de fericire. în timp ce ne conducea la depozit, i-am mulţumit de o mie de ori, *salvatorului, ocrotitorului, celui mai milostiv suflet de pe faţa Pământului.* Era absurd să-l privesc astfel; îmi dădeam seama, dar eram copleşită de asemenea emoţie, de asemenea recunoştinţă inimaginabilă, încât îmi înăbuşea şi ultima fărâmă de raţiune. Ştiam doar că mi-a readus sora. Că a salvat-o, de dragul meu. în momentul acela, nu mai simţeam durerea provocată de loviturile lui. Deodată, aproape că îl veneram.

A adus-o pe Rözinka la bancul meu de lucru şi i-a explicat repede ce are de făcut.

- Kapo, a zis, arătând spre Maria, o să-ţi treacă numele pe listă şi-o să te ducă la duş mai

târziu şi-o să se ocupe de toate formalităţile. Acum trebuie s-o duc pe sora ta la blocul medical.

A mai aruncat o privire îngrijorată spre cămaşa mea gri, care se lipise de rănile sângerânde provocate de biciuşca lui.

- Şi copiii mei? a întrebat Rozinka, aşteptând răspunsul cu sufletul la gură.

Dahler tocmai dădea să-i spună să nu se mai gândească la copii, dar l-am prins de mână şi i-am strâns degetele într-un gest implorator. *Ai milă de ea! Abia a ajuns în lagăr. Adevărul o va ucide. Mai aşteaptă...*

După câteva clipe de tăcere, a scos un oftat şi s-a silit să zâmbească.

- Ai văzut camioanele Crucii Roşii, parcate în faţa duşurilor?

Erau camioanele care transportau gazul la buncăre, dar ea nu ştia asta.

- Asistentele o să-i ducă într-un lagăr special pentru copii, pe care-l avem aici. Vor fi bine îngrijiţi.

- Când pot să-i văd?

- în curând, doamnă dragă. Cu cât îţi îndeplineşti mai repede norma, cu atât îi vezi mai curând.

Rozinka i-a zâmbit fericită şi s-a apucat de treabă cu o râvnă lăudabilă şi sfâşietoare.

— Ofiţer la comanda unităţilor de asalt, grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de locotenent major

— „Ticălos nenorocit" (în limba germană în original)

1
HELENA
2

Nu m-a dus la infirmeria deţinuţilor, ci la o baracă ciudată, văruită cu alb, căreia nu-i dădusem niciodată atenţie. Imediat ce-am intrat, medicul deţinut a sărit în picioare şi a luat poziţie de drepţi, un gest instinctiv după atâtea luni în care stătuse la discreţia oricărui gardian SS. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu faţă de intelectual, păr încărunţit înainte de vreme şi steaua evreiască cusută pe halatul alb. M-am uitat cu jind la cartea pe care o citea şi care rămăsese deschisă pe birou. *Cât aş vrea să mai citesc o carte, măcar câteva minute pe zi! Să mai uit de orori, să mă pierd într-o altă lume pentru câteva clipe nepreţuite...*

Lângă mine, Rottenführer Dahier şi-a dres gâtul, neştiind cum să înceapă.

- Vreau să-mi consulţi o muncitoare.

Doctorul şi-a luat ochelarii cu rame subţiri de pe
birou, s-a uitat la mine, apoi la el, cu o figură nedumerită,

- Da, pe ea, a confirmat Dahler, foindu-se de pe un picior pe altul.

- Să examinez ceva anume, Herr Rottenführer? a întrebat prudent medicul, într-o germană corectă, dar cu accent pronunţat, fixându-mă din nou cu ochii lui ageri.

- Da. Examinează-i spatele. Cred că are nevoie de îngrijiri.

N-a trebuit decât să arunce o privire rapidă la cravaşa lui Dahler, si în ochii medicului s-a citit
> t >
înţelegerea, dar şi dezaprobarea. Nu-i nevoie de mai multe lămuriri, Herr Rottenführer. Problema obişnuită.

- Ia loc, te rog, şi scoate-ţi cămaşa, a spus doctorul, adresându-mi-se direct pentru prima oară.

M-am aşezat cu spatele la cei doi bărbaţi şi am început să-mi trag cămaşa. în unele locuri,

sângele **13**

se uscase deja şi mă schimonoseam de durere când desprindeam materialul lipit de carnea vie. Dar n- am scos nici un sunet, spre deosebire de unul dintre ei, al cărui icnet mi-a dat de înţeles că nu era deloc o imagine plăcută. Cum priveliştea n-ar fi trebuit să fie străină nici unuia dintre ei, reacţia mi se părea cu atât mai surprinzătoare.

- Hm, a zis medicul, şovăitor. Aş putea să curăţ rănile, ca să nu se infecteze.

- Doar atât? Pentru asta puteam s-o trimit să se spele şi gata. Ce fel de doctor eşti dacă vii cu asemenea idei?

- Sunt patolog, Herr Rottenführer, a răspuns doctorul calm.

Abia atunci mi-am dat seama că stau pe masa de disecţie, care era încă udă după ce fusese proaspăt spălată.

- în împrejurări normale, aş fi curăţat rănile, aş fi aplicat dezinfectantul, apoi bandaje îmbibate în oţet, ca să calmeze senzaţia de fierbinţeală din răni, şi aş fi lăsat-o să se odihnească măcar câteva ore, înainte de a le curăţa din nou şi bandaja. Dar, din ce-am înţeles, voiaţi doar să fiţi sigur că nu sângerează prea abundent şi poate relua munca?

- Ce-nţelegi tu, gânganie afurisită, despre dorinţele mele?! s-a inflamat Dahler deodată. Ţi-am cerut să-i îngrijeşti rănile. îngrijeşte-i-le aşa cum trebuie! Cum ai îngriji rănile nevestii.

- Nevasta mea a fost gazată din prima zi, Herr Rottenführer, l-a anunţat doctorul, cu aceeaşi voce calmă şi impasibilă.

M-am întors spre Dahler. Pentru o clipă, am crezut că o să-i tragă un dos de palmă, pentru obrăznicia de a vorbi despre subiecte strict *verboten* în lagăr, cu atât mai mult în prezenţa ofiţerilor SS. Dar Dahler mi-a văzut privirea rugătoare, a oftat

adânc si s-a liniştit.

- Condoleanţe, a spus scurt, după câteva clipe. Acum fii amabil şi îngrijeşte-i rănile.

- *Jawohl*, Herr Rottenführer.

Doctorul a înclinat respectuos capul, s-a dus la dulapul cu medicamente şi a început să caute

materialele necesare.

- Ai tot ce-ti trebuie sau e nevoie să-ti mai aduc ceva de la medicii SS, în caz că...

Dahler a ezitat puţin înainte să continue. Asemenea preocupare pentru sănătatea unui deţinut era ceva nemaiîntâlnit, iar doctorul îl privea deja curios.

- Vă mulţumesc pentru generozitate, Herr Rottenführer, dar am tot ce-mi trebuie. Laboratoarele de experimentare şi disecţie sunt bine aprovizionate de biroul doctorului Thilo.

- Poti să-i dai un calmant?

*

La auzul acestei întrebări, patologul s-a uitat la Dahler de-a dreptul şocat.

- E muncitoare bună, a murmurat ofiţerul SS, ca pentru a se apăra.

Doctorul a adus un sul de aspirine, bandaje şi alte ustensile medicale, apoi m-a pus să înghit două dintre pastilele amare. După aceea, s-a întors iar spre Dahler. *Mulţumit?* păreau să spună ochii lui cenuşii. încă se citea dezaprobarea în ei, în ciuda eforturilor doctorului de a o ascunde. *N-ar fi avut nevoie de tratament, dacă n-o răneai tu.*

Dahler n-a vrut să părăsească sala nici măcar când m-am întins pe masa de disecţie, aranjându- mi cămaşa sub mine, ca să existe o mică protecţie între pielea mea goală şi metalul rece. Preferam să nu mă gândesc cine – sau mai exact, ce – a stat aici înaintea mea, şi mi-am concentrat toată atenţia asupra atingerii delicate, răcoroase a medicului.

- Nu-i nevoie să mai rămâneţi, dacă aveţi treabă, Herr Rottenführer, a spus doctorul, pe un ton cât mai respectuos.

Ca orice doctor adevărat, nu suporta să vadă torţionarul lângă victima sa.

- O ţin aici până diseară şi, după ce-i pansez rănile, o conduc chiar eu la baracă, dacă doriţi. N-aş vrea să vă răpesc timpul

preţios. Ştiu cât de ocupaţi sunteţi cu toţii, a adăugat el.

În ciuda politeţii glaciale, se simţea înţepătura din vorbele lui. Dahler a dat ocol mesei şi s-a oprit în faţa mea. Am ridicat capul de pe braţele încrucişate

şi m-am uitat la el. A întredeschis gura, ca pentru a
mă întreba ceva, dar si-a adus aminte de doctor si
*** >
şi-a reluat figura impenetrabilă.

- Să-i dai aspirină dacă mai cere. Sau preferabil morfină, dacă are dureri mari. Şi dacă nu ai, cumpără de la Sonderkommando, a spus, apoi, în loc de la revedere, a îndesat câţiva dolari în buzunarul medicului stupefiat şi a ieşit repede din sală.

Abia după vreun minut, doctorul mi s-a adresat în limba mea maternă.

- Ai o relaţie cu omul ăsta?
>
- E şeful meu, am răspuns.
- Doar atât?
- Doar atât.
- De ce te-a bătut? a întrebat, dar probabil am căutat prea mult un motiv credibil pe care să i-l spun, pentru că a scos un pufnet uşor: Degeaba, să înţeleg. Ca de obicei.

Nu mi-am putut reţine un zâmbet. Cât de plăcută era această interacţiune umană normală, în ciuda evenimentelor care m-au adus aici; cât de revigorantă şi de încântătoare! Preţ de câteva clipe, aproape că m-am convins că sunt o fată normală venită la un doctor normal, pentru un motiv absolut neînsemnat. Mi-am imaginat că sunt în Slovacia. Vorbea limba mea doctorul acesta minunat şi blajin şi, ca prin farmec, fantezia s-a întregit.

- îţi trimit mulţi oameni cu asemenea răni? l-am întrebat.
- Tu eşti primul caz de acest gen, a răspuns, după câteva secunde.

Am întors capul să văd dacă glumeşte. A terminat de tamponat ultima rană sfâşiată, apoi a aruncat vata îmbibată în spirt şi penseta în recipientul de metal de lângă mine. S-a uitat în ochii mei; nu, nu glumea.

- în general, singurii mei pacienţi vii sunt

fie gardienii SS pe care am voie să-i tratez, fie muncitorii din Sonderkommando, sau..., a început el să-mi explice, dar s-a oprit înainte de a divulga o informaţie pe care evident nu avea voie s-o spună

- nimănui. Nu contează. O să-ţi mai aplic nişte pansamente şi până diseară eşti ca nouă. Sfatul meu e să dormi pe burtă, măcar câteva nopţi. Eşti de la Kanada, nu? M-am gândit eu, judecând după haine. Aveţi paturi de două persoane, la fel ca cei din Sonderkommando? m-a întrebat şi, după ce am confirmat, a încuviinţat din cap mulţumit. Foarte bine. Biciuirea poate fi o condamnare la moarte pentru cei din lagărul normal, din cauza infecţiilor si a condiţiilor insalubre. Dar tu n-ar trebui să ai

> j

probleme. Crezi că şeful tău te lasă să vii şi mâine, ca să verific dacă se vindecă aşa cum trebuie?

- Nu pot spune cu certitudine, dar aşa cred.
- Şi eu. Arăta ca o curcă plouată când te-a adus aici. Cum ai reuşit să-l enervezi în asemenea hal? I- ai refuzat avansurile? a zis, cu un rânjet cinic.
- Nu, am răspuns şi am întors capul, ruşinată dintr-un motiv sau altul.
- Dacă n-aş şti ce le poate pielea gardienilor SS, aş zice că părea aproape ruşinat de fapta lui.
- M-a găsit într-un loc unde n-aveam ce căuta, am zis, oferindu-i un soi de explicaţie.
- Cu vreun curtezan? a întrebat, de data asta, cu o sticlire poznaşă în ochi. îmi dau seama că l-ar scoate din minţi.
- Cu sora mea, am zis pe negândite, deşi nu-i datoram o explicaţie. O duceau la camera de gazare. A salvat-o la rugămintea mea.

Brusc, i-a pierit rânjetul. S-a uitat la mine, amuţit de uimire.

- Te rog să nu mai spui nimănui, am zis, cu ochii plecaţi în pământ.
- Bineînţeles că nu spun, copilă.

I-am simţit mâna dezmierdându-mi părul – un gest părintesc. Mă întrebam dacă i-a murit şi

fiica
odată cu soţia.

- Hai, odihneste-te acum. Cine stie când o să mai
ai ocazia.

Cred că am adormit, după ce m-a acoperit cu o pătură subţire şi m-a lăsat întinsă pe masă. M-a trezit un bărbat care îşi dregea glasul lângă mine.

încă ameţită de somn, am ridicat capul şi am clipit de câteva ori, ca să-mi limpezesc ochii. Era un tânăr, la vreo douăzeci şi cinci de ani, cu barbă neagră, nerasă, părul tuns scurt sub şapca de deţinut, ochi căprui şi blânzi, şi uniforma tipică celor din Sonderkommando – pantaloni vărgaţi, cămaşă civilă sub o jachetă bunicică, cu numărul cusut pe ea, sub steaua galbenă, şi cizme de cauciuc.

- îmi pare rău că te-am trezit. Gardianul SS care te-a bătut mi-a zis să-ţi aduc asta, a spus el timid şi a scos o cămaşă curată din jachetă. Poţi să mi-o dai pe cealaltă? Mi-a zis că e distrusă şi trebuie să-ţi cos numărul şi steaua pe asta nouă.

Fără să scot o vorbă, am tras cămaşa veche de sub
mine si i-am întins-o. Mi-a multumit si s-a aşezat
> » > >
turceşte pe jos, cu ambele mele cămăşi în poală.

După ce l-am privit o vreme, nu mi-am mai putut stăpâni curiozitatea:

- De unde stii că el m-a bătut?
>
- Am văzut cu ochii mei, a răspuns, fără să ridice privirea.

Cosea cu o pricepere neobişnuită pentru un bărbat.

- Nu pregetă niciodată să pună biciul pe om. Veteranii din Sonderkommando se feresc de el ca de dracul când e cu capsa pusă, mi-a explicat.

- Nu-i chiar aşa rău, am spus calm.

- Nu-i chiar aşa rău? a repetat bărbatul, ridicând din sprâncene, după care a pufnit în râs. în comparaţie cu cine? Cu Hitler?

Nu mi-am putut reţine un zâmbet.

- în comparaţie cu Rottenführer Wolff. Sau cu Hauptscharführer Moll.

- Aici nu te pot contrazice, a spus el şi i-a

revenit zâmbetul larg. Dar tot nu scuză ce a făcut. Cum să baţi o femeie cu biciul, ca pe un animal?

A clătinat din cap şi a aruncat o privire la pătura care-mi acoperea spatele.

- Nu-i nimic. Nu doare foarte rău. Doctorul mi-a pansat rănile şi mi-a dat calmante.

- Orice ai spune, tot un sadic nenorocit e, a declarat tânărul, pe un ton brusc tăios.

Nu l-am contrazis.

Când a vorbit din nou, blândeţea îi revenise în glas:

- Am uitat să mă prezint. Mă cheamă Andrej.

- Helena, am zis şi i-am întins mâna.

Cum stătea pe podea, s-a întins şi mi-a strâns-o, cu un zâmbet călduros.

- E aproape gata cămaşa. Dacă mai ai nevoie de ceva, baraca noastră e imediat după colţ. Spune oricui că-l cauţi pe Andrej Novâk, sau dă-i o listă cu ce-ţi trebuie. O să încerc să fac rost.

- Eşti foarte generos, Andrej. Mulţumesc.

- Trebuie să ne ajutăm cu toţii, ca să supravieţuim, nu? a zis, apoi a rupt aţa cu dinţii, a netezit cusătura cu degetele şi s-a ridicat de jos. Poftim cămaşa. Mi-a făcut plăcere să te cunosc, Helena.

- Şi mie, Andrej. Ai grijă de tine şi mulţumesc pentru ajutor.

Mi-a făcut cu ochiul şi a plecat.

13

Germania, 1947

- Aşa l-am cunoscut pe Herr Novâk, a încheiat Helena Dahler, cu vocea ei delicată.

Fusese o depoziţie lungă şi obositoare; pe toată durata ei, Helena s-a uitat oriunde, mai puţin la completul de judecată din faţa ei. Doctorului Hoffman îi amintea de el când era la facultate; nici el nu s-a putut uita la profesorii lui când a susţinut teza de licenţă. S-a temut că s-ar intimida şi ar uita ceva. Ochii publicului aveau puterea de a distruge, în momentele cele mai importante, încrederea unui om, pe când podeaua şi pereţii nu prezentau nici un pericol în acest sens. Nu te judecau niciodată. Doar stăteau acolo, solizi, nemişcaţi şi imparţiali, şi poate acesta era motivul pentru care Freud, părintele psihiatriei moderne, le sugera pacienţilor săi să se întindă pe canapea şi să privească tavanul, decât să se uite în ochii psihiatrului.

Grefierul s-a lăsat pe spătarul scaunului şi şi-a flexat degetele, luând o pauză binemeritată. Pentru prima oară, Carter a început să se foiască pe scaun. Probabil îşi amintise că n-a fumat de la începutul audierii, iar acum părea disperat după un Camei, între timp, doctorul Hoffman continua să analizeze cuplul. Spre surprinderea lui, Helena era neaşteptat de calmă pentru cineva care supravieţuise lagărului de exterminare. Nu-i tremura vocea nici măcar când relata o situaţie emoţionantă ca aceea în care văzuse coloana în care se afla sora ei, îndreptându-se spre camera de gazare. La fel de imperturbabil a povestit şi episodul în care luase bătaie.

Chipul lui Dahler a rămas impasibil în aproape tot acest timp. O singură umbră a trecut fugitiv când Helena descria biciuirea. Era limpede că nu-i făcea plăcere să-şi amintească de asta, cu atât mai puţin în sala de judecată.

- Soţul meu mi-a cerut iertare de nenumărate ori, după acest incident, a ţinut ea să adauge, probabil nedorind să-l supere pe Dahler.

Andrej Novâk a scos un pufnet dispreţuitor şi a dat ochii peste cap.

Preşedintele s-a uitat la el peste ramele ochelarilor.

- Herr Novâk, cunoşteaţi împrejurările în care s-a petrecut incidentul? Faptul că era vorba de sora lui Frau Dahler?

- Nu. Helena nu mi-a dat nici o explicaţie la vremea aceea, ceea ce mă face să cred că Herr Dahler a născocit întreaga poveste şi şi-a instruit soţia în aşa fel încât s-o relateze cât mai convingător. Ştiam că sora ei a ajuns în lagăr, dar Helena nu mi-a spus atunci că Dahler a salvat-o de la gazare.

- Nu l-aţi văzut pe inculpat ieşind din buncăr împreună cu sora lui Frau Dahler?

- Nu. Intrasem deja în al doilea buncăr, ca să păstrez ordinea. L-am văzut doar când a bătut-o pe Helena, nimic altceva.

Preşedintele a schimbat o privire cu locotenentul Carter. între timp, doctorul Hoffman îl urmărea cu atenţie pe Dahler. Tânărul îşi păstra calmul de invidiat şi nu protesta la nici una dintre acuzaţiile pe care i le aducea Novâk. O *recunoaştere tacită a vinovăţiei? Ce altceva putea fi, din moment ce ignora cu asemenea obstinaţie afirmaţiile lui Novăk?* Cu toate astea, psihiatrul nu era foarte convins.

- Puteţi s-o întrebaţi pe sora mea cine a scos-o din buncăr, a spus Helena în locul soţului ei. A venit special din Palestina, la rugămintea mea, ca să clarifice orice nelămuriri. Soţul meu a inclus-o pe lista de martori ai apărării şi a primit aprobare. Am depus şi declaraţia ei dată sub jurământ, dar a venit aici în persoană, în caz că doriţi să-i puneţi mai multe întrebări.

- Nu văd de ce n-am discuta şi cu Frau

Feldman. Tot Feldman o cheamă, nu-i aşa? a întrebat preşedintele, iar după ce Helena a confirmat, a reluat: Mai avem multe de lămurit în legătură cu

- mărturia dumneavoastră, Frau Dahler, şi a lui Herr Novâk, dar, dacă nu rămâne timp destul azi, cu siguranţă o vom audia mâine pe Frau Feldman.

Helena Dahler a încuviinţat din cap şi a coborât din nou privirea la palmele ei albe şi mici.

Procurorul şi-a chemat martorul, pe Andrej Novâk, care abia aştepta să depună mărturie.

- Herr Novâk, aţi declarat că inculpatul v-a lovit şi pe dumneavoastră cu biciul, nu-i aşa?

- Aşa este. S-a întâmplat la scurt timp după acel episod, spre sfârşitul lui noiembrie, dacă nu mă înşală memoria. Câţiva din Sonderkommandoul nostru ardeau deja cadavrele pe care primiserăm ordin să le dezgropăm şi să le incinerăm în gropile deschise. Din pământul în care erau îngropate se scurgea o substanţă absolut dezgustătoare, şi gardienii SS nu voiau să le contamineze sursa de apă sau să iste vreo epidemie în lagăr. îşi făceau griji pentru ei, nu pentru deţinuţi, firește. îmi aduc aminte că tovarăşii mei spuneau că Moli îi zorea pe toţi cu biciul în ultima lună, ca un stăpân de sclavi. Trebuiau să termine repede, pentru că nopţile deveneau tot mai reci, iar a doua zi, pământul era greu de săpat. Deci sigur s-a întâmplat prin perioada aceea, pentru că atunci am fost detaşat la acea unitate a Sonderkommandoului.

- Ne puteţi descrie împrejurările?

Slovacul a tăcut câteva secunde, evident pentru a- şi aduna gândurile.

- Helena s-a îmbolnăvit grav în acea perioadă. A început ca o răceală banală, dar, cum vă puteţi imagina, în lagăr nimeni nu trata aceste afecţiuni, aşa că starea ei s-a agravat rapid. I-a atacat plămânii. Aveam acces la Kanada fiindcă lucram în Sonderkommando – înainte de detaşare, făceam parte din echipa de transport. în fiecare zi, aduceam la Kanada obiectele personale rămase în vestiarul

camerelor de gazare, aşa că nu era foarte greu să strecor şi nişte medicamente pentru Helena. Suntem slovaci amândoi. Ne uneau multe lucruri şi era plăcut să vorbim limba maternă după ce toată ziua eram obligaţi să folosim doar germana, care ne

- zgâria timpanele. în câteva săptămâni, s-a înfiripat un soi de prietenie între noi. N-aveam voie să vorbim unii cu alţii, dar apucam să schimbăm câteva vorbe când deţinuţii supraveghetori nu erau atenţi. într-o zi, Herr Dahler ne-a prins vorbind şi se pare că nu i-a convenit, pentru că o considera pe Helena proprietatea lui, a zis şi i-a aruncat lui Dahler o căutătură duşmănoasă. Ce m-a enervat cel mai tare la toată afacerea n-a fost faptul că m-a bătut din cauza asta. M-a enervat că, deşi dispunea de toate resursele, n-a făcut nimic s-o ajute când era suferindă şi pe deasupra mi-a interzis să mai vorbesc vreodată cu ea. Puţin îi păsa dacă moare, câtă vreme orgoliul lui era satisfăcut.

- Ne puteţi descrie punctual ce s-a întâmplat între dumneavoastră şi Herr Dahler? a întrebat procurorul. Ce v-a făcut, mai exact?

- De faţă cu Helena, nimic, a răspuns Novâk, privindu-l sarcastic pe Dahler. Acesta e un alt motiv pentru care am avertizat instanţa cu privire la caracterul său. Herr Dahler a fost întotdeauna extrem de şiret. Ştia că o persoană sensibilă ca Helena ar fi oripilată dacă m-ar bate în prezenţa ei. Aşa că mi-a spus să-l urmez şi, abia când am ajuns în câmp deschis, departe de cele două buncăre, s-a apucat să mă lovească cu biciul, iar, când s-a săturat de bici, a trecut la pumni.

- Eraţi doar voi doi pe câmp?

- Nu. M-a dus lângă râpa în apropierea căreia erau arse cadavrele dezgropate. Erau acolo câţiva dintre colegii mei din Sonderkommando şi câţiva gardieni care-i supravegheau, dar vă daţi seama că nu s-a sesizat nici unul că un ofiţer SS bătea un evreu. Se întâmpla atât de frecvent, încât nu mai impresiona şi nu mai interesa pe nimeni.

- Ce s-a întâmplat după aceea?

- După ce m-a bătut măr, a scos arma şi s-

a uitat la mine rânjind. M-a târât pe marginea gropii cu foc, m-a apucat de guler şi m-a răsucit cu faţa la ea. „Ia zi, vierme, ce-ar trebui să fac – să te-mpuşc mai întâi şi pe urmă să te-arunc înăuntru, sau să te- arunc de viu?” Mi-era groază că aşa va face, aşa că l-

- am implorat să-mi cruţe viaţa. Până la urmă, m-a trântit pe jos, mi-a mai tras un picior în burtă şi-a zis: „De azi înainte, eşti detaşat la această unitate a Sonderkommandoului. O să arzi cadavrele astea până se termină, pe urmă o să le arzi la crematoriul pe care-l construim. O să arzi cadavre până-ţi pui capăt zilelor, sau până vă vine şi vouă rândul” – o dată la patru sau cinci luni, lichidau aproape întregul Sonderkommando şi nu lăsau în viaţă decât o mână de oameni, care să-i instruiască pe succesorii lor. Nu voiau să existe martori la crimele lor. Cred că Herr Dahler spera că asta va fi şi soarta mea. De asemenea, m-a avertizat că, dacă mă mai prinde că vorbesc cu Helena, n-o să mă mai întrebe dacă prefer să mă arunce mort sau de viu în foc.

Preşedintele şi-a îndreptat atenţia spre acuzat.

- Este adevărat ce a declarat Herr Novâk în faţa instanţei?

- Nu complet. Este adevărat că l-am bătut şi l-am rugat pe Kommandofuhrer Hossler să-l detaşeze la unitatea Sonderkommandoului care se ocupa de incinerare. Dar nu l-am ameninţat niciodată cu arma sau că-l arunc în foc. Asta e o minciună sfruntată, a replicat Dahler sec.

- Bineînţeles că nu recunoaşte, a spus Novâk înveninat. Nu vrei ca soţia ta să afle adevărul despre multe dintre faptele pe care le-ai comis.

- Nu am secrete faţă de soţia mea, iar întâmplarea pe care aţi descris-o nu se numără printre faptele *comise de mine,* a răspuns, dar, în ciuda tonului politicos, privirea batjocoritoare pe care i-a aruncat-o lui Novâk era foarte grăitoare. N- am contestat nimic din ce s-a spus până acum. Nu încerc să dau impresia că aş fi mai bun decât sunt, dar nici n-o să vă ascult minciunile fără să zic nimic. Dacă e ceva

neadevărat în declaraţia dumneavoastră, voi anunţa instanţa. îmi pare rău dacă atitudinea mea vă deranjează.

- Nu mă deranjează câtuşi de puţin, a replicat Novâk cu blândeţe. Dimpotrivă; tu va trebui să trăieşti având pe conştiinţă crimele pe care le-ai comis împotriva unor oameni nevinovaţi.

Doctorul Hoffman urmărea cu atenţie cuplul din faţa lui. Helena s-a crispat vizibil, iar, lângă ea, Dahler a tras aer în piept, încercând să se calmeze. O clipă mai târziu, şi-a regăsit placiditatea politicoasă. Doctorul Hoffman era de-a dreptul impresionat de asemenea stăpânire de sine.

- Cunosc foarte bine rolul meu în Holocaust, Herr Novâk, a reluat Dahler, cântărindu-şi cuvintele. Nu încerc să-l bagatelizez. Ştiu că implicarea mea în această crimă împotriva umanităţii, cum a fost pe bună dreptate calificată, îmi va împovăra pe veci conştiinţa. Nu intenţionez nicidecum să neg responsabilitatea de a fi făcut parte din acel mecanism colectiv care a provocat moartea a milioane de oameni nevinovaţi. Regret rolul jucat în cadrul lui? Categoric. Dar nu-mi voi asuma vinovăţia pentru ceva ce nu am făcut. Sper să respectaţi această instanţă la fel de mult pe cât o respect eu şi să o trataţi ca atare. Cu alte cuvinte, să spuneţi adevărul. Altminteri, tot acest proces nu are nici o valoare. Pe lângă asta, dacă tot vorbim despre oameni aruncaţi în gropi cu foc, dumneavoastră vă faceţi vinovat de această crimă, nu eu.

Toate capetele s-au întors spre slovac. Era alb la faţă ca varul.

- Ce minciuni semănaţi acum, Herr Dahler?

Folosirea intenţionată a formulei germane de adresare nu i-a scăpat doctorului Hoffman. Era chiar mirat că Novâk nu i s-a adresat cu titlul militar. Se aştepta la o împunsătură de acest fel din partea slovacului.

- Sunt fapte reale, nu minciuni, a replicat Dahler, ridicând din umeri indiferent. Nu dumneavoastră şi tovarăşii dumneavoastră aţi ars de viu un gardian SS în cuptorul crematoriului, la una dintre revoltele dumneavoastră?

Peste sala de judecată s-a aşternut o tăcere stranie. Doctorul Hoffman îşi auzea propria

respiraţie. Lui Novâk i-a revenit culoarea în obraji, care s-au împurpurat de emoţie.

- Aveţi idee câţi oameni a omorât? îsi merita soarta cu vârf şi-ndesat! a strigat, tremurând din tot

corpul.

Dahler era întruchiparea calmului.

- Alta minciună sfruntată. Gardianul acela nu se compara cu Moli. Era doar un soldat placid, căruia nu-i păsa de ce se întâmplă în jur, câtă vreme lucrurile decurgeau normal. Era mult prea indiferent ca să bată pe cineva, şi cu atât mai puţin să găsească o plăcere sadică în asta. Pur şi simplu, s- a nimerit să fie singur cu voi, aşa că aţi profitat de ocazie ca să vă răzbunaţi pe un om îmbrăcat în uniforma pe care o uraţi atât de mult. Haideţi să spunem lucrurilor pe nume, Herr Novâk. Aţi ucis un om nevinovat; l-aţi condamnat la o moarte în chinuri. Fireşte, e cuvântul meu împotriva cuvântului dumneavoastră, dar trebuie să ţinem seama că, dintre voi doi – dumneavoastră şi bărbatul pe l-aţi ars de viu cu ajutorul colegilor –, dumneavoastră aţi scăpat cu viaţă şi puteţi depune azi mărturie. Ceea ce înseamnă că dumneavoastră sunteţi criminalul sadic, nu eu. Eu nu v-am aruncat în groapa cu foc, altminteri n-am mai fi purtat această discuţie acum.

- Cum îndrăzneşti să mă faci criminal? Tu, care purtai uniforma SS, care-ai trimis milioane de oameni la moarte, care ai bătut-o cu sălbăticie pe femeia pe care susţineai c-o iubeşti, cum îndrăzneşti să mă numeşti tu pe mine criminal sadic?

Preşedintele a lovit cu ciocănelul, avertizându-l pe Novâk să facă linişte.

- Nu vă permitem să transformaţi această şedinţă într-un concurs de urlete, Herr Novâk! Vă rog să vă calmaţi. De fapt, cred că ne-ar prinde bine o scurtă pauză. Şedinţa se suspendă şi ne revedem peste o oră.

14

Cantina judecătoriei era modestă, dar funcţiona, şi asta era tot ce conta pentru magistraţii cu figuri abătute şi poliţiştii militari americani. Pe un perete, încă se distingea conturul unui vultur, deşi fusese văruit în grabă anul trecut, de prizonierii de război germani, cu puţinele resurse pe care le aveau la dispoziţie. Locotenentul Carter şi doctorul Hoffman luau prânzul în tăcere, fiecare cufundat în gândurile sale. De când se terminase războiul, studiaseră mii de cazuri de denazificare, dar nici unul nu mai întâlnise vreo situaţie atât de bizară.

Andrej Novâk aproape că nu se atingea de mâncare. Se uita când la psihiatru, când la un poliţist militar, şi părea tot mai agitat.

- Sper că nu-l credeţi pe nazistul ăla? a spus, nemaiputând suporta tăcerea. Cred că vă daţi seama că şi-a manipulat soţia să spună toate lucrurile alea.

Locotenentul Carter s-a oprit din mâncat şi s-a uitat la doctorul Hoffman. Acesta a lăsat furculiţa jos. Cu slovacul la masă – în calitate de coreclamant avea dreptul să stea cu ei –, era destul de evident că nu puteau lua masa în linişte. *Ce rost avea să mai evite subiectul care-i frământa pe toţiP*

Doctorul Hoffman se foia stânjenit pe scaun. Ştia că, după ce va spune ce avea de spus, va urma un potop de acuzaţii, dar se afla acolo ca să observe şi să-şi spună părerea, aşa că nu avea de ce se feri.

- Nu cred că a făcut asta, a spus calm, după câteva clipe.

- Nu? a făcut Carter, aruncându-i o privire curioasă.

A primit declaraţia mult mai bine decât slovacul, care s-a trântit pe spătarul scaunului, mocnind de furie. Dar Carter avea încredere în opinia psihiatrului chiar şi atunci când era vorba de criminali de război de rang mult mai înalt; în ochii lui Novâk, Hoffman era doar un militar american ochelarist, care nu ştia nimic

despre naziști. Nu

apucase să câştige respectul slovacului ca specialist, asa că neîncrederea acestuia era de înţeles.

- Nu, a repetat doctorul Hoffman. Observându-i comportamentul, sunt absolut convins că doamna Dahler nu a fost instruită în vreun fel pentru această depoziţie. Nu pare ceva „regizat”. Se vede imediat când cineva a învăţat pe de rost ce să spună. Stilul e artificial, se repetă frecvent ideile pe care vrea să le sublinieze; e lipsit de emoţie şi nu se abate de la subiect. Cu alte cuvinte, seamănă cu o lecţie recitată. Doamna Dahler şi-a spus povestea foarte natural. Nu cred că domnul Dahler a influenţat-o în vreun fel. Cu toate astea...

- Nu pot să cred că v-aţi lăsat păcălit! şi-a regăsit Novâk glasul, făcând un gest disperat din mâini, după care şi le-a lăsat neputincios în poală. V-am avertizat că e o năpârcă – o adevărată năpârcă – şi locul lui e în ştreang. Femeia aia, pe care o numeşte soţia lui, e o victimă! Tot ce face, începând cu *permiteţi-i să stea lângă mine,* e manipulare pe faţă. Cum e posibil ca un psihiatru să nu vadă asta? A dresat-o cu biciul! Şi ştiţi ceva? Poate că aveţi dreptate şi n-a învăţat-o ce să declare la depoziţie, dar e atât de speriată de el, încât n-ar îndrăzni să declare ceva împotriva lui! E îngrozită de el, iar el se foloseşte de ea ca să obţină certificatul de denazificare de la voi! Cine ştie ce se petrece în casa aia, în spatele uşilor închise? Iar voi vreţi să-l lăsaţi liber ca s-o chinuiască până la sfârşitul vieţii? Sau poate că nu va mai trebui să sufere. Dacă-l declaraţi nevinovat, n-o să mai aibă nevoie de ea. înţelegeţi că e posibil s-o omoare?

Un zâmbet blând a apărut pe chipul doctorului Hoffman. Slovacul era foarte interesat de siguranţa Helenei. Sau, mai degrabă, de Helena.

- Mă îndoiesc că o s-o omoare, domnule Novâk.

- Eu nu. Sunt convins că aşa va fi, a replicat slovacul, încrucişând braţele la piept, cu un aer sfidător. Pentru că-l cunosc. îi stiu adevărata fată.

Voi aţi văzut-o doar pe cea pe care v-a arătat-o el.

- îmi cer scuze că vă întrerup, dar cred că am auzit un „cu toate astea”, a intervenit Carter, ca să-

- şi salveze colegul de mustrarea pătimaşă a lui Novâk.

Hoffman a zâmbit recunoscător.

- Aşa cum am spus şi mai devreme, nu cred că doamna Dahler a primit indicaţii cu privire la ce să spună. Cu toate astea, a zis, uitându-se la Carter, care, la rândul său, i-a zâmbit, e ceva anormal la Helena.

- în ce sens anormal?

- Din punct de vedere psihic, a clarificat Hoffman, cu privirile aţintite la ruinele de afară.

Geamurile ferestrelor fuseseră integral înlocuite, şi doar administraţia locală ştia cum făcuse rost de ele. Priveliştea însă era aceeaşi ca peste tot în Germania. Dărâmături şi ruine ale vieţii de odinioară; mormane cenuşii de praf, ciment şi glorie apusă. Toate erau înlăturate de pe străzile principale şi strânse cu grijă pe margini. De jur împrejur, se întindea umbra oraşului de altădată, prefăcându-se că totul era bine şi neştirbit, când, în realitate, se năruia de câte ori echipele de genişti scoteau din morman cărămida care nu trebuia.

Prin faţa ochilor doctorului Hoffman, în locul ruinelor, au apărut chipurile oamenilor intervievaţi de curând – victimele, nu agresorii. Exact la fel se întâmpla şi cu ei – faţada părea intactă, dar imediat cum atingea cărămida greşită, trezea amintirea care nu trebuia dezgropată ori punea întrebarea care nu trebuia rostită, persoana din faţa lui se năruia cu totul, se spulbera în mii de fărâme. Prea multe avarii structurale. Ar fi durat ani întregi să-i reconstruiască pe acei oameni din temelii, dacă mai puteau fi reconstruiţi.

- Poţi să explici mai pe larg? a spus Carter, trezindu-l din reverie.

Doctorul Hoffman s-a uitat la carnetul său, dar nu l-a deschis ca să-şi consulte notiţele. Pentru o clipă, a părut pierdut, parcă neştiind de unde să înceapă.

- Unele dintre reacţiile ei emoţionale la

anumite
evenimente sunt foarte ciudate. De pildă, când a
descris bătaia cu biciul si ce a urmat... Ati observat

cât de des repeta că nu simţea aproape nici o durere, ci era, mai degrabă, copleşită de un sentiment de recunoştinţă? Cum a minimalizat suferinţa pe care i-a provocat-o, ba chiar l-a lăudat pe Dahler pentru fapta lui minunată? înţeleg că i-a salvat sora, dar... dacă privim lucrurile logic, el şi compatrioţii lui sunt motivul pentru care sora ei a ajuns în lagăr. Reacţia unei persoane normale ar fi de furie înăbuşită, de condamnare tacită şi, cel mai probabil, de durere fizică şi psihică... Doamna Dahler însă a declarat că aproape-l iubea în acele momente.

- Pentru că asta i-a spus el să declare! a strigat Novâk, exasperat.

Câteva capete de la mesele învecinate s-au întors spre el, dar majoritatea nici nu i-au dat atenţie. Asemenea răbufniri nu erau o noutate aici; le vedeai în special la avocaţi şi procurori.

- Mă îndoiesc că are legătură cu el, a răspuns doctorul Hoffman, clătinând din cap. Cred cu tărie că îl iubea, dar nu pricep de ce.

Carter a luat o înghiţitură de cafea.

- Dacă are o problemă psihică, cum spui, înseamnă că e inaptă să depună mărturie, sau...

- Nicidecum, a spus doctorul Hoffman imediat. Nu suferă de o afecţiune clinică... dar indiscutabil suferă de un fel de tulburare disociativă.

- Iar tu, absolvent de Harvard, n-o poţi diagnostica? a zis Carter, cu un zâmbet strâmb.

- Din păcate, nu, a recunoscut Hoffman, deschizând braţele într-un gest de neputinţă. Cum aş putea să explic mai clar? Imaginaţi-vă că sunt un doctor din secolul al XlX-lea, care observă că la unul dintre pacienţii lui se instalează septicemia. Ştiu că pacientul are o problemă, dar n-am idee care e cauza şi cum îl pot trata. în zilele noastre, ne gândim că e un microb, îi dăm antibiotice şi, în câteva zile, se înzdrăveneşte. Dar, acum o sută de ani, n-aş fi avut ce să fac. La fel se întâmplă şi în cazul

doamnei Dahler. îmi dau seama că are o problemă, dar nu ştiu care-i aceea. Nu există precedente în care victima să-l apere de bunăvoie pe agresor şi chiar să meargă până într-acolo încât să

- declare că îl iubeşte. E ceva nemaiauzit. Nu înţeleg afecţiunea şi n-am nici cea mai vagă idee ce anume a provocat-o, cu atât mai puţin cum aş putea s-o tratez. Presupunând că e tratabilă şi că tratamentul i-ar face bine.

- De ce să nu fie?

- Uneori, psihiatrii riscă să facă mai mult rău cu asemenea tratamente. Terapia de conversie aplicată homosexualilor e doar un exemplu în acest sens. Nu numai că nu le schimbă orientarea, dar provoacă şi un număr uriaş de sinucideri. Uneori, e mai bine să laşi lucrurile aşa cum sunt, dacă nu afectează grav pacientul.

- Adică doamna Dahler s-ar putea sinucide dacă o desparţi de soţul ei? a întrebat Carter, ridicând neîncrezător din sprâncene.

Doctorul Hoffman a căzut pe gânduri.

- Sincer să fiu, nu m-ar mira. Pare să aibă o dependenţă nesănătoasă de el. Caută să-l ia de mână de câte ori nu-şi găseşte cuvintele. El singur a spus că preferă să stea lângă el tot timpul. Iniţial, am crezut că spune asta ca s-o controleze, apoi am observat că ea face asta din proprie iniţiativă. Aţi văzut cum a intrat în sala de judecată? Prima mea impresia a fost că e victima tipică, urmându-şi agresorul care, nepermiţându-i să meargă înaintea lui, îi reaminteşte unde-i e locul. Acum însă cred că a fost alegerea ei. *Se ascundea* în spatele lui. Cu siguranţă, a rămas cu multe sechele din lagăr, printre ele, o anxietate socială severă, depresie şi chiar anumite aspecte de psihoză traumatică. Din cauza asta, nu-l percepe pe Dahler ca pe un agresor, ci ca pe un protector. N-am idee de ce, dar astea
sunt observaţiile mele.

- Poate pentru că el a fost singura persoană care i- a oferit un oarecare sentiment de siguranţă în lagăr? a sugerat Carter.

Hoffman a încuviinţat încet din cap.

- Asta-i şi impresia mea. Cred că, dacă Groning, celălalt gardian SS pe care l-a menţionat, s-ar fi purtat frumos cu ea, şi-ar fi îndreptat toate aceste emoţii spre el. Sau vechiul contabil, Weber. Sau

- orice superior de ale cărui decizii şi de a cărui bunăvoinţă depindeau viaţa ei şi a surorii ei.

- Amicul nostru, Novâk? a glumit Carter, făcând semn din cap spre slovac.

Acesta din urmă s-a înroşit la fată ca racul, confirmând bănuielile doctorului Hoffman cu privire la sentimentele pe care i le purta Helenei.

- Domnul Novâk nu era în poziţia de a lua decizii cruciale, a spus doctorul. Nu, e vorba doar de membrii SS. Nici măcar un Kapo n-ar fi intrat în discuţie. Trebuia să fie cineva în uniformă militară.

- Aşadar, nu-si iubeşte cu adevărat soţul?

> ' > > >

Doctorul Hoffman a lăsat capul într-o parte, muşcându-şi buza.

- Cred că ea *crede* că-l iubeşte. La fel cum un schizofrenic crede că e făcut din sticlă. Aşa percepe el realitatea şi oricâtă psihoterapie ar face, nu l-ar convinge că nu e adevărat. Cred că ea şi-a indus ideea că-l iubeşte, pentru că asta o ajuta să supravieţuiască. Minciuna pe care a creat-o în jurul ei a devenit o realitate pentru ea. Cred că e complet dependentă de soţul ei, dar s-ar fi îndrăgostit de el în împrejurări normale? Asta nu pot spune cu certitudine. E doar o teorie, fireşte, s-a grăbit să adauge, aruncându-i lui Carter un zâmbet vinovat. Nu pot diagnostica ceva ce psihiatria modernă n-a întâlnit până acum. Sau poate-l iubeşte cu adevărat, iar eu caut o boală inexistentă.

A tăcut brusc, când l-a văzut pe Franz Dahler intrând în cantină, cu soţia lui. Cu o mână pe talia Helenei, Dahler o dirija spre o masă liberă, din colţul cel mai îndepărtat. Din cauza zumzetului de glasuri, doctorul Hoffman distingea cu greu cuvintele în germană – limba oficială a cuplului, din câte se părea.

- Ia loc acolo, până mă duc eu să cumpăr

ceva de mâncare. Sau preferi să stai cu mine la coadă?

Helena a răspuns atât de încet, încât psihiatrul nu a auzit nimic. Dahler a pufnit în râs la răspunsul ei. Dinţii albi îi străluceau în lumina puternică a becurilor.

- S-a notat. Vrei şi varză murată, dacă au? Şi ceva dulce? Cafea, ca de obicei?

Abia atunci, privirea austriacului s-a îndreptat spre masa la care stăteau Hoffman, Carter şi Novâk. L-a salutat pe psihiatru – singurul din grupul lor care era aşezat cu faţa la el – cu o încuviinţare rigidă şi uşor stânjenită din cap, apoi i-a şoptit ceva Helenei. Femeia s-a întors spre doctorul Hoffman, i- a făcut cu mâna şi s-a dus repede la masa din colţ, unde s-a aşezat cu spatele la sală. Psihiatrul a zâmbit melancolic la vederea acestei decizii ciudate; la fel şi Dahler, când s-a apropiat de masa doctorului.

- îmi cer scuze.

De data asta, austriacul le-a zâmbit stânjenit celor trei, căci toţi îl priveau acum, doi, cu interes, unul, cu ură nedisimulată.

- E un pic agitată. Se temea că o să ne invitaţi să luăm loc la masa dumneavoastră şi i-a ajuns câţi oameni a văzut azi. Preferă să se uite la un perete sau la moaca mea urâtă.

Doctorul Hoffman a zâmbit înţelegător.

- îmi imaginez că s-a săturat de noi toţi.

- îmi cer scuze, a mai spus Dahler o dată, arătând spre ceas (doctorul Hoffman avea impresia că ar mai fi zăbovit o vreme şi şi-ar mai fi cerut scuze de câteva ori, dacă timpul nu ar fi fost limitat), apoi s- a dus repede la coada din faţa vitrinei cu mâncare.

Carter a pufnit uşor, minunându-se.

- Ca să vezi! Cavalerul teuton cu chip împietrit poate să şi zâmbească dacă e luat prin surprindere.

- Cred că şi Otto Ohlendorf, care a masacrat toată populaţia evreiască din Ucraina de Sud şi Moldova, vă zâmbea când îl interogaţi, a replicat Novâk, pe un ton înveninat.

- Aşa e, a recunoscut doctorul Hoffman, neaşteptat de uşor.

Slovacul i-a aruncat o privire suspicioasă. Dar psihiatrul s-a mulţumit să încuviinţeze de

câteva ori din cap, adâncit în gânduri, şi a mai spus o dată:

- Asa e.

>

15

HELENA Auschwitz-Birkenau. Noiembrie 1942

Numai un zâmbet şi bătându-l amical pe spate, Rottenführer Gröning îl conducea la ieşire pe Unterscharführer Dahier, proaspăt avansat în grad. Se împrieteniseră rapid, în doar două luni, probabil pentru că Dahler avea mult mai multe în comun cu noul contabil decât cu celălalt coleg al său, Wolff. înconjurat de oamenii din Sonderkommando, Gröning şi-a ajutat prietenul să-şi pună pe umeri raniţa doldora de obiectele pe care deţinuţii le îndesaseră înăuntru de dimineaţă – *fără ştirea Unterscharfiihrerului Dahler, fireşte. Să aibă o surpriză plăcută când o deschide în tren. Cu drag, din partea Sonderkommandoului; ca, atunci când se întoarce, să pună o vorbă bună pentru noi la Voss, să nu ne trimită la gazare, acum când se apropie termenul de patru luni.*

Nimeni nu vorbea despre asta, dar gardienii SS din lagărul normal plecau în permisie cu un schimb de haine şi un singur pachet de mâncare obligatoriu, oferit de administraţia lagărului. Ofiţerii care răspundeau de sectorul Kanada şi de Sonderkommando plecau în permisie ca regii, încărcaţi cu obiectele morţilor si cu tot soiul de

delicatese, prefăcându-se că nu ştiu ce le-au pus deţinuţii în buzunare, în raniţe ori în căptuşeala uniformelor. De la bancul de lucru, i-am văzut cum îşi iau la revedere şi am intrat în panică. Unterscharführer Dahler era încă aici, dar, într-o străfulgerare de luciditate, am conştientizat că pleacă din lagăr. Am aruncat o privire circumspectă în jur, într-un efort zadarnic de a mă convinge că nu se întâmplă nimic rău. Veteranii îşi întrerupseseră târguielile, dar aveau să revină la îndeletnicirile lor imediat cum cei doi ofiţeri SS părăseau depozitul. în jur, fetele încă triau

haine; Maria, cu banderola de Kapo pe braţ şi bastonul la brâu, îşi aştepta stăpânii să plece, ca să-şi reia

discuţia cu deţinutele care erau de serviciu la bucătărie în ziua aceea. După prânz, Rottenführer Gröning, cu o cutie plină cu valută, avea să iasă din birou şi să fumeze în uşă, aşteptând să vină maşina oficială care să-l ducă la Kommandantur. Muncitorii din Sonderkommando aveau să descarce valizele dintr-un alt camion şi să le pună grămadă lângă depozit – totul urma să revină la normal. Numai că, odată cu Dahler, avea să dispară şi sentimentul de siguranţă. După ce-am mai aruncat o privire disperată în jur, mi-am dat seama că n-am la cine să apelez, în caz că se întâmplă ceva.

Parcă simţindu-mi neliniştea, Unterscharführer Dahler a aruncat o ocheadă spre mine şi a încuviinţat din cap aproape imperceptibil, după care s-a reîntors spre Gröning şi i-a şoptit repede ceva la ureche. Acesta din urmă m-a analizat din spatele ochelarilor şi a încuviinţat rigid din cap. Şi astfel, după o ultimă strângere de mână, au plecat amândoi – Dahler, la camionul care urma să-l ducă la gară, Gröning, în biroul lui –, iar eu aveam senzaţia că mă sufoc, fiindcă nu mă mai simţisem niciodată atât de singură şi de părăsită, chiar dacă o aveam pe Rozfnka lângă mine.

Dar ea era oarbă la spaima mea, cum, de altfel, era oarbă la tot ce se întâmpla în jur. în ziua aceea, lucra la fel de sârguincios ca întotdeauna; doar avea cel mai puternic stimulent. Herr Unterscharführer i-a spus că, dacă e harnică, o să-i dea voie să-şi viziteze copilaşii iubiţi, în lagărul de copii. Poate, când se întoarce din permisie, iar Kapo Maria îi va spune cât de mult a muncit...

Din nenorocire, Maria a auzit-o murmurând ca de obicei şi, nemaifiind Unterscharführer Dahler prin preajmă ca s-o oprească, a izbucnit într-un hohot de râs batjocoritor.

- Care copii? Ai înnebunit? Sunt hrană pentru viermi de luni bune, *Scheiße-Jude* prostănacă! Sonderkommandoul arde ce-a mai rămas din ei în gropi. Da, în gropile alea de pe câmpul din spatele buncărelor.

în prima clipă, Rözinka a rămas fără grai. Stătea nemişcată şi se uita la Maria, clipind ca o bufniţă.

- Dar Herr Unterscharführer a zis...
- Herr Unterscharführer te-a mintit!

întregul depozit a încremenit după acel răcnet.

Cu lacrimi în ochi, dar refuzând să creadă cuvintele crude ale Mariei, Rözinka a şoptit:

- Dar, de ce-ar fi...
- Pentru că gardienilor le place să născocească minciuni, ea să râdă de tine. îi distrează să vă vadă
moacele când aflaţi adevărul.

*

Fără să mai spună o vorbă, paralizată de durere, Rözinka s-a întors agale la masa ei de sortare şi s-a reapucat de treabă. N-a mai scos un cuvânt toată ziua. Seara, a refuzat pentru prima oară raţia de pâine. O săptămână mai târziu, m-am trezit în miez de noapte, iar jumătatea ei de pat era goală. Am ieşit în fugă, deşi era interzis, şi-am găsit-o chiar înainte să ajungă la gard. Cum prin înfometare nu murea suficient de rapid, se gândise că va avea mai mult succes cu gardul electric.

- Ce faci? i-am şoptit la ureche, aruncându-mă peste ea şi trântind-o în zăpadă. Ce-i în mintea ta, femeie ne...

Mi s-a tăiat respiraţia şi n-am mai putut să spun nimic.

Şi atunci s-au dezlănţuit lacrimile; ale mele, nu ale ei. îi mângâiam părul negru, presărat acum cu şuviţe încărunţite de suferinţă, şi plângeam în hohote. Abia atunci s-a calmat şi s-a oprit din înaintarea sinucigaşă, chiar lângă turnul de supraveghere, în zona interzisă. Gărzile aveau ordin să împuşte orice deţinut care intra în ea, dar soldatul de deasupra, cu gura mitralierei îndreptată în jos, se uita trist la noi, cu capul aplecat într-o parte, şi, din când în când, mai trăgea din ţigară. Mi-am adus aminte

că Dahler spunea că au început să înroleze bărbaţi trecuţi de prima tinereţe, pentru a prelua sarcinile tinerilor soldaţi SS trimişi pe front. în lumina orbitoare a reflectorului, soldatul ne-a făcut semn să ne ridicăm şi să plecăm mai

repede, ca să nu avem probleme toţi trei. M-am gândit că o fi avut fiice de vârsta noastră.

După acest incident, Rozinka a revenit la regimul de înfometare, refuzând în continuare să vorbească cu mine. Trăia datorită intervenţiei lui Dahler, dar era limpede că o parte din ea murise odată cu copiii, iar fără ei, era ca şi condamnată la moarte. Nu mânca, se mişca precum un robot şi aştepta, pe zi ce trecea, ca viaţa să i se scurgă din trupul tot mai vlăguit. Prin intermediul noii mele cunoştinţe din Sonderkommando, Andrej, am reuşit să fac rost de un fel de pastile, care am înţeles că aveau s-o moleşească într-atât încât să nu mai poată ajunge la gardul electric. Din nefericire, n-aveau cum să repare inima unei mame, sfâşiată într-un mod atât de brutal. Aşa că stătea cu privirile rătăcite în faţă şi gamela al cărei conţinut îl vărsase în a mea, uitată în mâinile-i amorţite.

îmi mâneam supa şi simţeam gustul sărat al lacrimilor în ea. Tăcerea mă durea cel mai tare. Poate că ar fi fost mai bine s-o las să moară odată cu copiii ei, dar eram o soră egoistă şi nu concepeam să mai rămân singură în locul acela. Bineînţeles că mă dispreţuia din cauza purtării mele meschine.

- Trebuie să mănânci puţin, Rozinka, i-am şoptit. Dacă nu mănânci, te trimit la gazare. Urmează dezinfecţia lunară. Dacă vede doctorul cât eşti de slabă, te trece pe listă şi s-a zis cu tine. N-o să te mai poată ajuta nimeni, nici măcar Unterscharfuhrerul...

M-am poticnit când a trebuit să pronunţ numele bine cunoscut. El nici măcar nu-i aici, vacă proastă. Trebuia să-l fi preţuit când era. Mâini de ucigaş, pe dracu'. Cui altcuiva crezi că-i pasă dacă mori mâine? Nimănui.

Am strâns gamela în mâini, doar ca să simt ceva tangibil şi solid; ca să nu mai am senzaţia că-mi fuge pământul de sub picioare.

- Unterscharfuhrerul Dahler? a zis Rozinka, aruncându-mi o privire de gheaţă. Te-ai gândit vreodată că poate aş fi preferat asta?

M-am uitat la ea năucită.

- Cum poţi să spui aşa ceva?
- Nu eşti mamă, mi-a replicat pe un ton rece şi a întors capul. N-ai cum să înţelegi.
- Frumos din partea ta să-mi spui asemenea răutate, am răspuns cu amărăciune, simţind că mă podidesc lacrimile.
- Te-ai schimbat mult, Lena.
- Se mai întâmplă, când trăieşti în lagăr, am replicat scurt.
- Să complotezi în aşa hal cu un ofiţer SS, fără ştirea mea...

- N-a complotat nimeni împotriva ta! A inventat povestea cu lagărul de copii pentru că l-am rugat eu, ca să-ţi fie mai uşor la început. Preferai să ţi-o spună din prima zi, aşa cum ţi-a trântit-o Maria? Cum le fac celorlalţi nou-veniţi, când arată spre crematoriu şi le zic să-şi ia adio de la rudele lor de care s-a ales scrumul? Ţi se pare că ar fi fost mai milostiv aşa?
- Mai milostiv era să mă lăsaţi alături de copiii mei, ca să-i strâng în braţe când mor, ca o mamă adevărată. Voi doi ne-aţi răpit şi mie şi lor această alinare.

Vorbele ei m-au străpuns ca un cuţit în inimă. Mi-am înăbuşit un suspin. Nu plânsesem aproape niciodată de când mă afiam aici, dar acum nu mă mai puteam stăpâni. Credeam că mă obişnuisem cu toate, cu izolarea şi singurătatea insuportabile în mulţimea fără chip, cu spaima constantă de moarte, care-ţi dădea fiori pe şira spinării la cea mai neînsemnată provocare, cu lumea sălbatică în care fiul îi fura tatălui codrul de pâine, pentru ca apoi să fie prins de Kapo şi omorât în bătaie împreună cu părintele său, cu corupţia care era a doua limbă universală după germană şi cu speranţa care pierea zilnic în camerele de gazare, cu fiecare transport nou, şi care-ţi lăsa gust de cenuşă pe limba amortită.

Iar acum lacrimile mă copleşeau, nimicitoare şi sufocante, şi îmi zgâriau gâtlejul, ca sârma

ghimpată. Sora mea nu voia să mai audă de mine. Eram singură în lumea asta ostilă.

Prânz, a venit gândul duşmănos şi nepoftit, şi mi- am înfipt degetele în păr, doar-doar reuşesc să-l alung din minte.

- îmi pare rău că l-am rugat să te scoată de-acolo, Rozinka, am zis, apoi m-am şters pe faţă cu mâneca şi am dat să mă ridic. îmi pare rău că am fost egoistă. N-ai decât să continui cu această sinucidere lentă, ca să nu-mi pierd doar nepoţii, ci să-mi văd şi sora cum moare sub ochii mei. Lasă-mă singură aici. Bravo, aşa face o soră bună.

I-am aruncat toate aceste acuze puerile, când ar fi trebuit să-i cer iertare, dar lagărul avea efecte ciudate asupra psihicului şi, când luni întregi te gândeşti doar la supravieţuire, mai poţi avea pretenţia ca o persoană atât de distrusă să reacţioneze logic sau decent?

M-a prins de mânecă înainte să mă întorc la muncă şi m-a strâns la piept. îmi şiroiau lacrimile pe obraji. Mă zguduiam din tot corpul.

- Eu ar trebui să-mi cer scuze, a oftat ea, în cele din urmă. Trebuia să mă gândesc şi la tine. Bineînţeles că nu te părăsesc, micuţa mea scumpă.

Era cu doar zece ani mai mare decât mine, dar mereu îmi spunea „micuţa ei scumpă”. Era a doua mea mamă, prietena mea cea mai bună, şi fusesem cât pe ce s-o pierd – de două ori.

- Promit că o să mănânc.

M-a sărutat pe creştetul acoperit cu baticul albastru. Din braţele ei, am surprins privirea Măriei, care ne urmărea cu o figură batjocoritoare şi crudă.

Dezbrăcate şi neputincioase, ne aşteptam rândul în centrul de dezinfecţie – o mare de trupuri goale, în timp ce ne stropeau hainele cu tot felul de chimicale, care invariabil ne dădeau mâncărimi şi usturimi, noi stăteam aliniate în faţa bărbaţilor cu foarfeci, la ritualul lunar. Pentru Rozinka, era abia a treia oară – trecuse

prin procesul de dezinfecţie obligatorie imediat ce fusese repartizată oficial în Kommandoul de la Kanada –, dar tot nu reuşea să-şi stăpânească emoţiile când trebuia să îndure un tratament atât de umilitor. în felul ăsta, era foarte

uşor să le deosebeşti pe noile membre ale Kommandoului de cele vechi. Nou-venitele încă îşi acopereau sânii cu braţele si se înroşeau de ruşine.

Noi ne obişnuiserăm de mult cu procedura; cu prezenţa medicilor SS, cu supraveghetoarele care ne zoreau, cu colegii lor din SS, care stăteau deoparte şi urmăreau spectacolul, doar ca să se distreze. Noi, femeile de la Kanada, eram bine hrănite în comparaţie cu celelalte. Aveam păr pe cap. De asta, eram încă atrăgătoare în ochii lor.

Când mi-a venit rândul, m-am dus cuminte în faţa unui prizonier politic, un Triunghi Roşu. Am ridicat braţele, cutremurându-mă uşor când am simtit metalul rece la subrat. în câteva secunde s-a terminat.

- Desfă picioarele, te rog.

După accent şi stilul politicos, am dedus că cel mai probabil face parte din intelectualitatea polonează. Am zâmbit cu amărăciune, gândindu-mă în ce postură jalnică ne afîăm, Un profesor universitar, sau ceva asemănător, care rădea părul pubian al unei evreice. Şi el părea la fel de stânjenit de situaţia dezolantă.

Mă aşezasem la rând, în faţa uşilor pe care scria *Baie şi Dezinfecţie,* când unul dintre cei trei doctori SS prezenţi m-a chemat la el. Nu ştiam cum îl cheamă, dar l-am recunoscut imediat, fiindcă nu rata niciodată ocazia de a *verifica personal* deţinutele care-i atrăgeau atenţia. Avea o oarecare logică să procedeze astfel cu nou-venitele, care puteau ascunde lucruri de valoare asupra lor, dar cu noi, celelalte, era doar un moft, un tertip prin care-şi satisfăcea plăcerile sexuale. Altă explicaţie nu aveam, căci nu se întâmplase niciodată să găsească ceva asupra noastră, muncitoarele din sectorul Kanada.

M-am uitat drept în faţă, când m-a prins de şolduri cu mâinile lui reci, acoperite cu mănuşi de cauciuc, şi şi-a vârât degetele în mine. Cu greu te stăpâneai să nu te strâmbi de silă şi să rămâi impasibilă în timpul acestor percheziţii revoltătoare şi degradante, dar până şi un zvâcnet al ochiului

putea fî interpretat drept un gest de sfidare la adresa Rasei Superioare, iar aici, doctorii erau cei care hotărau cine trăieşte şi cine moare. Dacă opuneai rezistenţă, cu siguranţă ajungeai la camera de gazare
si toate eram conştiente de asta. Poate că era atât de
> >
îndoctrinat şi de amăgit de ideile propagandei, încât îşi închipuia că ne simţim onorate dacă ne atinge cu mâinile lui ariene în zonele cele mai intime. Iar noi, ca să rămânem în viaţă, ne prefăceam că aşa e.

în momentul în care mi-a dat drumul, m-am îndepărtat, răsuflând uşurată. Alt deţinut, un doctor evreu de data aceasta, m-a frecat pe cap şi în zona pubiană cu o soluţie de clorură de calciu. După ce m-am frecat bine cu ea pe tot corpul, fără să-mi pese că mă ustură ochii, cel puţin m-am simţit curăţată într-o oarecare măsură de atingerea doctorului SS. Fără să vreau, gândul mi-a fugit iar la Dahler. El nu m-a violat niciodată, deşi şi-a exprimat foarte clar sentimentele în bileţel. Nu m-a atins niciodată într-un mod necuviincios. Nu mi-a inspirat niciodată scârbă la gândul de a mă atinge.

Mi-am privit trupul gol şi tremurând de frig după duş, şi m-a cuprins deodată un asemenea dor de el, încât am simţit că nu mai pot să respir. Am încercat să-mi înghit nodul din gât, dar zadarnic. Lacrimi fierbinţi mi se prelingeau pe obraji, în timp ce-mi trăgeam peste cap cămaşa caldă şi mirosind puternic a dezinfectant. înainte, nu plângeam atât de mult. Acum, numai asta făceam.

Rozinka a venit lângă mine, ca să mă liniştească, blestemându-l în şoaptă pe doctor, dar nu spre el se îndreptau gândurile mele deznădăjduite. Voiam ca Franz să vină înapoi.

Franz, Franz, Franz, i-am repetat numele ca o rugăciune, dar nici un murmur n-a scăpat de pe

buzele mele. Rozinka nu m-ar fi iertat niciodată, dacă-i mărturiseam asta.

16

HELENA

Apel. Ceaţa se întindea dinspre nord. Cafeaua nu mai era de mult aburindă până să apucăm să ne încălzim trupurile înfrigurate cu ea. Un gardian SS nou-venit îi cerea ceva lui Wolff. Acesta a dat ochii peste cap şi i-a făcut semn Măriei să rezolve problema, care evident nu-l privea pe el. Nimic din ce se întâmpla la Kanada nu-l privea pe el, decât atunci când venea vorba să fure lucrurile oamenilor abia ucişi.

Văzând privirea urâtă pe care mi-a aruncat-o Maria, ar fi trebuit să-mi dau seama că îmi pregăteşte ceva, după scurta discuţie cu gardianul SS.

- *Tu aia, Scheiße-Jude!*

Aşa mă alinta în ultima vreme. în prezenţa Unter- scharführerului Dahler, eram doar „tu aia". Absenţa lui se simţea chiar si în astfel de detalii mărunte,

nesemnificative dacă te gândeai raţional, dar care totuşi răneau prin puterea cruzimii lor inutile. Nu reprezentau o ameninţare reală, dar dureau şi n- aveai cum să n-o simţi.

- Vino-ncoace! Mai repede, putoare! mi-a zis, iar eu am iuţit pasul. Am o treabă pentru tine.

Am luat poziţie de drepţi. Noul gardian SS m-a

măsurat cu atentie.

- E curată? a întrebat-o pe Maria, nu foarte convins.

- *Jawohl,* Herr Rottenführer. Toate sunt despăducheate în a patra săptămână a lunii, ca măsură de precauţie. Dacă o vedem pe vreuna că se scarpină, o trimitem imediat de-aici. Toate femeile sunt curate.

- înţelegi germana? m-a întrebat pe mine, de data asta.

- *Jawohl,* Herr Rottenführer.

A încuviinţat din cap mulţumit şi mi-a făcut semn să-l urmez. O vreme am mers în tăcere – eu, la trei paşi în spatele lui, cum cerea regulamentul –, până când fie s-a plictisit, fie a ajuns la concluzia că trebuie să-mi explice ce am de făcut.

- Martorii lui Iehova lucrează de obicei în locuinţele ofiţerilor, dar cretinii fanatici refuză să

**'*

pună mâna pe orice obiect care are legătură cu războiul. Cică din motive religioase. Nici măcar comandantul nu reuşeşte să se înţeleagă cu ei. în fine, nu contează. Ideea e că, în timp ce ei fac curăţenie în locuinţe, tu trebuie să te îngrijeşti de uniforma, cizmele, cureaua şi tocul armei Hauptscharführerului Moli.

La auzul numelui atât de temut, stomacul mi s-a făcut ghem. Moli, sadicul; Moli, torţionarul; Moli, spaima întregului Sonderkommando, care omorâse odată în bătaie un deţinut pentru simplul motiv că acesta îndrăznise să-i tragă un picior în bot lupului alsacian al lui Moli, deşi Moli însuşi asmuţise câinele asupra deţinutului, fiindcă se plictisea şi voia să se distreze cumva.

între timp, gardianul SS continua să vorbească în stilul său flegmatic. Oricum n-ar fi observat că m- am albit la faţă – mergea mult prea în faţă ca să-mi vadă chipul livid.

- Trebuie să perii uniforma, să lustruieşti cizmele şi să ungi cureaua şi tocul. îţi dau eu tot ce-ţi trebuie.

Când am ajuns la locuinţa lui Moli, aproape că nu-mi mai puteam ascunde tremurul corpului. Circulau prea multe poveşti despre el, chiar şi în „paradisul" nostru de la Kanada. Era un om care ucidea de plăcere, iar eu trebuia să-i ung cureaua.

Gâfâiam. Cerul nu mai era cer deasupra capului meu blestemat, ci un capac de sicriu, care se închidea peste mine.

- Herr Rottenführer...

Un murmur firav în bătaia vântului de noiembrie. Eram pregătită să înfig călcâiele în pământ şi să-l implor pe gardian să mă trimită la cariera de piatră, dar nu în gaura acelui şarpe. Preferam să sap

pământul cu lopata cât e ziua de lungă sau să car cărămizi până cad din picioare, decât să dau ochii cu diavolul ăla.

N-avea rost să strig după el. Nu mă auzea.

Cazarma SS-ului era goală şi doar câţiva deţinuţi alergau dintr-o parte în alta, curăţând echipamentele sau cărând mormane de rufe. Unii dintre ei purtau cizme lucioase, exact ca gardienii SS – cea mai înaltă distincţie printre elitele lagărului. După epidemia de tifos, gardienii nu mai primeau pe oricine în locuinţele lor. Doar „veteranii" erau demni de această onoare. Aproape nici unii nu purtau uniforme vărgate, iar feţele le străluceau de sănătate.

Moli o fi cu echipa lui; departe de-aici, pe câmpul din spatele buncărelor, am încercat să mă încurajez, inspirând adânc la fiecare pas pe care-l făceam. Când am intrat pe uşa apartamentului său, parcă dispăruse tot aerul din Polonia şi nu mai aveam ce trage în plămâni. *Nu-i aici. N-o să mă întâlnesc cu eh îmi termin treaba şi plec.*

Am ajuns la capătul coridorului lung. în momentul în care gardianul a bătut la uşă, am crezut că leşin. Moli era aici. Toate speranţele mele s-au spulberat.

- Herr Hauptscharfiihrer, am adus-o pe fata de la Kanada. Să-i zic să intre?

Din spatele uşii, s-a auzit un *Ja* leneş.

Dacă nu m-ar fi împins gardianul de la spate, n-aş fi intrat în veci. S-a strecurat pe lângă mine, şi-a salutat superiorul aşezat la birou şi i-a cerut permisiunea *să aranjeze lucrurile.* Spre marea mea uşurare, Moli nici nu m-a băgat în seamă, fiind prea absorbit de mulţimea de hârtii împrăştiate pe biroul său.

- Vino încoace, mi-a strigat gardianul.

Am trecut fuga în partea cealaltă a camerei spaţioase, cu capul în pământ, ca să fiu cât mai mică şi mai invizibilă cu putinţă. Gardianul mi-a întins o perie.

- începi cu uniforma.

Mi-a arătat tunica şi pantalonii. A aşteptat să mă apuc de treabă, dar exasperat de nepriceperea mea, m-a prins de mâna în care ţineam peria.

- Nu aşa. N-o să iei scamele de pe ea dacă o mângâi ca pe o pisică. Nu-ţi fie milă. Perie viguros. Ai priceput? a zis şi mi-a apăsat mâna pe materialul gri al tunicii. Acum să te văd şi pe tine.

I-am imitat mişcările cât am putut de bine. Văzând că nu-mi trage nici o palmă, am dedus că e
multumit de munca mea.

*>

- Stii să lustruieşti cizme sau trebuie să-ti arăt si

*>>>

asta?

- Ştiu să lustruiesc cizme, Herr Rottenführer.

- Ştii să ungi cureaua?

- Cât de greu poate fi să ungi un căcat de curea de piele? a răsunat strigătul iritat al lui Moli, făcându- mă să scap peria din mână.

De data asta, am primit o palmă peste ureche de la gardian, însoţită de cuvintele „vacă nepricepută", mormăite în şoaptă.

- Am de scris un raport şi nu pot din cauză că voi doi trăncăniţi ca la piaţă! Las-o în pace. Dacă are un strop de minte, învaţă singură cum se face. Dacă n- are, ghinionul ei. Va trebui să găseşti alta.

- *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

Gardianul a pocnit din călcâie şi a plecat. M-am uitat după el cu invidie. El putea să fugă de furia lui Moll, dar eu eram doar o sclavă aici, şi încă una de care se putea dispensa după bunul plac. M-am pus repede pe periat, ca să-i evit privirea şi să nu mă gândesc la amenințarea ascunsă în spatele vorbelor lui – „va trebui să găseşti alta".

Moli nu împlinise nici treizeci de ani, dar avea deja sute de morţi pe conştiinţă. Figura îi reliefa

de minune caracterul – rotundă şi brutală, faţa unui fost porcar, pe care SS-ul îl recalificase din ucigaş de porci în ucigaş de oameni, cu o uşurinţă uluitoare. Părul blond-roşcat era pieptănat peste cap, dezvelindu-i fruntea pistruiată. Sprâncenele joase îi ascundeau ochii mici şi cruzi, dintre care unul se zvonea că ar fi fost artificial. Nu l-am privit

niciodată suficient de atent încât să-mi dau seama. Puţini îndrăzneau şi chiar mai puţini supravieţuiau.

În dimineaţa aceea, fuma şi înjura în barbă după fiecare fum pe care-l trăgea. Era prost dispus, aşa că înjura înainte să ridice receptorul şi în timpul conversaţiei în sine. Nimeni nu scăpa de comentariile lui sardonice, nici ordonanţele, nici comandantul însusi, toti cei cu care vorbea.

- Al dracului croncan fudul. De unde să fac rost de trei sute de oameni pentru Sonderkommando?

Se auzea stiloul scârţâind furibund pe hârtie. Apoi o voce batjocoritoare, care-l imita pe comandantul Hoss: Nu cred că îţi doreşti să rămână vreun martor în viaţă, Hauptscharfuhrer. Sunt convins că înţelegi situaţia. Nu fac altceva decât să respect protocolul.

O lovitură puternică în suprafaţa de lemn m-a făcut să tresar. Cu degetele încleştate pe paharul de coniac gol, Moli asculta persoana de la celălalt capăt al firului şi pufnea dispreţuitor.

- De parcă o să meargă la gazare de bunăvoie. Iar trebuie să cer un pluton de mitraliori. Trebuie să instruiesc alţi trei sute. Dintre ăştia, cam o treime o să-şi facă seama după ce-şi scot rudele din camera de gazare. Pe urmă, trebuie să găsesc alt grup şi să-l instruiesc. Pe capul cui cad toate astea? A lui Herr Kommandant? Bineînţeles că nu. Herr Kommandant *nu face altceva decât să respecte protocolul,* babalâc nenorocit. Cine trebuie să se ocupe de toate mizeriile astea? Hauptscharfuhrer Moli, fireşte. Hai să-i punem totul în cârcă lui Moli. Moli e puternic. Rezolvă totul rapid, zicea el, iar după câteva pufăieli şi foşnete, s-a auzit deodată: Hei, tu!

Am tresărit şi m-am întors spre el, strângând peria la piept.

- Cât mai bibileşti uniforma aia? E curată. Apucă- te şi lustruieşte cizmele.

- Am înţeles, Herr Hauptscharfuhrer.

Zărisem deja ceara şi peria de pantofi într-un colţ al dulapului. Le-am scos, dar m-am oprit când mi- am dat seama că gardianul SS care m-a adus aici nu mi-a lăsat şi cizmele. în dulap nu erau. M-am uitat

repede la canapeaua frumos tapiţată lângă care stătea o măsuţă de cafea. Nici acolo nu erau.

Moli era ocupat cu hârtiile şi discuţia telefonică, dar aşteptarea părea să nu se mai sfârşească. *Dacă vede că nu munceşti, s-a zis cu tine, Helena.* Am tuşit uşor şi am făcut un pas timid către el.

Mă scuzaţi că vă întrerup, Herr Hauptscharfuhrer, dar nu găsesc cizmele...

După la revedere şi *Heil Hitler,* a pus telefonul în furcă. Mi-a aruncat o privire atât de veninoasă, încât mi-aş fi dorit să se caşte pământul sub mine şi să mă înghită. Roşie la faţa ca racul, am aşteptat să- mi răspundă. Şi el părea să aştepte ca eu *să ghicesc* unde sunt cizmele. Sau îi plăcea să mă tortureze cu tăcerea.

- Chiar aşa tâmpă eşti? a zis în cele din urmă, apăsând pe fiecare cuvânt, şi, oricât am încercat să mă ţin tare, m-au podidit lacrimile. Vino încoace, m-a chemat, iar eu l-am ascultat şi m-am oprit în faţa biroului. Nu, vino lângă mine şi lasă-te în genunchi.

îngrozită, m-am apropiat de scaunul lui şi am îngenuncheat. în secunda următoare, m-a apucat de păr şi m-a forţat să aplec capul.

- Acum le vezi, javră proastă?

M-a împins cu faţa în cizmele de piele cu care era încălţat. Ca să-mi ţin echilibrul, m-am agăţat instinctiv de genunchii lui, dar m-a gonit ca pe un câine, lovindu-mă cu putere în piept. Cu greu m-am abţinut să nu mă strâmb sau să nu duc mâinile la locul dureros.

- Vă rog să mă iertaţi, Herr Hauptscharfuhrer. N- am vrut să vă ating.

Am luat repede ceara şi am aplicat-o din belşug pe piciorul pe care binevoise să-l scoată de sub birou, răsucindu-se în scaun, ca să-mi uşureze munca.

Deodată, m-a prins iar de păr şi mi-a dat capul pe spate, uitându-se atent la faţa mea.

- îmi pari cunoscută. Ai mai fost pe aici?
- Nu, Herr Hauptscharfuhrer.
- Atunci unde te-am mai văzut?
- Lucrez la Kanada, Herr Hauptscharfuhrer.

- Evident.

Evident Altminteri, aş fi fost rasă pe cap şi n-ar fi avut de ce să mă mai apuce.

- Unde oare te-am mai văzut?

Deschideam şi închideam gura, neîndrăznind să-i spun adevărul. Nici nu era nevoie, căci, judecând după rânjetul de pe buze, îşi amintise de singura noastră întâlnire.

- *Ach,* esti curvistina care umblă cu Sonderkom-

mandoul. Supraveghetorul tău SS trebuia să te ciomăgească bine pentru asta.

- *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

S-a apropiat de mine. Era ceva ciudat în ochii lui albaştri şi spălăciţi – unul dintre ei de o fixitate care-ţi dădea fiori.

- Te-a pedepsit aşa cum trebuie? a întrebat, lingându-se pe buze ca o fiară.

Mi-am făcut curaj şi i-am aruncat o privire. Stătea aplecat spre mine şi gâfâia de încântare. Nu-i ajungea confirmarea, voia detalii.

- M-a pedepsit, Herr Hauptscharführer. Douăzeci şi cinci de lovituri, cum aţi ordonat, şi câteva în plus, pentru că aşa a considerat dumnealui de cuviinţă. Pe lângă asta, n-am primit mâncare o zi întreagă.

Judecând după rânjetul lui crud, era exact ce-şi dorea să audă.

- îţi mai arde să te furişezi la întâlnire cu iubitul din Sonderkommando?

- Nu, Herr Hauptscharführer.

- Ţi-a băgat minţile-n cap tinerelul ăla afurisit, nu-i aşa? Cum îl cheamă?

Unterscharführer Dahier, Herr Hauptscharführer, am răspuns imediat.

Era atât de plăcut să-i rostesc numele, ca şi când asta m-ar fi protejat cumva împotriva răului.

- Aveţi dreptate, am încuviinţat.

- Dahler, aşa e. O să ajungă departe mucosu' ăla afurisit, ascultă la mine, a

declarat, cu figura mândră a unui tată, deşi nu avea mai mult de şapte sau opt ani în plus faţă de Unterscharführer Dahler. N-are milă de voi, cum e şi normal.

în sfârşit, mi-a dat drumul la păr. Dintr-un motiv inexplicabil, numele lui Dahler reuşise să-l binedispună.

- Oricum, de ce te-ai întinde cu ăştia din Sonderkommando? Sunt nişte mizerabili, cel puţin ăia care ajung să lucreze destul de mult timp. Nu i-
ai văzut? Cu o mână târăsc mortul şi cu cealaltă mănâncă. Nu le pasă dacă-şi ard semenii. Chiar îţi place să te-ntinzi cu ei?

Am clătinat încet din cap. M-a pufnit din nou plânsul, de data asta, din cauza acestor presupuneri umilitoare.

- Atunci, de ce? Pentru că-ţi dau de mâncare? m- a întrebat, iar eu am încuviinţat din cap, doar ca să scap de interogatoriu. Sunteţi dispuse să faceţi orice pentru mâncare. Nemţoaicele nu s-ar umili niciodată în asemenea hal.

Nemţoaicele nu sunt aduse cu forţa în lagăre de concentrare, i-am răspuns în sinea mea. Şi chiar dacă sunt, pot să fie prostituate, criminale sau prizoniere politice, voi tot le numiţi Kapo, adică sunt privilegiate şi mult deasupra noastră, „păduchii evrei”.

Moli a bătut cu piciorul în podea, dându-mi de înţeles că e momentul să mă întorc la treabă. S-a întors şi el la rapoartele lui, evident plictisit de mine. Totuşi, mi-a aruncat un pachet de ţigări, după ce-am terminat să-i ung cureaua şi tocul armei. I- am mulţumit în şoaptă şi nu mi-am îngăduit să plâng decât după ce-am plecat de acolo şi mergeam în urma aceluiaşi gardian SS, care mă conducea înapoi la Kommandoul meu.

- Unde-ai fost? Ce s-a întâmplat? Ai păţit ceva?

La prânz, Rozinka m-a asaltat cu o mulţime de
întrebări, dar eu doar clătinam din cap şi-mi ştergeam lacrimile care şiroiau fără încetare pe

obraji.

Un lucru era limpede; nu voiam să mai calc vreodată pe acolo. Prin urmare, cunoscând-o pe Maria şi apucăturile ei sadice, am zâmbit larg când mi-a sugerat să revin la Moli a doua zi şi am declarat că e o plăcere să lucrez pentru el, fiindcă Hauptscharfuhrer Moli s-a purtat foarte frumos cu

mine şi chiar m-a recompensat cu ţigări şi pâine pentru efortul meu. Maria mi-a aruncat o privire duşmănoasă şi-a trimis altă fată cu gardianul SS din ziua anterioară. Fata aceea nu s-a mai întors de la locuinţa lui Moli. A doua zi, gardianul SS a venit după alta.

Cu toate astea, Maria n-a pierdut ocazia să se răzbune.

- Numeri zilele până se-ntoarce Herr Kommando- fuhrer, scroafo? Nu te obosi. A cerut să fie transferat pe front. S-o fi săturat de duhoarea voastră.

După ce mi-a spus asta, cam în aceeaşi manieră în care i-a zis şi Rozinkăi despre copiii ei, a plecat satisfăcută.

Am ridicat ochii la cerul vineţiu, prevestind ninsoare. Capacul se închisese definitiv. Nu-mi mai rămânea decât să mor.

Băiatul, cu ochi mari si verzi si trăsături delicate

*'> *

ca de femeie, semăna leit cu un elf din poveşti. Părul îi era pieptănat cu cărare pe mijloc şi netezit cu apă. Avea în jur de cincisprezece sau şaisprezece ani, dar privirea obosită, de om bătrân care a văzut prea multe pentru vârsta lui. Toată lumea îl cunoştea. Era *Pipei* – servitorul personal al lui Kapo

Schwartz – si îsi vindea frumuseţea si inocenta în

> > > > >

schimbul vieţii. Băiatul nu era pederast, dar deţinutul supraveghetor, da, iar băiatul voia să trăiască, nu doar să supravieţuiască cu supă de napi şi pâine cu rumeguş, şi poate chiar să scape cu viaţă de aici într-o bună zi. Şi pentru asta aveai nevoie de mâncare şi de un protector. Schwartz avea grijă de el, într-o oarecare măsură. Nu era un caz singular în lagărul de concentrare, iar gardienii erau mituiţi zdravăn de respectivii Kapo, pentru a se

face că nu văd nimic.

- Eşti Helena din Slovacia? Ţi-am adus asta, a spus repede, cu glasul lui subţire, încă senin, întinzându-mi un pachet, apoi a ieşit din baracă.

După ce-am terminat de mâncat – în ziua aceea, eu şi Rozinka izbutiserăm să sustragem din Kanada câţiva cârnaţi şi nişte biscuiţii –, am învârtit

pachetul pe toate feţele, neînţelegând ce-i cu el. Scria, ce-i drept, numele meu pe el şi era plin de timbre în toate nuanţele de albastru, din care te fixa privirea furioasă a lui Hitler, dar n-avea cine să-mi trimită pachete. Rozinka s-a tras mai aproape şi a început să pipăie hârtia maro în care era învelit.

- E ceva tare înăuntru.
- Mi-e frică să-l ating, am mărturisit.
- E numele tău pe el. Poate-i de la Crucea Roşie.

Primiserăm pachete de la Crucea Roşie cu o lună
în urmă, dar acesta nu semăna deloc cu ele. Adresa expeditorului fusese ruptă în mod intenţionat, cel mai probabil de cineva din lagăr.

într-un final, am desfăcut hârtia şi înăuntru am găsit o cutiuţă. Avea motive festive de Crăciun pe ea – cam devreme, dar nu m-ar fi mirat ca în Germania să se fi pus deja în vânzare. în jurul cutiei, era legată o panglică roşie, cu o fundă frumoasă.

Am schimbat o privire nedumerită cu Rozinka. îmi făcea cineva o farsă?

Am tras încet de panglică şi am ridicat capacul. Un miros divin s-a răspândit în jurul nostru, atrăgându-le imediat pe celelalte fete care se odihneau. împresurată de marea de corpuri, am scos un fursec din cutie – unul dintre multele aşezate în grămăjoare ordonate. între fursecuri şi marginea cutiei, se vedea un bileţel. Rozinka l-a scos şi l-a vârât în buzunar, înainte ca eu să încep să împart bunătăţile fetelor entuziasmate. Abia după ce am mâncat şi după ce-am răspuns la toate întrebările şi privirile curioase, ridicând din umeri neştiutoare – *Nu, habar n-am cine-ar fi putut să le trimită* –, i-am cerut Rozinkăi biletul.

Mi-e dor de tine.

Doar atât scria, în germană, cu litere de tipar,

ca să nu existe riscul să-i recunoască cineva scrisul. Mi-am dus mâna tremurândă la gură şi m-am îndoit de spate, izbucnind în hohote de plâns incontrolabile, dar mute.

- De la cine e? a întrebat Rozinka, pe un ton nefiresc de calm.

Cine ţi-a trimis un pachet din Germania? era întrebarea pe care nu îndrăznea să mi-o adreseze, căci se temea prea mult de răspunsul pe care l-ar fi putut primi.

- De la Franz, am răspuns în şoaptă. Unterscharführer Dahler.

A urmat o pauză lungă şi apăsătoare.

- De ce-i spui pe numele mic?
- El mi-a dat voie.

Ţineam încă faţa în palme. Nu vedeam, dar am simţit cum Rozinka se îndepărtează de mine, şocată. Deodată, nu-şi mai recunoştea sora.

Deodată, nici eu nu mă mai recunoşteam.

A doua zi dimineaţă, am bătut la uşa Rottenführerului Gröning, fiindcă era rândul meu să-i predau cutia cu obiecte de valoare şi valută. Mi- a spus să iau loc şi să aştept până verifică el cutiile – acesta era protocolul, pentru că doar contabilul avea cheia. Am privit cum aşază valuta fiecărei ţări în grămăjoare separate şi m-am minunat cât de multe ţări erau reprezentate acolo. Erau dolari americani şi mărci germane, zloţi polonezi şi franci francezi, şi multe altele pe care nu le ştiam. Gröning le-a numărat la maşina de calcul de pe biroul lui şi a notat sumele în coloanele înguste ale registrului contabil.

Fără să ridice privirea, m-a întrebat pe neaşteptate:

- Ţi-a dat pachetul băiatul?

Am tresărit, dar m-am adunat repede.

- Da, mi l-a dat, Herr Rottenführer. Vă mulţumesc.
- Nu-i de la mine.
- Stiu de la cine e. Vă mulţumesc că mi l-ati adus.

îmi dau seama că n-a fost uşor.

N-a spus nimic, ci doar a deschis a doua cutie şi s-a apucat să separe verighetele de diamante şi bijuteriile de argint.

îmi muşcam buza de neastâmpăr, dar, până la urmă, mi-am făcut curaj şi l-am întrebat:

- Herr Rottenführer, e adevărat că...

Gröning s-a uitat la mine şi şi-a ridicat ochelarii pe nas. Brusc, nu-mi mai găseam cuvintele.

- Ce să fie?

- E adevărat că a cerut să fie transferat? am zis cu glas aproape şoptit, ferindu-mă să-l privesc în ochi.

- Da. Şi eu la fel. Ambele cereri au fost respinse. N-avem ce căuta pe front. Nici măcar pe cel de Est. El e trecut în rezervă din cauza genunchiului beteag,
iar eu nu văd nici la un metru în fată fără ochelari.

>

M-am uitat la el uluită şi, profitând de faptul că era bine dispus, am decis să-l mai întreb ceva.

- De ce aţi cere să fiţi transferaţi pe front? Nu e mai bine aici, feriţi de primejdii?

- Feriţi de primejdii, da. Mai bine, n-aş zice.

- De ce?

S-a uitat la mine de parcă i-aş fi pus cea mai stupidă întrebare.

- Glumeşti. Chiar crezi că vrea cineva să vadă *asta* în fiecare zi? a spus în timp ce schiţa un gest vag în jur, fără îndoială, referindu-se la întregul lagăr.

Atunci am înţeles de ce nu ieşea aproape niciodată din birou. Gröning s-a ridicat de pe scaun, parcă nemulţumit că a divulgat mai multe decât intenţiona, şi a împins cutiile goale spre mine.

- Poţi să pleci, a zis el.

1
HELENA

Ca orice om care nu avea nici o realizare personală cu care să se poată lăuda, Maria se mândrea cu naţionalitatea ei. Nu avea o inteligenţă remarcabilă – nici măcar mediocră – şi nici talente deosebite, în afara aceluia de a inventa mereu noi metode de a chinui deţinutele. Cu toate astea, era extrem de mândră de părul ei blond, pe care-l purta în cozi împletite regeşte în jurul capului – în concordanţă cu idealul neogermanic şi, fără îndoială, cu silueta ei „statuară”, cum îi plăcea să spună. Se mândrea mai cu seamă cu şoldurile ei late, „pe care i le-ar invidia orice femeie aflată la vârsta procreării”. Ea nu avea copii şi nu fusese niciodată măritată (din cauza fostei ei meserii, bănuiam noi), dar nici măcar contradicţia aceasta ironică nu o împiedicase vreodată să ne măsoare cu priviri dispreţuitoare când defila printre noi, *„astea uscate ca scândura”,* ca un cuirasat printre nişte bărcute amărâte.

Era de o mediocritate teribilă, o fostă muncitoare la fermă, devenită prostituată, pe care Reichul o pusese deasupra profesorilor, medicilor, cântăreţilor de operă şi jurnaliştilor, ca, de altfel, deasupra tuturor oamenilor decenţi, pentru simplul motiv că avea „sânge arian superior”. Era o situaţie lamentabilă şi nedreaptă, atât pentru ei, cât şi pentru ea, căci, odată ce avea să cadă Marele Imperiu German, nu-i mai rămânea nimic, decât iluziile spulberate cum că *a fost cineva cândva,* chiar dacă asta se întâmpla în lagăr şi doar pentru că purta banderola de Kapo, chiar dacă noi fuseserăm reduşi cu forţa la postura de sclavi ai ei, din cauza unui nebun care decisese că o prostituată germană, înveninată şi proastă ca noaptea, e mai grozavă şi decât cel mai strălucit şi mai competent evreu.

Din toată populaţia lagărului, pe ea o uram şi-o dispreţuiam cel mai mult. Ar fi putut să profite de poziţia ei şi să ne ajute, dar prefera să ne umilească, deoarece Maria făcea parte din acea categorie de oameni care nu se pot ridica decât doborându-i pe
alţii. Rottenführer Wolff ne biciuia doar atunci când
„o impunea situaţia” – rapid, sever şi fără bucurie. Spre deosebire de el, Maria se purta cu răutatea vicleană specifică femeilor sadice, care înjosesc de dragul de a înjosi, nu pentru că vor să te pedepsească pentru o greşeală comisă.

Sute de cărucioare de bebeluşi, de toate formele si
culorile, se adunaseră la Kanada în ultimele luni. Aşteptam să vină camioanele care să le ducă la Reich, aşa că Maria ne aliniase afară, în gerul cumplit, interzicându-ne să ne luăm hainele groase din baracă. Mă îndoiam că Rottenführer Wolff ne- ar fi permis să ieşim fără paltoane – chit că erau oamenii SS-ului, îşi ştiau interesul şi aveau grijă să fim nu doar curate, ci şi sănătoase –, dar el încă lua prânzul în biroul său, aşa că Maria putea face orice dorea.

- Nu-i timp să vă duceţi după paltoane, mieluşelele mele sensibile.

Se uita cum stăteam aliniate cinci câte cinci – aşezarea regulamentară – şi zâmbea mulţumită; numai că, de data asta, eram o adunătură jalnică de femei fără copii, care aruncau priviri triste la cărucioarele goale, pe care ne îngheţaseră mâinile. Maria era înfofolită cu palton gros şi cu fular, ca batjocura să fie şi mai evidentă.

- Dacă vă mişcaţi fundurile leneşe, n-o să vă mai fie frig. Hai, repejor, până nu vă dau eu un imbold.

în seara aceleiaşi zile, jumătate din Kommandoul nostru de cărucioare îşi ştergea nasul de mânecă. A doua zi, când ne-am trezit, multe aveam febră. Dar asta nu schimba cu

nimic programul zilnic. în lagăr, răciţii mergeau la muncă, nu beau ceai cu miere în pat. Depozitele încălzite cu zgârcenie şi curentul constant ne afectau şi mai mult sănătatea deja şubredă. Am muncit în ciuda febrei, dar, după aproape o săptămână, am bănuit că boala mi s-a

dus la plămâni şi m-am ales cu o bronşită. Speram să nu fie ceva chiar mai grav.

- Mergi la infirmerie, să vadă ce-i cu tuşea asta, a zis Rottenführer Wolff, observându-mă cât de greu respir.

M-am uitat la el cu ochii împăienjeniţi şi înlăcrimaţi. Toată lumea se temea de infirmerie. Oamenii mergeau acolo să moară, nu să se vindece.

M-am silit să zâmbesc şi am simţit cum îmi crapă buzele de efort.

- Sunt bine, Herr Rottenführer. Nu-i nimic grav. O să-mi treacă în câteva zile.

Mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

- Ai grijă să fie aşa.

Bineînţeles că nu mi-a trecut. Dimpotrivă, s-a agravat şi nu ştiam ce mă supăra mai mult în perioada aceea, faptul că mă sufocam din cauza tusei uscate şi măgăreşti sau că nu dormea nimeni în baracă din cauza mea. Nu s-a plâns şi nu m-a pârât nici una dintre fete, lucru pentru care le eram profund recunoscătoare, dar nu-mi venea deloc uşor să-mi ascund boala pe timpul zilei şi mai ales în faţa Rottenführerului Wolff.

I-am văzut cizmele cum se apropie de mine în timp ce stăteam pe jos şi mă chinuiam să trag aer în piept.

- Nu poţi nici să respiri, darămite să munceşti. Nu ştiu ce boală ai, dar n-am chef să-ţi împrăştii microbii pe-aici. Du-te la infirmerie. Ce-aştepţi?

M-a împuns în umăr cu mânerul cravaşei, forţân- du-mă să mă îndrept de spate. M-am ridicat cu greu în picioare, dar tuşeam întruna în palmă, oricât aş fi încercat să mă abţin.

- Du-te odată! Şi să nu te-ntorci până nu zice doctorul că te-ai făcut bine.

Cu gâtul iritat de tuse şi ochii umezi, am luat de pe bancul de lucru primul palton pe care l-am

văzut şi-am ieşit din depozit împleticindu-mă pe picioare. Ningea. Norii plumburii şi grei erau atât de joşi, încât aveam impresia că o să se încurce în cablurile de înaltă tensiune. Am şovăit câteva clipe. Nu ştiam nimic despre doctorii de la infirmerie, doar că puţini

pacienţi ieşeau vii de acolo. Erau şanse să mă trateze dacă aveam ce să le ofer în schimb. Am vârât mâna în buzunarul pantalonilor şi am pipăit moneda pe care mi-o dăduse mai demult Unterscharführer Dahier. Cât de ridicolă si absolut înfiorătoare era ideea că, în lagăr, o banală vizită la doctor era un pariu între viaţă şi moarte!

Puteau să ia aurul si să-mi treacă oricum numele pe listă.

Puteau să ia aurul, să-mi dea tratament de tuse şi să mă salveze, dacă le dădeam de înţeles că vor mai primi şi alte monede.

Mă puteau pârî la Departamentul Politic pentru dare de mită.

M-am cutremurat de frig şi am aruncat o privire jalnică spre depozit. N-aveam cum să mă întorc – Rottenführer Wolff mi-o spusese clar şi răspicat – şi eram prea laşă ca să mă furişez în baracă şi să mă ascund, în speranţa că voi scăpa cu bine. Cu problemele pe care le aveam la plămâni, orice om mai *zelos* mă descoperea în zece minute.

Dârdâind ca o frunză, dar nu de frig de data aceasta, am pornit către infirmerie. Câteva deţinute săpau la întâmplare pământul îngheţat bocnă, sub supravegherea unei gardience îmbrăcate cu o manta groasă. Din nările lupului ei alsacian ieşeau nori de aburi cenuşii. Când m-am uitat în ochii deţinutelor, m-am mustrat imediat în gând pentru neruşinarea de a-mi plânge de milă. Picioarele lor goale, încălţate cu saboţi de lemn legaţi doar cu o cureluşă, erau vinete sub rochiile vărgate. Ca la un semn, s-au întors toate şi s-au uitat cu jind la paltonul, pantalonii de lână şi ghetele călduroase pe care le purtam. Ele mă invidiau pe mine, şi eu, pe ele. Ele nu tuşeau; un lucru neînsemnat în circumstanţe normale, dar o condamnare la moarte în lagăr. Sub fulgii mari şi pufoşi care-mi cădeau pe cap, mi-am continuat drumul spre infirmerie.

- Hei! s-a auzit o voce cunoscută.

M-am întors şi nu mi-am putut stăpâni zâmbetul. Era Andrej, noul meu prieten din

Sonderkommando. Şi el se echipase cu o haină frumoasă, din piele de oaie.

- încotro?

Şi-a potrivit paşii cu ai mei, având însă grijă să rămână la ceva distanţă în spate. Nu aveam voie să vorbim între noi.

- M-au trimis la doctor, am hârâit şi mi-am dres din nou glasul.

I-a pierit numaidecât zâmbetul.

- Esti bolnavă?

- Cred că am bronşită. Sper ca asta să fie.

A mormăit o înjurătură în slovacă.

- Mergi la doctorul *nostru,* bine? Iar eu încerc să- ti aduc nişte medicamente mai târziu...

- Doctorul nostru e patolog.

- Ce importanţă are?

A coborât tonul în momentul în care am ajuns în dreptul unui turn de supraveghere. Nu se punea problema că ne-ar fi auzit gardianul, dar ne intrase în reflex să vorbim doar în şoaptă când erau ei prin preajmă.

- Şi el tot evreu e. N-o să te trimită imediat la moarte, cum ar face naziştii de la infirmerie. Doctorii SS-ului tratează bolnavii cu o injecţie de fenol în inimă. Nu cred că-ţi doreşti asta.

Am încetinit pasul, neştiind dacă să urmez ordinul lui Wolff sau sfatul lui Andrej. Simţind că şovăi, Andrej s-a apropiat de mine, m-a prins de braţ şi m-a tras spre baraca unde se afiau locuinţa doctorului slovac şi laboratorul de disecţie. Cei din Sonderkommando cunoşteau regula universală a lagărului; comportă-te natural, mergi hotărât şi nu vei păţi nimic. Cu aceeaşi încredere de nezdruncinat, m-a condus înăuntru, l-a salutat pe medic şi i-a spus că superiorul meu i-a ordonat să mă aducă acolo.

Doctorul a pus jos raportul pe care-l citea, şi-a scos ochelarii şi m-a privit cu atenţie. M-a recunoscut imediat.

- Acelaşi superior care te-a mai adus aici?

- Nu, am spus cu un rânjet, clătinând din cap. Altul. Am o tuse care nu-mi mai trece.

- Hm, asta nu-i bine.
- Nu e, i-am dat dreptate şi am reînceput să tusesc.

Medicul a ascultat, cu o figură îngândurată şi strângând din buze, sunetele hârâitoare care-mi ieşeau din piept.

- I-am spus Helenei că o să-i aduc nişte medicamente mai târziu, a anunţat Andrej, parcă citindu-i gândurile. Să caut ceva anume?
- Un sirop de tuse i-ar prinde bine, dar nu cred să găseşti printre...
- Gardienii SS au din belşug, l-a întrerupt Andrej pe un ton calm; doctorul se pregătea să spună ceva, dar Andrej i-a luat-o înainte: Nu-l fur, stai liniştit. Am un om acolo care mi-l vinde pe câţiva dolari.
- Dacă spui tu, nu te contrazic.
- Mă duc chiar acum.

Doctorul a scos un stetoscop dintr-o geantă de piele pe căptuşeala căreia se vedea cusut numele lui – m-a surprins că i-au permis s-o păstreze –, mi- a făcut semn să-mi ridic cămaşa şi m-a ascultat la plămâni aproape un minut. Cu *faţa. Cu spatele. Tuşeşte. Respiră pe gură...*

- Nu-i bine, a concluzionat el. Nu-i bine, dar nici nu-i ceva fatal. Pare o bronşită urâtă. S-a strâns multă flegmă, a zis şi m-a privit îndelung. Am putea risca să-ţi facem o radiografie, a continuat, bătând gânditor cu creionul în teancul de hârtii.
- Ar trebui să merg la infirmerie pentru asta?
- Din păcate, da.
- E adevărat că le fac oamenilor injecţii cu fenol?
- Nu tuturor bolnavilor, mi-a răspuns şovăitor. Depinde de doctorul de gardă.
- Atunci nu mă duc.
- Ar fl bine să aflăm sigur că e doar bronşită...
- Nu mă duc acolo, am repetat, cu ochii aţintiţi în podea.

Doctorul mi-a aruncat o privire compătimitoare.

- Cum vrei tu. Să sperăm că e bronşită. Superiorul tău se aşteaptă să te întorci repede?

Am clătinat din cap. Probabil Rottenführer Wolff ar fi preferat să nu mă întorc deloc.

- În spate, am o cameră unde dorm. Intinde-te pe pat şi odihneşte-te cât lucrez eu. Diseară te trimit înapoi la baracă. Facem aşa în flecare zi, până când te înzdrăveneşti. Herr Doktor nu trece aproape niciodată pe aici. De obicei, infirmierii aduc
cadavrele. Sunt oameni de încredere si stiu să-si tină
gura.

I-am strâns mâna în semn de recunoştinţă.

- Mulţumesc, domnule doctor.

A zâmbit nostalgic şi m-a mângâiat uşor pe mână. Poate chiar a avut o fiică de vârsta mea care murise în lagăr.

18
HELENA

După o săptămână, am revenit la Kommandoul meu. Nu-mi imaginasem vreodată că voi ii atât de fericită să revăd depozitul şi nici nu împăturisem vreodată, înainte, hainele cu un asemenea entuziasm, ca să le arăt supraveghetorilor cât sunt de harnică. *Să arăt că m-am întors printre cei vii şi că sunt utilă!* Până şi Rottenführer Wolff s-a abţinut de la observaţiile lui jignitoare şi mi-a permis să păstrez sticluţa cu sirop pe care mi-o dăduse doctorul – povestea pe care i-am spus-o şi pe care a acceptat-o fără să comenteze.

Andrej reuşise să facă schimb de posturi cu cineva din Kommandoul lui şi mă vizita zilnic, când venea cu camioanele cu bagaje. De fiecare dată, pe lângă sirop, îmi strecura şi câteva dropsuri mentolate sau bomboane franţuzeşti, ca să-mi aline usturimea din gât. Oricât îl rugam să mă lase să-l răsplătesc cumva pentru aceste servicii – care, cu siguranţă, îl costau scump –, refuza categoric chiar şi cele mai neînsemnate obiecte.

- Fă-te tu bine. E cea mai bună răsplată pe care mi-o poţi oferi, spunea el, cu un zâmbet sfios, ferindu-se să se uite în ochii mei.

Astăzi mi-a mai adus niste bomboane. Probabil sosise un transport din Franţa. Tocmai îi mulţumeam pentru grija pe care mi-o purta, când l- am văzut că-şi scoate şapca de pe cap şi ia poziţie de drepţi.

M-am răsucit imediat pe călcâie şi faţa mi s-a luminat pe dată de un zâmbet strălucitor, când l-am văzut pe ofiţerul SS cu manta gri. Se întorsese Unterscharführerul Dahier.

El însă nu mi-a zâmbit. Dimpotrivă, nu mi-a aruncat nici măcar o privire, uitându-se doar la Andrej.

- Staţi la palavre în loc să munciţi? a zis, cu o figură batjocoritoare.

Mi-a pierit zâmbetul. Deodată, îmi era din nou frică de el, ca la început. Nu era Franz în momentul acela, era *omul cu biciuşca.* Vedeam cum îi tremură degetele înmănuşate pe ea.

- Vino după mine. Mergem la o plimbare în pădure, s-a răstit la Andrej şi a plecat fără să-l aştepte.

Andrej mi-a aruncat o privire mâhnită, ca un adio nerostit, şi a plecat fuga după gardianul SS. Am dat să-l urmez, dar am înţeles numaidecât că nu avea nici un rost. în ciuda imaginii romanţate pe care i-o creasem în ultimele câteva săptămâni,
Unterscharführer Dahler era un om irascibil si >
schimbător, şi nu eram convinsă dacă, într-un acces de furie, nu m-ar fi omorât şi pe mine odată cu Andrej. Cine putea şti ce idei îi trăsniseră din discuţiile noastre prieteneşti şi zâmbetele mele amabile?

Mi-a confirmat bănuielile la scurt timp după aceea, când s-a întors.

- Vino-n biroul meu! a răcnit, trecând prin dreptul mesei mele, şi a încuiat uşa imediat ce-am intrat. îi scăpărau ochii de furie. Deci aşa mă răsplăteşti pentru tot ce-am făcut pentru tine, a mârâit el.

Nu era o întrebare, ci o acuzaţie şi o condamnare – justiţie tipic nazistă. Cât era de zvelt şi de înalt în mantaua lui cenuşie! Cât de autoritar şi de înfricoşător!

- Eşti prea mândră ca să-mi atingi *mâinile ucigaşe,* dar nu eşti prea mândră să atingi mâinile unui porc din Sonderkommando, care toată ziua nu face decât să scoată cadavre din camera de gazare. *Asta* nu-ţi repugnă. *Asta* ţi se pare suportabil, pentru că dumnealui e victima blestemaţilor de nazişti şi, prin urmare, un om mult mai bun. Un adevărat martir, chiar alesul lui Dumnezeu. Ce fată nu visează la o

partidă aşa grozavă?

De mânie, tremura din tot corpul. M-a apucat şi pe mine tremuratul, dar de teamă că o să mă

lovească. Cu coada ochiului, îi zărisem pumnul strâns.

- Ei, de ce taci? a urlat.

Nu era nevoit să-şi controleze tonul. Regulamentul lagărului îi permitea să ţipe la deţinuţi.

Oricât m-as fi străduit, nu reuşeam să scot nici un cuvânt. Voiam să-l întreb dacă l-a omorât pe Andrej, sau doar l-a bătut – îşi scosese mănuşile şi i se vedeau degetele zdrelite –, dar nu îndrăzneam.

Tăcerea mea îl enerva si mai rău.

- Te-am întrebat ceva!

M-am lipit cu spatele de uşă. Eram lac de sudoare.

- Sunt bolnavă, Herr Unterscharführer.

- Nu mi se pare, a replicat, fixându-mă cu o privire de gheaţă.

- Tuşesc rău. Andrej doar îmi aduce medicamente.

Am scos din buzunar sticluţa cu sirop şi bomboanele şi i le-am arătat.

- Rottenführer Wolff mi-a ordonat să merg la infirmerie, dar..., am început eu, însă nu mi-am dus ideea la capăt, căci Unterscharführer Dahler ştia foarte bine ce se întâmplă cu deţinuţii care ajung la infirmerie. Asta-i tot, Herr Unterscharführer. Pentru că lucrează în Sonderkommando, poate să organizeze anumite lucruri. Sunt sigură că înţelegeţi...

- Ah, fireşte că *înţeleg,* a spus batjocoritor. înţeleg foarte bine că hienele alea fură de la Reich tot ce le cade în mână.

M-am uitat la ceasul de la mâna lui, pe care eu i-l dăruisem, dar nu eram atât de neroadă încât să-i amintesc că el şi colegii lui şterpeleau tot ce doreau de la evreii morţi.

- Şi cum i-ai răsplătit eforturile? a zis, cu un

rânjet sardonic, încrucişând braţele la piept. Porcii ăştia nu fac nimic gratis.

Suportam multe din partea lui – ţipetele, ironiile crude, orice, dar nu asemenea insinuări dezgustătoare. M-au podidit lacrimile.

- Lasă teatrul. Nu mă impresionezi dacă plângi.

- Bineînţeles că nu, am răspuns cu amărăciune. Cum aş putea să te impresionez? Emoţiile omeneşti sunt nedemne de rasa supremă, am izbucnit, căci se rupsese zăgazul şi nu mai puteam stăvili torentul de acuzaţii care se revărsa din mine. Voi nu stiti decât să fiti cruzi. Nu vedeţi bunătatea din alti oameni pentru că în voi nu există nici un strop!

- Nu există bunătate în mine? a spus el, apoi s-a albit la faţă şi a făcut un pas înapoi, de parcă îi trăsesem o palmă. Ce memorie scurtă ai! Şi asta după tot ce-am făcut pentru tine.

- Nu e scurtă, am spus, ştergându-mă pe faţă cu o deznădejde neputincioasă. Te-am aşteptat ca un câine. în fiecare zi, în fiecare oră petrecută în infernul ăsta, m-am gândit doar la tine şi la cât de bun ai fost cu mine. De câte ori mă certa Maria, mă gândeam la tine, şi nici una din jignirile ei nu mă mai atingea. Când a trebuit să mă duc acasă la Hauptscharführer Moll, să-i curăţ uniforma, şi a început să mă hărţuiască, cu tine l-am comparat şi m-am gândit cât de diferit eşti de el. Am suportat chiar şi percheziţia corporală a doctorului SS pentru că mă gândeam că o să te întorci în curând şi-o să- mi ştergi amintirile urâte cu o privire blândă. Deci, Herr Unterscharführer, n-am memoria scurtă. N-a trecut minut fără să mă gândesc la tine, n-a trecut secundă fără să sper că o să te văd din nou. Iar acum te-ai întors şi regret asta, pentru că ai distrus tot ce începusem să simt pentru tine. Mai bine mă duci în pădure şi mă ucizi, cum ai făcut cu Andrej, pentru că singură n-o să supravieţuiesc aici.

Câteva minute m-a lăsat să plâng în tăcere, parcă ruşinat deodată de comportamentul lui pueril şi neştiind ce să spună. în primele clipe, mi-aş fi dorit să mi se spargă un vas de sânge în plămâni şi să mor pe loc, fiindcă nu puteam

îndura gândul că ultimul om în care mi-am pus încrederea mi-a întors spatele într-un mod atât de crud.

- Chiar eşti bolnavă, a zis.

într-o clipă, mi-a pus o mână pe spate, iar cu cealaltă îmi scotocea prin buzunarul pantalonilor.

- Bea-ţi siropul. *Gott,* ce tuse urâtă ai!

Cuprins de îngrijorare, aproape că mi-a vârât sticluţa pe gât. Am luat câteva sorbituri şi am aşteptat să-şi facă efectul medicamentul, suspinând încet în tot acest timp.

- Nu l-am omorât, a zis, iar eu am ridicat ochii; Dahler a mai clătinat o dată din cap, mult mai calm acum. Nu l-am omorât. Doar i-am tras câteva peste bot şi i-am zis să nu se mai apropie de Kommandoul meu.
- De mine.
- Da, de tine.
- Voia doar să mă ajute. N-a acceptat nici un ban de la mine.
- Pentru că urmăreşte altceva.

I-a revenit rânjetul pe faţă, dar cel puţin nu mai era la fel de maliţios ca înainte.

- Te înşeli. Nu urmăreşte nimic.
- L-am văzut cum se uită la tine.
- Herr Unterscharführer, nu poţi controla cum se uită unii oameni la alţii.
- Aşa e, dar pot controla oamenii şi ce păţesc dacă-mi ies din cuvânt.
- E exact ce-am spus mai devreme!

Criza trecuse. Nu mai eram speriată de el, ci doar profund dezamăgită. Nu se deosebea cu nimic de ceilalţi. Era exact ca ei.

- Sunteţi cruzi şi egoişti şi vă credeţi superiori celorlalţi pentru că aveţi sânge arian. Trataţi oamenii ca pe obiecte, am izbucnit eu.
- Ce prostii îndrugi acolo?
- Prostii? în ce sens sunt prostii, Herr Unterscharführer? Nu ne controlaţi? Uită-te la tine; ţi-ai ieşit din minţi de furie pentru că am îndrăznit să zâmbesc altcuiva. Tirania asta nu e o cruzime? Nu cumva dovedeşte limpede că mă priveşti ca pe un obiect care-ţi aparţine? Nu ştiu de ce te mai oboseşti cu dulcegăriile astea. Cadouri, vorbe tandre... Nu-i nevoie să mă curtezi. Nu sunt nemţoaică. în ochii voştri, nici om nu sunt. Dacă vrei să fiu a ta, nu-i nevoie să-ţi împărtăşesc sentimentele. Fă cum fac şi

colegii tăi. Ia orice doreşti; doar n-o să te pedepsească cineva. Voi sunteţi stăpânii lumii. Noi

- suntem sclavii. Mi-ai explicat foarte clar cum stau lucrurile, dar îţi sunt datoare că mi-ai salvat sora.

S-a tras înapoi, îngrozit.

- Ce tot aiurezi? Ce-i asta, o invitaţie să te violez?

- N-ai nevoie de invitaţie.

- Nu merit să-mi vorbeşti astfel.

- Nici eu.

S-a lăsat tăcerea în cameră. Multă vreme a rămas nemişcat, apoi s-a răsucit brusc pe călcâie şi s-a dus la fereastră. Spre mirarea mea, l-am văzut că se şterge la ochi, cu spatele la mine.

Era ultimul lucru la care m-aş fi aşteptat.

- Herr Unterscharführer, am zis, făcând un pas timid înainte. îmi cer scuze. N-am vrut să spun asta.

- Ba da, a răspuns cu voce calmă, dar se simţea că e profund ofensat.

M-am blestemat în gând că am limba aşa ascuţită. Dar cine s-ar fi gândit că există sentimente sub acea uniformă şi mai ales că vorbele unei evreice l-ar putea răni pe un ofiţer SS?

- Mă bucur că ai spus toate astea, a zis, uitându- se pierdut pe fereastră. Acum ştiu exact ce simţi pentru mine. Poţi să pleci. N-o să te mai deranjez niciodată.

M-am uitat la uşă, apoi la umerii lui încordaţi, şi m-am şters încet pe frunte.

Nu ştii nimic despre mine, Herr Unterscharführer.

- Ştiu că mă consideri crud şi abject.

- Doar crud, am oftat. Cum altfel să te descriu? Un cuţit nu se poate supăra dacă i se spune că e ascuţit. La fel, şi un om crud n-ar trebui să se simtă jignit când i se spune că e crud, căci, dacă n-ar fi, nu s-ar comporta de aşa manieră. Singura diferenţă e că un cuţit nu se poate controla, pe când omul e capabil să

aleagă cum se comportă. Nu cred, totuşi, să fie vina ta: sentimentalismul, compasiunea şi toleranţa sunt privite ca emoţii nedemne de un german de tagma ta.

- Care tagmă?
- SS-ul.

- Nu suntem toţi la fel, a mormăit, încercând să se apere. Eu n-am nimic în comun cu Moli.

- Ştiu. Tocmai de-asta mă supără atât de tare când te comporţi exact ca el, deşi ştiu că poţi fi atât de diferit.

S-a întors şi mi-a aruncat o privire jalnică.

- Nu vreau decât să mă iubeşti. îţi cer prea mult? Chiar atât de respingător mă consideri?

- Nu, fireşte că nu, dar..., am zis, gesticulând disperată. Asta nu-i o relaţie normală între un bărbat şi-o femeie. Mi-e teamă să te ating. Uneori, mi-e frică să vorbesc cu tine, pentru că nu ştiu cum o să reacţionezi.

- Ţi-e frică de mine? a întrebat, cu o figură şocată.

M-a pufnit râsul.

- E chiar aşa greu de crezut?

- Da. De ce ţi-ar fi frică de mine?

Am ridicat din umeri.

- Faci parte din SS. Toţi ne temem de tine.

- Aiurea.

Din câţiva paşi mari, a ajuns la mine. S-a uitat la mâinile mele, mi le-a luat şi le-a pus pe obrajii lui. Avea genele încă ude.

- Vezi? Sunt doar un om în carne şi oase, ca şi tine. în uniforma asta e doar un om ca toţi oamenii.

Nu faci altceva decât să afirmi ceea ce conducătorii voştri nu vor să priceapă, Herr Unterscharführer.

Şi-a luat încet mâinile de pe mâinile mele, în speranţa că le voi ţine acolo de bunăvoie, dar le-am îndepărtat imediat. Era un moment straniu şi nu ştiam ce să cred. Avea o piele neaşteptat de catifelată, dar îmi părea nefiresc s-o ating. Era totuşi
un ofiţer SS.

Şi-a dat seama ce se întâmplă şi a rămas în faţa mea, iar pe figură i s-a aşternut deodată o expresie

vulnerabilă si nehotărâtă.

După o vreme, a rupt tăcerea.

- Cât am fost plecat în permisie, n-am visat decât să mă întorc aici şi să te strâng în braţe. Pot să te îmbrăţişez măcar pentru câteva secunde, Helena? m-a întrebat şi am simţit înfrigurarea din tonul vocii lui.

Am încuviinţat din cap, mai repede decât ar fi trebuit. A luat-o ca pe un gest instinctiv de supunere
si nu s-a clintit din loc.

- Nu vreau să accepţi doar ca să-mi faci pe plac. N-aş face niciodată nimic împotriva voinţei tale. Nu se va schimba nimic între noi dacă nu vrei să te ating. Te voi proteja orice-ar fi şi voi avea grijă de tine.
- Poţi să mă îmbrăţişezi, dacă vrei. Ţi-ar prinde bine. Cred că, în Reich, mamele voastre nu v-au îmbrăţişat destul si tocmai de-asta s-a si ajuns în
situatia asta.

Un zâmbet amar i-a apărut pe chip. Am dedus din asta că nu eram prea departe de adevăr.

- Mama ta te îmbrăţişa des? m-a întrebat.
- în fiecare zi. De câte ori avea ocazia.

Cu mişcări lente, m-a prins în braţe şi şi-a rezemat bărbia pe creştetul meu. Neştiind ce să fac cu mâinile, le-am lăsat să atârne pe lângă corp. N-a comentat şi nici nu s-a arătat jignit.

- Eu am fost crescut altfel, a mărturisit. Trebuia să fim de mici nişte soldăţei. Nu era timp de alintări, doar de disciplină severă. Când am căzut de pe bicicletă şi mi-am luxat glezna, tata m-a bătut cu cureaua. Pentru că plângeam, nu pentru că mi-am luxat glezna. Din ziua aia, n-am mai plâns de faţă cu el. Abia după ce-a murit pe front.
- Câţi ani aveai?
- A murit acum un an. Deci aveam nouăsprezece.
- Nu, nu asta. Câţi ani aveai când ai căzut de pe bicicletă?
- Opt.

Ce mai era de spus? Copleşită de emoţie, am ridicat braţele şi l-am cuprins strâns de mijloc. Iniţial, a încremenit, după care a părut cât pe

ce să se sufoce de bucuria de a fi îmbrăţişat. Pret de câteva

clipe, am stat nemişcaţi, neîndrăznind nici să respirăm, atât era de covârşitoare plăcerea de a simţi atingerea umană în acest infern unde emoţiile erau interzise ambelor tabere şi unde dragostea însăşi se făcea scrum în crematoriile industriale.

- Ce bine e..., a zis el cu un oftat, dând glas şi sentimentelor mele, şi mi-a dezmierdat uşor părul cu obrazul. As sta asa toată ziua.

Nu l-am contrazis.

M-a mângâiat tandru pe spate.

- Nu-mi place cum respiri. Ai fost la un doctor?
- La slovacul la care m-ai dus si tu.
- Si ce-a zis?
- Nimic. Mi-a zis să beau cât mai multe siropuri şi să mă rog să nu fie tifos, am răspuns, cu un zâmbet stins.
- Ţi-au apărut pete roşii pe piept?
- Nu. Mă verific în fiecare zi.
- Dar ai febră.
- Mică. îmi trecuse, dar a revenit.
- Dureri de stomac?

Gardienii SS erau pregătiţi temeinic să descopere tifosul de la primele simptome. Mă bucuram că nu s-a îndepărtat de mine când i-am spus că există şi acest risc.

- E posibil să fie doar crampe de foame.
- Ai slăbit cât am fost plecat, a remarcat, cu o figură îngrijorată.
- N-am prea avut poftă de mâncare.
- O să te faci bine, Leni.

M-a emoţionat până la lacrimi numele acesta de alint, chiar dacă era varianta germană a numelui meu.

- Am eu grijă de asta. Stai liniştită. M-am întors şi n-o să păţeşti nimic cât timp sunt eu aici. Sunt un soldat bătrân şi vigilent.

19
HELENA

Doctorii SS au apărut pe neaşteptate, chiar înainte de apelul de dimineaţă, şi au făcut controalele obişnuite. Noi, femeile de la Kanada, arătam mult mai sănătoase decât restul populaţiei lagărului, dar tot excludeau pe oricine prezenta iritaţii ori ulceraţii sau era atât de imprudent încât să tuşească în faţa lor, cum mi s-a întâmplat mie.

- Ridică-ţi bluza.

M-am supus fără să comentez, neştiutoare şi încă toropită de febră şi somn.

Doctorul SS s-a tras imediat înapoi.

- Tifos. Afară imediat. Toată baraca intră în carantină două săptămâni.

Mi-am examinat, şocată, pieptul şi abdomenul. Ieri erau albe şi curate, azi, pline de pete roşii. M-a luat ameţeala. *Uite aşa, azi eşti viu, mâine...*

Nu-mi aduc aminte când m-au scos afară.

Eram ciudat de calmă când infirmierul mi-a arătat camionul cu cruce roşie, pe care-l foloseau ca să transporte deţinuţii la camera de gazare. Regretam doar că n-am apucat să fac schimb de încălţări cu Rözinka, ale cărei suspine încă-mi răsunau în urechi când am urcat în camion. Ghetele mele erau mult mai potrivite pentru iarnă şi, dintre noi două, sora mea trebuia să treacă cu bine peste ea. Regretam şi că n-am avut ocazia să-mi iau adio de la Unterscharführer Dahier, dar ofiţerii nu se trezeau înainte de apelul de dimineaţă. Avea să afle mai târziu ce-am păţit. Speram doar să se poarte frumos cu Rözinka şi după moartea mea.

Drumul a fost scurt si cufundat într-o tăcere >
funestă. Toată lumea ştia unde mergem şi nimeni nu scotea nici un sunet. Prezenţa mea părea nefirească în grupul de uniforme vărgate şi chipuri descărnate, dar, în momentele

acelea, nu mă băga nimeni în seamă. Câteva minute mai târziu, soldaţii

şi membrii Sonderkommandoului ne-au dat jos din camion. Unul dintre ei m-a recunoscut ca fiind din sectorul Kanada şi mi-a strâns mâna compătimitor, în timp ce ne conduceau spre bine cunoscutul buncărul.

- Nu te teme. E o zi bună azi, cu vreme uscată. O să se termine repede. Aşază-te sub gurile din tavan şi inspiră adânc. O să-ţi pierzi cunoştinţa rapid şi n-o să suferi deloc.

I-am mulţumit si l-am urmat înăuntru. Era

> >

liniştitor să fiu înconjurată de feţe cunoscute în ultimele clipe de viaţă. Ne-am dezbrăcat, femei şi bărbaţi laolaltă. Profitând de neatenţia gardienilor SS, i-am făcut semn bărbatului din Sonderkommando să vină la mine şi i-am pus moneda de aur în palmă – cea pe care mi-o dăduse Rottenführer Dahier înainte să plece în permisie şi pe care n-o cheltuisem, ci o păstrasem drept talisman.

- îi dai, te rog, ghetele surorii mele, Rözinka? Şi ea lucrează tot la Kanada...

- O cunosc. Stai liniştită că i le duc.

în scurt timp, toată lumea era în pielea goală, o masă de trupuri costelive şi pământii. Doar eu aveam păr pe cap. Unul dintre oamenii din Sonderkommando l-a întrebat pe superiorul SS dacă n-ar fi bine să mă radă mai întâi. Acesta din urmă a gesticulat plictisit.

- Lasă că se ocupă de asta la crematoriu, a răspuns, înăbuşindu-şi un căscat. Şi de dinţi. Să-şi bată ei capul, nu-i treaba noastră.

Uşa camerei de gazare s-a deschis. Sonderkommandoul ne-a împins înăuntru. Era aproape ireal cât de calmi mergeam toţi la moarte. Poate pentru că, spre deosebire de nou-veniţi, noi ştiam că protestele şi rugăminţile nu sunt de nici un folos şi eram atât de sleiţi de puteri, încât

> > >

îmbrăţişam cu uşurare soarta atât de comună.

Nu te teme. O să se termine repede.

Cu toate astea, în ultima clipă, l-am prins de mânecă pe bărbatul din Sonderkommando.

- A scăpat vreodată cineva cu viaţă de la gazare?

S-a uitat la mine de parcă eram nebună.

- întreb ca să fiu sigură... Dacă doar îmi pierd cunoştinţa... şi pe urmă mă trezesc la crematoriu?

Aceasta era spaima mea cea mai mare – să nu fiu arsă de vie. Bărbatul voinic, cu ochi trişti, şi-a dat
seama si mi-a zâmbit blând.

>

- N-a supravieţuit nimeni niciodată. Dar, dacă vrei, îţi rup gâtul înainte să te bage-n cuptor. Pentru orice eventualitate.

- Da, pentru orice eventualitate, am spus, zâmbind. Mulţumesc.

Cu inima îndoită, i-am dat drumul la mână.

în cameră, era întuneric. Am ridicat ochii şi am văzut câteva guri pătrate în acoperiş, prin care pătrundea lumina şi prin care gardienii SS aveau să arunce mai târziu gazul.

Am închis ochii şi-am aşteptat ca gardienii SS să le strige oamenilor din Sonderkommando să iasă şi să închidă uşa etanşă.

- Helena! Helena Kleinovâ!

Şocată să aud vocea care mă striga cu disperare, nu m-am gândit să mă ridic imediat, dar cineva a împins corpurile din jurul meu, şi în faţă mi-a apărut Unterscharfuhrerul Dahler. Ciufulit, cu hainele răvăşite şi fără manta. Era galben ca ceara la faţă. în ochi i se citea o spaimă teribilă.

- Aici erai! a exclamat, gâfâind încă după cât alergase, apoi m-a prins de mână şi m-a tras în picioare. Sus, sus! Hai să ieşim din şandramaua asta.

Unul dintre ofiţerii SS care coordonau gazările s-a postat în cadrul uşii.

- Unde-o duci? a întrebat, privindu-ne bănuitor.

- N-are ce căuta aici. N-ai văzut cum e îmbrăcată? De ce nu m-ai anunţat că unul dintre muncitorii mei e aici?

Celălalt gardian închidea şi deschidea gura,

vizibil descumpănit de mustrarea lui Dahler.

- Păi... cum a ajuns aici atunci?
- E limpede că a fugit ca să-şi pună capăt zilelor, cu ajutorul tău, bolovan cu trese.

Dahier m-a împins în faţa ofiţerului. Am dus repede mâinile la piept – nu atât de pudoare, ci ca să-mi acopăr iritaţia.

- Ţi se pare ţie că arată a om care n-a trecut
selecţia? Uită-te la ea! E de două ori cât ceilalţi!

;*

Era o exagerare, dar, într-adevăr, nu arătam ca un schelet ambulant.

Ofiţerul nu părea convins. Ochii lui aveau o sticlire ciudată în semiîntunericul din camera de gazare.

- De ce-ar veni cineva la gazare de bunăvoie?

- I-a crăpat iubitul acum câteva zile şi e supărată.

- Aşa e, Herr Unterscharführer, a sărit în ajutorul lui Dahler bărbatul din Sonderkommando; aşadar, cei doi ofiţeri erau egali în grad, de unde şi atitudinea sfidătoare. Am văzut-o cu ochii mei. S-a aşezat chiar sub gura de gazare, ca să moară mai repede.

După ce-a mormăit o înjurătură la adresa mea, al doilea ofiţer s-a dat în sfârşit la o parte şi ne-a lăsat să ieşim.

- Unde-ţi sunt hainele? m-a întrebat Dahler pe un ton răstit, având grijă să mă întoarcă cu spatele la spectatorii curioşi.

Şi el se temea că vor observa petele roşii. Era puţin probabil să-şi facă griji că îmi admiră goliciunea, când avea o problemă mult mai mare pe cap.

Am arătat spre cârligul în care-mi lăsasem hainele.

- Pentru isprava asta, ai merita să mergi goală până la muncă! mi-a strigat sub privirile indiscrete ale camarazilor lui din SS, apoi m-a îmbrâncit spre haine. îmbracă-te repede! Şi să-ţi intre odată în capul ăla sec – aici, noi hotărâm cât trăiţi, nu voi!

Uşa camerei de gazare s-a închis şi am auzit

încuietoarea rotindu-se cu un zgomot înfundat. Cu mâini tremurânde, mi-am tras repede hainele pe mine, sub privirile gardienilor SS şi ale bărbaţilor din Sonderkommando.

- Trebuia s-o laşi acolo, dacă-şi doreşte aşa mult să moară, a comentat acelaşi Unterscharführer de

mai devreme.

- E experta mea în textile. Cine-i face treaba? Tu? a replicat Dahler ironic.

Câţiva gardieni SS au pufnit în râs. în timp ce-mi încheiam cămaşa la nasturi, unul dintre ei i-a făcut semn soldatului postat la uşa care ducea afară. La rândul său, soldatul a făcut semn unei persoane aflate pe acoperiş. în câteva secunde, s-a stârnit agitaţie în spatele uşii etanşe, mai întâi crize de tuse, urmate de ţipete şi pumni care izbeau în uşa de oţel. Au urmat plânsete şi rugăminţi disperate. Unterscharführerul de serviciu s-a uitat la ceas, cu aceeaşi expresie plictisită pe faţă.

- Unde-i duceţi după aceea? a întrebat Dahler, arătând spre camera de gazare.

- La crematoriu.

- Credeam că nu-l mai folosiţi din cauza coşului. Nu de-asta îi ardeţi afară de câteva luni?

- L-au reparat între timp. O să-l folosim până construiesc alte patru.

- Monstruozităţile alea din apropiere de Kanada mea?

Celălalt Unterscharführer a scos un mormăit de încuviinţare.

- Cică astea-s industriale, nu rabla aia de la Auschwitz, care se strică după fiecare utilizare. O să aibă două etaje, cu buncăr şi lift pentru transportul cadavrelor de la parter, unde e camera de gazare, la crematoriul de la etaj. Am văzut planurile, a adăugat lăudăros. Cinci cuptoare, flecare cu câte trei camere. O să fie şi un birou pentru Kommandoführer, a încheiat, cu glas visător.

Evident, spera să fie promovat la gradul de Kommandoführer în viitorul apropiat.

- Ca birourile pe care le avem deja la Kanada? a întrebat Dahler, cu un aer ingenuu.

Unterscharführerul l-a săgetat cu privirea.

- Ia-ţi jidanca şi marş înapoi la Kanada ta,

fanfaron cu aere de erou de război! Trebuia să vă fi încuiat pe amândoi înăuntru, ca să nu mai dai din gură şi altă dată.

Dahler a pufnit în râs, vizibil încântat că înţepăturile lui şi-au atins ţinta, apoi m-a apucat de
cot si m-a scos din anticameră. Fata lui nu trăda
nici o emoţie. Doar mâna îi tremura pe braţul meu.

Afară, câmpul înzăpezit scânteia în lumina soarelui. M-a orbit imediat. Mă simţeam deodată

*

secătuită de puteri. Mi s-au înmuiat genunchii şi era cât pe ce să mă prăvălesc în zăpadă.

- Nu, nu, nu, Leni, n-avem voie să facem asta, a spus Dahler, prinzându-mă repede şi zgâlţâindu-mă uşor. Trebuie să mergem, soldăţel. Nu putem dormi când duşmanul e cu ochii pe noi.

Era ciudat că, în cea mai profundă stare de slăbiciune, doar ordinele unui gardian SS ne făceau să mergem mai departe. O văzusem de multe ori la *Muselmänner,* iar acum, asemenea lor, şi eu înaintam pas cu pas, deşi nu mai aveam pic de forţă.

Dahler mă ţinea bine. în ochii unui străin, ar fi părut că mă târăşte undeva să mă bată, când, în realitate, doar strânsoarea lui vârtoasă mă ţinea pe picioare.

în scurt timp însă, nici el nu mai putea să meargă.

- Te superi dacă ne oprim puţin? a întrebat când ne-am mai îndepărtat de buncăr. Trebuie să fumez o ţigară.

Deşi mă clătinam pe picioare, m-am aplecat instinctiv şi-am luat bricheta pe care o scăpase în zăpadă. îi tremurau mâinile mai rău decât mie. După a treia încercare, a reuşit să aprindă ţigara şi a tras de câteva ori, cu o expresie chinuită, ca şi când i-ar fi venit să vomite.

- E prima oară când văd cu ochii mei.

A încercat să râdă, vrând parcă să-şi

mascheze paloarea cadaverică şi broboanele de sudoare care-i luceau pe frunte, în ciuda gerului de afară, dar a renunţat repede şi a mai tras o dată din ţigară.

- Procesul în sine, la asta mă refer. La instruire, medicii ne-au asigurat că mor pe loc; că acel gaz le paralizează căile respiratorii în câteva secunde... S-a uitat la mine cu o privire rătăcită şi a adăugat pe un ton trist: Poate n-au aruncat destul gaz? Sau a făcut- o intenţionat? Individul mi s-a părut o canalie, nu crezi? Un rahat cu epoleţi! Să sabotezi cu bună- ştiinţă o gazare! Ar trebui să-l pârăsc comandantului!

Aproape că-mi era milă de el, atât de disperat se uita la mine. Eu ştiam de la Andrej că oamenii ţipă mereu în camera de gazare.

O ştia şi Dahier, dar era prea dureros să admită că semenii lui îi ucideau pe ai mei la scară industrială şi într-un mod absolut barbar. Probabil că avea nevoie să vadă acolo o persoană la care ţinea, pentru ca în sfârşit să se indigneze.

S-a uitat aproape cu ură la buncăr şi m-a prins iar de braţ.

- Hai să mergem. N-avem de ce să mai zăbovim aici.

Cu mare efort, am deschis gura. Câtă vreme vorbeam, câtă vreme mă prefăceam că sunt întreagă la minte, puteam merge unde mă ducea el,

- Cum ai ştiut, Herr Unterscharführer?

- Irma, responsabila de bloc, a dat fuga până la cazarmă imediat ce te-au ridicat.

- Irma?

Am rămas plăcut surprinsă. Irma nu era recunoscută pentru firea ei milostivă, dar poate că o ascundea din prudenţă? Poate că mai salvase şi alte vieţi, de care nu ştia nimeni.

Dahler a ridicat din umeri.

- Cred că ştie că sunt îndrăgostit de tine, a răspuns cu sinceritate.

Zăpada ne scârţâia sub picioare în timp ce mergeam unul lângă altul, zgribuliţi de frig.

- Unde mă duci, Herr Unterscharführer? am întrebat în cele din urmă.

- înapoi la Kanada, unde altundeva?

A încercat să zâmbească, dar i-a ieşit doar un rânjet jalnic.

- Am tifos.
- Ştiu. Mi-a spus Irma.

I-am aruncat o privire nedumerită.

- Din cauza mea, toată baraca e în carantină,
- Ăsta-i protocolul. Vor să fie siguri că nu se răspândeşte.

Evita dinadins să-mi dea un răspuns clar?

- Atunci, eu unde mă duc?
- Oficial, la infirmerie.
- Si neoficial?
- Nu mai vorbi. Ne apropiem de poartă.

Când am văzut punctul de control, am rămas câţiva paşi în spate – aşa cum circulau deţinuţii însoţiţi de gardieni SS. Soldatul de gardă căsca. L-a salutat leneş pe Dahler şi ne-a făcut semn să trecem fără să întrebe de ce un ofiţer SS umblă fără manta, cu o deţinută după el. Spre norocul nostru, îl interesa mai mult să-şi bea cafeaua de dimineaţă, decât să respecte regulamentul lagărului. Pe noi, deţinuţii, ne certau la cea mai mică abatere, pe când camarazilor le aplicau cu totul alte reguli. M-am ţinut după Unterscharführer Dahler, străduindu-mă să par sănătoasă tun.

De la distanţă, am văzut că Rottenführer Gröning instruia deja un grup de noi deţinute pentru munca pe care o executa Kommandoul meu. Erau aduse din lagărul de femei, spre nemulţumirea lui Wolff. Se uita cu o figură acră la rochiile lor vărgate, la trupurile sfrijite şi la capetele rase, acoperite cu basmale, şi îşi bea cafeaua din termos. Cum ambii lui camarazi erau ocupaţi cu nou-venitele, eu şi Dahler ne-am strecurat în biroul lui neobservaţi.

- Bun. Si-acum...

Î

S-a uitat în jur, cu o figură descumpănită.

Atunci am înţeles de ce n-a vrut să-mi spună nimic despre planul lui. Nu avea nici un plan.

Mă uitam la el, aproape cu milă. Era exagerat de impulsiv. Mă salvase, ce-i drept, din camera

de gazare, dar ce se întâmpla de acum încolo? Nu aveam unde să mă duc. La baracă nu mă puteam întoarce, pentru că era dezinfectată, conform protocolului. Administraţia lagărului era îngrozită

de tifos după epidemia de anul trecut, din iulie, când şi câţiva gardieni SS avuseseră ghinionul să se îmbolnăvească.

Dahler m-a tras până la biroul lui şi mi-a arătat spaţiul dintre două şiruri de sertare, unite printr-o placă,

- O să stai aici deocamdată, mi-a zis. Trebuie să mă prezint la post, dar mă întorc repede, cu mâncare şi nişte pături. Mai ai sirop?

- Da, am răspuns, scoţând sticla pe jumătate goală din buzunar.

Nu voiam decât să mă întind pe jos şi să fiu lăsată în pace.

- Bun. încerc să mai fac rost. Te-aş ruga, a bolborosit, vizibil stânjenit, să nu faci zgomot cât eşti aici. Acoperă-ţi gura cu mâna când tuşeşti. Nu vreau să afie cineva că eşti aici. O să las radioul pornit, dar încearcă totuşi să nu faci gălăgie.

- Desigur, Herr Unterscharführer.

Mi-a zâmbit larg, a pornit radioul şi a ieşit din birou, încuind uşa după el.

SO

HELENA

A revenit în jurul prânzului, a trântit un munte de blană pe jos, apoi s-a lăsat în genunchi în dreptul ascunzătorii mele.

- Ce mai faci, soldăţel? m-a întrebat, făcându-mi semn să ies de sub birou.

- Bine.

M-am târât afară, cu mâinile şi picioarele tremurânde şi asudând toată din pricina efortului de a mă mişca. Simţeam că-mi plesneşte capul. Aveam cârcei din cauza poziţiei chircite în care dormisem şi mă dureau îngrozitor muşchii. Dar m- am străduit să zâmbesc.

- Ţi-am organizat câte ceva, m-a informat mândru şi s-a apucat imediat să-mi încropească un culcuş sub birou, din câteva haine de blană şi un cojoc.

Adusese chiar şi o pernuţă brodată,

- Gata. Aşa nu mai trebuie să dormi pe podeaua tare.

- Mulţumesc, Herr Unterscharführer.

M-a cercetat cu luare-aminte,

- Mi se pare că ai febră, a zis, punându-mi o mână pe frunte, Ţi-e frig?

- Un pic.

Am închis ochii din cauza luminii mult prea puternice, aproape orbitoare. Am dat să mă întorc în culcuş, ca să mă mai odihnesc. Să închid ochii si să nu mai simt nimic.

Unterscharführer Dahier m-a oprit imediat,

- Nu încă, Leni. Bea asta. Ţi-am adus nişte supă de pui de la cantină.

A scos termosul, nelipsit iarna din dotarea gardienilor SS.

- Trebuie să mănânci ceva mai întâi.

- Mi-e greaţă.

- Ştiu, dar doctorul, compatriotul tău, a zis că trebuie neapărat să mănânci.
- Ai vorbit cu el?
- Bineînţeles că am vorbit. Trebuie să ştiu cum să te îngrijesc.

L-am privit cu neţărmurită recunoştinţă.

- Dar dacă se-ntâmplă să...
- Ce să se întâmple?

S-a ridicat, a traversat camera şi a adus o găleată pe care o foloseau deţinuţii să spele pe jos.

- Dacă vomiţi, vomiţi. O golesc eu mai târziu. Dar trebuie neapărat să mănânci, Helena. Aşa a zis doctorul.

Mi-am plimbat privirea prin birou, de parcă atunci l-aş fi văzut pentru prima oară. Conştientizam deodată unde mă aflu – lagărul din jur şi sârma ghimpată; şirurile de barăci în care trăiau prea mulţi oameni care doar mureau şi mureau şi se făceau cenuşă şi ne îngropau sub ea pe noi, supravieţuitorii, până când ne suna şi nouă ceasul. Pământul însuşi era otrăvit aici, putred de prea multe cadavre, prea mulţi oameni omorâţi de prea multe ori de mâna gardienilor SS – gazaţi, împuşcaţi, îngropaţi şi apoi arşi, de parcă ar fi vrut să şteargă până şi amintirea noastră de pe faţa pământului, ucigându-ne de mai multe ori. Totul în jur era ostil şi primejdios – gardienii în uniforme gri şi lupii lor alsacieni, *Muselmänner* care ne îngrozeau pentru că reprezentau viitorul nostru, fiinţe prinse între viaţă şi moarte, dar, cel mai rău, sentimentul chinuitor de singurătate, în mijlocul a sute de mii de persoane. Eram cu toţii atât de singuri aici, atât de înghesuiţi dar atât de covârşitor de singuri, căci nu ne puteam bizui pe nimeni şi nimic...

M-a trecut un fior de amărăciune. înaintea mea stătea un ofiţer SS. Imaginea lui mi se învârteja ceţoasă prin faţa ochilor. N-ar trebui să accept nimic de la el. Astea erau hainele

oamenilor uciși. Mâncarea era luată de la gura celor flămânzi. N-aveam dreptul să mă folosesc de ele. N-aveam dreptul să dorm pe salteaua unui mort. N-aveam dreptul să port hainele

unei moarte. N-aveam dreptul să supravieţuiesc când ceilalţi mureau cu sutele, de mâna lor.

Încet şi cu mare efort – dar animată de o hotărâre lucidă i-am împins termosul înapoi.

Mai bine de un minut, Dahler n-a scos un sunet, ci doar s-a uitat nepăsător la el.

- Ce-i asta, Leni? Un gest de rebeliune? Sau te-ai molipsit de la defetismul celorlalţi? a zis şi mi-a întins din nou termosul. Bea.

Văzând că nu mă ating de el, i-a scos capacul şi mi l-a pus cu forţa în mâini.

- Vrei să scapi de-aici sau nu?

I-am aruncat o privire stupefiată. Cei ca mine nu scăpau de aici. O ştia şi el foarte bine.

- Situaţia nu ne e deloc favorabilă la Stalingrad. Toată armata noastră e încercuită. Contraatacurile comuniştilor s-au intensificat şi le-au venit în ajutor şi trupele siberiene, dacă japonezii sunt ocupaţi cu americanii. Apropo de americani, acum că au intrat şi ei în război şi le trimit rusnacilor aeronave, echipamente şi alimente, sunt slabe şanse să ieşim victorioşi. E doar o chestiune de timp, cât va mai trebui să suferi aici. Poate doi sau trei ani... Nu vrei să scapi şi... să-ţi trăieşti viaţa? Eu îmi doresc nespus să trăieşti, Leni.

- Cu tine? am întrebat, căci, dintr-un motiv sau altul, mi se părea crucial să aflu răspunsul la această întrebare. Vrei să trăiesc cu tine, după război?

Dahler a ridicat din umeri. Nu-i vedeam ochii din cauza genelor lungi.

- Cu mine sau fără mine, cu porcul ăla din Sonderkommando, dacă doreşti. Nu contează. Vreau doar să scapi cu viaţă.

M-am înecat deodată şi aproape că m-am convins că tuşea era de vină. Am sorbit din supă, trecând peste greaţă şi durere, până când am simţit că mă încălzesc din nou – de la cuvintele lui pline de căldură, dar nici asta nu

conta. Ajunsesem într-un punct în care nu mai puteam opune împotrivire. Dahler mă privea tulburat şi cu nemărginită tandreţe, încetând în clipa aceea să mai fie, în ochii mei, duşmanul. Cu un efort supranatural, am

căutat ultimele fărâme de rezistenţă în mine, dar n- am găsit nici una. Eram bolnavă şi cu un picior în groapă, iar el era singurul care stătea pavăză între mine şi moarte, şi pentru asta îl iubeam.

Zâmbetul cald i-a revenit pe chip.

- Ţi-am adus şi ceva mai consistent, a spus, scoţând din buzunar un pătrat gros învelit în ziar. Sendviş cu lebăr. Din ăla adevărat, făcut în Austria, nu mizeria pe care-o găseşti la bucătăria lagărului. L-am adus de la Drasenhofen. Mutti l-a preparat,
deci crede-mă că e o minunăţie. Si niste miere
> > >
pentru tuse.

M-am trezit cu un borcan în mâinile deja pline de bunătăţi.

- Carafa cu apă e pe pervaz, dacă ţi-e sete. Aş sta cu tine, dar noile lucrătoare sunt foarte nepricepute, aşa că va trebui să stăm toţi cu ochii pe ele cât e ziua de lungă, pentru că habar n-au ce fac. Trec să te văd când prind o clipă liberă. Să te odihneşti, da? Iţi mai aduc mâncare şi medicamente mai târziu. Acum, apucă-te şi mănâncă. E un ordin. Până mă-ntorc, să nu mai rămână nimic.

M-am trezit pentru că cineva mă striga şi mă zgâlţâia de umăr. încă toropită de somn şi de febră, am deschis cu greu ochii şi-am desluşit, la lumina lanternei pe care o lăsase pe podea, silueta Unterscharfiihrerului Dahler.

- Leni? Cum te simţi?
>

I se simţea îngrijorarea în glas.

- încă vie, am hârâit stins.

A scos un pufnet uşor.

- Acelaşi lucru i l-am spus şi eu medicului, după ce m-am târât de pe front, cu genunchiul făcut ferfeniţă. Apoi am leşinat pe masă.

Şi-a pus palma rece pe fruntea mea fierbinte.

- Ţi-a crescut febra.

N-am răspuns, ci doar m-am uitat în jur, după

apă. Mă ustura cumplit gâtul şi nu puteam să respir. Dahler mi-a întins un termos mai mic.

- Ţi-am făcut *Glühwein—.* Ar trebui să te mai încălzească. E bun şi pentru gât, mi-a zis, iar eu am

- încercat să ridic termosul cu ambele mâini, dar îmi părea greu ca un bolovan. Ar fi bine să te schimbi în haine uscate. Mă duc să văd ce găsesc.

Când s-a întors cu hainele, eram pe jumătate adormită. Nu puteam să ţin ochii deschişi. Dahler a şovăit o clipă, apoi s-a lăsat în genunchi înaintea mea.

- Eşti în stare să te schimbi singură?

Mă îndoiam că as fi, dar am încuviinţat totuşi din

> * > >

cap. M-am ridicat în capul oaselor cu ajutorul lui şi am început să-mi deschei nasturii cămăşii. Am ajuns doar la al treilea, după care mi-au căzut mâinile în poală. Nu mă simţeam atât de epuizată la finalul unei ture de douăsprezece ore, cum mă simţeam după trei nasturi amărâţi.

- Trebuia să mă fi lăsat în camera de gazare, Herr Unterscharführer, am murmurat, cu glas răguşit. Oricum n-am şanse să scap.

- Aiurea! O să te pui pe picioare, mi-a zis, prinzându-mi obrajii în palme, şi i-am simţit respiraţia caldă pe buze. în caz că ai uitat, chiar azi- dimineaţă ţi-am spus că noi hotărâm cât trăiţi. E foarte simplu de ce nu poţi să mori, Leni. Pentru că ţi-o interzic.

Cuvintele lui mi-au smuls un zâmbet îndurerat.

- Nu cred că tifosul ţine cont de asta, Herr Unterscharführer.

- Mai vedem noi.

A început să-mi desfacă nasturii, unul câte unul. Am încercat să-l ajut, trăgându-mi braţele din mâneci, dar, până la urmă, el a făcut şi asta, cum tot el m-a dezbrăcat şi de restul hainelor. Eram mult prea slăbită ca să-l ajut. Furoul ud leoarcă a sfârşit în vârful mormanului de pe podea. Din pudoare, m- am gândit să-mi acopăr goliciunea. Era necuviincios şi un păcat teribil să îngădui unui bărbat – care numi era

soţ – să mă dezbrace şi să-mi atingă trupul gol, dar eram prea ameţită şi lipsită de energie ca să- mi bat capul cu asemenea fleacuri. Pe lângă asta, nu era nimic sexual în modul în care trata situatia. Ba

mai mult, atingerile lui, mişcările precise şi reci semănau mai mult cu ale unui doctor, decât cu ale

unui soldat care ar profita de ocazie ca să pipăie o fată despuiată şi neajutorată.

A adus puţină apă, a udat cămaşa veche şi mi-a şters delicat transpiraţia de pe corp.

- Ar trebui să-ţi scadă puţin temperatura, a spus, lipindu-mă cu blândeţe de pieptul lui, ca să mă şteargă pe spate.

Am lăsat capul pe umărul lui şi mi-am auzit respiraţia hârâită.

>

Nu sta aşa aproape de mine, Herr Unterscharführer, că te molipseşti. Tifosul e foarte contagios.

- Păduchii îl transmit, nu oamenii. Gata, nu mai vorbi, că îţi iriţi gâtul.

Am aşteptat să termine şi mi-am folosit puţinele forţe rămase ca să-l ajut să mă îmbrace în cămaşa groasă şi pantalonii comozi. Reuşise să facă rost şi de o pereche de şosete de lână, pe care mi le-a tras în picioare.

- Ar trebui să pleci, Herr Unterscharführer. Sigur te caută camarazii dumitale...

- Colegii mei beau de sting la ora asta, ca întotdeauna la sfârşit de tură, aşa că n-ar observa nici dacă ar lua foc lagărul.

A mai aranjat o dată blănurile sub birou, m-a întins uşor şi s-a lungit lângă mine, aşezându-mi capul pe braţul lui.

- Dormi, Leni. Ai nevoie de odihnă.

M-am trezit de câteva ori în cursul nopţii şi, de fiecare dată, Unterscharführer Dahler m-a strâns în braţe când m-a apucat tuşea, mi-a adus apă cu miere şi mi-a şters fruntea cu o cârpă umedă, încercam să-i zâmbesc şi să par curajoasă, dar când au început durerile de stomac, ascuţite şi chinuitoare ca loviturile de cuţit, am cedat psihic şi am izbucnit în plâns, agăţându-mă cu disperare de hainele lui.

- Hei, soldăţel, de ce plângi? a spus el, mângâindu-mi părul, ca să mă aline. Te doare aşa rău? Să-ţi aduc nişte morfină?

- Da... Nu. Mi-e foarte frică...

- De ce ti-e frică?

De moarte. Nu era limpede?

- Sunt aici. O să te faci bine si-o să uiti de asta, a zis si m-a strâns si mai tare în braţe.

în mod curios, mă simţeam destul de liniştită, ca şi când moartea n-ar fi cutezat să se atingă de mine câtă vreme el mă ocrotea.

- Nu vreau să mor, am recunoscut în cele din urmă, îngropându-mi faţa la pieptul lui.

- N-o să mori, mi-a zis el, cu un glas atât de calm şi pe un ton atât de sigur, încât mi-a dat şi mie încredere. Asta-i noaptea cea mai grea, atâta tot. Trebuie să înceapă să-ţi scadă febra, aşa a zis doctorul. Mâine-dimineaţă, o să te simţi mai bine. încearcă să mai dormi puţin.

- Mi-e teamă să adorm. Simt că o să mor în somn. Dacă sunt trează, nu pune gheara pe mine...

Am redevenit agitată şi transpiram de frică.

Spre surprinderea mea, n-a râs de superstiţiile mele, doar m-a privit cu infinită răbdare, cum te-ai uita la un copil năpădit de o teamă nejustificată.

- întinde-te, că te ţin eu în braţe şi-ţi spun poveşti ca să stai trează până dimineaţa. De acord?

Nu eram foarte convinsă, dar am încuviinţat din cap. A tras cojocul peste noi şi m-a cuprins în braţe.

- Despre ce-ai vrea să-ţi povestesc?

Am cugetat preţ de câteva clipe.

- Despre oraşul tău natal.

- Drasenhofen? a întrebat, oarecum mirat. Oraş e mult spus. Mai degrabă sat, a zis, râzând în părul meu. E în Austria Inferioară, chiar la graniţa cu Cehoslovacia.

- Serios?

- Foarte serios. Suntem vecini, tovarăşă.

S-a tinut de cuvânt si nu mi-a dat drumul din

braţe, nici nu s-a oprit din vorbit. în delirul meu, îl auzeam povestind despre mama şi tatăl lui, care murise pe Frontul de Est, despre prietenii din copilărie, despre dragostea pentru cai şi despre recrutorii SS care au venit în oraş imediat după Anschluss—. Mi-a vorbit despre război şi tovarăşii lui, despre stepele ucrainene şi câinele lui, Prinz, de

care-i era foarte dor, precum şi despre casa în care aveam să locuim după război. Poate că ultima parte a fost doar un vis, iar el n-a pomenit nimic despre asta; când ai febră mare, se întâmplă ca mintea să-ţi joace feste.

Din timp în timp, când febra începea din nou să crească, îmi atingea fruntea şi mă tampona cu cârpa udă. Dar nici o clipă nu mi-a dat drumul şi, într-un sfârsit, am adormit în braţele lui. Dimineaţă, când am deschis ochii în acordurile trompetelor anunţând apelul şi am dat să mă ridic – un instinct dezvoltat în lagăr –, mă simţeam într-adevăr mai bine. Eram încă foarte slăbită, dar dispăruse senzaţia de ameţeală, la fel si întunericul straniu care ameninţa să mă înghită cu doar câteva ore mai devreme. A trebuit să mă agăţ de uniforma lui Dahler când am vrut să mă ridic – gest care, judecând după expresia de pe faţa lui, îi făcea mare plăcere. îl ţinusem treaz toată noaptea, cu accesele mele de tuse şi toate poveştile pe care mi le spusese, şi totuşi zâmbea, ca şi când acest lucru nu l-ar fi deranjat câtuşi de puţin.

- Trebuie să fiu prezent la apel, mi-a zis, descleş- tându-mi încet degetele de pe mâneca lui. Mă întorc repede cu micul-dejun. Mai dormi puţin. S-a făcut dimineaţă. N-are de ce să-ţi fie frică.

Am vârât mâna pe sub cămaşă şi mi-am pipăit petele roşii.

- Nu mi-a trecut iritaţia, am spus dezamăgită.

- Nu trece aşa repede. O să ţi se extindă pe tot corpul.

Mi-am pipăit faţa, ruşinată.

Gestul meu l-a făcut să râdă.

- Nu-ţi face griji pentru feţişoara ta drăgălaşă. Nu apare şi pe ea. Nu e pojar, m-a asigurat el.

- Trebuia să te fi făcut doctor.
- Aşa e, a încuviinţat neaşteptat de uşor şi m-a sărutat pe frunte. Te iubesc, Leni.
- Şi eu te iubesc, Herr Unterscharführer, am murmurat pe negândite.
- Franz.
- Franz, am repetat.

S-a ridicat în picioare, deşi era limpede că nu avea nici un chef. Imediat cum a încuiat uşa, am adormit din nou şi am visat un orăşel de la graniţa dintre Austria şi Cehoslovacia, un câine cu numele Prinz şi o casă în care aveam să trăim într-o bună zi.

— „Vin fiert" (în limba germană în original)

— Anexarea Austriei de către Germania nazistă, la 12 martie 1938

2
HELENA
1

Programul de noapte nu s-a schimbat. Dahler intra în birou cu buzunarele pline cu bunătăţile şterpelite de la popota SS-ului, punea lanterna pe podea, ca să nu atragă atenţia aprinzând becurile, şi mă hrănea cu linguriţa în aşteptarea clipei când aveam să mă înzdrăvenesc şi să mă pot hrăni singură. Se aşeza turceşte pe jos, cu spatele la lumina difuză, chihlimbarie, şi mă distra cu anecdote soldăţeşti, până mi se închideau ochii de somn după atâta mâncare şi ceai cald. Apoi aranja blănurile în jurul nostru şi mă lua în braţe ca în prima noapte şi-mi sufla uşor în păr, dându-mi fiori pe şira spinării.

Trecuse mai bine de-o săptămână, poate şi mai mult, iar eu mă obişnuisem atât de mult să adorm în îmbrăţişarea lui, încât nu mai concepeam altceva din momentul acela. Alături de el, nu mă temeam de nimic.

- Cum de nu te-ntreabă camarazii de ce stai până târziu la birou? am zis, în timp ce împărţeam cina alcătuită din tocăniţă, cârnaţi şi pâine luată de la popota SS-ului.

Pe chipul lui Dahler a apărut un zâmbet strâmb.

- Conducerea lagărului a mărit raţia de şnaps, aşa că se fac turtă în fiecare seară. Cred că nici nu observă că nu sunt în patul din cazarmă. Ştii că a fost o vreme când ne îmbătăm în asemenea hal, încât nu eram în stare nici să coborâm din pat ca să stingem lumina şi trăgeam cu pistolul în bec?

- Cred că glumeşti, am zis şi chiar m-am oprit din mestecat pentru câteva secunde.

- Ăsta-i purul adevăr. Nu ne cere nimeni socoteală. în general, putem face orice poftim. Inclusiv să umblăm noaptea după bunul plac.

- Adică nu eşti singurul care pleacă din cazarmă?

- Nici pe departe. Numai că ceilalţi..., a zis, foindu-se stânjenit, nu au ţeluri atât de nobile ca acela de a-şi îngriji prietenele suferinde. Văzându- mi figura nedumerită, a dat ochii peste cap, exasperat că trebuie să-mi explice. Sunt toţi bărbaţi tineri, iar gardiencele sunt foarte puţine. Aşa că dau buzna prin barăci, îşi aleg fetele care le plac şi... înţelegi tu..., s-a bâlbâit el, şi regretam acum că am întrebat. Eu n-am făcut niciodată aşa ceva, s-a grăbit să adauge.
- Nici nu-mi închipuiam.
- Vorbesc foarte serios. Nici măcar când eram pe front.
- Te cred.

O vreme, a rămas cufundat în amintiri şi n-a mai spus nimic.

- Erau şi băieţi care făceau asta... pe front. Dar aveam un Untersturmführer[11] bun. Nu-i lăsa să scape nepedepsiţi pentru asemenea fapte. Erau doi prieteni, amândoi din München, băieţii unor funcţionari de partid... N-am pomenit vreodată nişte javre mai mari! Mereu beţi şi puşi pe rele, dar, când urma un atac, se făceau nevăzuţi amândoi. Odată, au prins o tânără, fiica unui ţăran şi... în fine, nu-i nevoie să afii detaliile oribile, dar când localnicii au venit să se plângă, Untersturmführerul le-a zis celor doi prieteni la cataramă să se împuşte reciproc, altminteri îi trimite în faţa plutonului de execuţie. Nu-l interesa dacă se supără părinţii lor că a făcut dreptate. S-au supărat rău mahării de partid şi l-au transferat imediat pe comandantul nostru. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu el. înlocuitorul lui era un nemernic. Din fericire, am fost rănit la scurt timp după aceea şi n-a trebuit să rămân prea mult sub comanda lui. Sunt oameni de toate soiurile, asta-i realitatea. A meditat câteva secunde, apoi a adăugat: Wolff e un exemplu din acest punct de vedere. Uneori, n-are chef să meargă în oraş şi să plătească, aşa că... se distrează în altă parte.
- La Birkenau? am întrebat, nevenindu-mi a

crede că aşa ceva e cu putinţă.

Franz a clătinat încet din cap.

- Aici, la Kanada, a murmurat, aproape fără să
miste buzele. Femeile de la Kanada încă arată a
femei normale. îşi dau cu parfum, au păr şi sâni. Nu s-ar atinge de cele de la Birkenau, fiindcă i se par dezgustătoare.

Am împins mâncarea cât colo, căci îmi pierise toată pofta. Câte dintre femeile pe care le cunoşteam or fi fost abuzate într-un mod atât de abject? înţelegeam şi puteam ierta bătăile, dar asta era cu totul altceva.

- Nu le violează; le oferă bani şi alte favoruri, a adăugat Dahler, vizibil stânjenit. Dar...

- Dar, deşi pare că au de ales, în realitate nu au, aşa-i? am spus eu ceea ce el nu putea rosti.

- Nu ştiu foarte bine cum procedează, a zis încet, lăsând ochii în pământ.

- De ce eşti prieten cu el, dacă ştii că face asemenea lucruri?

- Nu sunt prieten cu el. Suntem colegi. E altceva.

- Altceva? am pufnit, aproape amuzată de logica lui ciudată.

- E greu să-ţi explic, a răspuns, încruntându-se în timp ce căuta cuvintele potrivite; se vedea că e dificil să găsească o explicaţie raţională. Aşa am fost crescuţi de mici. Führerul şi SS-ul sunt mai presus de orice. Un soldat SS trebuie să execute ordinele fără să le pună la îndoială. E datoria noastră sfântă să ne urmăm şefii. Gândirea e dăunătoare, ca să-l citez pe Obergruppenführer Eicke—. Un soldat SS adevărat nu trebuie decât să asculte ordinele. îndoielile sunt dăunătoare. Nu e loc de îndoieli printre membrii SS. Fraţii noştri din SS sunt mai presus decât fraţii de sânge. Conducătorii noştri ştiu ce e mai bine pentru noi. Noi trebuie să-i ascultăm. Loialitatea necondiţionată e mai presus de orice.

Glasul lui începea să capete forţă, ca şi când ar fi descoperit fundamentul pe care putea în sfârşit să se sprijine, iar ochii i-au devenit deodată

întunecaţi şi
ficşi. Era ceva mecanic în vorbirea lui când recita
acele idei. îi veneau prea uşor neadevărurile duşmănoase şi otrăvite, pe care le repetase de prea multe ori.

Am înghiţit în sec, temându-mă că e prea târziu să le mai separe de propriile gânduri. Prinseseră rădăcini adânci.

- Chiar dacă logica îţi spune altceva? am stăruit cu prudenţă.

Si-a masat fruntea.

- Ordinul e ordin. Soldatul SS are datoria să se supună fără să protesteze, a repetat.

- Chiar dacă ştii că faci ceva rău? am spus, privindu-l cu atenţie. Chiar dacă e împotriva conştiinţei tale?

> *

Dahler a făcut o grimasă şi şi-a acoperit ochii cu podul palmelor.

- Sentimentele de compasiune sunt provocate de înşelăciunile inamicilor statului. Se folosesc de mila noastră ca să-şi atingă scopurile răuvoitoare. Dacă un superior îţi dă un ordin, nu poate fi decât corect, chiar dacă nu-l înţelegi. Nu avem voie să contestăm autoritatea superiorilor noştri. Este periculos. Este o trădare...

- Franz, uită-te la mine, te rog.

I-am tras mâinile de pe faţă, pe care şi-o ascundea de mine cu îndărătnicie, parcă implorându-mă să pun capăt acestui interogatoriu.

- Sunt evreică. *Eu* sunt inamicul statului. Atunci de ce m-ai scos din camera de gazare? De ce mă ascunzi? Nu e o încălcare a ordinelor?

- Ba da, dar...

- Dar ce?

- N-aş putea permite să păţeşti ceva, a răspuns, cu o figură tragică.

- Dar sunt evreică şi n-ar trebui să mă protejezi.

- Stiu.

t

- Ce se-ntâmplă cu ordinele sfinte?

- Nimic. Te iubesc. N-am ce face.

Aveam senzaţia că o să izbucnească-n plâns din pricina necazului care căzuse pe capul lui.

M-am tras mai aproape şi l-am prins de mână.

Era încă ciudat să-l ating eu prima şi fără să-i cer voie, dar ştiam că se bucură enorm când fac asta.

- Fuhrerul vostru e o fiinţă odioasă, am spus calm, uitându-mă în ochii lui.

A tresărit îngrozit, dar n-a încercat să protesteze şi nici nu si-a retras mâna, desi am observat că s-a încordat din tot corpul la auzul cuvintelor mele. Aici, oamenii erau împuşcaţi din motive mult mai mărunte, iar eu îi puneam la încercare loialitatea faţă de un om pentru care juraseră toţi să-şi dea
viata.

- Tu nu eşti aşa, sunt sigură de asta. îmi doresc să fii bun, nu spre binele meu sau al celorlalţi deţinuţi, ci pentru tine. Ura distruge totul. Dragostea e cea care vindecă. Nu eşti mai fericit aici, cu mine, decât atunci când baţi un amărât de prizonier sau te îmbeţi cu tovarăşii tăi, ca pe vremuri? l-am întrebat, dar nu spunea nimic. Nu te-ai simţit mai împăcat când mi-ai salvat sora de la gazare decât atunci când ai auzit oamenii care se sufocau înăuntru? am stăruit, iar el a încuviinţat din cap, încet şi extrem de şovăitor, dar a încuviinţat. M-ai făcut să mă simt protejată lângă tine, Franz. Când sunt cu tine, ştiu că n-o să păţesc nimic. Am ajuns să am încredere în tine; am ajuns să te îndrăgesc în aceste două săptămâni, dar asta pentru că mi-ai permis să-ţi văd adevăratul chip, nu uniforma pe care o detest din tot sufletul. Ştiu că poţi fi bun şi afectuos şi ştiu că ai inimă. Nu-ţi cer decât să-ţi asculţi inima, şi nu abjecţiile pe care vi le bagă-n cap şefii voştri. Când intuiţia îţi spune că ceva nu e bine, să ştii că aşa e. E busola morală care te îndrumă. Comportă-te aşa cum simţi tu că e bine.

A rămas nemişcat o perioadă. Apoi s-a aplecat brusc spre mine şi m-a sărutat scurt pe obraz.

- Simt că asta e bine.

Un zâmbet larg mi s-a înfiripat pe buze. Era deja altceva, mult mai bine decât să-mi recite papagaliceşte doctrina SS.

- Ai dreptate.

După câteva clipe de cugetare şi simţind că nu voi opune împotrivire, s-a tras mai aproape şi şi-a lipit buzele de colţul gurii mele. Am închis ochii.

Genunchii ni se atingeau. Mi-am tras încet mâna din strânsoarea lui şi i-am pus-o pe ceafa atât de catifelată şi vulnerabilă, pe sub gulerul rigid al

uniformei. Mi-a cuprins faţa în palme şi mi-a acoperit gura cu a lui, iar eu l-am lăsat să mă sărute, să mă sărute cu adevărat pentru prima oară.

Undeva, într-un cotlon al minţii mele, glasul mamei îmi repeta că sărutările şi trupul meu sunt menite doar soţului meu şi doar el avea dreptul să primească darul cel mai de preţ – fecioria pe care i- aş fi oferit-o în noaptea nunţii, nu mai devreme. Doctorul SS îmi răpise deja acest dar din ziua sosirii mele aici. Puteam să ofer ce mai rămăsese din mine unei persoane care să aprecieze măcar.

Nu l-am oprit când mângâierile au devenit mai insistente, în timp ce-mi explora corpul, şi nu i-am dat mâinile la o parte când a început să-mi descheie cămaşa. Am aşteptat să mă cuprindă ruşinea şi duşmănia – şi eu eram crescută altfel –, dar, în locul lor, s-a aşternut altă emoţie. N-am simţit ruşine ori vinovăţie când i-am permis să mă întindă pe jos şi să-mi scoată pantalonii. Dimpotrivă, mi se părea firesc să-mi atingă pielea goală, ca şi când i-aş fi aparţinut şi nu făcea decât să revendice ceea ce i se cuvenea.

Se simţea nerăbdarea în sărutările şi atingerile lui – sânii, pântecul, picioarele mele desfăcute –, dar tot m-a întrebat cu glas stins şi răguşit dacă am mai fost vreodată cu un bărbat, ca să se poarte cu blândeţe şi să nu mă rănească. Am zâmbit cu amărăciune şi i-am spus să nu-şi facă griji. Mă rănise doctorul SS cu mult înaintea lui. Voiam ca Franz să mă ajute să uit de toate. Şi poate reuşeam şi eu să-l fac să-şi uite trecutul.

— Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de sublocotenent

— Este vorba despre generalul-locotenent Theodor Eicke (1892-1943), cel mai înalt responsabil cu organizarea lagărelor de concentrare. A murit în februarie 1943, când avionul sau a fost doborât de sovietici.

SS

Germania, 1947

Doctorul Hoffman se uita la Helena Dahler, care a lăsat capul în pământ, cu un zâmbet blând.

- Deci, cum puteţi vedea, totul s-a petrecut de comun acord. Soţul meu nu m-a violat niciodată, nici pe mine şi nici pe alte deţinute. Dar înţeleg motivul pentru care domnul Novâk ar declara acest lucru.

Se uita la fereastra pictată în roşu de lumina amurgului, evitând să privească spre completul de judecată când vorbea despre lucruri atât de intime. Franz Dahler îi mângâia mâna, cu degetul mare, fără să-şi dea măcar seama ce face. Observându-i gestul, doctorul Hoffman nu şi-a putut reţine un zâmbet.

- Aşa cum aţi dedus, probabil, din cele spuse despre Herr Wolff, deţinutele nu se puteau împotrivi dorinţelor unui gardian SS. E normal ca Herr Novâk să presupună că soţul meu e acelaşi gen de bărbat. Unul care violează femei. Vă asigur că Franz nu a făcut niciodată aşa ceva, nici mie, nici vreunei alte persoane.

în tot acest timp, slovacul se uita la peretele din faţă şi strângea din buze. Spre deosebire de Dahler, care părea relaxat şi uşor gânditor, Novâk avea spatele ţeapăn de încordare.

- Herr Dahler, l-aţi *văzut* vreodată pe inculpat să o forţeze pe Frau Dahler să întreţină relaţii intime cu dumnealui? l-a întrebat preşedintele completului de judecată.

- Nu, bineînţeles că nu l-am văzut. După cum vă puteţi imagina, gardienii SS preferau intimitatea când era vorba de astfel de activităţi. N-am făcut altceva decât să repet ce-am auzit de la alţii.

- Şi ce spuneau aceştia, mai exact?

- Că inculpatul avea o relaţie cu ea.

- Neconsimţită? Exprimaţi-vă clar.

Slovacul n-a răspuns.

- Herr Novâk, va rog sa răspundeţi la întrebare, a insistat preşedintele. Nu uitaţi că sunteţi sub jurământ.

- Se înţelege de la sine, s-a răstit Andrej Novâk. Nici o detinută n-ar întreţine relaţii intime cu un gardian SS de bunăvoie. Nu credeţi că am dreptate?

- Nu suntem aici ca să emitem păreri. Suntem aici ca să discutăm despre fapte concrete, i-a explicat, răbdător, preşedintele. în calitate de coreclamant, aţi adus acuzaţii grave la adresa inculpatului, printre care şi faptul că a întreţinut relaţii sexuale fortate cu martora, Helena Dahler. Este de datoria tribunalului să arate dacă aceste acuzaţii sunt întemeiate sau nu. Până acum, toate dovezile pe care le-aţi adus în sprijinul acestei acuzaţii sunt zvonuri, cu atât mai mult dacă luăm în considerare faptul că Frau Dahler însăşi neagă că s-ar fi întâmplat aşa ceva. Dacă aţi fi fost martor la un astfel de eveniment, ar fi fost cu totul altă discuţie. De unde şi întrebările mele.

- Nu, n-am fost *martor* la un astfel de eveniment, a răbufnit Novâk, încercând să-şi mascheze furia.

Ca să se consemneze, inculpat, şi dumneavoastră negaţi că aţi abuzat sexual de martoră? a întrebat preşedintele, arătând cu ciocănelul spre Helena.

Dahler a oftat, parcă sătul să tot repete ceea ce era evident.

- Aşa cum a declarat deja soţia mea, n-am atins-o niciodată fără consimţământul ei. Nu, niciodată n- am abuzat-o sexual, nici pe ea, nici pe vreo altă deţinută. Sunt convins că şi cumnata mea, Rozinka Feldman, va confirma acest lucru, deşi mă consideră un ticălos, a zis, iar cuvintele lui au stârnit chicoteli în sală. Puteţi discuta cu supravieţuitorii de la Kanada – toţi vor depune

mărturie în favoarea mea. Violul este cel mai abject lucru la care un bărbat poate supune o femeie şi am dispreţuit mereu lichelele care se pot deda la asemenea fapte. Mi-ar crăpa obrazul de ruşine dacă i-aş face asta soţiei mele. N-am negat că am bătut-o o dată, dar
asa ceva...

A clătinat din cap vehement.

Doctorul Hoffman îl credea.

- Mâine o vom audia pe Rozinka Feldman, a anunţat preşedintele completului. Sunt curios ce are de spus despre toate acestea.

- Va fi cel mai serios martor, Onorată Instanţă, a zis Dahler, păstrând tonul glumeţ pe care-l folosise anterior, când vorbise despre cumnata lui. Nu mă suportă, dar e femeie cinstită; va spune doar adevărul şi, spre deosebire de soţia mea, nu se va întrista dacă ajung cumva la închisoare.

Vorbele lui au stârnit din nou râsete.

Când vrea, e un tip şarmant, şi-a zis doctorul Hoffman. Dar, în meseria lui, cunoscuse criminali de o şiretenie desăvârşită.

*

Se înserase. Afară, oraşul tăcut se scălda în ploaie. Cu excepţia câte unui felinar chior, străzile, doar parţial locuibile, erau cufundate în întuneric. Apa scânteia pe pietre, ca şi când oraşul s-ar fi spălat de trecutul său sângeros. Doar pârâiaşele de ploaie care se prelingeau pe geamul lui erau vii, în rest, totul era neclintit.

Cu mâncarea pe jumătate consumată şi uitată pe pervazul ferestrei – în armată, se dezvăţase să mai mănânce la masă, fiind mereu pe fugă, mereu preocupat de ceva important –, doctorul Hoffman şi-a consultat ceasul. Era nepotrivit să-şi sune colegul la o oră atât de înaintată, dar ştia că n-o să poată dormi dacă nu vorbeşte cu cineva din domeniul lui. Cazul acesta îl sâcâia ca un ţânţar la ţară, pişcându-l cu întrebări fără răspuns, care-1 făceau să-si iasă din minţi.

Şi când te gândeai ce simplu părea totul la început! Un fost nazist îşi aduce soţia pe post de martoră, ca să-şi salveze viaţa. Versiunea coreclamantului Novâk era succintă şi anostă;

Dahler era un violator şi un mitoman, un ucigaş cu sânge-rece, care ura evreii. Iar Helena – biata Helena – era doar o victimă care îndurase abuzuri, mai întâi în lagăr şi acum, în calitate de soţie a lui Dahler. Motivul lui Dahler era limpede ca lumina

zilei. Nimic nu-i spăla mai bine reputaţia decât căsătoria cu o fostă deţinută a lagărului.

Totuşi, tandreţea cu care îl privea ea şi afecţiunea atât de evidentă nu puteau fi simulate sub imperiul ameninţărilor. îşi iubea sincer şi profund soţul, iar lucrul acesta îl nedumerea peste măsură pe doctorul Hoffman. Cum era posibil aşa ceva? Cum să se îndrăgostească de el? în definitiv, relaţia lor începuse în cele mai sumbre împrejurări. Ea singură recunoscuse că la început n-a vrut să aibă de-a face cu el. I-a rupt biletul de dragoste. în primele săptămâni, era convinsă că Dahler nu are suflet şi nu e capabil să iubească. Şi atunci, cum s-a produs această schimbare?

Ştia foarte bine cum s-a produs – Helena şi-a spus povestea fără ascunzişuri; mici favoruri, gesturi de bunăvoinţă, faptul că i-a salvat sora şi apoi... chiar pe ea. în mod normal, însă, asta ar fi trezit sentimente de recunoştinţă. Logic gândind, nu te îndrăgosteşti de persoana care te salvează de la înec. Nu te îndrăgosteşti de temnicer pentru că te lasă să te acoperi cu încă o pătură.

Cât despre Dahler, nu era nici pe departe o figură eroică. E adevărat că şi-a riscat viaţa ca s-o salveze, dar asta dintr-un interes personal. Voia ca femeia pe care-o iubea să fie a lui şi numai a lui. în afară de ea şi de sora ei, n-a scos pe nimeni altcineva din camera de gazare. Cel mai probabil nici nu-i păsa de soarta celorlalţi evrei, ci doar de a Helenei. Prin urmare, cum putea să iubească atât de sincer un om care i-a omorât fără milă semenii? Nu cu mâna lui, ce-i drept, dar complice fiind.

Doctorul Hoffman şi-a dezlipit ochii din punctul în care privea gânditor, s-a uitat la ceas şi s-a dus hotărât la telefonul negru de pe birou. Bătea nervos cu degetele în masă, aşteptând să-i răspundă glasul cunoscut.

Erau în total patru colegi de facultate care

lucrau aici ca psihiatri şi adunau materiale pentru viitoarele studii academice. Cum Will Hutson era extrem de apreciat de profesorii de la Stanford pentru teza lui despre relaţia temnicer-prizonier, era

normal ca doctorul Hoffman să-l aleagă pe el. Teoriile lui se aplicau în cazul lui Dahler.

- Will? a zis si s-a luminat la fată când a auzit obişnuita formulă *doctorul Hutson la telefon.* Te-am trezit cumva?

- Nu, încă lucrez. Ce părere ai de vremea asta oribilă?

- Vreau să te întreb ceva, dacă ai câteva minute la dispoziţie, a zis Hoffman, ignorând întrebarea irelevantă, şi a dat drumul cablului pe care începuse să-l înfăşoare pe deget fără să-şi dea seama.

- Pentru tine, oricând. A apărut ceva interesant? Interesant era puţin spus.

- Ai discutat şi tu cu supravieţuitori din lagăr, nu?

- Normal.

- Ai întâlnit vreodată un caz în care o fostă deţinută să... se îndrăgostească de un reprezentant al autorităţii?

- De un ofiţer, vrei să spui?

- Ofiţer, gardian, Kapo... un superior ierarhic.

- Te referi la situaţiile în care deţinutele le făceau favoruri sexuale ca să primească diverse alimente?

- Nu. Mă refer la o relaţie amoroasă în adevăratul sens al cuvântului.

La celălalt capăt al firului, s-a lăsat liniştea. Doctorul Hoffman îşi muşca buzele, aşteptându-se să audă un hohot de râs.

- Relaţie amoroasă? a repetat Hutson.

- Da. Mai mult decât atât, sunt căsătoriţi acum.

- Cine?

- Fosta deţinută şi ofiţerul.

- Ca să obţină documentele necesare, nu? a zis Hutson, după încă o pauză lungă.

- El da, ar fi avut o motivaţie în acest sens. Dar îti

dau cuvântul meu că soţia lui pare să-l iubească sincer.

-Hm.

- Ştiu. Pare greu de crezut, dar aşa e.
- Şi au fost amândoi în acelaşi lagăr?
- Da, la Auschwitz. Ea a lucrat sub supravegherea lui în sectorul Kanada – echipa de sortare.

- Norocoasă fată. Un loc călduţ, din câte-am înţeles.
- Aşa e. Nu s-a plâns de condiţii.
- Cum naiba i-ai găsit?
- El a primit citaţie să se prezinte înaintea Tribunalului de Denazificare. Un alt fost deţinut, care-l cunoaşte din lagăr, jură că individul e diavolul în persoană.
- Dar soţia lui nu-i de aceeaşi părere?

Dimpotrivă, soţia lui pare realmente îndrăgostită de el.

încă un *Hm* din partea lui Hutson.

- Tu ce părere ai despre el?
- E un tip agreabil. Şarmant chiar, dar după ce se relaxează puţin. La început, era foarte reţinut şi nu reuşeam deloc să-l citesc.
- E prima oară când aud aşa ceva în cariera mea, dar...

Psihiatrul părea să ezite, dar cuvintele lui i-au trezit imediat curiozitatea lui Hoffman.

- Orice-ar fi, chiar dacă ţi se pare neimportant, spune-mi!
- Am tratat la un moment dat un adolescent, a spus Hutson, nu foarte convins. Tot de la Auschwitz. Bietul de el, era dintre aceia frumuşei care au doar de suferit din cauza asta. Un „domnişor", *Pipei* cum i se spunea în lagăr. Ai auzit de aşa ceva?
- Da, chiar soţia lui, Helena, a pomenit de unul în declaraţia ei.
- Deci ştii despre ce e vorba. Băiatul îl lăsa pe Kapo să-i facă orice dorea şi, în schimb, primea haine, mâncare şi era protejat de ceilalţi. în general, era bine îngrijit, a spus Hutson, apoi s-a lăsat

liniştea.

*

- Şi? a insistat Hoffman, nerăbdător să afle continuarea.
- Si, când am discutat cu el, susţinea sus si tare că respectivul Kapo – agresorul lui – era de fapt un om nemaipomenit, fără de care n-ar fi

supravieţuit. De câte ori îi explicam că s-a folosit de el în cel mai dezgustător mod cu putinţă, începea să-l apere atât

- de pătimaş, încât ai fi zis că respectivul era, într- adevăr, un erou şi merita să i se ridice o statuie. Am purtat această discuţie în nenumărate rânduri, dar n-a fost chip să-l conving. Era de neclintit. Kapo era un om bun, iar el, băiatul, îi datora viaţa. Am mers până într-acolo încât să-l întreb dacă e homosexual, dar a negat vehement. îi plăceau femeile şi n-a simtit niciodată vreo atractie fizică fată de un

> > >

bărbat. L-am mai întrebat o dată de Kapo, dar nu m-am putut înţelege cu el. Susţinea în continuare că avea defectele lui, dar era un om cumsecade, pentru că i-a salvat viaţa, deşi nu era obligat.

Un zâmbet de speranţă a răsărit pe chipul doctorului Hoffman, zâmbetul savantului în pragul unei descoperiri epocale.

- Zi mai departe, a spus, cu glas aproape şoptit.

- *Concluzia băiatului: Putea să se folosească de mine şi să mă omoare, dar s-a purtat cât de frumos a putut Cum să-i port ranchiună când el m-a tratat bineP Fără el, aş fi murit Afecţiunea lui a fost singura care m-a protejat Ceilalţi deţinuţi nu mă tratau la fel de frumos. O să-i fiu veşnic recunoscător, pentru că m- a ţinut în viaţă, chiar dacă nu avea nici un motiv. Mă depăşeşte această logică, dar asta-i realitatea.*

Doctorul Hoffman a râs uşor.

- Ştii ce-a declarat Helena Dahler despre soţul ei? Aproape acelaşi lucru. *Era singura persoană care ţinea la mine; îi datorez viaţa.* Şi multe altele în acest sens. Care crezi că e problema lor?

- Psihologic vorbind?

- Bineînţeles. Nu crezi că suferă de un fel de... tulburare de personalitate? Nu e o reacţie deloc normală la un abuz.

- Poate e un mecanism de protecţie? a spus Hutson, gânditor. O tehnică subconştientă de supravieţuire? Am întâlnit diverse situaţii când

observam deţinuţii... dar nu se comparau cu astea. Totuşi, ideea era similară.

- Asta era si teoria mea. Dar tot nu reusesc să-mi explic cum au ajuns să dezvolte sentimentele de afecţiune.

- Poate ca să minimalizeze trauma? Evreii, spre deosebire de deţinuţii germani, erau deja condamnaţi la moarte. Poate nu la una rapidă, ci prin muncă, boli şi înfometare. Erau conştienţi de asta. Nu aveau la ce să spere. Majoritatea dintre ei îşi pierduseră familiile încă de la sosire, iar ei erau abuzaţi zilnic. Şi brusc, un reprezentant al autorităţii, de care depinde viaţa lor, a început să le dea atenţie. Normal că s-au agăţat de asta cu dinţii, pentru că însemna supravieţuirea lor, chiar dacă poate pentru foarte scurt timp. Conştientizau că persoana respectivă e un agresor, dar supunându-se voinţei agresorului, ca să se protejeze de potenţiale traume, şi-au impus să-l privească într-o cu totul altă lumină, ca pe un salvator, ceea ce, de asemenea, îi făcea şi pe ei să pară mai buni.
- Un fel de tulburare disociativă voluntară?
- Nu la fel de gravă ca dubla personalitate, dar din aceeaşi sferă. Şi-au autoindus o stare de confuzie, ca să-şi protejeze psihicul şi aşa fragil. Normalizând relaţia cu agresorul, nu mai erau la fel de copleşiţi emoţional de această necesitate, cum s- ar fi întâmplat în orice altă situaţie. Majoritatea victimelor abuzurilor se recunosc ca fiind victime şi suferă de afecţiuni ca psihoză, depresie, diverse nevroze, fobii şi aşa mai departe. Adolescentul meu, totuşi, părea mult mai calm şi mai stabil decât victimele violurilor în grup, de exemplu. De unde şi concluzia mea. „Soţia” ta cum e?
- Pare calmă când e soţul ei în preajmă. Cu siguranţă suferă de afecţiuni pe care le-a dezvoltat în timpul detenţiei şi după aceea – agorafobia şi
fobia socială sunt doar două dintre ele – şi însuşi soţul ei recunoaşte asta. Dar, într-adevăr, lângă el, pare surprinzător de calmă şi de stăpânită. De regulă, victimele cedează psihic în timpul audierilor. Am avut cazuri când au leşinat chiar, dar ea s-a comportat exemplar câtă vreme o

ţinea el de mână. Şi mai ai dreptate într-o privinţă; ea nu se priveşte ca pe o victimă. A regimului fascist, da, dar nicidecum a lui Dahler.

- Se anunţă un subiect de cercetare nemaipomenit, nu-i aşa?

Doctorul Hoffman a chicotit.

- Din păcate, sunt prea puţini subiecţi pentru o cercetare.
- Ancheta e încă deschisă?
- Da. Mâine depune mărturie sora Helenei.
- Aş vrea să asist şi eu, dacă se poate.

Doctorul Hoffman se aştepta la această rugăminte.

- Desigur, Will. îţi mulţumesc mult.

23

Lumina moale a soarelui îmbrăca sala de judecată într-un auriu pal. Băncile bine lustruite scârţâiau sub greutatea trupurilor înghesuite – toată lumea sosise devreme în acea dimineaţă, cu mult înaintea orei programate. Se simţea o schimbare subtilă în glasurile care flecăreau în ziua aceea; dispăruse tonul apatic şi uşor iritat, atât de caracteristic avocaţilor tracasaţi de la Tribunalul de Denazificare. Nouă fără zece minute. Locotenentul Carter, îmbrăcat în uniformă nouă, nu-şi lua ochii de la ceas.

Doctorul Hutson stătea la geam, într-o bancă destinată publicului, bine mascat de lumina difuză. Doctorul Hoffman şi-a reţinut un zâmbet la vederea colegului său, al cărui chip trăda nerăbdarea. A încetat să se foiască abia când a intrat preşedintele completului de judecată şi a anunţat că începe şedinţa.

Rozinka Feldman era programată să depună mărturie prima. Ca de obicei, Dahler şi soţia lui stăteau unul lângă altul, el cu o palmă pe mâna ei. I-a zâmbit cumnatei lui şi a salutat-o în şoaptă, când a trecut pe lângă el. Rozinka i-a răspuns cu un gest rece din cap. Pe chipul Helenei se oglindeau toate emoţiile pe care le trăia – era neplăcut să-şi târască prin tribunale singura rudă în viaţă, dar nu avea de ales.

Doctorul Hoffman aflase între timp că Rozinka era cu zece ani mai mare decât Helena, dar, dacă n- ar fi ştiut, ar fl zis că e mama ei. Helena era palidă şi fragilă, ca o păpuşă de porţelan – nespus de delicată, dar fină şi veşnic tânără –, pe când ochii Rozinkăi spuneau povestea unei vieţi pe care n-ar fi dorit-o nici unei fiinţe umane. Două lacuri negre şi sumbre, înconjurate de riduri şi întunecate de umbre care aveau s-o bântuie pentru totdeauna, oricâţi ani ar fi despărţit-o de suferinţele pe care fusese nevoită să le îndure. Două linii adânci şi amare îi mărgineau

gura strâns închisă, care n-ar fl dorit să vorbească. Doar părul îi era negru, dar doctorul Hoffman bănuia că e vopsită, altminteri ar fi fost complet alb.

S-a uitat uşor nedumerită la Biblie, dar a pus mâna pe ea şi a repetat jurământul. Au urmat primele întrebări superficiale.

- Numele?
- Roza Feldman.
- Vârsta?
- Treizeci si cinci de ani.

Doctorul Hutson i-a aruncat o privire compătimitoare. Părea mult mai bătrână.

- Domiciliul?

A rostit ceva în ebraică sau idiş, din care doctorul Hoffman a înţeles doar *Palestina.*

- Starea civilă?
- Văduvă.

Spre bucuria doctorului Hoffman, judecătorul a cruţat-o de întrebarea referitoare la copii. Rozinka a vorbit pe scurt despre viaţa ei în Slovacia, despre ocupaţia germană, Garda lui Hlinka, noile politici antisemite şi ziua în care a aflat că sora ei s-a dus să se înregistreze la nemţi.

- înainte de asta, locuia cu părinţii noştri. Imediat ce-au auzit că nemţii iau femei tinere şi le trimit la muncă în lagăr, au trimis-o la prietenii noştri non-evrei. Multe familii au procedat aşa, ca să-şi apere copiii, dar..., a început să explice Rozinka, dar s-a oprit pentru o clipă şi a oftat prelung. Germanii au început să bage spaima în localnici. Pretutindeni vedeai afişe pe care scria că toţi cei care vor fl prinşi că adăpostesc evrei vor fi judecaţi şi trimişi la muncă în lagăr. Aşadar, ca să nu le creeze probleme prietenilor noştri, Helena s-a dus şi s-a înregistrat la oficiul german. Mai târziu, prietenii noştri ne-au trimis biletul pe care-l lăsase înainte să-şi ia valiza şi să plece. Am aflat astfel că îşi imagina că o vor trimite într-o

fabrică unde va putea munci şi contribui la efortul de război german.., Totul era doar propagandă şi minciuni, fireşte, dar unii oameni – printre care şi Helena – erau atât de naivi încât să creadă tot ce spuneau

- nemţii şi că familiile lor vor fl lăsate în pace dacă se oferă voluntari. Credeau că nemţii îi vor considera utili. Nici unul nu-şi imagina că va ajunge într-un loc ca Auschwitz-ul.

Doctorul Hoffman a aruncat o privire cu coada ochiului spre Dahler. Fostul ofiţer de la Auschwitz mângâia absent mâna soţiei sale şi fixa podeaua, cu o privire goală. Cu siguranţă asculta, dar gândurile îi rătăceau în trecut. Doctorul Hoffman ar fi dat toţi banii pe care-i avea numai să afle ce-i trece prin minte.

Una dintre întrebări îl frământa peste măsură. Dahler ar fi preferat ca Helena să stea ascunsă şi să- şi păstreze libertatea, ceea ce ar fl însemnat ca ei doi să nu se cunoască niciodată, sau ar fl preferat ca lucrurile să rămână neschimbate? Cu greu se abţinea să nu încalce regulamentul şi să-i adreseze întrebarea lui Dahler. Până la urmă, a decis să tacă.

- Când aţi primit citaţie de la guvern? a întrebat preşedintele.
- în vara lui 1942. La câteva luni după ce a fost deportată Helena.
- Citaţia viza toţi membrii familiei.
- în 1941, guvernul a dat legea prin care toţi evreii erau obligaţi să se înregistreze la oficiu. în 1942 au început să trimită astfel de citaţii la toate adresele. Noi am primit-o pe-a noastră – eu, soţul şi copiii, iar mama şi tata au primit-o la adresa lor. Dar pe a lor era altă dată. Abia după război am aflat că au fost duşi la Treblinka, nu la Auschwitz, şi gazaţi încă de la sosire.

Rozinka relata aceste evenimente cu un calm admirabil. Ochii îi erau uscaţi si sumbri.

- Şi aţi ajuns la Auschwitz împreună cu familia? a întrebat preşedintele.
- Da. Ne-au separat pe rampă. Bărbaţii trebuiau

să stea în alt rând decât femeile. Ofiţerul care se

ocupa de selecţie m-a întrebat dacă vreau să-mi păstrez copiii. Mi s-a părut o întrebare absurdă – ce mamă n-ar fi vrut să-şi păstreze copiii? a întrebat retoric, iar râsul ei amar a răsunat în toată sala. Mai târziu mi-au explicat deţinuţii că, dacă-mi părăseam

copiii, aş fi fost trimisă în cealaltă coloană, unde erau cei aleşi pentru muncă, nu pentru gazare.

Şi-a privit unghiile gânditoare, preţ de câteva secunde.

- N-ar fl contat. Chiar dacă aş fi ştiut asta de la bun început, n-aş fl renunţat la copiii mei ca să-mi salvez viaţa. I-am lăsat abia acolo, în locul ăla...

Era prima oară când o copleşeau emoţiile. A dus mâna la gură, încercând să se liniştească. îi tremurau uşor degetele. într-un final, a tras aer în piept şi a reluat:

- I-am lăsat acolo pentru că îmi imaginam că intră la duşuri. Gardienii SS erau foarte convingători. Ne vorbeau amical şi ne explicau ce muncă vom face după ce ieşim de la duşuri, ne întrebau ce calificări avem. Totul părea atât de plauzibil, a explicat, devenind brusc agitată. îl dezbrăcăm pe fiul meu, când a venit un ofiţer şi m-a strigat. M-am dus la el şi i-am spus că eu sunt Rozinka Feldman. M-a prins de braţ şi mi-a zis să-l urmez. Nu vorbeam prea bine germana şi am înţeles doar că mă caută sora mea şi că o să mă ducă la ea. Am arătat spre copiii mei, dar mi-a zis să nu-mi fac griji. Credeam că o să-i revăd mai târziu.

A dus repede o batistă la ochi. încă nu putea vorbi despre asta fără să-i dea lacrimile. Trecuse prea puţin timp. Rana era încă deschisă.

- Cine este ofiţerul care v-a scos din camera de gazare? a întrebat preşedintele, după un timp, dându-i răgaz să-şi vină în fire.

- Franz Dahler, a răspuns imediat Rozinka, arătând spre fostul gardian de la Auschwitz.

Era ceva acuzator în gestul ei. Părea să-i fl trezit curiozitatea doctorului Hutson, care a notat repede ceva în carnetul său. La fel arătau victimele spre făptaşi atunci când erau chemate la poliţie să-i identifice.

- Ce s-a întâmplat după aceea?
- Afară, am văzut-o pe Helena. Plângea, dar părea fericită să mă vadă. Herr Dahler ne-a îmbrâncit cu grosolănie pe amândouă şi nu ne-a permis să ne îmbrăţişăm ori să vorbim până când nu ne-am

- îndepărtat de locul acela. Atunci Helena mi-a strâns mâna şi mi-a spus că totul va fi bine şi că vom lucra împreună. Am întrebat când voi putea să-mi recuperez copiii, iar Herr Dahler mi-a spus că vor fi îngrijiţi într-un lagăr special pentru copii şi că îi voi vedea mai târziu.

Ascultând-o, Helena Dahler lăsa capul tot mai jos în pământ, până când Hoffman nu i-a mai văzut ochii. De asemenea, se lipise de soţul ei, părând să caute ocrotirea pe care el nu i-o putea oferi, cu excepţia unui sărut fugitiv pe mână înainte de a i-o acoperi cu palmele lui. Un gest furiş, dar profund emoţionant în sinceritatea lui neputincioasă. Amândoi erau vinovaţi în fata Rozinkăi, fiecare din alte motive, dar în egală măsură, şi nu se puteau baza decât pe sprijinul celuilalt.

- Inculpatul este cel care v-a spus adevărul despre copiii dumneavoastră?

- Nu. Un Kapo, Maria Krupp. N-am crezut-o iniţial, dar mi-au confirmat celelalte deţinute. Şi, în cele din urmă, Helena. Mi-a explicat că voia să mă protejeze de durere cât mai mult cu putinţă, ca să nu înnebunesc şi să-mi fac rău cumva. Era îngrozită la gândul de a rămâne singură în locul acela şi voia să mă ţină lângă ea cu orice preţ.

- Este adevărat că aţi lucrat împreună cu sora dumneavoastră, sub supravegherea inculpatului?

- Este adevărat, Onorată Instanţă.

- Ce impresie v-a făcut? Cum se comporta cu deţinuţii?

După ce i-a aruncat o privire iscoditoare lui Dahler, Rozinka şi-a cântărit, preţ de câteva clipe, răspunsul. Doctorul Hoffman s-a uitat la Hutson, care a făcut un gest discret înspre Dahler, a plecat ochii în pământ, apoi s-a uitat iar la Hoffman şi a ridicat sugestiv din sprâncene. Hoffman a legănat din cap

aprobator. Şi el observase că Dahler ţine înadins ochii plecaţi. De data asta, nu se citea nici un pic de vinovăţie pe chipul lui, doar dorinţa respectuoasă de a nu intimida o fostă deţinută, uitându-se fix la ea. Iar pentru asta, doctorul Hoffman nu putea să nu-l respecte. Rareori

criminalii erau atât de politicoşi. De regulă, alegeau să-şi domine victimele până la capăt. Dahler, însă, o lăsa să vorbească, să spună tot ce dorea să spună, fără reţinere.

*

A remarcat, de asemenea, cât de diferit se purta în prezenţa lui Novâk.

- Era... impulsiv. Greu de citit, în comparaţie cu ceilalţi gardieni. Rottenführer Wolff, de pildă, era un om crud. Nimeni nu îndrăznea să-l supere. Rottenführer Gröning, pe de altă parte, era exact opusul lui Wolff. Nu l-am văzut niciodată să lovească pe cineva. în mare parte a timpului, stătea închis în biroul lui. Nu-i plăcea să stea printre deţinuţi şi prefera munca de birou decât să supravegheze depozitul. Dar noi îl simpatizam. Era destul de indulgent. în ce-l priveşte pe Herr Dahler..., a zis, apoi a făcut o scurtă pauză. Era când aşa, când aşa. Dacă se enerva, era mai bine să stai departe de el. Nu m-a lovit niciodată, doar m-a mustrat de câteva ori, dar nu s-a atins niciodată de mine.

- Se poate să ne explicaţi mai clar ce înseamnă că „era când aşa, când aşa”?

- Avea momente când era rău, dar, în acelaşi timp, nu era surd la rugăminţile deţinuţilor. Iar, când voia, putea fi la fel de plăcut ca Gröning.

- Cu alte cuvinte, se purta frumos cu dumneavoastră şi sora dumneavoastră?

- Cu sora mea era cu totul altă poveste. Pe ea o iubea. Era normal ca relaţia cu ea să fie complet diferită de relaţia cu ceilalţi deţinuţi. Era cu totul altfel în prezenţa ei, de parcă nici n-ar fi fost aceeaşi persoană.

- Ca să se consemneze, dumneavoastră susţineţi

'**

că nu o abuza fizic sau sexual?

Doctorul Hoffman a aruncat o privire curioasă

în direcţia lui Novâk. întrebarea preşedintelui decurgea
din declaraţia lui. Slovacul se uita cu ură la creştetul
capului lui Dahler.

- în nici un caz, a spus Rözinka, clătinând din cap categoric. Am aflat că a bătut-o cu biciul, în ziua sosirii mele, abia când s-a întors de la doctor şi mi-a

- povestit. Dar trebuia s-o facă, altminteri ar fi trezit suspiciuni superiorilor lui şi cine ştie ce s-ar fi întâmplat. Era o situaţie în care nu avea de ales.

- A mai lovit-o vreodată după aceea?

- Nu, niciodată, şi nici înainte de asta, din câte mi-a spus sora mea. Mai mult decât atât, era extrem de protector cu ea.

- Este adevărat că a salvat-o din camera de gazare?

- Da. Pe la sfârşitul lui noiembrie sau începutul lui decembrie 1942. îmi pare rău, dar nu-mi mai amintesc data exactă. Nu aveam calendar acolo, a declarat, apoi s-a oprit câteva secunde, înainte să reia: Helena s-a îmbolnăvit de tifos şi, la un control neanunţat, doctorul SS a trimis-o la camion. Toată lumea ştia unde-i duc camioanele pe deţinuţii care nu treceau selecţia. Credeam că am pierdut-o, dar, în aceeaşi zi, Herr Dahler a venit la mine şi mi-a spus că Helena e în siguranţă. Nu mi-a zis unde o ţine ascunsă, dar mi-a spus că o să aibă grijă de ea. în zilele următoare, trecea din când în când pe la bancul meu de lucru şi mă informa rapid despre starea ea. *Helena se simte bine,* sau *l-a mai scăzut febra* – doar câteva cuvinte, dar mă mulţumeam cu atât. Măcar ştiam că sora mea e în viaţă. A adus-o înapoi după Anul Nou şi ne-a povestit de un vaccin pe care doctorii SS l-ar fi testat pe ea şi care ar fi vindecat-o. Oamenii l-au crezut. Sau, mai bine zis, nu erau atât de proşti încât să-l ia la întrebări pe un ofiţer SS. Camarazilor lui le păsa prea puţin de asta.

- Ştia vreunul dintre ei de relaţia dintre Herr şi Frau Dahler?

- Helena mi-a spus că Rottenführer Gröning ştia. Mai exact, nu că *ştia,* ci că se prefăcea că nu ştie ce se întâmplă. Nu l-a pârât pe Herr Dahler. Dar de ştiut, ştia. Wolff nu cred că ştia

ceva. Era genul care ar fi raportat asta la Departamentul Politic.

- Circulau zvonuri că Herr Wolff ar fi întretinut relaţii sexuale cu deţinutele. Le-ati auzit si dumnea-voastră?

- Am auzit câte ceva si stiu de ce mă întrebaţi asta, a spus ea, cu un zâmbet fugar. Dacă şi el făcea asta, de ce l-ar fi raportat pe Herr Dahler, nu? Dar,

vedeţi dumneavoastră, aici, vederile lor difereau enorm. Dacă lui Wolff i se părea normal să abuzeze femeile oricând dorea, gândul de a avea o relaţie de durată cu una dintre ele era împotriva codului moral al SS-ului, sau cum i-o fi spus el. Evident, Herr Dahler vedea altfel lucrurile.

- Când aţi aflat prima oară despre relaţia surorii dumneavoastră cu inculpatul?

- Am bănuit ceva încă de când am sosit. Sora mea se schimbase mult după câteva luni de detenţie. Mi- o aminteam ca pe o fată vesele, senină şi sociabilă, mereu zâmbitoare şi căreia îi plăcea la nebunie să cânte. Helena de la Auschwitz era complet diferită. Era închisă, distantă chiar, necomunicativă şi foarte fragilă din punct de vedere emoţional. De exemplu, când a văzut că nu mă hrănesc cum trebuie, a devenit isterică. Eram încă foarte deprimată după ce aflasem despre moartea copiilor mei şi... sinceră să fiu, m-a speriat tare în ziua aceea. Recunosc că mi-a trecut prin cap să mă sinucid, dar atât de rău m-a speriat ieşirea Helenei, încât mi-am dat seama că, dacă muream şi-o lăsam singură, n-ar fi rezistat mai mult de câteva zile. Era foarte instabilă psihic. Mulţi erau, dar nu voiam ca singura mea soră să-şi piardă şi ea minţile. Nu mai aveam pe nimeni altcineva, aşa că mi-am spus că e de datoria mea să am grijă de ea şi să mă asigur că supravieţuieşte. Dar, cu toată bunăvoinţa mea, n-aş fi putut s-o apăr. Aşa că a apelat la singura persoană care putea.

- Cu alte cuvinte, relaţia dumneaei cu inculpatul era una de convenienţă, în scopul supravieţuirii?

- La început, da. Nu cred că a făcut-o în mod conştient. Eram precum câinii acolo, loviţi de prea
multe ori si lăsaţi să murim de foame. Era firesc ca,

în momentul în care cineva ne arăta un dram de bunătate, să ne agăţăm de acea persoană. Asta însemna să fii „dezgheţat”. Deţinuţii legau relaţii cu Kapo şi responsabilii de bloc, ca să-şi uşureze cât de puţin viaţa. Tinerii îşi vindeau inocenţa pentru poziţia de favorit al vreunui Kapo. Muncitorii pricepuţi îi mituiau pe gardieni; gardienii favorizau anumiţi deţinuţi de pe urma cărora aveau de

câştigat. Era o ierarhie foarte complicată. Helena, însă, era prea candidă ca să gândească aşa. S-a ataşat sincer de Herr Dahler. Dar abia după ce s-a întors, în ianuarie 1943, am observat o mare schimbare la ea, a spus Rozinka şi a mai făcut o scurtă pauză. Era aproape obsedată de el.

- în ce sens „obsedată”?

- Adică refuza cu obstinaţie să vadă realitatea din jur. Nu o mai interesau decât Franz al ei şi cărţile.

- Cărţile?

- Da, a spus Rozinka, cu un zâmbet stins. După boală, era prea slăbită ca să muncească o tură întreagă, aşa că Herr Dahler o chema zilnic în biroul lui sub diverse pretexte şi-o încuia acolo, ca s- o lase să se odihnească. Chipurile, făcea curăţenie sau alte treburi, dar, de fapt, o lăsa să citească diverse cărţi pe care i le aducea de la Kanada în loc să le ardă. Seara, când se întorcea în baracă, se întindea lângă mine şi-mi şoptea la ureche despre poveştile pe care le citise. în primele zile, chiar m- am temut că şi-a pierdut minţile din cauza febrei tifoide. Refuza să mai vorbească despre lagăr sau despre orice altceva în afară de Franz şi de cărţi.

- Ce vă spunea despre inculpat?

Pe chip, i-a apărut un zâmbet melancolic.

- îmi vorbea despre planurile lor de viitor, a spus Rozinka, oftând înainte de a da mai multe detalii. Era unul dintre motivele pentru care o bănuiam că a înnebunit. îmi spunea, cu un zâmbet înspăimântător de senin, că Franz i-a propus să se căsătorească la sfârşitul războiul şi că ea a acceptat. Că aveau să trăiască în Austria, împreună cu mama lui, până când îşi cumpărau casa lor. Că abia aşteaptă să-l cunoască pe câinele lui, Prinz, pentru că îi *e dor de câini blânzi, nu ca aceia din lagăr,* şi că arde de nerăbdare să înceapă o nouă viaţă, alături

de el. Mă gândeam că e doar o născocire a minţii ei. Ştiam că Herr Dahler o place, dar mi se părea imposibil să porţi asemenea discuţii cu un gardian SS. Nu puteam să cred că el şi-ar face astfel de planuri cu o deţinută. Dar m-am convins în scurt timp.

- Ce anume v-a schimbat părerea?
- Nu era vorba doar despre mine. în vara lui 1943, tot sectorul Kanada ştia deja de relaţia lor. Erau mult prea indiscreţi.
- în ce sens?

A ridicat din umeri.

- El zăbovea mereu pe lângă masa ei. Vorbea cu ea de câte ori avea ocazia, despre lucruri nevinovate, dar la Auschwitz era nefiresc să vezi un gardian SS care vorbeşte cu o deţinută despre calitatea stofei unei jachete. Căuta tot felul de scuze ca s-o atingă, de pildă, *ca să-i arate cum să împăturească ceva.* Stătea mereu pe lângă ea. Iar ea îl privea într-un fel anume... ştiţi la ce mă refer, priviri visătoare, zâmbete furişe. Uneori, îşi pasau bileţele. Helena rămânea după ora stingerii şi o aducea el mai târziu la baracă. Fireşte, nu îndrăznea nimeni să-l întrebe unde e Helena, dar toată lumea ştia. în împrejurări normale, relaţia lor ar fi trecut drept foarte discretă, dar la Auschwitz mai lipsea doar să trimită invitaţiile la nuntă. Deci, cu siguranţă, deţinuţii ştiau.

Aţi vorbit vreodată deschis cu sora dumneavoastră despre această relaţie?

- Am vrut, dar am renunţat rapid la idee. N-ar fi avut nici un rost.
- Ce vreţi să spuneţi?
- Spun că, de câte ori încercam să deschid subiectul..., a zis Rozinka, apoi şi-a masat fruntea şi a scos un oftat de exasperare. Dumnezeule mare, el era ofiţer SS, iar ea, deţinută şi evreică pe deasupra. Vă daţi seama numai cât de oribil sună? Pentru mine, era ca o palmă peste faţă. Herr Dahler purta aceeaşi uniformă ca oamenii care mi-au ucis copiii. Care ne-au ucis întreaga familie! Iar ea îi declara dragoste nemuritoare. îmi venea s-o zgâlţâi până-i venea mintea la cap. Dacă ar fi făcut-o doar ca să supravieţuiască, aş fi înţeles. Chiar aş fi înţeles. Dar mă scârbea s-o văd atât

de îndrăgostită de el! a spus, fluturând iritată din mână. în orice caz, mi-aş fi răcit gura de pomană vorbind cu ea. Cum încercam să raţionez cu ea, cum o apucau isteriile. *Cum*

- *puteam s-o acuz că-l iubeşte pe singurul om care ţine la ea? Cum puteam să nu-i doresc să fie fericită, indiferent alături de cine? Cum puteam să fiu atât de nerecunoscătoare, când amândouă îi datoram viaţa? Lucruri de genul ăsta. Vorbe de om nebun. Nici nu- şi dădea seama ce spune. Cum am declarat şi mai devreme, dezvoltase o dependenţă obsesivă faţă de*

el. Fără Herr Dahler, se sfârsea lumea. Si acum

** > >*

gândeşte la fel. Nu poate nici să iasă din casă dacă n-o însoţeşte el.

în privirea pe care i-a aruncat-o surorii ei, care încă ţinea capul plecat de ruşine, nu se citea reproş de data asta, ci tristeţe. Părea un părinte mustrându-şi copilul nesăbuit. *Sau un psihiatru privindu-şi compătimitor pacientul care nu se va vindeca niciodată,* se gândea doctorul Hoffman.

- Decizia de a nu ieşi singură din casă îi aparţine surorii dumneavoastră sau inculpatului? a întrebat preşedintele, legându-se imediat de ultima afirmaţie.

- E doar decizia ei. Herr Dahler a încurajat-o de multe ori să iasă la plimbare sau la cumpărături, dar Helena are atacuri de panică pe stradă. Am încercat să merg cu ea odată şi..., a zis Rozinka, apoi s-a întrerupt şi a oftat adânc. După doar câteva minute, s-a speriat atât de rău, încât a căzut în genunchi şi nu mai putea să respire. A leşinat şi m-a ajutat un soldat american s-o duc înapoi la apartament. N- am mai ieşit cu ea de atunci. Dar, când e cu soţul ei, se comportă mult mai bine. Reuşeşte chiar să intre în cinematograf şi să stea acolo pe toată durata

filmului, cu condiţia să o tină el de mână. Trebuie

** > >*

să-l ştie mereu lângă ea, altfel se pierde cu firea. Cum spuneam, a dezvoltat o dependenţă

maladivă de Herr Dahler. Era aşa încă din lagăr. Dintr-un anumit punct de vedere, poate că relaţia lor n-a fost
tocmai un lucru rău. Si Herr Dahler s-a schimbat
mult, doar că, spre deosebire de Helena, el a devenit mai calm, mai stăpânit. Nu ne mai lovea cu biciul şi, în general, se comporta mult mai frumos cu
deţinuţii.

- în ce sens?

- Helena avea obiceiul să împartă o mulţime de lucruri. Pentru că lucram la Kanada, aveam acces cam la orice. Uneori, când aveam foarte mult de muncă, ne trimiteau ajutoare din lagărul de femei. Toate erau subnutrite în comparaţie cu noi şi nu aveau nici măcar strictul necesar. Helena încerca mereu să le ajute, pe cât putea. Le dădea mâncarea pe care o găsea, lenjerie – nici măcar atât nu aveau –, încălţăminte bună, ca să nu mai poarte saboţi de lemn. Periuţe de dinţi, medicamente, bani, ca să-şi cumpere diverse lucruri de pe piaţa neagră. Le dădea cam orice când avea ocazia. De regulă, Dahler supraveghea sectorul ei şi se făcea că nu vede când le împărţea obiectele. Ştia ce face Helena şi o ignora cu desăvârşire. Deci, ajuta şi el, în felul lui.
- Consideraţi că inculpatul era antisemit?
- Aparţinea acelei categorii de gardieni care credeau că ordinele eu privire la exterminarea evreilor trebuie să fie corecte, chiar dacă nu le înţelegeau. Credeau că, dacă aşa a spus Fiihrerul, cu siguranţă aşa trebuia procedat, chiar dacă aveau dubii în această privinţă. Mai târziu, a început să-şi formeze propriile opinii şi chiar să-i ajute pe deţinuţi... E o schimbare care se produce treptat.
- Credeţi că urăşte din fire evreii?
- Nu. Cred că este o persoană foarte confuză. Dar nu ne ura cum ne urau Moli, Wolff şi alţii, a spus Rozinka, apoi s-a oprit pentru câteva secunde. Ar trebui să-i fiu recunoscătoare pentru simplul fapt că mi-a salvat sora. Nu doar fizic, ci pentru că i-a fost alături când Helena avea mai mare nevoie de sprijin moral. în cele două împrejurări în care au fost despărţiţi la Auschwitz, m-am temut pentru viaţa ei.
- Despărţiţi?

Locotenentul Carter şi-a tras scaunul mai în

faţă, renunţând la rolul de simplu observator.

- Vă referiţi la perioada când inculpatul a plecat în permisie?

- Asta ar fi a treia oară, a spus Rozinka, cu o umbră de zâmbet. Nu, mă refer la momentele când au fost despărţiţi forţat, în 1943 şi la începutul lui 1944. Prima oară s-a întâmplat când a venit o

- comisie din Germania, trimisă să ancheteze cazurile de corupţie, şi a fost arestat temporar. A doua oară, au fost amândoi arestati. Dar cred că sora mea e cea mai în măsură să vă relateze povestea asta.

Din primul rând, unde şedea, doctorul Hutson urmărea totul cu mare atentie.

*

- După pauză, vom asculta mărturia lui Frau Dahler, a anunţat preşedintele completului de judecată, bătând cu ciocănelul în masă.

24

HELENA Auschwitz-Birkenau. Toamna anului 1943

Apelul a decurs foarte ciudat în acea dimineaţă, în prezenţa Rottenfuhrerului Wolff. Mă tot uitam îngrijorată spre biroul lui Franz, care era încuiat chiar şi după mai multe ore. Lângă mine, Rozinka enumera cele mai bune reţete ale familiei noastre. *Ce ospăţ o să ne pregătească imediat ce ne eliberează Aliaţii!* încă ne era teamă să credem, dar speram, visam şi şuşoteam despre asta. După înfrângerea de la Stalingrad, sărbătorită în lagăr cu felicitări şoptite şi speranţe renăscute, norocul părea să-i fi părăsit pe nemţi. Lagărul fremăta de zvonuri, majoritatea
contradictorii. Unele erau aduse de nou-venitii selectaţi pentru muncă; altele, auzite la radiourile clandestine pe care oamenii din unele barăci le încropiseră din piese furate şi pentru tăinuirea cărora ar fi fost executată toată baraca. Dar puţin le păsa de asemenea fleacuri. Speranţa era mult mai importantă pentru noi decât ameninţarea constantă a morţii. Ne obişnuiserăm de mult cu aceasta din urmă. Devenise parte din noi, la fel de reală şi permanentă ca tatuajele de pe braţe.

- Dar cea mai gustoasă e crusta de pe peştele copt, turuia Rozinka, neobservându-mi îngrijorarea.

în ultima vreme, aceste discuţii făceau parte din distracţia noastră cotidiană, ca să treacă timpul mai repede, dar, în după-amiaza aceea, eram atât de absorbită de uşa încuiată de la biroul lui Franz, încât aproape că nu auzeam ce spune. *Unde-o fi fost?*

- Dacă amesteci ceapa cu ciupercile şi adaugi un pic de...

A lăsat repede jos rochia pe care o împăturea şi a luat poziţie de drepţi. I-am urmat exemplul, sperând să intre Franz şi să-l salute pe Wolff, cu

un rânjet şi obişnuita formulă; *Cum merge treaba, zbârciogule?*

în locul lui, au intrat câţiva bărbaţi în uniforme, au trecut pe lângă secţia noastră şi s-au dus direct la

birourile SS. Văzându-i pe comandantul Hoss şi Untersturmfuhrerul Grabner de la Departamentul Politic, am avut o strângere de inimă. Mi s-a făcut rău când l-au întrebat pe Rottenfuhrerul Wolff dacă are cheile de rezervă de la celelalte două birouri. Acesta le-a spus că nu sunt la el şi a rămas la uşa biroului său, lăsându-i pe ceilalţi gardieni SS să răscolească încăperea. De unde stăteam, îi vedeam cum scot şi verifică sertarele, ca nu cumva să aibă fund dublu, şi cum trag de scândurile podelei. Nici pereţii n-au scăpat vigilenţei lor.

- Ce se întâmplă? a murmurat o deţinută, în spatele meu.

Nimeni nu ştia, nici măcar Wolff, care era palid şi speriat de moarte, judecând după broboanele de sudoare care-i luceau pe frunte.

Abia după ce a auzit verdictul *Alles in Ordnung*, a răsuflat uşurat. Restul gardienilor SS îşi îndreptaseră deja atenţia către celelalte două birouri.

- Ale cui sunt?

- Ale Rottenfiihrerului Groning şi Unterscharfuh- rerului Dahler, a răspuns Wolff îndată. Groning e responsabil cu valuta şi obiectele de valoare, iar Dahler e Kommandofuhrerul întregului serviciu şi al fabricii de pielărie.

Cu obişnuita eficienţă germană, cineva făcuse rost deja de cheile de rezervă. în câteva minute, şi celelalte două birouri au avut aceeaşi soartă cu cel al lui Wolff.

- Ce-or fi căutând? a întrebat Rozinka, cuprinsă brusc de nelinişte.

- Cine ştie? am zis, urmărind ca hipnotizată scena
din fata mea.

Dintr-un motiv neştiut, întreaga acţiune prevestea ceva nefast, de al cărui efect nu ne puteam feri oricât am fi încercat. Ştiam prea bine ce înseamnă aceste percheziţii pentru noi,

evreii, dar habar nu aveam că şi temuţii gardieni SS sunt pasibili de acelaşi tratament, iar gândul acesta ne îngrozea mai tare decât orice percheziţie a barăcii.

- Unde-i Rottenfuhrerul Groning? l-a întrebat Grabner pe Wolff, când delegaţia a ieşit din birou,

lăsând un dezastru în urmă.

Wolff s-a îndreptat şi mai mult de umeri.

- E la Berlin, Herr Untersturmführer. Duce banii
si obiectele de valoare la Reichsbank.
>

Comandantul Höss a încuviinţat din cap, cu o figură impenetrabilă. Grabner s-a întors spre un alt bărbat, care urmărea percheziţia de afară, flancat de doi gardieni SS de grad inferior.

- Herr Obersturmführer, dacă tot nu-i aici, n-ar fi mai bine...
- Când se întoarce?

Herr Obersturmführer nu numai că i-a tăiat vorba lui Grabner, unul dintre cei mai temuţi oameni de la Auschwitz, dar îl ignora cu asemenea nonşalanţă uluitoare, încât toată lumea a înţeles cine este autoritatea superioară. Până şi comandantul se ţinea la oarecare distanţă, indiferent, dar atent la toate gesturile lui Herr Obersturmführer.

- Cred că peste câteva zile, Herr Obersturmführer, a răspuns Wolff, uitându-se la Höss.

Ajutaţi-mă, vă rog. Dumneavoastră sunteţi comandantul. Habar n-am cum să vorbesc cu oamenii ăştia şi ce să le răspund, ca să nu dăm toţi de belea, părea să-l implore din ochi. Comandantul se prefăcea că nu-i observă privirile disperate.

- Nu vă spune data exactă?

Nu, Herr Obersturmführer, doar cu aproximaţie. După bombardamentele din ultima vreme, liniile de cale ferată..., a început Wolff, dar şi-a muşcat imediat buza şi s-a albit şi mai tare sub privirea ucigătoare pe care i-a aruncat-o Obersturmführerul la auzul acelor cuvinte necugetate. Vreau să spun că trenurile mai au întârziere şi nu ştie sigur când o să ajungă, s-a corectat Wolff.

- De cât timp lucrează aici?
- De peste un an, Herr Obersturmführer.

- Ţi se pare un angajat cinstit şi conştiincios?
- Desigur, Herr Obersturmführer, a spus Wolff, încuviinţând zelos din cap.
- De unde stii că nu fură bani?

Wolff a ridicat capul, şocat de francheţea întrebării.

- De unde stiu?
- Da.
- Pentru că este…

A mai aruncat o privire disperată spre comandant, dar tot fără folos.

- Pentru că este fizic imposibil, Herr Obersturmführer. Procesul de colectare şi înregistrare a banilor e gândit în aşa fel încât să fie cu neputinţă să-ţi
însusesti chiar si un dolar.

> > >

- Mai exact?
- Toate obiectele de valoare şi banii pe care-i găsesc deţinutele când sortează hainele sunt puse într-o cutie cu fantă din mijlocul barăcii. Când se umple, deţinuta care e „responsabilă de cutie” în ziua aceea o duce în biroul contabilului – adică al lui Gröning. Stă cu el până când termină de numărat banii, notează suma exactă în registrul contabil şi inventariază toate obiectele – greutate, tipul metalului etc. – într-un alt registru. Abia atunci îi înapoiază cutia deţinutei.

Anchetatorul SS s-a întors imediat spre noi.

- Cine-a fost responsabilă de cutie în ziua dinaintea plecării lui Gröning?

Mi-a stat inima în loc. Transpirată toată, am făcut un pas înainte.

- Eu, Herr Obersturmführer.
- Cum te numeşti?

Era o întrebare ciudată la Auschwitz. în ochii lor, eram numere, nu fiinţe umane. Am clipit de câteva ori, dar, până la urmă, i-am spus cum mă cheamă. Mi-a făcut semn să vin mai aproape.

- Aşa s-a desfăşurat mereu procesul pe care l-a descris Rottenführer Wolff?
- Da, Herr Obersturmführer.
- Şi n-ai observat niciodată ca Rottenführer Gröning să bage ceva în buzunar?

Am clătinat din cap categoric. Chiar nu observasem.

S-a apropiat de mine, cu un mic rânjet de data asta.

- Şi nu ţi-a oferit niciodată bani ca să nu spui nimic?

- Nu, Herr Obersturmführer, am negat eu, mai vehement decât îmi doream. N-ar face ei niciodată
asa ceva...

*

- Ce anume? m-a întrebat pe un ton foarte calm, apropiindu-şi faţa de a mea.

- N-ar face astfel de înţelegeri cu evreii, am răspuns, lăsând instinctiv ochii în pământ.

- Ah. Aşa deci, a spus şi s-a tras înapoi, părând mulţumit de răspunsul meu. Sunt şi non-evrei printre voi?

Câteva femei au făcut un pas înainte – toate poloneze, cu triunghiurile roşii, ale deţinuţilor politici, cusute pe haine.

- V-a oferit mită vreunul dintre superiorii voştri SS ca să păstraţi secretul?

Au răspuns *nein* la unison. Nici nu era de mirare când, din spatele Obersturmführerului, Wolff le arunca nişte priviri atât de ameninţătoare, încât până şi mie mi s-a strâns stomacul. Anchetatorul părea să le fi simţit teama şi zâmbea din nou cu blândeţe.

- Nu trebuie să vă temeţi că veţi fl pedepsite dacă mărturisiţi că aţi acceptat mită de la superiorii voştri direcţi. Dimpotrivă, pentru că ajutaţi ancheta, eu însumi vă voi proteja şi vă voi răsplăti eliberându-vă imediat din lagăr.

Comandantul Höss s-a încruntat uşor şi era pe punctul să obiecteze, când Obersturmführerul i-a aruncat o privire tăioasă. între ei a avut loc un dialog mut – *Nu mă contrazice, dacă nu vrei să ai probleme* –, iar Höss s-a tras înapoi, vizibil satisfăcut. Numai că deţinuţii de la Auschwitz învăţaseră să recunoască minciunile binevoitoare care li se
serveau cu asemenea uşurinţă, mai ales în

*>'

Kommandoul de la Kanada. Din precauţie,

nimeni n-a comentat.

- Dacă mărturisiţi, veti fl numaidecât transferate în lagărul principal, unde ofiţerii mei vă vor semna documentele de eliberare imediat ce terminăm de

- scris declaraţia, a insistat anchetatorul, în speranţa că le va dezlega limbile.

N-a reuşit, spre uşurarea lui Wolff.

Bineînţeles că toti erau corupţi. Cu totii eram co-

rupţi, doar că noi luam mâncare şi obiecte de strictă necesitate, pe când gardienii luau bani şi aur, şi ambele tabere se prefăceau că nu văd nimic. Eu însămi cususem câteva monede de aur, brăţări cu diamante şi dolari în căptuşeala tunicii lui Wolff, înainte să plece în permisie. Era un fel de tradiţie nescrisă la Kanada, „o atenţie din partea deţinuţilor", despre care gardienii SS se prefăceau că nu ştiu nimic şi descopereau „cadourile" când ajungeau la casele lor din Germania. La întoarcere, erau mulţumiţi şi bine dispuşi, ne dădeau voie să mâncăm tot ce găseam şi nu ne mai bateau. Era un troc echitabil.

Nu, nu eram atât de proşti încât să-i trădăm autorităţilor care veneau să strice echilibrul fragil al vieţilor noastre. Supravieţuiam tocmai pentru că erau corupţi. Depindeam de ei şi ne bucuram să le oferim banii găsiţi şi orice altceva, ca să ne protejeze. Căci cine putea şti pe cine ar numi acest Obersturmführer în locul lor? Vreun fanatic ideologic care ne-ar fl omorât doar dacă îndrăzneam să-i sugerăm aşa ceva.

Toate deţinutele tăceau mâlc. în spate, Wolff abia reuşea să-şi ascundă rânjetul satisfăcut. Delegaţia a plecat cu mâna goală, după ce a aplicat sigiliul oficial pe uşile birourilor.

Nimeni n-a pomenit nimic de Franz, iar asta mă îngrozea mai rău decât toţi anchetatorii la un loc.

- Pe unde-o fi, Rözinka? am întrebat toată ziua şi toată noaptea, la care ea îmi răspundea mereu, pe un ton oarecum compătimitor: Nu *ştiu, Lena.*

Ea se bucura de dispariţia lui. Eu, părăsită şi

singură, adormeam plângând.

25
HELENA

Alte transporturi, alte valize, alte cărţi – tot în limbi străine. Uşa biroului lui Franz rămânea sigilată. Peste sectorul Kanada domnea tăcerea, apăsătoare şi plină de incertitudini chinuitoare. Nici o veste, nici măcar un zvon şoptit, care să-mi dea un strop de speranţă. Munceam, tăcute şi cuminţi, sub supravegherea unui gardian SS trimis să-l ajute pe Wolff până când Franz... Am dus palmele la ochi şi mi-am şters lacrimile, copleşită de deznădejde. Adevărul era că nimeni nu ştia *când* şi *dacă* Franz avea să se mai întoarcă.

- Nu mai trândăvi că rămâi fără masa de prânz.

Capătul cravaşei noului gardian m-a lovit peste mâini. Le-am îndepărtat repede de la faţă şi mi-am frecat instinctiv zona dureroasă, după care m-am reapucat să împăturesc. Nu mă mai bătuse nimeni de atât de mult timp, încât gestul în sine mă durea mai rău decât lovitura.

Franz nu mai folosise cravaşa de luni întregi.

Franz ne lăsa să mâncăm tot ce găseam.

Franz ne lăsa să luăm pulovere şi bluze groase când toamna poloneză ceţoasă îşi intra în drepturi.

Franz. Franz. Franz...

îmi venea să urlu din cauza incertitudinii, a uşii sigilate, a prezenţei ofensatoare a gardianului, a sentimentului de singurătate şi de neputinţă.

Altă noapte. Altă pernă îmbibată de lacrimi. Franz ne lăsa să luăm perne.

Franz!

O figură cunoscută şi-a făcut apariţia în depozit. Andrej, care nu avea voie să se apropie de sectorul nostru după incidentul de anul trecut, stătea zâmbitor în faţa mesei mele, profitând de faptul că Wolff şi noul gardian supravegheau descărcarea camioanelor. în palma murdară, ţinea un cârnat proaspăt şi

gros – un cadou de reînțâlnire, probabil.

- Pentru tine şi sora ta. Ascunde-l repede! N-ai idee ce greu a fost să-l aduc aici. Nu din cauza gardienilor, ci a tovarăşilor mei, care l-au adulmecat imediat cu nasurilor lor de copoi şi-au vrut să-l confişte. Cu chiu, cu vai, am reuşit să-l salvez pentru tine.

Mă uitam la el, năpădită de groază. Era prima oară când simţeam mirosul de carne arsă emanat de hainele şi chiar de pielea lui; era prima oară când mi se făcea greaţă la vederea mâncării, mai ales a unei asemenea delicatese. M-au podidit lacrimile, iar el zâmbea şi mai larg, răstălmăcindu-mi emoţiile.

- Nu plânge, Helena, m-a consolat cu glas blând, iar eu tremuram din tot corpul, oripilată de atingerea străină, în momentul în care mi-a strecurat cârnatul în buzunarul pantalonilor. Ai scăpat de javra nazistă. N-o să te mai chinuiască.

A întins mâna, să-mi şteargă lacrimile de pe obraji, dar m-am tras înapoi, îngrozită. Pe degetele lui stăruia nu doar funinginea, ci şi duhoarea morţii. Nu se mai obosea să se spele pe mâini după ce ardea cadavrele.

- Nu mă atinge.

Mi-a aruncat o privire nedumerită, apoi i-a revenit zâmbetul.

- Linişteşte-te, Helena. N-are de ce să-ţi mai fie teamă de el. Nu se mai întoarce.

Am dus palmele la gură, ca să-mi înăbuş un ţipăt care ameninţa să-mi scape de pe buze. *Nu se mai întoarce.* Sudoarea mi se prelingea în şiroaie pe spate. Aproape că nu-l mai auzeam, zguduită de suspine înăbuşite.

- Am eu grijă de tine de-acum încolo. N-o să-ţi lipsească nimic, crede-mă. Ca pe vremuri, da?

Mi-am tras braţul din strânsoarea lui şi am fugit afară, înainte să apuce să mă oprească. Gâfâind şi gemând, l-am rugat pe Rottenführer Wolff să-mi permită să merg la latrină. Mi-a

aruncat o privire suspicioasă, dar mi-a făcut semn să mă duc. Când m-am văzut înăuntru, m-am ghemuit într-un colţ şi am plâns atât de tare încât simţeam că-mi plesnesc

capul şi plămânii de la suspinele disperate şi spasmodice.

Nu se mai întoarce.

Afară, lumina zilei pierise.

- A venit Rottenführer Gröning!

M-am uitat nedumerită la Rozinka. Aştepta răbdătoare să-i confirm în câteva cuvinte că am înţeles mesajul, dar nu reuşeam să rostesc nici unul. Cu câteva zile în urmă, ceva se frânsese în mine şi gândurile nu îmi mai funcţionau cum trebuia. De fapt, nici nu mai aveam gânduri. Fuseseră înlocuite de gesturi mecanice, lipsite de orice scop. Când mi se spunea să mă aliniez la apel, mă aliniam. Când Rozinka mă înghiontea să iau cafeaua de dimineaţă, mă aşezam la coadă. Dar, dacă nu-mi ducea efectiv cana la gură, nu mă gândeam să o beau, cum nu mă gândeam nici să mănânc supa la prânz sau bucata de pâine la cină. Cel mai straniu era că, pentru prima oară de când mă aflam la Auschwitz, nu simţeam foame. Nu simţeam absolut nimic.

- Lena! Ai auzit ce-am spus?

-Da.

-Si?

*

I-am întors spatele şi mi-am văzut mai departe de împăturit. Am făcut asta timp de câteva ore, până când mi-a împins cutia de lemn în faţă şi m-a pus s-o iau în braţe.

- Eu sunt de serviciu azi, dar poţi să i-o duci tu. Mergi odată! Du-te şi întreabă-l de afurisitul de Dahler. Nu suport să te mai văd umblând ca un zombi! Zici că eşti unul dintre cobaii lui Mengele. Doar şorţul alb îţi mai lipseşte.

Dar ochii sunt la fel – morţi. N-a spus-o cu glas tare, dar era limpede că asta gândea.

Am luat cutia, am ajuns cu ea la biroul lui Gröning şi am ciocănit în uşă, de pe care dispăruse acum sigiliul. Când am auzit bine

cunoscutul „Intră”, a tresărit ceva în mine, o amintire îndepărtată, o asociere cu ceva nespus de drag, care, la rândul ei, se transformase în amintire.

Era din nou ordine pe masa de lucru a Rottenführerului Gröning. M-am apropiat cu paşi grei şi am pus cutia pe ea. S-a apucat de treabă, fără să schimbăm măcar o vorbă. Banii, într-o parte, diamantele, în alta. De data asta, nu avea despre ce pachete să mă întrebe. Legătura care ne unea altădată dispăruse.

A ridicat mirat capul, în momentul în care a căzut o picătură pe una dintre bancnotele de un dolar. Am dus mâna la faţă şi am remarcat cu nedumerire că am palma udă. Cum era posibil ca un om să nu-şi dea seama că plânge?

- Du-te înapoi la muncă, mi-a zis Gröning, pe un ton calm.

Nu m-am clintit. O singură întrebare trebuia să-i pun, dar nu izbuteam să dau glas acelor cuvinte, aşa că îl priveam în tăcere cum numără banii, prefăcându-se că nu mă observă.

- Ce s-a întâmplat cu Rottenführerul Dahler? am întrebat în cele din urmă şi chiar am dus mâna la buze, neştiind sigur dacă rostisem sau nu acele cuvinte.

Gröning se pricepea de minune să-şi ascundă ochii în spatele ochelarilor, al registrelor contabile şi calculatoarelor.

- Nimic. Du-te înapoi la muncă.
- A plecat?

A aruncat stiloul pe masă şi m-a săgetat cu o privire iritată. Apoi expresia i s-a mai îmblânzit şi o emoţie indescifrabilă i-a luminat ochii albaştri. I se făcuse milă de mine.

- E închis, aici la Auschwitz. împreună cu alţii. SS-ul îi anchetează pentru corupţie.
- O să-i omoare?

A chicotit uşor şi i s-au scuturat umerii. Părea aproape amuzat de spaima din ochii mei.

- Nu, n-o să omoare pe nimeni. Umblă vorba că până şi Palitzsch, fostul Rapportführer, o să fie trimis într-un lagăr la Brno şi nu la batalionul disciplinar, iar el nu doar că a strâns o avere frumuşică din bunurile furate, dar şi-a

luat şi-o amantă evreică după moartea nevestii. Dahler a

- fost acuzat de posesie de bunuri ilegale în dulap — câţiva dolari şi-un briceag sau alte nimicuri. E greu de crezut că va primi o pedeapsă mai aspră decât Palitzsch. Gata, du-te la muncă. Avem o mulţime de lucruri de sortat, iar după-amiază mai primim un transport.

Am luat cutia de pe birou. Am simţit lemnul lucios sub degete şi am auzit podeaua scârţâind sub picioarele mele. Lumea începea să-şi recapete claritatea. Respiram în sfârşit, conştient şi cu mare uşurare, ca şi când m-aş fi ridicat dintr-o apă mâloasă în care fusesem cât pe ce să mă înec.

Dar, abia când l-am văzut cu ochii mei, silueta bine cunoscută a unei mantale la apel, mersul cu un şchiopătat atât de imperceptibil încât doar eu îl observam, şi faţa, cea mai dragă şi mai frumoasă faţă din lume, mi-am dat seama că trăiesc din nou. Umbra unui zâmbet când ni s-au intersectat privirile, după despărţirea agonizantă, mi-a făcut inima să tresalte de fericire.

S-a întors.

S-a întors. S-a întors. S-a întors!

- Te-ai întors.

Am atins cu şovăială lâna aspră a mantalei lui. Ne aflam în biroul lui, unde mă chemase în pauza de prânz. încerca să mă îmbie eu sendvişul pe care mi-l păstrase, dar eu voiam doar să-l ating, să fiu sigură că e viu, că respiră şi că e din nou lângă mine.

- Normal că m-am întors. Ce credeai, că mă trimit pe front şi scapi de mine?

N-am râs la gluma lui. Era prea mult. Oricât ar fi încercat, nu-mi putea desprinde degetele încleştate de pe mânecile lui. Mă agăţam de el ca o pisică, preferând să-mi smulgă ghearele decât să-i dau drumul.

- Te rog, Leni, a şoptit, pe un ton aproape vinovat. Anchetatorii sunt încă aici. Umblă prin

lagăr şi deschid uşile când te-aştepţi mai puţin. N-am nimic cu Cehoslovacia ta natală, dar parcă n-aş avea chef să mă îmbarce în acelaşi tren cu Palitzsch.

A reuşit să-mi desfacă degetele, dar, cu cât încerca mai mult să mă îndepărteze, cu atât mă agăţam mai

tare şi-l imploram. Până la urmă, a oftat, m-a luat în braţe şi m-a lăsat să plâng.

- Promite-mi că nu mă părăseşti niciodată, repetam fără încetare, în ciuda asigurărilor lui.

Zadarnic încerca să mă liniştească si să se înţeleagă raţional cu mine. Eram cuprinsă de groază si simţeam că m-as face fărâme, că m-as destrăma în bucăţele infime, dacă nu mă ţinea el laolaltă.

**>

- Te rog să nu mă mai laşi singură niciodată. Mor fără tine.
- N-ai să mori...
- Ba da, am să mor.

Ceva în glasul meu l-a făcut să mă strângă mai tare. îmi mângâia părul, cu un aer gânditor şi mohorât.

- Ce s-a întâmplat în lipsa mea, Leni?
- Nu-mi amintesc nimic. A dispărut totul. Am muncit.

S-a uitat la mine, cu o privire speriată şi compătimitoare, de parcă mi-aş fi pierdut minţile. Poate că asta se şi întâmplase. Să fi înnebunit şi n- am băgat de seamă? Băgase el de seamă acum, şi asta îl înspăimânta teribil.

M-a tras mai aproape, cu un gest tandru şi plin de tristeţe,

- Promit că nu te părăsesc, Leni. O să fiu lângă tine mereu.
- Juri?
- Jur. Cât o să trăiesc.

26
HELENA

Decembrie 1943

Animate, deşi încă discrete, discuţiile au mai înviorat atmosfera de obicei tăcută din depozit. Odată cu numirea noului comandant Obersturmbannführer— Liebehenschel –, începea să se instaleze senzaţia mult mai suportabilă a unui lagăr de muncă, în locul disperării înăbuşitoare a centrului de exterminare. Circulau încă o mulţime de zvonuri cu privire la demiterea comandantului Höss, dar, oricare ar fi fost adevărul, toţi deţinuţii primiseră vestea cu bucurie.

încă ne venea greu să credeam că un singur om a putut aduce o asemenea schimbare într-un timp atât de scurt. Nu trecuse nici o lună de când comandantul Liebehenschel a vizitat lagărul pentru prima dată, inspectând toate cotloanele şi ungherele cu o meticulozitate de admirat, adresându-se personal deţinuţilor şi notându-le doleanţele într- un carneţel, si iată că, deodată, deţinuţii supraveghetori nu ne mai băteau din te miri ce motiv. Oamenii din Sonderkommando se lăudau întruna cu noul sistem de recompensare, introdus pentru a stimula producţia. Până şi gardienii SS îi tachinau pe polonezii norocoşi din echipă, cu voce tare şi în faţa femeilor de la Kanada, cu privire la vizitele lor la bordelul recent instalat.

- Hei, *Dummkopfi^l* Am auzit că ai irosit sfertul de oră alocat distracţiei *stând la palavre* cu dama? Ce s- a întâmplat? Nu ţi s-a sculat sau ai uitat unde se bagă, *Arschloch*— caraghios?

Să-i vezi pe gardienii SS chicotind şi pe

muncitorii din Sonderkommando cu capetele plecate de ruşine era un fel de miracol; numai faptul în sine că gardienii binevoiau să glumească cu deţinuţii, să râdă, chiar dacă nu cu ei, ci de ei, dar totuşi să râdă,

în loc să-i potopească cu insulte şi lovituri. Bărbaţii care descărcau camioanele erau mai mult decât mulţumiţi de această situaţie şi, în scurt timp, au prins destul curaj cât să tatoneze terenul şi să le replice din când în când gardienilor „Era cam urâţică si de-asta”, ceea ce inevitabil se solda cu alte chicote şi bătăi pe spate din partea acestora.

- Ia uite la polonezii ăştia obraznici! Noi le-aducem muieri si ei strâmbă din nas că nu le convine calitatea.

Gardienii SS se zguduiau de râs, iar pe chipurile nerase ale oamenilor din Sonderkommando au început să apară zâmbete. Până şi noi ne trezeam chicotind – nu pentru că Birkenau ar fi devenit peste noapte un loc suportabil, ci de euforie că *ni se permitea să chicotim* şi să schimbam replici fără să fim omorâţi în bătaie de vreun Kapo furios. Când trăieşti înconjurat de moarte şi violenţă cruntă, înveţi să apreciezi până şi astfel de schimbări mărunte; poate de-asta propunerea mea de a organiza o petrecere de Crăciun în onoarea noului comandant a fost primită cu mare entuziasm de ceilalţi deţinuţi.

Imediat după prânz, m-am dus la Franz şi l-am întrebat dacă nu i-ar fi pe plac comandantului Liebehenschel ca noi, deţinuţii, să organizăm ceva plăcut pentru el şi restul personalului, în semn de recunoştinţă pentru modul frumos în care se poartă cu noi.

- Nu văd de ce-ar refuza o ofertă atât de generoasă, dar ar fi bine totuşi să-l întrebăm, a spus Franz si s-a uitat la ceas. Cred că e la Kommandantur la ora asta. Vrei să mergi să vorbeşti personal cu el?

- De una singură? am murmurat, îngrozită.

Comandantul Liebehenschel era incomparabil mai blând decât Hoss, dar n-aveam nici un chef

să intru în comandamentul plin cu ofiţeri superiori.

- Bineînţeles că nu, a spus Franz, amuzat de reacţia mea. Nu poţi circula fără autorizaţie. Te duc eu.

S-a răsucit imediat pe călcâie şi i-a strigat lui Wolff că pleacă să discute cu comandantul. Wolff i- a făcut semn cu mâna, mult mai liniştit si mai relaxat acum, sub noul comandament. O singură persoană părea imună la exuberanţa generală. Andrej, care revenise în Kommandoul de livrări în absenţa lui Franz, ne urmărea ca un vultur când am plecat din depozit. Pe chip i se citea doar o ură neagră şi rece. Franz a vrut să-l scoată din echipă imediat cum l-a văzut, dar, după ce l-am rugat să lase omul în pace – nu era o plăcere pentru nimeni să radă părul de pe capetele morţilor sau să incinereze cadavrele celor gazaţi –, a acceptat cu jumătate de gură să nu se atingă de el. Mă bucuram că Andrej avea înţelepciunea de a nu agita apele şi mai mult încercând să vorbească cu mine în prezenţa lui Franz, dar îl blestema fără încetare, întrebându-se *de ce nu l-o fi mătrăşit Gestapoul pe porcul ăla de ofiţer de SS, aşa cum merita.*

La fel cum mă prefăceam că nu-i aud vorbele încărcate de ură, mă prefăceam şi că nu-l văd că ne urmăreşte, când am ieşit din depozit. Afară, orbită de zăpada proaspăt aşternută şi rămasă singură cu Franz, am uitat imediat de el.

- Cine a avut ideea cu petrecerea? m-a întrebat Franz, încetinind pasul ca să-l prind din urmă.

Eram obişnuită să merg atât în urma gardienilor SS, cât şi a deţinuţilor supraveghetori, astfel că gestul lui m-a emoţionat profund.

- Eu.
- Cred că o să-i placă.
- Comandantului?

-Ja.

Franz a aruncat o privire peste umăr, apoi la gardianul din turnul de supraveghere, s-a asigurat că se uită în altă direcţie şi mi-a strâns repede mâna.

Gestul acela scurt, dar atât de expresiv, mi-a făcut inima să tresalte prin tandreţea lui. în jurul nostru, fulgii cădeau lin. Crusta de diamant ne trosnea sub picioare. Copacii erau împovăraţi de zăpadă. La fiecare pală de vânt, cristalele strălucitoare ne

zburau în faţă. Nu ne deranja câtuşi de puţin, aşa cum mergeam, unul lângă altul, într-o tăcere plăcută. Dacă nu ar fi fost gardurile de sârmă ghimpată din jur, am fi zis că ne plimbăm printr-un parc. Dacă ţineam privirea pironită-n pământ, iluzia devenea foarte credibilă.

- Aşa mi-ar plăcea să te ţin de mână, mi-a mărturisit Franz, cuprins brusc de emoţie.

- Si mie.

*

- După ce se termină războiul, o să te iau de mână si n-o să-ti mai dau drumul.

Când ne-am apropiat de turnul de supraveghere, mi-am dat seama că zâmbesc si mi-am tras iute basmaua peste gură. N-avea rost să trezesc bănuieli afişând o expresie nefirească pentru o deţinută.

- Crezi că se va termina în curând?

- Se va termina într-o bună zi, mi-a răspuns el, gânditor.

- Cine câştigă?

- Deocamdată, rusnacii.

Am încuviinţat din cap, ascultând cu nesaţ orice informaţie proaspătă pe care era dispus să mi-o dea. Deşi plănuiam să ne clădim o viaţă împreună, îmi dădeam seama că înfrângerea va fi o lovitură dureroasă pentru el. în fond, ţara lui era pe punctul de a pierde războiul. Era firesc să sufere din cauza turnurii pe care o luaseră lucrurile.

- într-o zi se va termina şi vom trăi liberi în Viena, a murmurat din nou, după ce l-a salutat rapid pe gardianul din turn. N-o să mai existe Legile de la Nürnberg. Ne vom căsători şi nimeni nu se va putea opune.

- în Viena? am întrebat, întorcându-mă spre el.

Ochii lui priveau pierduţi drept în faţă, ca şi când
ar fi putut întrezări viitorul.

- Da. Nu ţi-am spus? Ne-au dat un

apartament în Viena. Părinţilor mei, mai exact. Mama s-a mutat deja. Mi-a trimis o scrisoare.

- Foarte frumos. Ca răsplată pentru serviciile tale?

După câteva clipe de tăcere, a clătinat încet din
cap.

- Foştii proprietari erau evrei. Au fost strămutaţi acum câteva luni.

- Deportaţi, am şoptit şi mi-am muşcat imediat buza, de vinovăţie şi totodată de enervare, neînţelegându-mi propriile emoţii.

- Da, deportaţi, a recunoscut Franz. Dacă nu-l luam eu, îl lua altcineva. Ştii cum e. îmi dau seama că e o scuză ridicolă, dar măcar vei trăi acolo cu mine şi mă gândeam că asta ar fi ca o compensare. Nu crezi?

Am încuviinţat din cap, neştiind foarte bine cum să răspund. Exista un răspuns corect la o asemenea întrebare?

- Bănuiesc că nici sora ta n-o să aibă unde să meargă după război. Poate să stea cu noi cât doreşte.

- Mulţumesc, Franz. Eşti foarte generos.

- Nu-i vorba de generozitate, a replicat el, pe un ton mai ridicat decât trebuia, apoi s-a uitat încruntat la oamenii care se târau în spatele gardului de sârmă ghimpată – fiinţe pe jumătate îngheţate, pe jumătate moarte.

Ajunseserăm deja la lagărul principal.

- E vorba de... *Scheiße,* şi-a încheiat, sau mai bine zis nu şi-a încheiat, gândul cu o înjurătură, care, în mod curios, se potrivea perfect cu momentul.

Când am ajuns la Kommandantur, m-am oprit în faţa intrării, deşi era modestă şi nepăzită. Palma lui Franz a coborât pe spatele meu – un gest atât de necesar de sprijin tacit – şi m-a îndemnat să înaintez.

- Intră tu primul, i-am şoptit şi l-am văzut zâmbind amuzat.

Am mers, ascunzându-mă după el, pe coridoarele care miroseau a podele proaspăt cernite şi a uniforme de lână şi m-am lipit de perete când a intrat în anticamera comandantului, lăsându-mă singură şi îngrozită în spatele uşii duble capitonate.

Tremuram degeaba, pentru că nimeni nu mă

băga în seamă. Au trecut pe lângă mine doi ofiţeri, discutând despre ultimul film pe care-l văzuseră la cazarmă, şi nu mi-au aruncat nici măcar o privire, în schimb, m-a observat o detinută frumoasă si

grăbită, cu un teanc de dosare în braţe. Era prima oară când o vedeam, dar auzisem de ea. O chema Mala, evreică din Polonia, şi ocupa o funcţie privilegiată, de traducătoare şi mesageră, pentru că vorbea mai multe limbi si avea o minte ascutită si logică. Era un fel de legendă în lagăr, singura femeie, cu excepţia celor de la Kanada, care avea păr pe cap. M-a salutat cu o legănare prietenoasă din cap, şi eu i-am răspuns la fel, simţindu-mă curios de îmbărbătată de prezenţa ei acolo. O priveam impresionată cum merge dreaptă şi mândră, când
Franz a deschis usa si mi-a făcut semn să intru.

> >

Comandantul Liebehenschel ne-a primit în biroul său, cu mobilier din lemn de culoare închisă, simplu şi plăcut în absenţa temutului Höss. Noul comandant era un bărbat destul de tânăr, cu ochi căprui şi trişti, păr negru şi o frunte înaltă, brăzdată de riduri premature. Buzele lui subţiri zâmbeau cu o uşurinţă surprinzătoare, cel puţin către Franz. După saluturile obişnuite, ne-a invitat să venim mai aproape şi, din nou, Franz m-a împins uşor de la spate.

- Aghiotantul meu m-a informat că aveţi nişte planuri pentru Crăciun. E adevărat, Unterscharführer?

- *Jawohl,* Herr Kommandant. Una dintre fetele din Kommandoul meu a venit cu ideea să organizăm un spectacol pentru membrii SS şi voiam să vă cer părerea.

Ochii căprui ai comandantului s-au mutat spre mine. Erau mari şi nu lipsiţi de bunătate. I-am zâmbit timid.

- Herr Kommandant, noi, deţinuţii, am vrea să vă mulţumim, dumneavoastră şi personalului de la Auschwitz-Birkenau, pentru tot ce-aţi făcut pentru noi în ultima vreme. Dacă sunteţi de acord, am dori să vă delectăm cu un spectacol cu ocazia sărbătorii

Crăciunului...

Vocea mi s-a stins de la sine. Auzindu-mă, mi-am dat seama cât de ciudat sunau acele cuvinte în gura unei evreice.

Mi-a zâmbit, totuşi, vizibil interesat.

- E o idee minunată. Si în ce-ar consta spectacolul?
- Cântece tradiţionale. Unele fete stiu să si danseze..., am zis, dar m-am oprit din nou pentru o clipă; apoi, încurajată de atitudinea lui binevoitoare, am adăugat: Poate chiar o piesă de teatru.
- O piesă? N-ar fi rău. Ce fel de piesă?

M-am întors disperată spre Franz, Asta trebuia să fi discutat pe drum, nu cum o să ne ţinem de mână când se termină războiul. Halal organizatori mai eram.

- O piesă clasică, aş zice? a sugerat Franz, dezmeticindu-se înaintea mea.

El n-avea de ce să se teamă de omul de la birou.

Nici eu, de altfel, pentru că era complet diferit de Hoss, dar era un reflex să te temi de orice ofiţer superior. Niciodată nu ştiai când ar putea să-i sară ţandăra unuia din SS.

- Sau, şi mai bine, una comică. Ca să-i mai înveselească pe colegi, a spus Franz, uitându-se încântat la comandant. Una cu Krampus—, dacă nu aveţi nimic împotrivă.
- Cu Krampus?

Comandantul Liebehenschel a ridicat dintr-o sprânceană, apoi a râs – un râs degajat, tipic omului care o face frecvent.

- Vasăzică, eşti din Austria. Trebuia să ghicesc după accent. Din ce zonă?
- Austria Inferioară, Herr Kommandant. Dar familia mea locuieşte acum la Viena.
- Soţia?
- Nu, mama.
- Nu esti însurat?
- Nu, *mein* Kommandant.
- Norocul tău. în ciuda propagandei, e cea mai mare greşeală pe care o poate face un bărbat.

Franz a chicotit pe înfundate.

- De unde ţi-a venit ideea cu Krampus?
- E amuzant, a răspuns Franz, ridicând din umeri.
- Nu e diavolul?
- E diavolul bun. Arată înspăimântător, dar e băiat cumsecade. Oamenii îl judecă greşit.

- Asa îl vedeţi voi, austriecii?

> * '

Franz a mai ridicat o dată din umeri, cu un zâmbet cald.

- Vă vine sau nu să credeţi, dar copiii îl aşteaptă cu mai mare nerăbdare decât pe Moş Nicolae.

- Se spune despre el că bate copiii, îi bagă în sac şi-i duce în iad! Ce fel de copii creşteţi voi, în Austria, de se bucură să-l vadă? a întrebat comandantul, râzând.

- Pe viitorii conducători neînfricaţi ai Reichului, din câte se pare, a replicat Franz, cu un rânjet, după ce-a aruncat o privire la portretul de pe perete al Fuhrerului, compatriotul lui. Judecând după reacţia încântată a comandantului, era răspunsul corect. Se bucură să-l vadă pe Krampus, pentru că el pedepseşte doar copiii neascultători. în afară de asta, ştiu toţi că povestea cu bătaia, băgatul în sac şi dusul în iad nu-i adevărată. E doar o prefăcătorie. Tocmai de-asta e amuzant. Toţi ştiu că se preface.

- M-ai convins. Montează-ţi piesa cu Krampus, viitorule conducător al Reichului.

- Nu sunt eu acela, Herr Kommandant. N-am calităţile necesare. Dramaturgia mi se potriveşte mult mai bine.

Umerii comandantului se zguduiau iar de râs. îl plăcea pe Franz.

- Valea de-aici, Shakespeare cu galoane! Să-mi faci un raport amănunţit, cu data, ora şi locul exacte.

- Se poate să folosim popota ofiţerilor, Herr Kommandant? Ca să nu organizăm serbarea în depozit, a spus Franz, uitându-se la uniforma elegantă a lui Liebehenschel. Nu-i un loc potrivit pentru dumneavoastră şi ceilalţi ofiţeri.

- Da, puteţi folosi popota.

- Vă mulţumesc, Herr Kommandant.

Nici n-am apucat să ieşim bine, că Franz, plin de idei, a început să ţină un discurs înflăcărat

despre *ce costume trebuie neapărat să avem, cum să decorăm scena şi din ce să-i facem coarnele lui Krampus.* Deodată, s-a oprit şi s-a uitat la mine nedumerit.

- De ce eşti aşa mohorâtă? A acceptat absolut totul. Nu-ţi place ideea cu Krampus? Nu e musai să fie Krampus. Din partea mea, putem monta şi *Spărgătorul de nuci...*

Nu înţelegea de ce sunt tăcută şi abătută. în sfârşit, puteam discuta liber, în văzul tuturor, pentru că aveam un motiv întemeiat. Puteam petrece timpul împreună, ca să punem la punct toate detaliile. Ce-ţi mai puteai dori când erai aproape liber?

- îmi place ideea cu Krampus, am răspuns încet. Mi-a plăcut cum ai descris-o. Doar că mi-a amintit de...

- De ce?

Am oftat.

- Mi-ar plăcea ca totul să fie prefăcătorie şi aici. Bătăile, iadul. Ce frumos ar fi fost dacă totul era doar o glumă şi toţi oamenii răpiţi s-ar întoarce la casele lor!

Era rândul lui să tacă acum. Să tacă şi să se întristeze ca mine. Regretam că am spus toate astea. Ce rost avea?

Umblam prin lumina albă şi scânteietoare a zilei, în această zonă a lagărului, la marginea Auschwitz- ului, barăcile, deţinuţii şi chiar vechile crematorii nu se vedeau, doar troienele vălurite şi moi de zăpadă, adunate în jur, ca într-un peisaj de basm. Am încetinit. Nu mă simţeam pregătită să revin la Birkenau. Acolo, povestea redevenea realitate, moartea, scheletele ambulante, coşurile de fum.

Ca la un semn, s-a oprit şi Franz şi şi-a aprins o ţigară. Stătea în aşa fel încât să mă protejeze de vânt, în timp ce trăgea agale din ţigară şi se uita peste capul meu acoperit cu basmaua groasă.

- Şi mie mi-ar plăcea asta, Leni, a răsunat vocea lui, ca un nor gri străveziu în aerul îngheţat. N-ai
idee cât mi-as dori să mă trezesc si să văd că totul a

fost doar un vis. Toată această..., a zis, schiţând un gest vag în jur, după care s-a uitat la mine cu o figură hotărâtă. Dar nu tu. Aş muri dacă m-aş trezi şi n-ai fi lângă mine.

Dar eu şi locul acesta eram legaţi cu un nod atât de strâns, încât era imposibil să ne mai separi. De data asta, mi-am cântărit bine cuvintele, ca să nu-l întristez şi mai mult.

- Sunt lângă tine şi voi fi mereu.

Locul acesta m-a distrus. M-a distrus în asemenea măsură, încât nu-mi mai puteam imagina viaţa dincolo de zidurile lui. Cu o luciditate înfiorătoare, mi-am dat seama că şi Franz era la fel de legat de locul acesta si că, fără el, si eu as fi murit. Chiar dacă se termina războiul, chiar dacă aş fi fost din nou liberă, mi se părea imposibil să fac măcar un pas fără el lângă mine. N-aş fi putut să intru pe nici o uşă, fără atingerea liniştitoare a mâinii lui pe spatele meu. N-aş fi putut să mă ascund de ceilalţi decât în spatele lui. Aveam nevoie de el mai mult decât avea el nevoie de mine. El avea nevoie de mine pentru că mă iubea, eu aveam nevoie de el pentru că altfel n-aş fi supravieţuit.

Mi-a zâmbit şi a suflat fumul departe de faţa mea.

- Rămânem la Krampus atunci, de acord?

Am încuviinţat din cap şi, cu inima împăcată, am pornit după el pe cărarea deszăpezită.

— Ofiţer superior la comanda unităţilor de asalt, grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de locotenent-colonel

— „Tâmpit, fraier” (în limba germană în original)

— „Dobitoc" (în limba germană în original)

— Personaj demonic din folclorul central-european, care îi pedepseşte de Crăciun pe copiii care nu s-au purtat frumos, în jurul figurii lui Krampus au loc tot felul de serbări tradiţionale, cu măşti şi costume specifice.

27
HELENA

împovărate de maldărul de haine pe care urma să le folosim drept costume, aşteptam stânjenite în faţa popotei ofiţerilor, în vreme ce Franz îi comunica ordinul comandantului unei persoane dinăuntru. Ne aflam pe un teritoriu străin, un teritoriu inamic, deţinut de SS, şi tânjeam după confortul liniştitor al depozitelor şi barăcilor noastre.

Două gardience SS au ieşit din popotă, dar s-au oprit imediat ce-au dat cu ochii de noi, o adunătură de nevolnice care se foiau de pe un picior pe altul sub privirile lor curioase. Rareori vedeam gardience la serviciul nostru de la Kanada. Ele domneau peste lagărul de femei de la Birkenau. Wolff vorbea despre ele, în general, cu insinuări libidinoase; Franz a spus o singură dată, în treacăt, când l-am întrebat despre ele, că sunt scursurile de la Ravensbriick şi că ar fi bine să stau cât mai departe de ele.

Acum se aflau în faţa noastră, frumoase şi dispreţuitoare, cu un zâmbet crud şi batjocoritor pe chipurile rotofeie şi sănătoase.

- Ce-i cu şatra asta? a întrebat una dintre ele.

>

în lumina soarelui de iarnă, părul ei avea o nuanţă de platină. Purta uniformă cenuşie, croită pe silueta ei zveltă, sub pelerina descheiată.

- Un gardian SS v-a adresat o întrebare, a zis cealaltă, îndreptându-se de umeri.

Avea părul coafat cu migală, în bucle de onix, asortate cu cizmele lustruite. Ţineam toate capetele plecate, de teamă să nu le vedem privirile răutăcioase.

- Vreţi să vă dezleg eu limba? a insistat ea.

Sunt aici la ordinul comandantului Liebehenschel.

Am răsuflat uşurate când a ieşit Kommandofuhrerul nostru, urmat de alţi doi

bărbaţi. Gardianca blondă s-a întors spre el.

- Acum instalaţi şatra chiar sub nasul nostru? a spus ea, lăsând capul într-o parte, cu un zâmbet de mironosiţă.

- Montăm o piesă de Crăciun pentru Herr Kommandant şi personalul său, i-a răspuns Franz cu răceală.

- Nu mai bine lucrează decât să facă spectacole? a zis blonda, arătând spre noi.

- Nu mai bine îţi vezi de problemele tale decât să- ţi bagi nasul în treburile superiorilor? a venit replica înadins grosolană.

Am amuţit toate. Să vorbeşti astfel unei gardience SS, în fata deţinuţilor! Dar Franz era ofiţer SS, si bărbat pe deasupra, şi, din câte se părea, puţin îi păsa dacă lezează sentimentele compatrioatelor sale. Ignorându-le pe cele două, ne-a făcut semn să intrăm şi le-a spus bărbaţilor care-l însoţeau să ne ia legăturile de haine.

Eliberaseră deja locul pentru scenă şi aşezaseră scaunele în faţa ei. Am aflat mai târziu că erau deţinuţii care lucrau ca ospătari la popota ofiţerilor – alt serviciu râvnit şi privilegiat, pentru care orice deţinut de la Auschwitz ar fi făcut moarte de om. Printre picături, ne-au întrebat în şoaptă dacă avem nevoie să ne „organizeze” ceva de la cantină. Le-am mulţumit şi am acceptat bucuroase tot ce ne-au băgat în buzunare. Nu erau doar pentru noi; mai târziu, aveam să le împărţim cu fetele de la Birkenau, care ne înlocuiau temporar. Toate veneau din lagărul de femei şi erau numai piele şi os sub rochiile vărgate. Nici nu se încumetau să şterpelească ceva din bogăţiile de la Kanada – unele din principiu, altele de teama bătăii pe care ar fi putut s-o primească de la Kapo. Erau bătute mult mai

frecvent decât noi, chiar şi sub noua conducere, si nu reuşeau să-si depăşească fricile adânc înrădăcinate.

Unul dintre ospătari, care tocmai strecura o bucată de brânză în buzunarul uneia dintre fete, a înlemnit când Franz s-a răsucit pe neaşteptate şi l-a prins chiar asupra faptului. Speriat, ospătarul s-a

îndepărtat încet de tânără, aşteptându-se să fie pedepsit.

- Ce faci? l-a întrebat Franz, pe un ton măsurat, împărţi proprietatea Reichului?

Ospătarul a clipit o dată, de două ori; era mai degrabă un tic nervos decât un clipit normal. Ce puteai răspunde la o asemenea întrebare? înainte să deschidă gura şi să-şi agraveze situaţia, ofiţerul SS i- a transmis peste umăr:

- Să nu se mai întâmple.

Apoi s-a întors cu spatele la cei doi.

Fă ce vrei, dar nu sub nasul meu. N-am chef să explic la Departamentul Politic de ce-am permis asta, chiar dacă nu mai e condus de Grabner.

Transpirat şi şocat de norocul neaşteptat, ospătarul s-a apucat să decoreze cu zel scena şi chiar a reuşit să facă rost de câteva suluri de vată de sticlă – poate de la acoperişul popotei – „ca să arate frumos zăpada de sub bradul lui Herr Unterscharführer".

La vederea rulourilor gălbioare şi pufoase, acesta din urmă a ridicat din sprâncene.

- Le pun la loc după spectacol, Herr Unterscharführer, i-a promis ospătarul noului său ofiţer SS favorit. N-o să observe nimeni.

- Ai grijă aşa să fie. Eu răspund de toate astea. Dacă dispare ceva sau...

Jur pe mormântul mamei, Herr Unterscharführer, a zis deţinutul, dând chiar şi ochii peste cap, ca să fie mai convingător.

Gardienii – majoritatea bărbaţi şi câteva femei – care se perindau pe acolo opreau invariabil în dreptul scenei noastre improvizate, doar ca să fie goniţi de Franz (dacă aveau acelaşi grad sau unul inferior lui), care păzea montarea piesei cu înverşunarea unui adevărat dramaturg.

- Nu mai trageţi cu ochiul, nătărăilor! le striga, mai în glumă, mai în serios. Vă pârăsc comandantului că vă amestecaţi în treburile

oficiale
>
ale SS-ului!

- Mare treabă oficială ţi-ai găsit! a replicat unul dintre gardieni, înţelegând că e o glumă.

- Mai ai nevoie de câţiva actori? a spus altul,
aratându-şi dinţii albi în lumina artificială.

- Da, îmi trebuie nişte vagabonzi, iar voi aţi fi perfecţi pentru rol! a răspuns Franz, rânjind larg la tachinările camarazilor săi. Puneţi zdrenţele alea pe voi şi urcaţi pe scenă. Vă preiau fetele mele îndatoririle. Oricum sunt mai capabile decât voi.

- Capabile, zici?

- Şi mult mai plăcute ochiului decât nişte pocitanii ca voi! a încheiat Franz, cu un zâmbet şarmant şi plin de sarcasm.

Printre toate aceste înţepături şi râsetele care le urmau inevitabil, noi stăteam îmbrăcaţi în costume şi zâmbeam.

Aveam şi doi bărbaţi cu noi; Krampus, un polonez voinic, cu ochi negri şi aprigi şi un fizic pe măsură, pe care Franz îl împrumutase de la Sonderkommando, şi Moş Nicolae. Din cauza acestuia din urmă s-a iscat o ceartă între Franz şi Wolff, când Franz a venit cu el din fundul depozitului de la Kanada.

- Vrei să-l iei pe Dayen? a întrebat Wolff, uitându-se mirat la fostul rabin.

- Da. îmi trebuie cineva care să joace rolul lui Moş Nicolae.

- Şi ţi se pare că el ar fi cea mai potrivită alegere?

- Poate şi altcineva să ardă cărţile şi documentele în lipsa lui, a răspuns Franz.

Wolff aştepta încă o replică, pentru a se convinge că e o glumă. Văzând că nu se întâmplă nimic, şi-a dres din nou glasul.

- E evreu.

Franz s-a uitat la camaradul lui ca şi când spusese o prostie monumentală.

- Toţi sunt, în caz că n-ai observat. Vrei să apelez la gardienii SS să joace în piesa de Crăciun? Ca să nu-ţi lezeze sensibilităţile ariene? Sau poate vrei să-l joci tu pe Moş Nicolae? Pentru mine-i totuna. Trebuie doar să-

mi spui, şi imediat te-mbrac în haină roşie şi-ţi lipesc o barbă de vată.

Wolff s-a supărat. Ofiţerii SS nu-şi vorbeau astfel. Ar fi vrut să răspundă cumva şi chiar deschisese

gura, dar şi-a dat seama că nu ştie ce să spună. Se simţea un iz de trădare în vorbele camaradului său, vag, abia perceptibil şi rebel, dar greu de demonstrat, căci Franz nu ataca niciodată fătis
regimul, SS-ul sau măcar teoria rasială. Pur şi simplu i se părea normal ca un evreu, şi rabin pe deasupra, să joace rolul lui Moş Nicolae. Ce putea spune la asta? în fond, el era responsabil cu piesa. Noul comandant îi dăduse voie să facă orice consideră de cuviinţă. în cele din urmă, loialitatea de partid a lui Wolff a ieşit învingătoare. Dacă aşa a decis comandantul că e bine, doar nu era el să conteste ordinele superiorilor.

- Fă ce ai de făcut, a spus, uitându-se peste capul lui Franz, ca şi când i-ar fi fost scârbă să-şi privească tovarăşul.

Franz era mult prea apropiat de evreii ăia, care stăteau grămadă în jurul lui, precum oile lângă câinele ciobănesc. Wolff era dezgustat de atitudinea lui credulă. Nu-i plăcea deloc cum se uitau evreii la Franz. Şi nu-i plăcea deloc că Franz le permitea să se uite la el aşa.

Din ziua aceea, relaţia lor s-a schimbat. între ei s- a înfiripat vrajba, iar acum nu doar Andrej, ci şi Wolff îl urmărea pe Franz cu aceeaşi privire – concentrată, vigilentă, suspicioasă.

Elza, ultima venită în Kommandoul nostru, era din Slovacia. Toată familia ei fusese gazată încă de la sosire – mama şi tatăl pentru că erau prea bătrâni şi firavi, surorile pentru că erau prea tinere. Din acest motiv, ura pe oricine avea rude în viaţă. N-o puteai condamna. Fiecare îşi ducea suferinţa în felul său; unii înnebuneau, precum Zosia, care a început să ţipe într-o zi de august din 1942 şi nu s-a oprit până când n-a scos-o Wolff din baracă şi-a împuşcat-o. Alţii se transformau în *Muselmänner,* chiar dacă aveau noroc şi

ajungeau în serviciul de la Kanada, unde şansele de supravieţuire erau mult mai mari decât în lagărul normal. Nu mai mâncau, cum s-a întâmplat şi cu Rözinka atunci când a aflat că i-au murit copiii, şi se stingeau încetul cu încetul pentru

că nu aveau pe nimeni care să le poarte de grijă. Ori pentru că nu aveau pentru cine să trăiască... Oamenii tăcuţi sunt cei mai imprevizibili.

Apoi, erau cei precum Elza, care trăia măcinată de ură faţă de oamenii ca mine şi Rozinka, pentru că noi eram împreună, iar ea nu avea pe nimeni.

Ea a râs prima de ideea mea cu piesa de teatru pentru noua conducere, încă dinainte să i-o împărtăşesc lui Franz. Dar dispreţul ei s-a transformat în ceva şi mai întunecat, exact ca ochii ei, când ne-a văzut pe noi, fetele din Kommandoul Artistic, venind chiar înaintea apelului de seară şi pălăvrăgind vesele. Ne-a privit în tăcere cum ne aliniem lângă cele din lagărul de femei şi le strecurăm raţiile noastre în buzunarele rochiilor vărgate. Ne-a privit cum reluăm repetiţiile după ce am primit masa de seara în baracă. Ne-a privit cum râdem şi strigăm replicile în gura mare şi ne punem pături pe umeri drept pelerine. Ne-a privit şi, în cele din urmă, n-a mai suportat voioşia noastră.

- Nu vă e ruşine?

Strigătul ei ne-a tăiat discuţia precum un cuţit o bucată de unt. S-a lăsat liniştea în baracă, exact ca atunci când veneau doctorii SS în control.

- Vă fâţâiţi pe-aici ca nişte paţachine, a reluat, satisfăcută de efectul cuvintelor ei. Chiar atât de mult vă doriţi să le faceţi pe plac stăpânilor SS? Nu mai aveţi pic de demnitate? Vă împopoţonaţi şi ţopăiţi ca maimuţele la circ, ca să-i distraţi pe ei! Halal meserie onorabilă, n-am ce zice!

îmi era milă de ea. Am compătimit-o mereu, dar, dintr-un motiv sau altul, acuzaţiile pe care ni le aducea acum m-au făcut să reacţionez într-un mod pe care nici eu nu-l înţelegeam. M-am postat sfidătoare în faţa grupului.

- Fii amabilă si scuteste-ne de criticile tale.

Când am făcut ultima oară ceva care să ne binedispună? în sfârsit se iveşte ocazia să facem ceva – nu contează ce – care nu presupune să scotocim prin bagajele morţilor, şi tu te trezeşti să ne judeci? N-ai nici un drept! N-ai absolut nici un drept! am zis, căci un sentiment necunoscut, o furie neagră şi

copleşitoare, s-a adunat în mine, incontrolabil şi aprig, şi m-a făcut să uit de orice regulă şi să urlu: Unele dintre noi suntem aici de ani întregi. Le-am văzut pe toate – moarte, bătăi, boli, selecţii – şi tu îndrăzneşti să ne spui că nu avem voie să ne prefacem, măcar pentru câteva săptămâni, că există şi altceva pe lumea asta? Ne reproşezi că vrem să ne costumăm şi să ne prefacem că suntem altcineva, doar ca să scăpăm pentru câteva clipe din acest loc de coşmar? Nu eşti singura care a pierdut tot, Elza. Nu eşti singura căreia trebuie să-i menajăm sentimentele. Vrem să ne bucurăm de viaţă atât cât putem şi n-ai dreptul să ne interzici asta!

M-a apucat imediat de braţ şi m-a tras – cu pătura coloratăînfăşurată în jurul meu – spre uşa barăcii. A deschis-o şi m-a împins în zăpada de afară. O pală de vânt m-a izbit în faţă, odată cu vorbele ei.

- Eu n-am dreptul?! Uită-te acolo! a zis, prinzându-mi bărbia ca într-o menghină şi întorcându-mă cu faţa spre crematoriu. Uită-te la coşul ăla, idioato! Oamenii sunt arşi acolo chiar în clipa asta. Oamenii sunt arşi acolo zilnic, semenii noştri, rudele noastre, şi tu-mi spui mie că n-am dreptul? Vrei să sărbătoreşti asta dansând şi cântând! Vrei să-i mulţumeşti lui Herr Kommandant pentru cât de frumos ne tratează! Vrei să le mulţumeşti ofiţerilor SS că sunt atât de amabili!

- E mult mai bine acum, că a venit comandantul Liebehenschel, am bombănit, încăpăţânată, în apărarea mea. N-ai fost aici când era Hoss comandant. Habar n-ai ce rău era atunci. Dacă putem face ceva ca să intrăm în graţiile comandantului Liebehenschel...

- La fel cum ai intrat în graţiile lui Dahler? a zis şi s-a pus în faţa mea.

Umbrele îi dansau pe chip, de la lumina sobei

aprinse în baracă, schimonosindu-i-l într-o mască grotescă.

N-am spus nimic la această replică. *Nu aveam* ce să spun.

- Zici că n-am dreptul! Eu zic că *tu* nu ai dreptul. Nu ai dreptul să te mai numeşti evreică după tot ceai făcut. Eşti o ruşine pentru strămoşii noştri, care
au îndurat suferinţa în numele Domnului. Esti o
ruşine pentru istoria noastră. Nu eşti decât o târfă ieftină care s-a vândut SS-ului, şi-a continuat ea tirada, iar acum, chipurile noastre aproape că se atingeau. O târfă ieftină, a repetat, apăsând pe fiecare silabă.

Cuvintele ei mă dureau mai tare decât palma pe care mi-o trăsese peste gură. Mi-am dat seama că asta urmează, dar n-am întors capul şi nu m-am ferit.

Avea dreptate. Eram o târfă ieftină şi o meritam pe deplin.

Elza plecase de mult, dar eu încă stăteam împietrită între întuneric şi lumină, între nebunie şi raţiune, între viaţa din baracă şi moartea din coşul care scuipa nori roşii de fum către cerul vineţiu şi nepăsător. Era decembrie, dar nimeni nu mi-a strigat să închid uşa, cum ar fi făcut-o în mod normal. Rözinka m-a luat de umeri şi m-a tras înăuntru, în baraca amuţită deodată, şi mi-a şoptit la ureche singurele vorbe de consolare pe care mi le putea oferi în clipa aceea:

- N-are dreptul să-ţi spună ea cum să supravieţuieşti. E furioasă pe tine pentru că mă ai pe mine. Nu pune la suflet.

Toată dimineaţa, până la apel, Elza m-a fixat cu o privire duşmănoasă, studiind cu aviditate chipul lui Franz, care s-a încruntat imediat ce mi-a văzut faţa. Cu coada ochiului, am zărit-o pe Elza îndreptându- se de umeri şi tremurând, cuprinsă de o emoţie inexplicabilă. Voia să demonstreze ceva în dimineaţa aceea, sperând ca toată lumea să vadă până unde am decăzut şi dorindu-şi să arăt spre ea în momentul în care Franz mi-a pus întrebarea previzibilă:

- Ce-ai păţit la faţă?

Am alunecat şi-am căzut, Herr Unterscharführer, am răspuns calm, uitându-mă peste umărul lui.

Franz a venit mai aproape, silindu-mă să-l privesc în ochi.

- Cine te-a lovit? a insistat, reformulându-şi dinadins întrebarea.

- Nimeni, Herr Unterscharführer. Am alunecat şi- am căzut, am repetat, mai tare de data asta.

Se pregătea să spună ceva, când, în spatele lui, a răsunat vocea lui Wolff:

- De câte ori trebuie să-ţi mai spună împiedicata că a dat cu gura de pământ? Ţinem apelul odată sau vrei să chemi doctorul s-o vadă?

Franz s-a răsucit pe călcâie şi l-a săgetat cu o privire ucigătoare, dar n-a zis nimic.

28

Germania, 1947

Helena a reflectat câteva secunde după ce şi-a terminat depoziţia. Preşedintele n-a zorit-o, din respect pentru tot ce îndurase.

- Nu ştiu nici acum cine ne-a pârât, a concluzionat ea, într-un final. După cum puteţi vedea, până la Crăciun, mulţi aflaseră deja de relaţia noastră. Iar de Crăciun, după piesa de teatru, a făcut greşeala de a-mi mulţumi puţin cam călduros în faţa comandantului şi a ofiţerilor... N-a fost nimic ieşit din comun, doar o reacţie umană firească. A vrut să-mi mulţumească pentru ideea care i-a adus laude din partea superiorului său şi... Comandantul Liebehenschel a luat-o ca pe o glumă şi-a râs, dar câţiva ofiţeri au început să-l privească pe Franz cu suspiciune din momentul acela. în mai 1944, când a revenit la conducere comandantul Hoss, tot Auschwitz-ul ştia, sau bănuia, că e ceva între noi, a explicat ea, cu un oftat adânc. Şi cineva ne-a pârât.

A căzut pe gânduri, cu ochii umbriţi de amintiri aţintiţi la podeaua pe care se derula povestea vieţii ei, invizibilă altora. Mâinile îi şedeau moi în poală. Spre mirarea doctorului Hoffman, părea curios de senină, pierdută într-o lume în care el nu putea pătrunde.

Preşedintele şi-a dres glasul şi-a îndemnat-o blând să continue:

- Ce s-a întâmplat după aceea, Frau Dahler?

Helena a ridicat capul cu greutate, uşor buimacă
şi confuză, ca şi când abia atunci ar fi descoperit că se află în sala de judecată, şi nu altundeva.

- într-una din zile, Kommandoul nostru se întorcea la baracă. A venit la mine un Kapo pe care nu-l cunoşteam şi mi-a zis să-l urmez. N-am înţeles despre ce e vorba până n-am ajuns la Blocul 11, blocul disciplinar. Un ofiţer de la

Departamentul **29**

Politic m-a dus la carceră şi m-a încuiat acolo fără să-mi dea nici o lămurire. Comandantul Liebehenschel renunţase la celulele strâmte, în care nu puteai sta decât în picioare, dar, odată cu revenirea lui Hoss, fostele carcere „întunecoase" fuseseră repuse în folosinţă. Erau nişte odăi de beton, fără ferestre şi fără pic de lumină şi în care nu aveai decât o găleată într-un colţ. Uneori, primeam apă. Şi foarte, foarte rar, nişte supă.

Helena se uita la tivul fustei, pe care îl frământa între degetele nervoase. Doctorul Hoffman îşi dădea seama că e un chin pentru ea să retrăiască amintirile pe care mai mult ca sigur încercase să le uite de când scăpase din lagăr. Nimeni nu dorea să rememoreze întâlnirea cu Gestapoul de la Auschwitz.

- Pe noi, deţinuţii, ne ţineau închişi o perioadă, ca un fel de tortură psihologică, a continuat Helena, pe un ton calm şi echilibrat, alegându-şi cu grijă cuvintele şi aranjându-le astfel încât să redea ideea dorită. Iniţial, nu-ţi dădeai seama, dar, după câteva ore în beznă şi tăcere, simţeai că înnebuneşti. Cel mai oribil era că nu ştiai dacă e noapte sau zi; nu auzeai nici măcar fanfara de la apel. Era întuneric, frig şi linişte, ca într-o peşteră în care ai căzut şi de unde nu mai există scăpare. După un timp, aveai senzaţia că n-o să se mai facă niciodată lumină.

Din poala lui Franz Dahler a căzut o hârtie, fără ca el să observe. Doctorul Hoffman a remarcat că fostul gardian SS se uita la podea cu aceeaşi expresie tulburată. Instinctiv, psihiatrul s-a aplecat în faţă, neştiind sigur dacă austriacul o să-l audă.

- Aţi fost încarcerat în acelaşi buncăr, Herr Dahler?

Dahler a ridicat imediat capul, la auzul numelui său – un instinct pur militar. A schiţat un zâmbet, parcă cerându-şi scuze pentru

starea de neatenţie, şi a confirmat cu glas blând:

- Da. Am si documentul care să ateste.

încă netrezit pe deplin la realitate, ci pierdut în bezna celulei, Dahler s-a apucat să caute hârtia prin teancul de dosare pe care-l ţinea în poală.

Aprodul a ridicat hârtia căzută pe jos şi i-a întins- o. Dahler i-a mulţumit tot cu un zâmbet stânjenit – *îmi cer scuze, nu sunt în apele mele azi* – şi a arătat timid spre doctorul Hoffman. Aprodul a înţeles gestul şi i-a dat hârtia psihiatrului, care a aruncat un ochi pe ea şi le-a întins-o preşedintelui şi locotenentului Carter. Un simplu document în germană, cu traducerea autorizată ataşată, şi informaţii simple, enumerate cu meticulozitatea birocratică tipic germană: *numele, gradul, data încarcerării, motivul detenţiei, punerea în libertate din lipsă de dovezi.*

Era un document util pentru apărarea lui Dahler. Motivul, îndeosebi, îi era favorabil la această audiere: *reţinut sub suspiciunea de a fi întreţinut relaţii sexuale consimţite cu o deţinută de rasă evreiască.* Cuvântul „consimţite”, subliniat cu roşu de cineva de la Departamentul Politic, era probabil o acuzaţie deosebit de ruşinoasă pentru ofiţerul în cauză. Cazurile de viol se închideau de obicei cu o simplă mustrare verbală – doctorul Hoffman ştia asta prea bine. Dar relaţii sexuale *consimţite,* un fel de trădare a sângelui naţional şi a idealurilor Reichului german şi SS-ului, nu puteau fl trecute uşor cu vederea. Prin urmare, îi ţinuseră închişi pe amândoi timp de o săptămână şi-i interogaseră separat, în speranţa că unul dintre ei va ceda şi îşi va mărturisi fapta.

Da, documentul era foarte bun, în cazul în care Dahler trebuia să convingă judecătorii că sentimentele faţă de soţia lui sunt sincere, şi nu o stratagemă de a scăpa nepedepsit. Cu toate astea, doctorul Hoffman simţea că nu mai aveau nevoie de alte dovezi.

- M-au ţinut acolo aproape o săptămână... cred, a spus Helena, încruntată, neştiind foarte bine nici data încarcerării, nici a eliberării.

Spre deosebire de soţul ei, nu avea nici un

document recuperat din arhivele Gestapoului. Nimeni nu se obosea să scrie documente pentru deţinuţi. în ochii administraţiei lagărului, aceştia

erau neimportanţi, teoretic nu erau nici fiinţe umane.

- în flecare zi mă scoteau din celulă si-mi cereau să semnez o declaraţie conform căreia un anume Unterscharführer Dahier ar întreţine relaţii sexuale cu mine. Le spuneam mereu că nu e nimic între noi şi, cu cât insistam, cu atât se enervau mai rău. în scurt timp, a venit să mă interogheze chiar Schurz, înlocuitorul lui Grabner. De data asta, el şi oamenii lui m-au dus afară, la Zidul Negru. Cel în faţa căruia executau la început deţinuţii..., a povestit ea si si-a tras uşor nasul, desi nu avea lacrimi în ochi. Mi-au zis că, dacă nu mărturisesc, mă împuşcă pe loc.

A urmat o nouă pauză lungă. Doctorul Hoffman aştepta cu răsuflarea tăiată, deşi ştia cum s-a terminat interogatoriul şi o vedea pe Helena în carne şi oase, în faţa lui. Tensiunea era palpabilă, sumbră, apăsătoare.

- Le-am spus că pot să mă împuşte şi că nu mai am altceva de adăugat.

Helena s-a uitat la completul de judecată, iar doctorul Hoffman a rămas uluit de dârzenia care îi lucea deodată în ochii negri. Probabil la fel se uitase şi la Schurz, însufleţită de forţa pe care abia atunci şi-o descoperea. O protectoare, şi poate o martiră atotiertătoare, dar nu o victimă.

- Nici acum nu ştiu de ce m-au eliberat. Vinovată sau nu, în mod normal, m-ar fi omorât, a încheiat ea, uşor încruntată şi parcă nedumerită de deznodământul neaşteptat.

Mâna lui Dahler a ţâşnit spre a ei şi i-a prins-o – gestul oarecum nervos şi spasmodic al omul care îşi caută portofelul în care ţine toate

economiile de o viaţă. *E la locul lui. Nu l-am pierdut* O linişte evidentă s-a aşternut pe chipul lui Dahler. S-a lăsat pe spătarul scaunului şi i-a mai aruncat un zâmbet stânjenit doctorului Hoffman. Nu era deloc în apele lui în ziua aceea. îi dispăruse toată stăpânirea de sine, acum când nu trebuia să se mai apere, ci doar îşi spunea povestea, alături de femeia cu care o trăise. Doctorul Hoffman nu putea să nu observe

cât de tânără părea faţa lui, dar cât de împovăraţi de vinovăţie îi erau ochii... Va fl achitat doar datorită datei de naştere şi a gradului inferior – tipicul *adept îndoctrinat,* cum îi clasifica Tribunalul de Denazificare pe foştii nazişti; cu siguranţă ştia şi el asta. Si totuşi, Dahler îl fixa cu ochi atât de pătrunzători, parcă încercând cu disperare să-i transmită ceva, să-l facă pe Hoffman să înţeleagă ceva ce putea doar să fie simţit înlăuntrul sufletului,
dar imposibil de transpus în cuvinte.

*

- Insist să discutaţi cu Helena Dahler între patru ochi, a spus Andrej Novâk, curmându-i gândurile în pauză. Cu gura lui, tocmai a recunoscut în faţa instanţei că era un mincinos desăvârşit, a pledat el, rostind ultimele cuvinte pe un ton batjocoritor, duşmănos şi rece. A pus-o să joace teatru în faţa superiorilor lui, acum o pune să joace teatru în faţa judecătorilor. Iar voi îi înghiţiţi gogoşile pe nerăsuflate.
- Nu cred că..., a dat să spună doctorul Hoffman, dar a fost din nou întrerupt.
- Eu sunt coreclamant în cazul ăsta. Vreau să vorbiţi cu ea fără să fie şi soţul ei de faţă. Şi vreau să particip şi eu la discuţie.

Doctorul Hoffman a schimbat o ocheadă cu doctorul Hutson.

- Dacă o despărţim de soţul dumneaei şi o forţăm să poarte o discuţie care poate trece drept interogatoriu, după tot ce a declarat până acum, riscăm să o traumatizăm, a spus doctorul Hutson şovăitor, uitându-se la locotenentul Carter.

Acesta din urmă a ridicat neputincios din umeri. Dacă asta solicita coreclamantul, ca martora să fie interogată separat, el nu se putea opune. *Legea e lege.* Doctorul Hutson i-a aruncat slovacului o privire mustrătoare.

Vă respect drepturile în calitate de supravieţuitor şi coreclamant în acest caz. Nu vă cer decât să vă gândiţi la victimă şi...

- La victimă mă şi gândesc, a replicat brutal Novâk, iar ochii negri i-au scăpărat în lumina

- înşelătoare din cameră. Sincer să fiu, am senzaţia că sunt singurul din această sală care se gândeşte la binele victimei. Dacă o separaţi de soţul ei si-o lăsaţi să spună povestea adevărată, o s-o ajute, în nici un caz n-o să-i facă rău. Va putea, în sfârşit, să vorbească liber.

Cei doi psihiatri au schimbat o privire, dar nu aveau un cuvânt de spus în această situaţie.

- Cum doriţi, domnule Novâk. îl vom ruga pe preşedinte să ne permită să o supunem unui interogatoriu separat şi vă anunţăm unde se va ţine.

- Vreţi o cafea? Ceai? Nişte apă?

Cu un zâmbet binevoitor pe chip, doctorul Hoffman si-a aşezat scaunul în asa fel încât să n-o incomodeze pe Helena cu prezenţa lui.

Doctorul Hutson s-a mutat şi mai departe, într- un colţ întunecat, unde a încremenit imediat ce a luat loc. în ciuda măsurilor de precauţie, au observat amândoi că Helena s-a schimbat la fată în momentul în care s-a închis uşa, iar soţul ei a rămas afară. Doctorul Hoffman era recunoscător că tânărul le-a uşurat sarcina atât cât era posibil în aceste împrejurări.

„Sunt la uşă, Lent" îi vorbise încet şi calm, cu mâinile puse liniştitor pe umerii ei. „Dacă ai nevoie de mine, mă cheamă domnul doctor Hoffman imediat." Helena încuviinţase din cap fără să zică nimic, cu privirea bănuitoare a animalului care este dus la tăiere.

- Nu, mulţumesc. Vreau să terminăm cât mai repede, a zis ea acum, trăgând atât de tare de tivul fustei, încât doctorul s-a speriat că se rupe stofa.

- Vă punem doar câteva întrebări...

- Nu pricep de unde secretomania asta, a spus ea, evitând să se uite la psihiatru, dar aruncând priviri furişe spre uşă.

Începutul nu era deloc promiţător. Doctorul Hoffman şi-a masat fruntea, cu un sentiment de dezgust – nu avea nici un chef de acest interogatoriu. Din fericire, Novâk lipsea. „Nu e ca şi când eu aş avea să vă spun ceva ce nu îndrăznesc să spun în faţa instanţei.”

- Herr Novâk a solicitat acest interogatoriu, a spus Hoffman, descoperind că e foarte uşor să dea vina pe altcineva. E dreptul dumnealui, în calitate de coreclamant.

Helena a încuviinţat încet din cap. Piciorul drept îi tremura uşor. Doctorul Hoffman nu-şi putea scoate din minte imaginea unei sălbăticiuni
încolţite de oameni. Era evident că Helena abia
>
aştepta să iasă de acolo.

Ca la un semn, a intrat Novâk. Neobservând atitudinea crispată a Helenei, i-a zâmbit larg. Ea nici nu l-a văzut, căci era prea ocupată să se uite pe hol,
înainte ca usa să se închidă din nou.
>

- Putem începe? a întrebat doctorul Hoffman, deschizându-şi carneţelul.

- Eu sunt gata, a anunţat slovacul, cu prea mult entuziasm pentru gustul psihiatrului.

Doctorul Hoffman s-a încruntat.

- Frau Dahler?

Pentru prima oară, Helena a ridicat ochii la el. Psihiatrul a plecat capul, neputând, dintr-un motiv inexplicabil, să-i susţină privirea.

- De cât timp sunteţi căsătorită cu Herr Dahler?

- Din decembrie 1945. Ne-am căsătorit imediat ce-a fost eliberat din lagărul pentru prizonieri de război.

- A cui a fost ideea?

- A mea, a răspuns cu glas ferm, aproape sfidător. La finalul războiului, am fugit din centrul pentru strămutaţi al Crucii Roşii şi l-am căutat pe Franz. L- am găsit în septembrie, tot prin intermediul Crucii Roşii. Am locuit în cazarma ofiţerilor americani de lângă lagăr. Mi-au oferit un loc de muncă acolo, pentru că nu puteau să mai scape de mine. La început, am dormit lângă gardul de sârmă ghimpată. Eu, pe o parte, Franz, pe cealaltă. Ne ţineam de mână

prin gard. Soldaţii au vrut să mă gonească, dar, după ce mi-au aflat povestea, după ce le-am arătat tatuajul şi documentele pe care le aveam de la Crucea Roşie, li s-a făcut milă de mine. De asemenea, trebuiau să-l transfere pe Franz într-

- un alt penitenciar, împreună cu criminalii cu grad superior.

Aceasta era una dintre problemele pe care Novâk le tot ridica, sugerând că americanii l-au anchetat pe Dahler drept criminal de război şi l-au eliberat din lipsă de dovezi.

- De ce l-au transferat acolo? a întrebat doctorul Hoffman.

Helena a ridicat din umeri.

- Camarazii lui din SS s-au întors împotriva lui în momentul în care au aflat despre mine. Aproape l- au omorât în bătaie. Au intervenit americanii şi l-au mutat în izolare, ca să-l apere de ceilalţi. Colonelul american care conducea lagărul de prizonieri de război i-a eliberat un document care atestă acest lucru. îi puteţi cere să vi-l arate.

Doctorul Hoffman a încuviinţat din cap.

- Frau Dahler, a zis, dregându-şi glasul, nu-mi face plăcere să vă întreb asta, dar datoria mi-o cere. Aţi fost vreodată agresată de soţul dumneavoastră?

Helena s-a uitat la el de parcă spusese o mare prostie.

- Bineînţeles că nu, a răspuns. Nu m-a lovit niciodată.

- Cu excepţia bătăii cu biciul, în lagăr, a intervenit Novâk, duşmănos.

Doctorul Hoffman cu greu şi-a stăpânit un fior de dezgust.

- Am explicat deja în faţa instanţei împrejurările în care s-a produs acel eveniment, a răspuns calm Helena.

- Nu contează împrejurările. E un om violent, a zis Novâk, încrucişând braţele la piept. Te-a bătut în ziua aceea. Te-a jignit la modul cel mai grosolan.

Chipul Helenei nu trăda nici o emoţie, dar degetele îi erau albe, atât de tare strângea tivul fustei.

- N-ai de ce să-l protejezi în faţa instanţei,

Helena, a continuat slovacul, îndulcindu-şi tonul, apoi s-a dus spre ea, părând că ar vrea să o prindă de mână, însă când a văzut că Helena se crispează şi mai tare la faţă, doctorul Hoffman l-a apucat de

- mânecă şi l-a oprit. Ştiu că el te-a silit să faci toate astea. Crezi că, dacă şi-a înfipt colţii în tine la Auschwitz, nu-ţi mai dă drumul până nu te frânge în două. Te înşeli. Poţi schimba asta. Spune-le adevărul acestor domni şi n-o să mai suferi. Vei fi din nou liberă. Vei scăpa de el pentru totdeauna...

- Ajunge, domnule Novâk, a intervenit doctorul Hutson, de data asta, din colţul său întunecos. Nu
mai încercaţi să influenţaţi martora.

> > >

- încerc doar s-o ajut să pună capăt abuzurilor, a replicat Novâk. Sunteţi psihiatri şi ştiţi cât de greu le este victimelor să-şi înfrunte agresorii. Unele nu pot nici măcar să depună mărturie împotriva lor, atât sunt de speriate. Am văzut cazuri în sala de judecată. O femeie a leşinat când...

- Cu tot respectul, domnule Novâk, a spus doctorul Hoffman, care nu tolera astfel de discursuri, sunteţi aici doar în calitate de martor la interogatoriu. Vă rugăm să ne lăsaţi să-l desfăşurăm, aşa cum a decis preşedintele completului de judecată.

I-a aruncat Helenei o privire îngrijorată. Respira sacadat şi ţinea o mână la gură. Ochii ei însă îl speriau cel mai mult. Erau plini de lacrimi şi spaimă nemărginită. A întins mâna spre ea, cât putea de uşor.

- Frau Dahler, vă simţiţi în stare să continuăm?

Helena a strâns şi mai tare din buze. Novâk i-a
răstălmăcit gestul.

- Spune-le tot, Helena. Nu te teme. Nu te mai poate răni.

- De ce faci asta? a răbufnit ea, aproape strigând şi privindu-l îngrozită pe Novâk.

- Ca să te protejez, de ce crezi? Din acelaşi motiv pentru care l-am pârât Gestapoului,

prima oară pentru furt, apoi pentru că te-a violat. Voiam să-l aresteze, să-l împuşte – orice, numai să-l ştiu departe de tine, a zis, iar Helena a scos un geamăt scurt, de om care se simte profund trădat; i se cutremurau umerii de plâns. Spune-le, Helena. Spune-le acestor domni...

- Ce rău ţi-am făcut eu vreodată? a strigat ea din nou, tremurând din tot corpul. De ce mă pedepseşti astfel? Vrei să mor?

Novâk s-a întunecat la faţă. A clătinat din cap vehement.

- Nu poate să-ţi mai facă nimic. Nu poate să se răzbune pe tine, dacă spui adevărul acum. Nu te teme, nu e la uşă. E într-o cameră încuiată, păzit de aprozi. Dacă depui mărturie acum, nici măcar nu va mai trebui să dai ochii cu el.

- Ajunge! a spus doctorul Hutson, ridicându-se de pe scaun.

Cu o figură rugătoare, doctorul Hoffman i-a făcut semn să ia loc.

- Vă rog să nu mai ţipaţi! a şuierat el, adresându- se celor doi bărbaţi. Nu vedeţi cât rău faceţi?!

Era prea târziu. Imediat ce slovacul a anunţat că Dahler, singurul scut între interogatoriul tensionat, dar încă posibil, şi un atac de panică, e departe de ea, Helena nu s-a mai putut stăpâni. A scos un ţipăt atât de disperat şi de sfâşietor, încât doctorul Hoffman a avut o strângere de inimă. A prins-o de umeri, înainte să-şi lase capul în poală, şi l-a rugat pe doctorul Hutson să aducă nişte apă şi un sedativ. Era obişnuit cu astfel de crize. Fără medicamentele potrivite, nu puteau fi controlate.

îngenuncheat lângă el, Novâk îi strângea mâinile Helenei şi-i spunea ceva pe limba lui. Plânsetele ei s-au înteţit. Erau urletele sălbatice ale unui om jupuit de viu.

- Ieşiţi imediat din cameră! i-a strigat furios doctorul Hoffman, împingându-l de lângă Helena,

mai brutal decât ar fi vrut. Chiar nu vedeţi că mai

>

rău faceţi?

Slovacul i-a aruncat o privire nedumerită. Doctorul Hoffman a scos un oftat de

exasperare. *Fir-ar al naibii de slovac! Chiar îşi imagina că o ajută.*

- Vă rog să plecaţi, domnule Novâk, a repetat pe un ton mai blând Hoffman, văzându-i figura rănită.

Doctorul Hutson a apărut la uşă, cu apa şi o seringă. Fără să stea pe gânduri, a injectat sedativul în antebraţul Helenei – direct prin haine, ca în

vreme de război. Doctorul Hoffman nu i-a reproşat graba. Ar fi fost imprudent să încerce să-i scoată taiorul în starea de surescitare în care se afla.

Sedativul şi-a făcut efectul mai încet decât de obicei. Doza pe care i-o injectase colegul lui ar fi adormit un cal, dar Helena era foarte vioaie, doar că nu mai ţipa, ci se legăna înainte şi înapoi, repetând încontinuu, cu buzele ei umede: „Vreau să vină soţul meu", ca o placă stricată.

Era uimitor cum reuşea să rămână trează, doar ca să repete aceleaşi şi aceleaşi cuvinte până când avea să i se îndeplinească dorinţa. Cei doi doctori au schimbat o privire. *Să încercăm?*

în ochii doctorului Hutson strălucea curiozitatea savantului.

- Mă duc să-l aduc, Frau Dahler.

Rămas singur cu Helena, doctorul Hoffman nu era sigur dacă femeia l-a auzit pe colegul său, pentru că murmura în continuare aceleaşi cuvinte. Avea ochii tulburi, dar refuza să adoarmă în prezenţa unui necunoscut. înfiorat, doctorul Hoffman privea miracolul din faţa lui şi se gândea cât de adâncă trebuie să fi fost trauma ca să producă un asemenea rezultat.

îşi reproşa curiozitatea ştiinţifică pe care o zărise
si în ochii doctorului Hutson; dorinţa de a vedea
; *
cum va reacţiona la prezenţa lui Dahler în această stare de extremă nervozitate, deşi era exact genul de situaţie în care nimeni nu s-ar fi putut preface. Era cea mai sinceră dintre scene, una imposibil de regizat.

A intrat Dahler, însoţit de doctorul Hutson. O umbră de panică i-a întunecat chipul la vederea soţiei sale. Doctorul Hoffman a rămas impresionat de capacitatea tânărului de a-şi controla imediat emoţiile. Dahler s-a dus spre soţia lui – nici prea repede, nici prea încet –, s-a

aşezat pe vine înaintea ei şi i-a cuprins în palme pumnii strânşi.

- Leni, *Liebchen,* cum te simţi? a întrebat-o cu voce caldă si tandră, desi în ea se simţea un uşor tremur.

Ochii împăienjeniţi ai Helenei s-au întors spre soţul ei. Doctorul Hoffman a scos un geamăt de uşurare în momentul în care buzele şi legănatul femeii s-au oprit. Umerii tensionaţi i s-au destins, şi pe chipul transpirat i-a mijit un zâmbet firav.

- Vrei să te iau în braţe, *Liebchen*? a întrebat Dahler, cu aceeaşi blândeţe.

Dar nu s-a ridicat în picioare până când n-a văzut-o că încuviinţează din cap, cu pleoapele toropite de somn.

Şi-a tras un scaun lângă ea şi a luat-o cu uşurinţă pe genunchii lui, cuprinzând-o în braţe ca pe un copil bolnav. A început chiar s-o legene uşor, murmurându-i ceva în germană. Helena a lăsat capul pe umărul lui şi a scos un oftat – de mulţumire, de data asta. în scurt timp, a închis ochii. Adormise în sfârşit. Lângă doctorul Hoffman, doctorul Hutson a scos un pufnet uşor, minunându-se de această transformare instantanee.

- Incredibil, a murmurat.

Franz Dahler s-a uitat la cei doi psihiatri, cu acelaşi zâmbet stânjenit.

- îmi pare rău, a spus, cu voce abia şoptită. Trebuia să vă fi avertizat că e posibil să se întâmple asta. Soţia mea e foarte bolnavă...

- Ne-aţi avertizat, a răspuns doctorul Hoffman, zâmbitor. Noi ar trebui să ne cerem scuze. Am scăpat situaţia din mână. Era de datoria noastră să avem grijă să nu se ajungă aici.

Nu putea să nu remarce că Dahler nu i-a întrebat nici măcar o dată ce anume a declanşat această reacţie sau ce le-a spus Helena. Dintr-un motiv neştiut, zâmbea acum şi mai larg.

De data asta, a luat iniţiativa colegul său – savant până-n măduva oaselor şi dorind să profite de această ocazie ca să elimine orice dubii, chiar dacă doctorul Hoffman nu mai avea

nici unul.

- Soţia dumneavoastră este într-adevăr foarte bolnavă, Herr Dahler, a spus Hutson, cu o figură compătimitoare, *ca un specialist îngrijorat, nicidecum un spion al tribunalului.*

Doctorul Hoffman era cât pe ce să clatine din cap, observând şiretlicul pe care el însuşi îl folosise în câteva rânduri.

- N-ar trebui să vă spun asta, dar sper să rămână între noi. E aproape sigur că aţi putea fi eliberat azi. E posibil să vi se impună anumite restricţii – nu veţi putea deţine funcţii publice o perioadă, să lucraţi în învăţământ sau în presă –, dar veţi fi pus în libertate.

Acestea fiind spuse, psihiatrul a făcut intenţionat o pauză. Pe chipul fostului ofiţer SS nu se citea nimic, dar era evident că ascultă cu atenţie.

- Grija pe care i-o purtaţi soţiei dumneavoastră este absolut admirabilă. Totuşi, nu credeţi că i-ar fi mai bine printre oameni care o pot ajuta cu adevărat? Sunt instituţii excelente în Statele Unite. Aş putea să-i găsesc un loc în cea mai bună şi mai modernă clinică, unde profesează cei mai respectaţi dintre colegii mei. Vă asigur că ar fi foarte bine îngrijită şi...

- Să-mi internez soţia într-un azil? a exclamat Dahler indignat, regăsindu-şi vocea după câteva secunde de şoc, parcă nevenindu-i a crede că cineva i-ar putea sugera o asemenea monstruozitate. N-aş face asta în veci! a zis şi a strâns-o şi mai tare pe Helena în braţe – un gest protector, a cărui sinceritate instinctivă l-a emoţionat nespus pe doctorul Hoffman. Poate că e bolnavă, dar nu e..., s- a întrerupt, nedorind să pronunţe cuvântul care se impunea. Tot ce-i trebuie e să ducă o viaţă normală, să se plimbe prin parc, să meargă la film, la restaurant, nu s-o îngrijească cineva. Asta-i trebuie. Nu doctori care s-o examineze şi s-o înţepe toată ziua cu diverse instrumente şi ace şi să-i bage pastile pe gât. Are nevoie de cineva care s-o iubească, a încheiat pe un ton acuzator, cu glasul deodată gâtuit de emoţie.

îi sticleau lacrimi încolturile ochilor. Si-a sters

repede faţa pe umăr, evident nedorind să-şi arate
slăbiciunea în fata celor doi bărbaţi.

# #

- Din vina mea e înstarea asta proastă, a reluat Dahler, iar doctorulHoffman şi-a îndreptat

instinctiv umerii. E vina mea pentru că am făcut parte din regimul care i-a făcut asta. Pentru că am purtat uniforma celor care voiau să-i extermine întreaga rasă. Pentru că nu m-am străduit mai mult s-o ajut. De fapt, n-am ajutat-o deloc. Aş fi putut face atâtea...

Doctorul Hoffman ţinea capul plecat. Nu se putea uita la faţa lui Dahler în clipa aceea, faţa unui om măcinat de remuşcări, care se chinuia să lipească la loc ceea ce ţara lui sfărâmase într-o mulţime de cioburi minuscule şi ascuţite. Pe obrajii austriacului, şiroiau lacrimile. îşi strângea soţia în braţe ca pe trupul neînsufleţit al unei fiinţe mult iubite şi care s-a stins prea devreme.

- Vreau doar să fie fericită, repeta încet. Merită să fie fericită după câte-a îndurat, nu credeţi? Vă mulţumesc pentru propunerea generoasă, dar n-o să-mi dau acordul să fie internată. Chiar dacă va fi să ajung la închisoare, o să-i poarte Rozinka de grijă în lipsa mea. Dar nu-mi internez soţia într-o clinică, oricât de bună ar fi. Pot să am eu grijă de ea, a adăugat, strângând din buze sfidător.

Doctorul Hoffman a zâmbit şi nu l-a contrazis. *Putea într-adevăr să aibă grijă de ea.* Se convinsese cu ochii lui.

Când s-a întors spre uşa întredeschisă, l-a văzut pe Andrej Novâk în prag, uitându-se la cei doi cu o privire curios de melancolică. încet, ca şi când ar fi făcut un mare efort, slovacul şi-a luat ochii de la Dahler, care-şi ţinea soţia în braţe, şi i-a zâmbit timid psihiatrului. Doctorul Hoffman a dat să meargă spre el, dar slovacul a clătinat din cap, a mai zâmbit o dată, s-a răsucit pe călcâie şi a pornit pe culoar.

29

Sala de conferinţe era învăluită în fum de ţigară. Doctorul Hoffman a deschis fereastra şi a rămas nemişcat câteva clipe, sprijinindu-se de pervazul ornamentat. în scurt timp, i s-a alăturat şi Will Hutson. Rezemat într-un cot, şi acesta privea absent în faţă. O vreme, s-au uitat amândoi la femeile – erau aproape numai femei în ultimul timp – care scormoneau prin molozul blocului demolat de vizavi, adunând rămăşiţele fostelor vieţi, spulberate chiar de propriii bărbaţi.

- Ce ai de gând să declari în faţa instanţei? a întrebat doctorul Hutson, fornăind uşor.

Doctorul Hoffman a ridicat din umeri.

- Adevărul. Martora este aptă să depună mărturie şi nu este în nici un fel constrânsă de soţul ei.

S-a lăsat un nou moment de tăcere, desflrându-se agale în aer, ca un rotocol de fum.

- Crezi că Dahler ar trebui să scape nepedepsit, pe motiv că n-a fost decât un simplu *adept?* a întrebat doctorul Hutson, utilizând termenul oficial datorită căruia mult prea mulţi vinovaţi fuseseră absolviţi de pedeapsă.

Treptat, tribunalele germane de denazificare începeau să le înlocuiască pe cele militare americane. Erau în continuare ţinute sub observaţie, dar ambii americani erau convinşi că şi mai mulţi
foşti nazişti urmau să fie achitati, odată ce acestea
> * > *
aveau să devină complet autonome. Cu toate că noii judecători erau în majoritatea lor foşti social- democraţi şi chiar comunişti, nu exista german care să nu fi pierdut pe cineva pe front, care să nu fi avut pe cineva încorporat cu forţa, vreo rudă complice la aceleaşi crime colective pentru care ar fi trebuit să îi judece. Pe lângă asta, sentimentul de „justiţie a învingătorului”

era tot mai puternic pe măsură ce trecea timpul, conducând uneori la ironii făţişe la adresa sistemului american de denazificare.

Doctorul Hoffman s-a întors cu spatele la stradă şi se uita la perete, ca şi când, pe lambriurile acestuia, ar fi putut găsi răspunsul corect. încă se putea observa conturul unui obiect pătrat, nedecolorat de soare. Psihiatrul se întreba dacă acolo fusese atârnat portretul lui Hitler. Cu siguranţă. N-avea ce altceva să fie. Timp de doisprezece ani, el reprezentase justiţia în ochii germanilor. Instanţele fuseseră înlocuite de Tribunalul Poporului – un fel de inchiziţie spaniolă a Germaniei naziste. Avea să dureze ca oamenii să se reobişnuiască cu legea. Doctorul Hoffman a oftat şi a tras din ţigara care aproape se terminase, uitată între degetele lui.

- Situaţia pare să-i fie favorabilă lui Dahler. Dacă azi dovedeşte că nu a lucrat pe rampă în timpul acţiunii maghiare, va fi achitat. Dacă nu poate dovedi asta, sau dacă acuzarea aduce un martor ori un document care să-i dovedească implicarea, va fi declarat vinovat şi trimis la închisoare. Dar, cum Guvernul Militar a acordat amnistie tuturor celor născuţi după 1 ianuarie 1919, oricum va scăpa nepedepsit. Ştii bine că îi consideră pe toţi ca fiind *copiii îndoctrinaţi ai Reichului.* Musai nevinovaţi, doar să nu fi torturat sau ucis cu mâna lor sute de oameni în vreun colţ al Europei de Est, ca membri ai vreunui *Einsatzgruppe.* Iar, dacă au omorât acele sute sau mii de oameni, vor primi cinci, maximum zece ani. Vezi şi tu că sunt eliberaţi după ce execută doar trei. Pe lângă asta...

- Da?

- Pe lângă asta, spre deosebire de ceilalţi, şi am văzut o mulţime de când sunt aici, Dahler e primul care şi-a exprimat deschis regretul pentru faptele comise. în plus, naziştii convinşi nu se îndrăgostesc de deţinute evreice, n-am dreptate?

- O iubeşte, a spus doctorul Hutson, rânjind.

De data asta, era o afirmaţie, nu o întrebare.

Doctorul Hoffman a încuviinţat din cap şi s-a uitat din nou la pătratul de pe perete.

- întregul sistem de denazificare e greşit. Nu există dubiu în această privinţă. Toţi ar trebui să

- ispăşească pedepse. Toţi criminalii de grad inferior, pe care i-am exonerat deja, „colateralii” cărora le- am acordat amnistie, „simplii gardieni” – ca Dahler – care n-au omorât pe nimeni cu mâna lor, a spus, cu un zâmbet trist. Din nefericire, n-avem destule penitenciare în toată Europa ca să-i închidem pe toţi. Suntem atât de aglomeraţi de prizonierii de război care încă aşteaptă în lagăre şi n-au fost luaţi în evidenţă, încât o să dureze ani buni până să le fie audiate cazurile. Şi toţi trebuie hrăniţi, îmbrăcaţi, îngrijiţi. Bineînţeles că Guvernul Militar a decis să-i elibereze imediat pe cei cu grade inferioare. Bineînţeles că nu se obosesc să ancheteze *un simplu gardian.* Bineînţeles că un proces durează doar două ore. Ai zice că Dahler e feldmareşal, dacă i-au dedicat două zile, a adăugat, chicotind sardonic. Şi, bineînţeles, e aproape sigur că va fi pus în libertate după audierea de azi. Dar, sincer să fiu, după ce-am achitat şi amnistiat atâţia criminali, ar fi culmea ipocriziei să-l condamnăm la închisoare pe singurul care a demonstrat remuşcări. Pentru mine, e cât se poate de vinovat – toţi cei care au purtat aceeaşi uniformă şi au lucrat în lagăre sunt, indiferent dacă au ucis sau nu pe cineva –, dar am convingerea că va încerca să-şi răscumpere vina, măcar stând alături de soţia lui până la capăt.

- Nu ţi s-a părut ciudat că a refuzat atât de categoric s-o interneze? a spus doctorul Hutson, rânjind din nou.

- Termină cu prostiile. Eşti bosumflat că ai rămas fără subiect de studiu.

Doctorul Hutson a râs, dar zâmbetul îi era uşor nesigur de data asta.

- Sincer să fiu, habar n-am cum aş fi tratat-

o chiar dacă o aveam ca pacientă. Nu sunt sigur dacă are nevoie de tratamentul meu, mai exact. Pare să se comporte excelent când e Dahler lângă ea. Poate că flăcăul are dreptate şi dragostea e cel mai bun leac.

- Ai observat cât e de stăpânit în prezenţa ei? Toată lumea l-a descris pe Dahler ca fiind extrem de temperamental şi de capricios în lagăr. Parcă ar şti că, dintre ei doi, doar unul îşi permite să fie

emoţional si înadins se controlează, ca ea să se poată baza pe cineva stabil,cares-o liniştească în momentele depanică.

* *

Au tăcut amândoi, cufundaţi în gânduri. Deodată, doctorul Hutson s-a întors spre colegul său.

- Pot să mă uit pe însemnările tale?
- însemnările mele?
- Pe ce-ai notat despre ea.

Pe chipul doctorul Hoffman a apărut un rânjet.

- De ce? Vrei să ne confruntăm ideile?
- Ce e? a zis Hutson ironic. Ti-e teamă să nu descopăr că i-ai pus diagnosticul greşit?
- Tu eşti expertul în relaţia gardian-deţinut. Cri- tică-mă până nu mai poţi, a răspuns doctorul Hoffman, cedând surprinzător de uşor.

O vreme, doctorul Hutson a răsfoit carnetul colegului său, molfăindu-şi buza.

- *O tulburare de personalitate (semnul întrebării), caracterizată printr-o legătură iraţional de strânsă între un gardian/temnicer şi o deţinută/prizonieră, pare să necesite următoarele condiţii pentru a se manifesta, a început el să citească cu glas tare. Nici o legătură anterioară între gardian şi victimă. Un spaţiu relativ închis, în care interacţiunea dintre agresor şi victimă este inevitabilă. Un risc constant pentru viaţa unei victime, care pare să transforme sentimentul de ostilitate în sentimente de afecţiune faţă de gardian (dar numai faţă de gardianul care i-a arătat bunăvoinţă victimei sus-amintite). Dezvoltarea unei simpatii treptate faţă de gardian, ca mijloc de supravieţuire, şi dorinţa de a intra în graţiile gardianului/gardienilor (piesa de teatru de Crăciun).*

Doctorul Hutson a ridicat ochii din foaie şi a rânjit.

- Până aici nu te pot contrazice, a precizat el şi, după ce-a primit un zâmbet de la Hoffman, a continuat să citească: Simpatia şi sentimentele în general pozitive faţă de gardian par să se transforme într-o dependenţă patologică când viaţa victimei este ameninţată (tifos, camera de gazare). O deducţie logică, a zis Hutson, încuviinţând din cap. Alte efecte fizice şi psihologice par să se manifeste în modul

- următor: posttraumatic – confuzie, panică, retrăirea experienţelor traumatice. în prizonierat – agresivitate şi teamă de ceilalţi deţinuţi, lipsă de încredere faţă de aceştia, refuzul de a colabora cu deţinuţii/prizonierii (Elza, Andrej), ceea ce creează o şi mai mare dependenţă faţă de gardian. Anxietate socială, izolare (inclusiv faţă de rude – Rozinka), circumspecţie exagerată cu privire la mediul înconjurător, claustrofobie agorafobă (posibil? Nu există destule dovezi). Refuzul de a accepta realitatea factuală.

Doctorul Hutson a ridicat dintr-o sprânceană după ce a citit ultima afirmaţie.

Doctorul Hoffman s-a încruntat pe dată.

- Ce e? Crezi că mă înşel cu privire la percepţia asupra realităţii?

- Nu. N-am spus asta. Dar... dacă nu percepe realitatea aşa cum a fost, e aptă să depună mărturie în faţa instanţei?

- O percepe altfel, dar asta nu înseamnă că o denaturează atunci că o relatează altora. Pur şi simplu, îl vede pe Dahler mai bun decât era de fapt. *Un salvator, un protector,* a spus Hoffman, repetând zâmbitor cuvintele Helenei. I-a găsit scuze pentru faptul că a bătut-o, dar nu a negat că s-a întâmplat. Nu minte în privinţa evenimentelor, doar le prezintă din perspectiva ei. Deci, în opinia mea, e aptă să depună mărturie. Cum aş putea să spun că nu e? Nu e clinic nebună. Problema ei nu se regăseşte în nici un manual de psihiatrie. N-a întâlnit-o nimeni până acum. Sau poate nu s-a obosit s-o analizeze şi s-o consemneze aşa cum trebuie. Psihiatria e o ştiinţă relativ nouă. Poate că în viitor i se va da o denumire.

- Sindromul Hoffman, a glumit Hutson.

Doctorul Hoffman a clătinat din cap.

- Nu te supăra pe mine, dar nu vreau să-mi

văd numele asociat cu aşa ceva. Mai e puţin şi se termină pauza. Să isprăvim odată cu asta.

Franz Dahler a luat loc în boxa martorilor. A mai aruncat o privire spre doctorul Hoffman, care i-a zâmbit liniştitor. Colegul lui urma să rămână lângă

Helena până când se trezea. Dahler nu voia să amâne audierea pentru a doua zi.

- Mai bine terminăm acum decât s-o mai tărăgănăm, a zis el. Şi nici nu ţineam ca soţia mea să audă această mărturie. Dacă eu încă am coşmaruri, ea, în starea în care se află...

Nu şi-a terminat ideea, dar doctorul Hoffman înţelegea la ce se referă.

Preşedintele răsfoia prin teancul de hârtii de pe birou. Grefierul şi-a întins degetele. S-a lăsat din nou linişte în sală.

t

- Inculpat, eraţi în lagăr în perioada aşa-numitei acţiuni maghiare? a întrebat preşedintele, începând interogatoriul.

- Da.

- Ce atribuţii aveaţi în primăvara-vara anului 1944?

- Aceleaşi ca şi înainte. Eram Kommandofuhrerul sectorului Kanada.

- Ştiaţi de acţiunea care se pregătea împotriva evreilor maghiari?

- Da. Superiorii noştri ne-au adunat imediat după sosirea comandantului Hoss şi ne-au anunţat că va trebui să lucrăm în ture duble din cauza afluxului de nou-veniţi.

- Ştiaţi că majoritatea nou-veniţilor vor fi gazaţi încă de la sosire?

Dahler şi-a cântărit câteva secunde răspunsul. Dintr-un motiv inexplicabil, doctorul Hoffman aştepta cu sufletul la gură, aproape dorindu-şi ca austriacul să mintă.

- Oarecum, a răspuns Dahler într-un final, dregându-şi glasul. Mai exact, nu ne-au spus deschis ce planuri au, dar administraţia lagărului a luat anumite măsuri care... ne-au dat de gândit.

- Puteţi să ne spuneţi mai exact care au fost acele măsuri?

- Da, a spus Dahler, uşor încruntat, căutând prin amintiri. Voi începe cu săparea gropilor, dacă-mi permite instanţa.

A lăsat capul într-o parte şi se uita la chipul preşedintelui, care i-a făcut semn să continue.

- Ne-am dat seama că se pregăteşte ceva în momentul în care s-a reîntors comandantul Höss si >
l-a înlocuit pe comandantul Liebehenschel. Probabil considerau că Liebehenschel e prea... blajin pentru ce intenţionau ei să facă. Liebehenschel a căzut în *
dizgraţie după ce s-a certat cu şefii de la Berlin ca să salveze câteva transporturi de la gazare. Umbla vorba că Reichsführer Himmler însusi a dat ordin să fie transferat. în orice caz, Höss era din nou comandant. L-a numit imediat pe Hauptscharführer Moll să se ocupe de pregătiri, fiindcă nu exista om mai sadic, mai crud, mai însetat de sânge şi mai fanatic, care să ducă la îndeplinire ideea lui Höss.

Era ciudat să auzi această descriere din gura unui fost ofiţer SS despre superiorul său, şi mai ales rostită cu asemenea dezgust nedisimulat. Doctorul Hoffman zâmbea. Era o schimbare binevenită, după obişnuita replică: *Nu făceam altceva decât să respectăm ordinele,* pe care o auzise de nenumărate ori la Tribunalele de Denazificare şi la Nürnberg.

- Prima oară mi-am dat seama că ceva nu-i în ordine când, într-o zi, Sonderkommandoul nu s-a prezentat la muncă. De obicei, ei aduceau camioanele cu haine de la crematorii şi le descărcau spre a fi triate de femeile de la Kanada. Cred că era în ziua de 12 mai. M-am dus să clarific situaţia cu Kommandoführerul lor, Oberscharführer— Voss, dar am afiat că fusese eliberat din funcţie şi înlocuit cu Hauptscharführer Moll. Motivul era acelaşi ca şi în cazul lui Liebehenschel – se purta prea frumos cu muncitorii lui ca să fie pe placul comandantului Höss. Spre deosebire de Moll, Voss era un tip jovial, căruia îi plăcea băutura şi era recunoscut pentru indulgenţa cu care îşi

trata oamenii. De multe ori, râdea şi făcea tot felul de glume obscene cu Sonderkommandoul şi era apreciat de ei. Domnul Novâk vă poate confirma asta.

în mod curios, slovacul a plecat ochii în pământ, ca pentru a întări cele spuse – era prima oară când nu-l contrazicea pe Dahler.

- Voss era corupt, dar îl puteai mitui uşor, cu aur
furat de la cei decedaţi. Mita si băutura îl înveseleau

invariabil, a spus fostul membru al Sonderkommandoului. Este adevărat că dintre toti şefii de la crematorii, pe el îl consideram cel mai puţin inuman.

Dahler a încuviinţat din cap. Măcar într-o privinţă erau de acord.

- Moli a schimbat toată conducerea sectorului crematorii, a reluat austriacul. I-a înlocuit pe toţi cei care, în ochii lui, se făceau vinovaţi de un păcat
de moarte – acela de a nu fi tirani cu deţinuţii – si a
numit cei mai răi si mai nemiloşi sefi în locul lor.

Unterscharführer Steinberg a fost pus la conducerea Crematoriilor 2 şi 3. în scurt timp însă, nici el nu s- a dovedit suficient de despotic pentru gustul lui Moli, aşa că l-a înlocuit cu Oberscharführer Muhsfeld, recent transferat de la Majdanek. La rândul lui, Muhsfeld i-a ales ca subordonaţi pe Rottenführern Holländer şi Eidenmüller. Unterscharführer Eckardt a fost numit la conducerea Buncărului 5, şi am aflat în curând care era motivul. Eckardt era născut în Ungaria şi vorbea maghiara la fel de bine ca germana. împreună cu colegul lui, Kell, care era din Lodz' şi, pe lângă germană, vorbea poloneză şi idiş, a primit ordin de la Moli să tragă cu urechea la ce discutau oamenii când mergeau spre centrele de gazare. Din cauza numărul mare de nou-veniţi şi a efectivului insuficient de gardieni SS, Moli voia să fie sigur că e pregătit la cel mai mic semn de revoltă sau indisciplină. A mai trimis doi ofiţeri SS la Crematoriile 4 şi 5, pe Unterscharführer Seitz şi Scharführer Busch. înainte, crematoriile erau supravegheate doar de Unterscharführer Gorges şi Sturmann[22] Kurschuss. Toate aceste schimbări indicau că se pregăteşte ceva important. Inutil să vă mai spun că Moli mi-a spus să dispar, pentru că nu se putea dispensa

de oamenii din Sonderkommando. A spus că îmi pune la dispoziţie un camion, dar trebuia să mă descurc cu puţinii deţinuţi rămaşi la Kanada, majoritatea dintre ei „veterani”. Mai mult decât atât, în scurt timp, Moli a mărit Sonderkommandoul la 450 de

persoane..., a zis el şi a făcut o scurtă pauză, înainte de a adăuga: Număr pe care l-a dublat rapid, pentru
că nu făceau faţă cadavrelor.
>

Doctorul Hoffman s-a cutremurat. Ar fi putut jura că temperatura în sală scăzuse cu câteva grade, după ultimele cuvintele ale lui Dahler. Novâk s-a întunecat vizibil la faţă. Retrăia totul prin mărturia lui Dahler.

- Dar abia când au început să sape gropile, am înţeles că urmează ceva oribil, a continuat Dahler. Si nu ne-am înşelat. *Infernul* lui Dante părea o nimica toată pe lângă ce pregătea Moli acolo. în perioada aceea, Sonderkommandoul muncea indiferent de vreme, până când au săpat nouă gropi – cu o lungime de cincizeci de metri, o lăţime de opt şi o adâncime de doi – lângă Buncărul 5. înăuntru, Moli a construit un fel de dispozitiv care să preia grăsimea care se scurgea din cadavrele arse şi s-o verse în combustibil, astfel încât activitatea să se desfăşoare eficient şi fără întreruperi.

Doctorul Hoffman a înghiţit în sec. Nu era prima mărturie a unui ofiţer SS pe care o auzea. Asistase la Procesele de la Nürnberg. îl ascultase pe nimeni altul decât Otto Ohlendorf. Cu toate astea, în clipa aceea, ar fi vrut ca Dahler să se oprească înainte ca imaginea să i se întipărească pe veci în minte. Nu era de mirare că Dahler prefera ca Helena să nu fie de faţă. Nici psihiatrul nu ştia dacă va rezista şi altor descrieri.

- împreună cu crematoriile, cele nouă gropi permiteau teoretic să fie arsă o cantitate nelimitată de cadavre, fără oprire; zi de zi, în câte două schimburi – zi şi noapte...

Locotenentul Carter şi-a dres glasul intenţionat mai tare şi a întins mâna după paharul cu apă, pe care era cât pe ce să-l verse. în replică, pe chipul lui Dahler a apărut un soi de zâmbet, dar era atât de strâmb şi de

sinistru, încât părea mai degrabă o grimasă.

- Da. Exact asa ne-am simtit si noi când am văzut > > > gropile.

S-a uitat deodată la Novâk, cu o figură chinuită şi încărcată de remuşcări. Slovacul i-a susţinut privirea şi a legănat încet din cap. Şi-au transmis ceva în clipa aceea – agresorul şi victima –, ceva profund şi sugestiv, indescifrabil pentru cineva care nu cunoştea ororile pe care le trăiseră amândoi.

- Când spuneţi „aşa ne-am simţit şi noi”, la cine altcineva vă mai referiţi? a întrebat preşedintele.

- La Rottenführer Gröning, contabilul de la Kanada. Nu m-a crezut când i-am povestit despre gropi. A vrut să le vadă cu ochii lui. Ne-am dus pe câmp noaptea. Erau fiori peste tot. Chiar în spatele sectorului Kanada şi al celor două buncăre se întindea o câmpie. O vreme, am cutreierat printre fiori şi până şi eu am început să mă îndoiesc de ce i- am spus, fiindcă era imposibil ca cineva să transforme o pajişte atât de frumoasă într-o fabrică a morţii, în doar câteva zile, a zis, apoi a tăcut câteva secunde,înainte de a relua: Dar instalaseră reflectoare, aşa că am văzut gropile. Amândoi eram la Auschwitz de suficient timp încât să înţelegem ce reprezentau toate acele pregătiri. A doua zi, Gröning a făcut cerere să fie transferat pe front.

- Şi dumneavoastră?

- Aş fi vrut şi eu. Am fost la un pas.

- Ce v-a oprit?

Dahler a ridicat din umeri, cu un zâmbet vinovat.

- N-o puteam lăsa singură pe Helena. Cine ştie ce plănuiau Höss şi Moli să facă după aceea? Pierdeam războiul. Ruşii tocmai eliberaseră Majdanekul. Dacă Höss dădea ordin să-i lichideze şi pe ceilalţi, după ce termina cu maghiarii?

- Şi care era planul dumneavoastră în cazul în care se întâmpla acest lucru? a întrebat preşedintele.

Dahler a mai ridicat o dată din umeri.

- Să fugim, probabil. Mai reuşiseră şi alţii să evadeze... Habar n-am. Sincer să fiu, nu mă gândisem la un plan. Nu ştiu ce-aş fi făcut dacă primeam acest ordin. Oricum n-aş fi putut s-o protejez. Voiam doar să fiu lângă ea, presupun.

Hoffman a zâmbit. Sinceritatea lui Dahler era aproape înduioşătoare.

- Când au început să sosească transporturile? a întrebat preşedintele.
- Primul a sosit pe 16 mai.
- Lucraţi pe rampă la momentul acela?
- Nu. Ei m-ar fi pus, dar am reuşit să mă fofilez, a spus Dahler, cu un zâmbet şiret de data asta.
- Parcă spuneaţi că e imposibil să nesocoteşti ordinele directe date de Hoss.
- Aşa este. Dar nu le-am nesocotit la propriu. Pur şi simplu, am furat multe obiecte de la Kanada şi am avut grijă să fiu prins în fapt, astfel încât Departamentul Politic să mă încarcereze în buncărul disciplinar timp de o lună. Am înaintat tribunalului documentul care atestă acest lucru.

Hoffman nu şi-a putut reţine un rânjet. Preşedintele citea documentul în cauză. A clătinat din cap, dar şi pe buzele lui mijea un zâmbet.

- Ingenioasă manevră, a murmurat în barbă, dar suficient de tare cât să-l audă doctorul Hoffman, iar acesta a chicotit uşor. V-au eliberat la sfârşitul lui iunie?
- Da. Dar am avut „interdicţie" de a mă apropia de rampă inclusiv în luna iulie – ca să nu mă ispitească bagajele maghiarilor, mi-au zis. Din nou, era exact ce urmăream eu. Dar nu pot dovedi că nu am lucrat pe rampă în perioada aceea. Nu am martori care să depună mărturie în acest sens.
- Ba aveţi, a intervenit Novâk pe neaşteptate. Eu pot confirma acest lucru, Onorată Instanţă. Nu a lucrat pe rampă în luna iulie. Eram acolo în fiecare zi, ca să conduc oamenii la centrele de gazare. Nu l- am văzut pe Herr Dahler acolo nici măcar o dată.

— Grad paramilitar în timpul Germaniei naziste, în structurile SS, echivalent cu cel de plutonier

— Grad paramilitar în timpul Germaniei

naziste, în structurile SS, echivalent cu cel de fruntaş

30

FRANZ

Auschwitz. Vara anului 1944 Până si cerul era întunecat de fum. Sufocat de norii roşiatici, soarele palid se chinuia să străpungă coloanele de flăcări, ca să moară înainte de a coborî la apus. Nu-l mai vedeam aproape deloc în ultima vreme. Trăiam într-un amurg nesfârşit.

Ardeau focurile de două luni, zi şi noapte. Moli introdusese două schimburi, ca să se lucreze încontinuu. *Un veritabil geniu ingineresc.* Se zvonea că bătrânul Hoss avea să-l promoveze cât de curând, ca răsplată pentru eficienţa şi ingeniozitatea lui. *Cine altcineva s-ar mai fi gândit să folosească grăsimea umană drept combustibil?*

Am mai luat o înghiţitură din ploscă, strâmbându-mă la gustul coniacului confiscat. Deci încă exista coniac pe lume, dacă îl tot aduceau cu ei. Cu siguranţă exista o altă lume afară, din care veneau ei, una în care oamenii luau un mic-dejun care nu avea gust de carne umană arsă, în care mergeau la serviciu pe străzi care nu erau împrejmuite de sârmă ghimpată şi păzite de turnuri de supraveghere, echipate cu mitraliere. M-am uitat la sendvişul pe care-l luasem de la cantină de dimineaţă, după ce-am plimbat micul-dejun prin farfurie, fără să pot lua măcar o îmbucătură, l-am dus la gură, dar nici pe acesta nu-l puteam mânca, aşa că i l-am aruncat lupului alsacian, care l-a înfulecat din două înghiţituri.

Nu era câinele meu. îi aparţinea unuia dintre dresori. Dar, după ce stăpânul ajunsese la infirmerie cu câteva zile înainte – oficial, din cauza gripei, neoficial, din cauza unei căderi nervoase, după ce începuse să vadă morţi la capul patului noaptea, dar şi pe timpul zilei – şi, cum aveam aceeaşi rasă de

câine acasă, bietul animal îmi fusese încredinţat mie pentru că ştiam cum să mă port cu el.

Câinele, pe numele lui Rolf, a scos limba şi m-a privit cu ochii lui de chihlimbar, probabil recunoscător pentru tratația neașteptată. L-am scărpinat după ureche, imaginându-mi că e Prinz. *Sper să nu calc pe urmele fostului stăpân,* mi-am zis, lăsându-mă jos, lângă câine. Nu văzusem nici un mort încă, dar îmi pierise toată pofta de mâncare, iar doctorii SS şuşoteau că *e unul dintre primele semne.* Tot neoficial. Oficial, ofiţerii SS, adevăraţi Cavaleri Teutoni, nu se emoţionau la vederea mormanelor de cadavre. Ei sufereau de răni provocate de şrapnel şi bombele inamicilor, dar niciodată de sentimentalisme. Acesta era discursul oficial al partidului. Neoficial... era altă poveste. Ce rost avea să-ţi pui asemenea întrebări filosofice?

Am mai luat o înghiţitură de coniac. în miez de iulie şi pe stomacul gol, mi s-a urcat drept la cap. Ceea ce nu era lucru rău. Mai bine decât să fii treaz în asemenea vremuri.

- Şezi, am comandat.

Rolf s-a aşezat numaidecât. Era un câine ascultător, bine dresat şi foarte inteligent, cu un spate puternic şi pulpe musculoase, pe care mi-a îngăduit să-mi aşez capul. Cu picioarele lui în jurul umerilor şi un fir de iarbă în gură, în locul ţigării – ne micşoraseră din nou raţiile –, am putut să închid ochii şi să-mi închipui că nu începe infernul la cincisprezece minute de mers pe jos de aici. Aproape de pământ, mirosul de carne arsă nu mai era la fel de puternic şi greţos. îl simţeam în uniformele noastre. îl simţeam în păr, chiar şi după ce ne spălam temeinic. îl simţeam în mâncare. îl simţeam în blana câinelui de sub capul meu. Aveam ochii roşii din cauza fumului. Oficial, Cavalerii

Teutoni nu vărsau lacrimi pentru duşmanii lor şi nici nu-şi plângeau de milă.

Din păcate, eu am înţeles prea târziu că nu sunt de-ai lor.

- Dahler! Eram sigur că aici te găsesc, trândavule!

Am pufnit uşor la auzul insultei şi m-am ridicat pe coate. Gröning îşi permitea să rânjească prosteşte în perioada aceea, pentru că i se aprobase cererea de transfer. Norocosul urma să plece pe Frontul de Vest în cel mult două săptămâni.

- Ce altceva să faci aici? am spus, toropit de soare si alcool.
- Meseria.
- îmi fac meseria. Păzesc perimetrul.
- N-ar trebui să stai în picioare, cu arma pe umăr,

nu să sforăi ca un misei?

- De ce? Doar îl am pe Rolf. Mă avertizează el dacă vine cineva.
- Si el sforăia ca un misei când am venit.
- E antrenat să reacţioneze doar la deţinuţi, nu si

> > > * >

la gardieni.

Gröning a clătinat din capul lui blond. Nu avea ce să comenteze. Toţi eram invidioşi pe subunitatea de dresori. Puteau să stea la soare şi să doarmă cât era ziua de lungă, ori să se joace liniştiţi cu câinii lor. Doar când veneau transporturi, trebuiau să-şi aranjeze uniformele şi să ia figuri serioase, la fel ca şi câinii lor, care se zbăteau în lesă şi mârâiau la nou-veniţi. Cum se elibera rampa, reveneau la joacă şi odihnă. Erau şi câţiva sadici printre ei, care-şi asmuţeau câinii pe deţinuţi, ca să se distreze, dar, din fericire, erau minoritari. Cei mai mulţi voiau doar să doarmă şi să scape de muncă.

Ţi-ai făcut bagajele? l-am tachinat, mulţumindu-i din cap pentru ţigara pe care mi-a oferit-o.

Stăteam unul lângă altul, cu faţa spre lagăr. în spate, coloanele de fum negru se ridicau din gropi până când acopereau cerul de cenuşă. în faţă, alte coloane mai mici se înălţau spre bolta albastră. Toate cele patru crematorii îşi înghiţeau victimele cu lăcomia insaţiabilă a

monştrilor din vremuri străvechi. Aveai senzaţia că lumea întreagă era cuprinsă de flăcări în perioada aceea.

- N-o să-mi fie dor deloc de locul ăsta, a spus Gröning într-un final.

I-a luat ceva timp să recunoască asta, s-o rostească cu glas tare, deşi ştia foarte bine că sunt ultimul om care l-ar fi pârât. Eram de-o seamă. Aveam douăzeci si doi de ani amândoi. Generaţia noastră era destul de debusolată în ultima vreme. Pentru proşti era mult mai simplu; ei ridicau imediat mâna la salut – *Heil Hitler, soldăţel! Nu există defetism în rândul germanilor!* – şi se aruncau sub tancurile ruseşti cu patru grenade de mână legate. Şi pentru brute era mai simplu; aceştia îi spânzurau de copaci şi de stâlpi pe cei care gândeau singuri, şi scriau: *Sunt un trădător al Reichului,* pe planşe de carton, pe care le atârnau apoi de gâtul foştilor camarazi.

Cel mai greu era pentru noi, cei care creşteam într-o lume unde nu exista decât o singură rasă superioară; care ne inocula încă din şcoală ideea că viaţa noastră aparţine Fuhrerului şi patriei-mamă; că ordinele nu trebuie niciodată puse la îndoială, pentru că loialitatea e onoarea noastră, iar onoarea e loialitatea noastră, şi multe alte aberaţii de acest fel. Până când, într-o zi, ne-am uitat în jur şi-am văzut ce-am făcut şi ne-am dat seama că am devenit monştri, iar asta ne-a speriat atât de tare, încât nu existau cuvinte care să descrie oroarea din inimile noastre, pe care, teoretic, nici n-ar fi trebuit să le avem. Inimile, ca şi vieţile noastre, aparţineau Fuhrerului. Puteau bate doar pentru el – orice altă emoţie era considerată trădare.

- O să ţi se facă dor când o să vezi frontul cu ochii tăi. Deşi, în cazul tău...

I-am luat în glumă ochelarii cu rame maronii de pe nas, dar maimuţăreala mea era atât de jalnică, încât i-am înapoiat chiar înainte de a mi-i cere.

- Tu, care cunoşti deja frontul, a zis, deloc ofensat de gestul meu, ce-ai prefera, să-l revezi sau să rămâi aici?

- Am cerut transferul în 1942, dar nu mi l-au aprobat.
- Nici mie, dar asta era acum doi ani, a zis, fluturând din mână. Pe vremea aia, câştigam războiul. Acum nu-şi mai permit să facă mofturi. Cere iar

- transferul şi-ţi garantez că-l semnează Moşul cu mâna lui, chiar dacă ai genunchiul făcut zob. Au ajuns să înroleze mucoşi de treişpe ani, din *Hitlerjugend,* şi bunici care-au luptat pentru Kaiser în 1870. Pe tine te acceptă imediat, mai ales cu experienţa ta militară.

- Nu-ţi trebuie experienţă ca să te-alegi cu un glonţ în burtă, am răspuns calm.

S-a făcut că nu aude replica mea răutăcioasă.

- Cu atât mai mult! Du-te la Kommandantur. îti ţin eu locul până te-ntorci. Mergem împreună pe front.

Mă uitam în faţă, încremenit ca o stană de piatră. Ar trebui să merg, mă gândeam, chiar ar trebui... Dacă fac asta, scap de-aici în câteva zile. În câteva zile, o să mă legăn într-un tren, alături de Groning; el o să citească o carte, eu o să mă uit pe fereastră şi-o să văd oameni – oameni vii, nu schelete ambulante pe care noi le-am înfometat – şi câmpuri pe care nu ard focuri.

Mă uitam la unghiile de la mână, la iarba deasă din jur – orice numai să scap de privirea mustrătoare a colegului meu.

- N-o să pleci, aşa-i?

Am clătinat încet din cap.

N-a pomenit de Helena. Nu mă întreba niciodată deschis de ea – în sinea lui, dezaproba acest gen de relaţie –, ci doar a oftat, scuturând din cap ca un copil încăpăţânat.

- Atunci, care-i planul? m-a întrebat, ca şi cum întrebarea aceea logică mi-ar fi băgat minţile în cap.

Era foarte *logic* colegul meu, Groning. Eu eram *sentimentalul,* din punctul lui de vedere.

- Rămân aici.
- Până la capăt?
- Până la capăt.
- Cred că faci o mare greşeală.

Am zâmbit, amuzat de cuvintele lui.

- între noi fie vorba, pentru prima oară în viaţa mea, simt că nu greşesc. Pentru prima oară, simt că fac ceea ce trebuie.
- De-asta ai ajuns la carceră de două ori în câteva luni.

Am ridicat din umeri.

- Nu m-a deranjat. Era linişte şi răcoare acolo şi nu mirosea a fum.

- Ai grijă măcar să nu te-mpuşte pentru cine ştie ce prostie.

S-a ridicat în picioare şi şi-a scuturat iarba de pe uniformă.

- Mai e puţin şi se termină toată mizeria asta. Ar fi stupid să mori tocmai acum. O moarte stupidă şi fără rost.

Am făcut semn cu mâna în jur.

- Şi toate astea cum sunt? Nu tot stupide şi fără rost? De ce-i omorâm pe oamenii ăştia, dacă tot pierdem războiul?

A plecat înainte să spun nişte cuvinte şi mai deplasate, pentru care nu m-ar fi raportat niciodată, dar pe care nici nu avea chef să le audă.

Gröning era un om logic. Nu era un antisemit înrăit ca Moli şi nu era de acord cu omorurile brutale, dar se gândea mai întâi la el şi nu-l puteai condamna pentru asta. îl priveam cum se îndepărtează şi mă gândeam cu nostalgie la vremurile când şi mie îmi păsa mai întâi de mine, când lumea era în alb şi negru, când evreii erau duşmanul, iar uniforma nu-mi mirosea a fum.

3
FRANZ
1

Aduseseră un nou recrut, un tinerel la vreo optsprezece ani, căruia abia îi dăduseră tuleiele, deşirat şi mare patriot. Mi-a zis că l-au trimis direct de la instrucţie, în München, şi s-a apucat de treabă cu zelul idiotului proaspăt îndoctrinat. La prânz, mă durea deja capul din cauză că zbiera şi alerga prin depozit cu eficienţa unei găini fără cap. Când n-am mai suportat, l-am chemat deoparte.

M-a salutat ca la carte. Noi, cei din vechea gardă, abia dacă mai catadicseam să îndoim braţul din cot. *Heil Hitler*-ul nostru îşi pierduse de mult entuziasmul. Spre deosebire de acest răcan, noi îl rosteam altfel. Era rânced şi mucegăit pe buzele noastre arse de vânt.

- Ce le faci amărâtelor ălora? am întrebat, arătând din cap spre deţinute.

Nedumerite si uşor alarmate, femeile se uitau când la mine, când la Wolff, neştiind cum să reacţioneze la răcnetele personajului nou apărut.

- Avem o mulţime de lucruri de sortat cu toate

>

transporturile astea, Herr Unterscharführer, a răspuns, gesticulând neputincios. Nu fac altceva decât să le zoresc să muncească mai repede, ca să respectăm planul lui Herr Kommandant...

Am chicotit în barbă. Eram ferm convins că în planul lui Herr Kommandant intra doar să-şi facă rost de un paşaport cu nume fals şi să transporte toate obiectele furate din vilă, înainte să vină Aliaţii. Mă bătea gândul să-l informez şi pe noul recrut, dar am observat insigna *Hitlerjugend Sieg Rune* pentru merite deosebite pe care o purta cu mândrie în piept şi o privire profund devotată partidului în ochii albaştri spălăciţi, şi am decis că e mai înţelept să tac.

Avea dreptate într-o privinţă, acest *Pimpf* zelos. în jurul depozitelor, munţii de obiecte se înălţau până la acoperiş; înăuntru, abia te strecurai printre

maldăre de valize si cărucioare de bebeluşi. Unul
> >
dintre depozite fusese transformat în spaţiu permanent de stocare; camioanele care transportau
bunurile în Germania cu o eficientă lăudabilă erau
>
în mare parte rechiziţionate pentru a susţine efortul de război; motorina se găsea cu greu, iar Germania era bombardată atât de asiduu, încât aveau mai
mare nevoie de medicamente si sicrie decât de
>
haine.
- Toate lucrează în acest Kommando de câţiva ani.
>
Au un sistem cu care s-au obişnuit si tu nu faci
> >
decât să încurci cu sâcâielile şi urletele tale. Nu vor munci mai repede decât le stă în putere. Lasă-le în pace.

Deschisese gura să aducă cine ştie ce argument, ori să-mi citeze vreun principiu insuportabil – probabil îl avertizaseră încă de la sosire despre inconstanţa vederilor mele politice –, dar mi-a văzut decoraţia de veteran, cu care mă întorsesem de pe Frontul de Vest, în afară de şchiopătat, şi n-a făcut decât să-mi mai adreseze încă o dată salutul. Măcar aveau încă respect pentru veterani. Altminteri, mucosul m-ar fi pârât comandantului în mai puţin de o oră. Şi, în ciuda a ceea ce-i spusesem lui Groning, nu aveam nici un chef să ajung iar în Buncărul 11. Era linişte şi răcoare acolo, şi mă hrăneau binişor, dar gândul de a nu o vedea pe Helena mă îngrozea.

Helena a ridicat ochii de la bancul de lucru. Am zărit un zâmbet fugitiv pe chipul ei – fără îndoială, în semn de mulţumire că i-am mai temperat râvna tânărului –, dar a dispărut înainte să apuc să mă bucur de căldura lui. De când ne arestaseră în mai, stăteam la distanţă

unul de altul, atât cât puteam
îndura. Nu o mai chemam în biroul meu si nici ea
>
nu mi se mai adresa decât dacă-i vorbeam eu primul. înainte să mă elibereze, Schurz bombănea că *ar fi trebuit s-o împuşte pe târâtură, nu să-i dea drumul,* aşa că nu-mi mai ardea să-i pun la încercare răbdarea, sfidând în continuare legile rasiale. Prin urmare, toate interacţiunile noastre se

limitau la priviri furişe, când nu ne vedea nimeni şi câte un *Te iubesc la nebunie,* şoptit tot în treacăt.

Rolf, în schimb, se bucura din plin de afecţiunea mea şi, în scurt timp, a devenit leneş şi blajin de la atâtea mângâieri pe spate şi după urechi şi de la raţiile care ajungeau pe jumătate în burta lui tot mai dolofană. îl priveam deja ca pe câinele meu. Dresorul lui nu avea să se întoarcă prea curând, din câte mi-au spus. Era la o clinică bună, undeva, lângă Alpi.

- Herr Unterscharführer!

Iarăşi răcanul. M-am întors spre el, cu un zâmbet plictisit, dar politicos. Era roşu la faţă, dar nu gâfâia după alergătură. îşi merita pe deplin insignele pentru performanţe sportive şi *Sieg Rune.*

- Vă caută domnul doctor Mengele. Are nevoie de dumneavoastră la rampă. A sosit un transport şi nu au destul personal SS.

Era o căldură dogoritoare în iulie, şi cu toate astea m-au trecut fiori reci la auzul acelui nume detestabil.

- N-am voie pe rampă, am zis, încercând să mă sustrag de la sarcina pe care nu doream câtuşi de puţin s-o îndeplinesc.

Poate n-ar fi stricat să glumesc pe seama comandantului şi a noului său paşaport. Poate era mai bine să ajung în buncăr.

Acum aveţi. A întrebat anume de dumneavoastră.

- De ce tocmai de mine?

Tânărul a ezitat înainte să răspundă.

- A zis că are multe vite şi dumneavoastră ştiţi să mânuiţi biciul.

Rânjea. Probabil i se părea o glumă amuzantă. Acum mă plăcea. I se citea respectul în ochi.

Am plecat înainte să spun ceva ce aveam să regret mai târziu. Trebuia să am grijă de Helena şi, fie că- mi plăcea, fie că nu, nu-mi era de nici un folos dacă supăram şi mai mult

autorităţile.

Era haos pe rampa înţesată de oameni. O mare de trupuri asudate care nu se dădeau la o parte nici măcar la vederea lupului alsacian fioros. *Nu băuseră*

apă de câteva zile, se plângeau. *Copiii mureau de foame.* Bătrânii stăteau pe jos, resemnaţi şi deja aproape morţi. Moli nu era prezent, doar doctorul Mengele, ca de obicei, îmbrăcat într-o uniformă imaculată, cu părul negru strălucind în razele soarelui, precum coroana de onix a zeului infernului, şi ochii aţintiţi în mulţime, pândind gemeni sau pitici. Am dat să mă apropii de el, dar, spre marea mea uşurare, mi-a făcut semn să plec.

- Mă descurc aici. De tine am nevoie ca să conduci lumea la dusuri. N-am decât muncitorii din Sonderkommando si nici un ofiţer care să-i supravegheze. Trebuia să vină Moli, dar lipseşte, după cum vezi.

Priveam înainte, ignorând gemetele şi rugăminţile mulţimii. *Duşurile,* cunoscute şi sub numele de Crematoriul V, spre care Mengele arăta graţios cu vârful cravaşei, se profilau ameninţător pe cerul împâclit de fum. Un muncitor din Sonderkommando, cu mânecile suflecate, se uita la mine întrebător. Ştiam că acela era momentul când trebuia să vorbesc cu oamenii, să-i amăgesc cu poveşti frumoase, promiţându-le cafea sau ceai rece după duşul revigorant, să le spun minciuni convingătoare despre lagărul de copii, ca să şi-i dezbrace mai repede şi să-i calmeze, astfel încât să intre de bunăvoie, fără ţipete şi tânguieli. Dar nu puteam deschide gura oricât m-aş fi căznit. Tăcut şi încruntat, am făcut semn coloanei condamnate de Mengele să mă urmeze.

În spatele meu, începeau să se audă murmure. Cineva şi-a făcut curaj şi a întrebat de fumul care ieşea de la duşuri. *Nu cred să fie nevoie de cuptoare la duşuri, nu?*

Dar eu mi-am văzut hotărât de drum. Lasă-i să se revolte. Lasă-i să afle unde mergem. Lasă-i să ne calce pe toţi în picioare. Să se ducă dracului totul. Nici unul dintre noi nu va

ieşi viu de aici, m-a străfulgerat deodată. Mai bine să se termine totul acum.

Îngrijoraţi de agitaţia iscată în mulţime, muncitorii din Sonderkommando s-au apucat să liniştească ei oamenii.

>

- Fumul iese de la cazan, stimate domn, de la cazanul care încălzeşte apa pentru duşuri, au început să spună povestea bine cunoscută. Doar nu vreţi ca bătrânii şi copiii să se spele cu apă rece. Apa e extrasă din puţ şi, credeţi-mă, e rece ca gheaţa. Pot
să răcească din cauza trecerii bruşte de la o

*

temperatură la alta, şi la vârsta lor e periculos. Cine arde oameni de vii pe câmp? Cine v-a spus asemenea aberaţie, doamnă dragă? Alea-s incendii de turbă. Nu vedeţi ce gros e fumul? Iar mirosul e specific turbei. E plin de turbă în Polonia. Ştiu că nu aveţi aşa ceva în Ungaria. Aşa miroase turba. Şi în fiecare vară ia foc. Noi ne-am obişnuit deja. Nici nu mai băgăm de seamă...

O grimasă scârbită mi-a apărut pe faţă. Măcar atâta lucru era adevărat din întregul discurs.

Unterscharführer Gorges, Kommandoführerul Crematoriului V, mă aştepta în faţa clădirii, cu un rânjet şi o strângere prietenească de mână.

- Au sosit întăririle! a spus, radiind de fericire; era bronzat şi plesnea de sănătate. îmi faci un mic serviciu? După cum vezi, ducem mare lipsă de oameni.

- Ştiu. Mi-a zis Mengele şi mi se rupe sufletul de mila voastră, dar trebuie să mă întorc la Kanada.

Am dat să plec, dar m-a prins de mânecă înainte să fug.

- Chiar acum se încarcă camionul care merge la Kanada, m-a asigurat.

într-adevăr, un camion al Crucii Roşii, o imagine liniştitoare pentru nou-veniţi, era parcat chiar în faţa uşilor duble de unde pornea coridorul care ducea la vestiar, ca să nu vadă nimeni ce se încarcă în el – lucrurile celor proaspăt gazaţi şi arşi acum în crematoriul din aceeaşi clădire. *Cazan pentru încălzirea apei, pe dracu'.*

- Nu-ţi răpesc mai mult de zece minute din timpul tău preţios. Te duce şoferul înapoi, iar eu îţi voi fi profund îndatorat. Un mic gest de recunoştinţă.

> >

Mâna lui mi-a atins aproape imperceptibil buzunarul, dar eram obişnuit cu astfel de gesturi.

Cu o nepăsare de gheaţă, mă întrebam ce o fi pus înăuntru: aur, diamante sau dolari. Mă bătea gândul să scot răsplata şi să i-o dau înapoi, dar acum, când finalul era atât de aproape, ar fi fost o nesăbuinţă să-mi fac duşmani, iar Gorges nu era o brută ca Moli. Puteai negocia cu el la nevoie. *Fir-ar să fie, deveneam şi eu* logic, *ca Groning.*

M-am silit să zâmbesc şi i-am făcut complice cu ochiul.

- N-am nevoie de mită ca să ajut un tovarăş la ananghie. Dar va veni o zi când o să-ţi cer să-mi întorci serviciul. S-ar putea să am nevoie de ajutorul tău.
- Nu trebuie decât să-mi spui, Dahler.
- Aşa o să fac. Acum, zi-mi cu ce te pot ajuta?

Câţiva oameni ieşiseră din coloană şi adunau apă
din bălţile de pe jos. Bălţile se formau de la furtunurile cu care Sonderkommandoul spăla cadavrele din camerele de gazare de spumă, sânge, urină şi fecale. Erau atât de des folosite încât pământul din jurul crematoriului era îmbibat de apa de la hidranţi. Gorges le-a făcut o ultimă favoare jalnică şi nu le-a ordonat să revină în rând.

Bătrânii stăteau pe iarbă, protejându-şi capetele de soare cu ziare şi genţi. Luaseră până şi ziare cu ei. Erau unguri, orăşeni în marea lor majoritate. Puteau la fel de bine să fie *Reichsdeutsche* – nu se deosebeau cu nimic. Erau manieraţi, bine îmbrăcaţi şi prea timizi ca să pornească o revoltă. înţelegeam acum de ce Gorges nu-şi făcea griji în privinţa lor. Gazase mulţi, începând din mai, şi ştia că nu-i vor da bătăi de cap. Mergeau la moarte cuminţi, liniştiţi de explicaţiile logice primite de la Sonderkommando şi gardienii SS prietenoşi. Gorges radia din nou, foarte mândru de el.

- Cu o ultimă favoare, a zis, apoi s-a apropiat de mine şi mi-a şoptit la ureche, ca să

nu audă nimeni ce spune. Toate cele şase cuptoare sunt pline, dar
mai avem un lot de cadavre care trebuie arse si
>
trebuie să-i băgăm pe ăştia înăuntru înainte să intre la bănuieli. Nu-i bine să-i lăsăm să stea pe iarbă şi să gândească. Echipa a curăţat deja camera şi a dus

cadavrele afară, în spatele paravanului. Până când termină de încărcat bagajele în camion, fii drăguţ şi
condu tu Sonderkommandoul cu morţii rămaşi la
> >
serviciul lui Moli. După cum vezi, am cam multă treabă aici şi e interzis să-i las să meargă singuri, neînsoţiţi de un gardian.

- Desigur, am răspuns calm.
- Regulile sunt reguli, a zis Gorges, deschizând braţele într-un gest de neputinţă, şi a rânjit din nou.
- Şi ordinele sunt ordine, am bombănit înainte să mă răsucesc pe călcâie şi să merg în spatele crematoriului.

Am remarcat, totuşi, că i-a mai pierit zâmbetul după vorbele mele.

Paravanele solide, înalte de trei metri, care ascundeau de privirile nou-sosiţilor neştiutori priveliştea macabră a gropilor din câmpul aflat la nici o sută de metri distanţă erau tot invenţia lui Moli. La fel şi fiorile pe care-i pusese pe deţinuţi să le planteze în faţa crematoriului, înainte să demareze acţiunea maghiară. Şi, asemenea unor decoraţiuni ieftine, şi acestea dezvăluiau adevărul hâd imediat ce treceai de ele şi dădeai nas în nas cu moartea. Judecând după numărul de cadavre de acolo, unele stivuite deja, altele înşirate ordonat ca să le smulgă dentiştii coroanele de aur din gură, Moli trebuia să fie prin preajmă. Trei bărbaţi din Sonderkommando erau atât de ocupaţi să radă părul moartelor, încât nici nu m-au observat, la fel şi cei îngenuncheaţi lângă cadavre, care le verificau orificiile în căutare de obiecte ascunse.

Cărăuşii de cadavre din Sonderkommando, care stăteau tolăniţi lângă cadavrele inspectate şi fumau, au sărit în picioare şi şi-au scos şepcile de pe cap, apoi au încremenit în poziţie de drepţi lângă cărucioare. Bănuiam că le

folosesc la transportul
morţilor.

*

Dar nu maldărul de braţe şi picioare care se bălăbăneau pe lângă corpuri m-a oripilat. Trei tinere goale puşcă stăteau ghemuite una în alta, în spatele
bărbaţilor din Sonderkommando.

- Ce-nseamnă asta? am ţipat la deţinuţi, cuprins de furie.

Rolf a mârâit şi a început să se smucească în lesă. O sete nestăvilită de distrugere s-a trezit în mine, odată cu dorinţa de a asmuţi câinele pe nemernicii ăia.

Bărbaţii s-au uitat unul la altul, clipind nedumeriţi, apoi, parcă abia atunci aducându-şi aminte de femei, au început să vorbească toţi odată.

- Nu e vina noastră, Herr Unterscharführer!
- Hauptscharführer Moll a dat ordin!
- A trecut pe-aici chiar înainte de ultima gazare...
- Astea trei l-au rugat să fie gazate în acelaşi timp...
- Dumnealui a ordonat să nu le gazăm...
- Ne-a ordonat să le ducem la serviciul dumnealui imediat ce mergem acolo...
- Dumnealui le-a zis să se dezbrace, ca să nu-şi strice hainele...
- Nu ne-am atins de ele, Herr Unterscharführer. Puteţi să le întrebaţi.
- Am aşteptat doar să ne însoţească cineva, Herr Unterscharführer...

Probabil mă mai îmblânzisem la faţă, pentru că au răsuflat uşuraţi şi au tăcut.

- Uite că am venit. Hai să mergem, am mormăit.

Cărăuşii au apucat de coarnele roabelor, iar femeile au luat-o şovăitor pe cărarea pe care le-am arătat-o. Şi astfel, procesiunea noastră macabră a pornit spre infernul de foc.

Dante n-a avut o imaginaţie prea bogată când a descris infernul, ascultaţi-mă pe mine. Gropi cu lavă clocotită şi demoni care împing păcătoşii în ele cu furcile? Ce fantezie grotescă şi improbabilă! De o frumuseţe aproape gotică, menită să inspire teamă de Dumnezeu.

Aici, demonul principal purta uniformă albă, de vară, şi Crucea de Fier în piept – şi încă *pentru merite deosebite în slujba Reichului* – şi-

i înjura pe fochiştii care nu întorceau cadavrele în gropi suficient de rapid. Sub privirile triste ale bătrâneilor din turnurile de supraveghere (şi acum mă întreb

cum vedeau ei toate acestea, fiind aduşi în iadul acesta nu din convingere, ci cu arcanul, foşti fermieri în mare parte, ori soldaţi răniţi pe front, ca mine, toţi de vârsta taţilor noştri), Moli se plimba ţanţoş pe marginea gropilor, cu alsacianul lângă el, şi-i învăţa pe fochiştii evrei cum să-i ardă mai eficient pe ai lor.

Dogoarea flăcărilor îmi frigea obrajii, deşi eram abia la jumătatea drumului. Probabil o simţeau şi femeile, sau îşi dădeau seama că gardienii SS nu ardeau lemne în gropile acelea, ci trupuri omeneşti. Unul dintre cărăuşi le-a împuns cu blândeţe în spate, îndemnându-le să meargă mai departe. Tinerele îi încetineau, iar cărăuşii nu doreau să-l înfurie pe Moli din cauza asta. Umbla vorba că aruncase un om de viu într-una din gropi, pentru că-l supărase cu ceva. Nimeni nu ştia foarte bine ce s-a întâmplat şi tocmai de aceea nimeni nu voia să-l scoată din fire.

Mi-am şters fruntea de transpiraţie, căci asudam tot mai tare, fie de la căldura tot mai insuportabilă, fie de greaţa care-mi clocotea în stomac. înghiţeam cu greutate, iar gâtlejul îmi era uscat de parcă-l răzuise cineva cu un şmirghel. Femeile s-au oprit de tot, refuzând categoric să mai înainteze. Le-am lăsat în pace.

Mă duc până la groapă, îl anunţ pe Moli că au venit cărăuşii şi femeile, pe urmă plec şi-l las să facă ce dracu' vrea el.

Trebuia să fi plecat pe front cu Groning.

Păcat că nu m-au împuşcat în burtă în locul afurisitului de genunchi, să fi murit ca un erou, nu ca un...

- Herr Hauptscharfuhrer!

Am rămas mirat de cât de calm vorbeam si cât de

>

energic l-am salutat când s-a întors cu faţa la mine. A dat aprobator din cap, mulţumit de ţinuta militară impecabilă, cum o numea el.

Faţa pistruiată îi era îmbujorată şi lucioasă de la căldură. Limbile roş-albastre de foc i se reflectau în ochiul de sticlă, dansând voios pe suprafaţa lui oarbă. Ochiul sănătos mă studia cu o privire răutăcioasă.

- Permiteţi-mi să raportez; cărăuşii au adus cadavrele la incinerare. Unterscharführer Gorges le va aduce şi pe celelalte, după ce-i ia în primire pe
nou-veniti.

Moli a încuviinţat din cap mulţumit. Ochiul sănătos îl privea acum pe Rolf, care stătea cuminte la piciorul meu – copia fidelă a alsacianului lui Moli.

- Frumos câine.

- Vă mulţumesc, Herr Hauptscharführer. E un câine minunat.

- Cum se comportă cu deţinuţii?

Am şovăit câteva secunde, nestiind foarte bine ce- ar vrea să audă.

- îi... ţine la respect, Herr Hauptscharführer.

Un rânjet sadic i-a apărut pe faţă. Ochiul de sticlă începea să-mi dea fiori, cu privirea lui fixă. Ca să scap de ea, am încercat să mă uit peste umărul lui, dar acum vedeam mormanele de cadavre şi m-a apucat ameţeala. Am înghiţit în sec şi am simţit gust de fiere. Am închis ochii – treaba lui ce credea –, dar tot le vedeam în spatele pleoapelor, răsucindu-se şi zvârcolindu-se, ca şi când s-ar fi trezit la viaţă în momentul în care le atingeau flăcările.

- Eşti cam palid, Unterscharführer, a zis Moli, iar tonul lui batjocoritor şi uşor amuzat mi-a pus capăt coşmarului. Te simţi bine?

M-am silit să deschid ochii. Am dus instinctiv mâna la buzunar. Aveam o ploscă acolo, atât de aproape şi atât de inaccesibilă.

- Mi-e cam cald, Herr Hauptscharführer.

- Cred şi eu.

Chicotelile lui de hienă răsunau mult mai tare decât ţiuitul din propriile-mi urechi.

Unul dintre fochisti s-a ridicat si m-a fixat cu
privirea. L-am recunoscut, în ciuda valurilor de căldură care-i deformau trăsăturile. Andrej Novâk. încet, înadins încet, s-a apucat să

împungă şi să
răsucească cadavrele. Sfârâitul burţilor care
>
plesneau, mişcările hidoase ale braţelor parţial arse, care se ridicau singure ca într-un salut sfidător,

când muşchii se rigidizau din cauza căldurii; pielea acoperită de băşici care plesneau şi lăsau să se scurgă grăsimea umană, aţâţând şi mai mult focul şi făcându-l să ardă cu flăcări albe – voia să văd toate acestea, să fiu martor la atrocităţile comise de poporul meu împotriva poporului său.

Nişte urlete nebuneşti au străpuns atunci aerul. Gardienii SS le împingeau pe femei spre groapă, cu gurile puştilor. încurajaţi de chicotelile lui Moli – toată lumea ştia că găsea o plăcere imensă în astfel de lucruri dezgustătoare –, subalternii lui le îmbrânceau pe femei cu şi mai mare entuziasm, până când bietele fiinţe au rupt-o la goană, ca nişte căprioare speriate, în direcţia gardului de sârmă ghimpată.

- Mai uşor, găinuşele mele!

Moli era în elementul lui acum şi flăcările îi dansau în ochi.

- Şo pe ele, băiete! Bravo!

Alsacianul le-a prins din urmă înainte să ajungă la gard, mârâind la picioarele lor şi înfigându-şi colţii în carnea goală. Le-a strâns laolaltă, exact cum ar face un câine de stână cu oile, şi a început să le mâne înapoi la stăpânul lui. Rolf a scos un chelălăit ascuţit şi a început să se foiască de pe un picior pe altul, vizibil agitat.

- Dă-i drumul! a spus Moli, cu un râset satanic. Lasă-l şi pe el să se distreze!

Fără să-mi dau seama ce fac, am înfăşurat lesa şi mai bine pe mână. Adevărul era că nu-mi mai simţeam corpul. Devenise brusc atât de uşor, încât putea să-l ia vântul şi să-l ducă cu el. Ţiuitul din urechi devenise atât de puternic, încât abia mai auzeam ţipetele femeilor. Stăteau ghemuite una în alta, pline de sânge şi tremurând din toate încheieturile, în ciuda căldurii zăpuşitoare din jur.

Moli se lingea pe buze şi se uita cu ochiul bun

la chipurile lor îngrozite şi înţesate de lacrimi. A dus încet mâna la pistol şi a tras de pantalonii de uniformă, ca să ascundă umflătura care începea să se vadă prin ei. Gâfâia de excitare.

- Uitati-vă! Uitati-vă bine! în câteva secunde, o să ardeţi exact ca ei! a strigat, împroşcând salivă în aer.

într-un final, în râsetele subalternilor lui SS, şi-a făcut milă de ele şi le-a împuşcat pe rând, împingându-le apoi cu cizma în groapă. M-am întors cu spatele şi-am vomitat pe pământ şi pe cizme, după care am căzut în genunchi. Rolf se foia agitat în jurul meu şi mă lingea pe faţă şi pe mâini, scheunând. în afara scheunatului si a trosnetului focului, nu se mai auzea nimic. Parcă amuţise întreaga lume. M-am şters la gură cu dosul palmei şi m-am uitat în jur. Figuri dispreţuitoare şi duşmănoase mă priveau de sus.

- Faci uniforma de ruşine, a remarcat Moli, calm. Credeam că te-ai învăţat cu astea după ce-ai fost pe front.

Cu ce să mă învăţ? Cu moartea? Cu crimele? îmi venea să-l întreb, dar îmi pierise glasul.

Moli a chemat pe cineva la el.

- Du-l de-aici şi ai grijă să nu se mai întoarcă. Mototolul naibii!

Două mâini surprinzător de delicate m-au ridicat de jos. Era un deţinut, un doctor slovac. L-am recunoscut, deşi aveam ochii încă împăienjeniţi. Fără să scoată o vorbă, m-a condus departe de scena aceea infernală, sprijinindu-mă tot drumul până la crematoriu, pentru că mă clătinam pe picioare, ca un beţiv. Din când în când, Rolf mă înghiontea în mână cu nasul lui umed. îmi ştergeam întruna sudoarea de pe faţă. Sudoarea şi lacrimile...

La crematoriu, doctorul slovac avea o intrare personală, pe o latură a clădirii. Din câte se părea, acolo se afia sala de disecţii, proaspăt utilată de doctorul Mengele. M-a aşezat pe masa de disecţie şi m-a rugat politicos să aştept acolo. Stăteam întins, când a apărut cu o

seringă.

- Ce-i aia? Fenol? am glumit amar.
- Aţi vrea să fie fenol? mi-a replicat fără pic de emoţie, sufiecându-mi mâneca.

Rolf s-a ridicat în fund lângă masă, privindu-l neîncrezător. Am întins cealaltă mână şi l-am

mângâiat după ureche până când s-a liniştit din nou.

- Tu ai vrea? am zis, încercând să fiu ironic, dar a sunat mai degrabă jalnic.

Patologul mi-a aruncat o privire mustrătoare şi a tamponat locul injecţiei, înainte să-mi îndoaie mâna din cot.

- Ţineţi-o îndoită o perioadă.
- Nu mi-ai răspuns la întrebare.
- Nu, n-aş vrea, a răspuns în cele din urmă, oftând.

Era ceva liniştitor în camera aceea, ceva neobişnuit de calmant în clinchetul instrumentelor care se loveau de suprafaţa metalică, în mirosul curat şi steril de dezinfectant. Am închis din nou ochii. Pleoapele, ca şi membrele, îmi erau grele de somn.

- Am depus jurământul hipocratic. N-aş face niciodată rău unei alte fiinţe.
- Ce căutai pe câmp? am murmurat.
- Caut oameni cu anumite malformaţii care l-ar putea interesa pe *Herr Doktor,* a zis, şi nu a mai fost nevoie să-mi explice cine e Herr Doktor. îi place să facă autopsii pe ei şi uneori trimite cazurile cele mai interesante la diverse institute ştiinţifice din Germania.
- De ce?
- Cum de ce? Ca să demonstreze cât de degenerată şi inferioară este rasa evreiască în comparaţie cu cea ariană.
- Chiar aşa este? Tu eşti om de ştiinţă...
- Bineînţeles că nu. Sunt malformaţii normale, care apar la orice rasă.
- Asa zic si eu. Stiinta e măsluită. Ca si presa, si istoria... Nu mai putem avea încredere în nimic. Totul e o minciună...
- Vă rog să nu mai vorbiţi, m-a rugat şi mi-a pus palma caldă pe umăr.

Spuneam tot felul de lucruri deplasate, şi atitudinea lui protectoare m-ar fi amuzat dacă nu aş fi fost atât de letargic şi de amorţit.

Probabil îşi

dădea si el seama că sedativul îsi făcuse efectul. M-a strâns uşor de umăr.

- Tânăra aceea pe care-aţi adus-o aici acum doi ani si care s-a îmbolnăvit de tifos mai târziu... Mai trăieşte?

Am zâmbit cu blândeţe.

- Bineînţeles că trăieşte. N-aş permite să păţească ceva...

Deci încă există speranţă pentru dumneavoastră, tinere domn.

Nu eram sigur dacă a zis într-adevăr asta sau doar am visat.

Ianuarie 1945

Coloanele erau gata să pornească în ultima călătorie. Vuietul artileriei sovietice care se apropia se oprise în seara aceea. Era mai înţelept să părăsim lagărul la adăpostul întunericului.

Primul a plecat comandantul Hoss şi s-a ocupat de asta încă de la finalul lui iulie. Şi-a evacuat toată vila în care familia lui ducea o viaţă regească. A avut nevoie de două vagoane ca să transporte toate bunurile furate în Germania.

în noiembrie, cele trei crematorii au fost demolate cu explozibil. Sonderkommandoul s-a ocupat de al patrulea, după conflictul cu gardienii SS, la începutul aceleiaşi luni. Majoritatea au fost împuşcaţi drept represalii, dar restul erau încă în viată si hotărâţi să rămână asa. Nici unul dintre ei nu s-a declarat fost membru al Sonderkommandoului la ultimul apel, de la care nu trecuseră nici două ore. Doar nu erau proşti. Ştiau ce soartă îi aştepta dacă ar fi făcut asta.

Cei rămaşi
din administraţie ştiau foarte bine ce au de făcut în
; >
privinţa „dovezilor”. Totul trebuia ars şi îngropat. Mai întâi documentele, apoi martorii.

Cu două perechi de ghete căptuşite cu blană ascunse sub manta, mă uitam prin coloană, căutându-le pe Helena şi sora ei. Erau gata de plecare. Cei din frunte ieşiseră deja. într-un final, le-am găsit, sau mai exact, Helena m-a găsit pe mine. S-a agăţat de mantaua mea şi nu s-a mai

desprins de acolo. Nu cred că m-a auzit când i-am spus să-şi pună ghetele înainte să pornească la drum. Gardienii SS care îi însoţeau primiseră ordin clar să împuşte pe oricine rămânea în urmă.

- Eu stau aici, cu tine.

Asta repeta eu încăpăţânarea unei nebune, în vreme ce sora ei, Rözinka, îi trăgea ghetele în picioare, ca unui copil neputincios.

- Eu nu rămân în lagăr, Leni, am spus, încercând zadarnic să-i descleştez degetele îngheţate de pe mantaua mea.

Se agăţa de mine cu şi mai mare disperare. Din fericire, deţinuţii de lângă noi se uitau în altă direcţie, prefăcându-se că nu văd întreaga scenă.

- Plec pe front cu divizia nou formată. Nu rămâne nici un gardian SS în lagăr.

- Ia-mă cu tine atunci.

- Pe front? am întrebat, cu un zâmbet ce aducea mai degrabă a grimasă.

- Pot să ajut. Ştiu să bandajez răni…

Nu vor fi răniţi acolo unde merg eu, doar cadavre, îmi venea să îi spun, dar n-aş fi făcut decât să agravez situaţia.

- Helena, asta-i adresa din Viena a mamei, am zis, dar i-am dat bileţelul Rozinkăi, mult mai lucidă decât Helena în acele momente. Imediat ce ieşiţi de aici, Unterscharführer Gorges o să vă ducă într-un sat – am aranjat deja totul. Vă lasă acolo să-i aşteptaţi pe sovietici. Când vin aceştia – nu durează mai mult de o zi sau două, poate chiar mai puţin –, le arătaţi tatuajele şi le spuneţi că aţi evadat. O să vă ducă la Crucea Roşie, sau se ocupă asistentele lor de voi… în orice caz, veţi primi îngrijiri. Iar, după ce se termină totul, mergeţi s-o căutaţi pe mama. O să vă găzduiască pe amândouă. Vă aşteaptă. Iar, după ce se termină războiul, o să vin şi eu. Nici n-o să simţi când a trecut timpul.

I-am cuprins obrajii reci în palme pentru ultima oară. Trebuia să plec, dar ea se agăţa

încă de haina mea şi plângea, plângea necontenit, şi mă ruga s-o iau cu mine, ca şi când nu ar fi auzit nimic din ce i- am spus. Noroc că Gorges a apărut la timp şi a tras-

o de pe mine un pic cam brutal, apoi a încuviinţat cu o figură gravă la întrebarea mea: „Te ţii de cuvânt, da?”

Ştiam că o va face. Si nu din cauza mitei zdravene pe care i-o băgasem în buzunar. Războiul era ca şi pierdut, iar faptul că ajuta două evreice să „scape cu viaţă” era în folosul lui ca prizonier de război.

Coloana mărşăluia. Helena se zvârcolea în braţele

> >

lui Gorges şi se tot întorcea spre mine, până când au dispărut cu toţii în beznă, lăsând în urmă doar zăpada bătătorită şi câte un cadavru pe ici, pe colo. Am rămas nemişcat, cu ochii după ei, până când ne-a chemat fluierul, pe noi, ultimii apărători ai Reichului, la noul nostru „regiment”. Douăzeci de oameni împotriva armatei ruse.

32

Germania, 1947

Audierile se încheiaseră. Doctorul Hoffman, doctorul Hutson şi Andrej Novâk stăteau în faţa Magistraturii şi fumau. Soarele la amurg îşi întindea lumina aurie peste ruinele din faţă. Printre ele, stăteau umbrele poleite ale morţilor.

- Pot să vă pun o întrebare? a spus doctorul Hoffman, întorcându-se spre slovac.
- Cred că aveţi chiar mai multe, a replicat Novâk, cu un zâmbet.

Era pentru prima oară când psihiatrul îl vedea zâmbind pe vânătorul de nazişti.

- De ce v-ati retras acuzaţiile?

O vreme, Novăk n-a zis nimic, fumând în tăcere, cu ochii mijiţi la apus.

- M-am răzgândit, a răspuns în cele din urmă, cu o nonşalanţă aproape şocantă.
- în legătură cu acuzaţiile?
- în legătură cu Dahler, a spus, uitându-se la psihiatru. M-a văzut în coloană, când ne pregăteam să părăsim Auschwitz-ul. M-a văzut, dar nu m-a pârât colegilor lui, deşi aveau ordine clare în ceea ce ne privea. N-a pomenit de asta la audieri şi mă întreb de ce.
- Poate pentru că nu voia să fie ca Gorges, a sugerat doctorul Hutson.

Slovacul a ridicat din umeri.

- E posibil, a spus, uitându-se în faţă, cu o figură gânditoare. Nu l-am cunoscut niciodată ca om. Doar ca militar, ca membru SS, iar pentru noi, ei erau toţi la fel, mai mult sau mai puţin. Ucigaşi. Torţionari. în general, nişte ticăloşi fără suflet, a explicat, apoi a făcut o scurtă pauză. în ziua aia, în iulie 1944, când s-a făcut de râs în faţa lui Moli, m- am gândit că e beat. Beat în asemenea hal încât nu se mai ţinea pe picioare. Gardienii SS beau de

stingeau. Era una dintre ocupaţiilor lor preferate. Am crezut că de-asta se comporta aşa.

- Nu credeţi că a minţit când a descris acea zi? a întrebat doctorul Hutson, mijind uşor ochii, cu un zâmbet strâmb pe faţă.

Slovacul a fluturat din mână.

- îmi aduc aminte perfect ce am spus la început.

Că e un mincinos si ar declara orice ca să-si salveze

> >

viaţa. Am spus asta pentru că voiam să-l condamnaţi la cât mai mulţi ani de închisoare. Nu ştiam dacă e cu adevărat mincinos. Nu voiam să ştiu. Nu voiam *să-l cunosc ca om,* a zis, clătinând din cap. Nu, nu cred că a minţit. Nu poţi minţi convingător despre lucruri care-ţi întorc stomacul pe dos când te gândeşti la ele. Nimeni nu poate minţi despre astfel de lucruri fără să se observe.

- Sunteţi mulţumit de verdict?

- Da. Ştiam că, cel mai probabil, va fi achitat datorită gradului inferior pe care-l avea, a amnistiei acordate celor născuţi după o anumită dată şi a faptului că n-a participat personal la acele crime. Dar am insistat cu acuzaţiile pentru că... voiam să-l văd trimis la închisoare. Ştiu că nu-i un comportament demn.

- E normal să vă doriţi să vedeţi un membru SS condamnat la închisoare, a spus doctorul Hoffman.

- Da, dar vedeţi... tocmai asta-i problema. Cum aş putea spune că sunt mai presus de el, când l-am privit doar ca pe un militar, la fel cum şi el ne privea pe toţi ca pe nişte paraziţi, până când a venit cineva şi i-a deschis ochii? Şi mie a trebuit să-mi deschidă cineva ochii. Trebuie să oprim cumva acest cerc al urii. Toţi trebuie să fim mai buni. El a făcut primul pas când a salvat-o pe Helena şi nu m-a pârât SS-

ului. E rândul meu să-l fac pe-al doilea şi să-l las în pace. E deja pedepsit, pedepsit pe viaţă, având în vedere starea soţiei lui. El va trebui s-o îngrijească zi de zi şi să trăiască cu gândul că naţia lui i-a făcut asta.

- O să-i poarte de grijă, a spus doctorul Hoffman. N-o va părăsi.

- Ştiu, a recunoscut slovacul, surprinzător de uşor. Am văzut cum se poartă cu ea. E şi ăsta un motiv pentru care mi-am schimbat părerea despre el. Şi, sincer să fiu, nu-i deloc uşor să-ţi schimbi părerea despre o persoană.

- Nu, nu e.

Chiar atunci, uşa Magistraturii s-a deschis şi a ieşit Franz Dahler, sprijinindu-şi soţia. încă palidă, dar absolut radioasă, Helena a trecut pe lângă el, strângând dosarele cu documente la piept.

- Aţi primit certificatul de denazificare? a întrebat doctorul Hoffman, neputându-se abţine să nu le zâmbească celor doi.

Austriacul a încuviinţat din cap, apoi a ezitat câteva clipe până să le întindă mâna psihiatrilor. După ce i-au strâns-o, a coborât-o şovăitor, parcă din respect pentru slovac. Novâk a rânjit uşor şi i-a întins primul mâna. Dahler i-a luat-o imediat şi i-a strâns-o viguros.

- Nu ştiu cum să vă mulţumesc, Herr Novâk.

- Nu-i nevoie.

- Permiteţi-mi măcar să vă cer iertare pentru tot ce s-a întâmplat. N-am apucat s-o fac aşa cum se cuvinte în timpul audierilor. îmi pare rău, nespus de rău, pentru tot ce v-am făcut, atât dumneavoastră, cât şi altor persoane pe care le-am rănit. Ştiu că sunt doar cuvinte, că e tardiv şi că nu mai ajută pe nimeni...

- E tot ce voiam să aud, l-a întrerupt slovacul, cu un zâmbet blând. Credeţi-mă, înseamnă enorm. Nu schimbă nimic din ceea ce s-a întâmplat, dar e foarte important pentru viitor.

- Pot să fac ceva pentru dumneavoastră? Orice care să..., a zis Dahler, apoi s-a întrerupt, căutând zadarnic cuvintele potrivite.

- Puteti. Pe viitor, dacă vedeţi un adolescent că aduce jigniri rasiale cuiva, opriţi-

l, trageţi-l deoparte şi explicaţi-i unde aţi lucrat şi cum astfel de vorbe au dus la uciderea a milioane de oameni. Dacă vedeţi un ziar care neagă crimele comise de nazişti, scrieţi o replică şi povestiţi-le oamenilor ce aţi văzut. Ura, rasismul şi xenofobia n-au dispărut ca prin

- minute odată cu Hitler. Sunt încă vii si e de datoria
noastră să le combatem. Dacă doriţi să faceţi ceva
pentru victime, nu ascunderi trecutul, vă rog. Vorbiţi cu oamenii – în special cu tinerii – şi spuneţi-le adevărul despre ce s-a întâmplat. Vorbiţi cât de des şi de tare puteţi. Mulţi vor nega suferinţele victimelor. Vor spune că am inventat totul, ca să ne atingem obiectivul. Vor nega existenţa camerelor de gazare şi a crematoriilor. Ne vor nega amintirile. Dar, cu siguranţă, vor asculta
de vorbele unui ofiţer SS.

Dahler i-a zâmbit cu amărăciune.

- Mă îndoiesc că cei la care vă gândiţi vor asculta de un ofiţer SS care, din punctul lor de vedere, şi-a trădat poporul.

- Chiar şi aşa, domnule Dahler, dumneavoastră vorbiţi. Că vă ascultă sau nu, important e să nu tăceţi. Nici unul dintre noi n-ar trebui să mai tacă vreodată în faţa nedreptăţii. Victimele au nevoie de oameni care să vorbească în numele lor, altminteri, e foarte uşor să ne prefacem că n-au existat.

Dahler a încuviinţat din cap, încet şi solemn.

- Aşa voi face, Herr Novâk. Voi vorbi. Vreau să mă înscriu la facultate, ca să-mi termin în sfârşit studiile. Dacă mă acceptă şi conducerea îmi permite, voi vorbi cu studenţii. Voi scrie la ziare. Promit că veţi mai auzi numele meu. O să vorbesc până când o să vă săturaţi de mine.

Novâk a pufnit în râs, s-a uitat la mâneca lui Dahler, apoi l-a bătut pe umăr, uşor stânjenit. Ochii ofiţerului SS erau împăienjeniţi de lacrimi. Doctorul Hutson şi-a înghiontit colegul în coaste.

- îţi mulţumesc pentru tot, Andrej.

Helena a venit în faţa soţului ei şi, după ce i-a pus teancul de dosare în braţe, şi-a îmbrăţişat

conaţionalul, spre surprinderea tuturor.

- îmi pare rău că din cauza mea s-au prelungit atât de mult audierile, a zis Novâk, înroşindu-se la faţă. Sincer, voiam doar să te ajut.

- Ştiu asta. Şi chiar m-ai ajutat. Dar nu aşa cum ţi-ai fi închipuit, a spus ea, cu un zâmbet larg.

- O să fii bine?

- O să fiu foarte bine. Ne înscriem amândoi la
aceeaşi universitate. Si eu o să scriu mult.
> >
- Te duci la facultate? a exclamat slovacul, mirat.
- Câtă vreme sunt împreună cu Franz, n-o să fie probleme. O să ne prindă bine amândurora să mergem la facultate. Se poate să-mi dai adresa ta? a adăugat, după câteva clipe de ezitare. Mi-ar plăcea să ţinem legătura.

Novăk s-a uitat la Dahler, neştiind ce să răspundă.

- Nu vă uitaţi la mine, a zis Franz, rânjind. Nu e treaba mea să vă dau sau nu voie să faceţi ceva. Cu cât Leni e mai independentă, chiar şi prin activităţi banale cum ar fi să le scrie prietenilor ei, cu atât mai bine pentru ea.

Doctorul Hoffman îi dădea perfectă dreptate.

- Ar trebui să vă înscrieţi la facultatea de psihiatrie, a zis. Aţi fi un psihoterapeut excelent.
- Nu sunt destul de deştept, a spus Dahler, fluturând din mână.
- Aveţi instincte foarte bune. Merită să luaţi şi asta în calcul.
- O să mă gândesc.

Puţinele felinare rămase intacte s-au aprins deodată, împrăştiindu-şi lumina galbenă. Cerul era tihnit fără bombardamentele care să-i zguduie bolta. Printre ruine, copiii strigau unii la alţii şi la soldaţii americani, cerându-le gumă de mestecat.

Un zâmbet cald a apărut pe chipul lui Dahler.

- Ce seară frumoasă!
- Să nu uităm cât de norocoşi suntem că o putem vedea, a adăugat Novâk, blajin.
- Aşa e. Să nu uităm niciodată, a spus Helena, încuviinţând grav din cap. Nimic din toate acestea.

NOTĂ ISTORICĂ

Vă mulţumesc din suflet că aţi citit *Fata în rochie vărgată.* Deşi este o operă de ficţiune, se bazează în mare parte pe o poveste reală. Helena Citronovâ (Kleinovâ în romanul de faţă) a sosit la Auschwitz cu unul dintre primele transporturi din Slovacia şi a fost repartizată în serviciul de la Kanada de către Kommandofuhrerul sectorului, Franz Wunsch (Dahler în roman), unde a lucrat până la eliberare, în ianuarie 1945. împrejurările în care cei doi s-au întâlnit sunt conforme cu realitatea; ea era programată să moară a doua zi şi doar faptul că i s-a spus să cânte de ziua lui Franz Dahler i-a salvat viaţa. Acesta a rămas atât de impresionat de cântecul ei, încât a ordonat să fie imediat scoasă de pe lista de selecţii şi repartizată în echipa lui. Următoarele etape ale relaţiei lor (bileţelul pe care i l-a dat şi pe care ea l-a distrus; scena în care ea refuză să-i facă manichiura, iar el ameninţă să o împuşte; faptul că a salvat-o pe Rozinka, sora Helenei, din camera de gazare; faptul că a ascuns-o pe Helena, bolnavă de tifos, în clădirea de la Kanada şi a îngrijit-o până când s-a făcut bine; pachetele pe care i le trimitea pe ascuns, cu ajutorul gardienilor binevoitori şi al băieţilor *Pipei;* arestarea lui Franz şi a Helenei, după ce cineva i-a pârât Gestapoului din lagăr; ultima scenă în care le dă ghete groase ei şi surorii ei şi le spune cum să ajungă la mama lui, în Austria) sunt bazate pe interviurile şi mărturiile date de Franz şi Helena canalului BBC şi în timpul procesului lui Franz. Povestea vieţii lui Franz, serviciul pe front şi transferul la Auschwitz după ce a fost rănit sunt, de asemenea, bazate pe fapte reale. Povestea lor se regăseşte atât în studiul lui H. Langbein, „People in Auschwitz”, cât şi în cel al lui L. Rees, „Auschwitz: New History”.

Pentru mine, Holocaustul este un subiect extrem de sensibil, aşa că am încercat să respect cât mai mult realitatea şi să folosesc licenţe artistice doar

acolo unde nu aveam mărturii ale supravieţuitorilor şi a trebuit să-mi folosesc imaginaţia ca să acopăr informaţiile care lipsesc. Datele evenimentelor, majoritatea figurilor istorice, ierarhia complexă a lagărului şi funcţionarea diverselor servicii de muncă sunt conforme cu realitatea, iar descrierea lor se bazează pe memoriile supravieţuitorilor şi pe studii istorice.

Procedura Tribunalului de Denazificare (structura, membri, istoria şi contextul) este, de asemenea, bazată pe fapte istorice. Programul în sine era extrem de complex şi a suferit numeroase modificări de-a lungul anilor. La finalul anului 1946 şi începutul anului 1947, tribunalele germane începeau să înlocuiască tribunalele militare americane, americanii fiind din momentul acela doar observatori. Dosarele erau atât de numeroase, încât mulţi prizonieri de război şi foşti nazişti au scăpat fără a fi puşi sub acuzare, doar cu restricţii minore de natură profesională (o perioadă de timp, nu aveau voie să deţină funcţii publice, în educaţie sau presă). Puteţi citi mai multe despre program şi cum decurgea un proces de denazificare în studiul lui Spayd şi Insanally, „Bayerliein: The Denazification Trial of Rommel’s Chief-of-Staff, and Panzer Lehr Division Commander Generalleutnant Fritz Bayerlein”, şi studiul lui F. Taylor, „Exorcising Hitler”.

Majoritatea figurilor istorice menţionate în roman sunt inspirate din supravieţuitori de la Auschwitz şi personalul SS de acolo. R. Hoss, considerat adevăratul comandant al Auschwitz-ului, în ciuda discontinuităţii în serviciu, a fost într- adevăr înlăturat din funcţie în perioada anchetei cu privire la corupţia din lagăr (condusă de doctorul Konrad Morgan şi personalul său, în 1943, aşa cum este descrisă în roman) şi înlocuit cu comandantul

Liebehenschel. Personalitatea lui Leibehenschel si

>

schimbările pe care le-a adus (este adevărat că a făcut un tur al lagărului imediat după numire, a vorbit cu deţinuţii, a interzis deţinuţilor supra-veghetori – Kapo – şi ofiţerilor să agreseze deţinuţii,

a eliminat aşa-numitele „celule înguste”, folosite de Gestapoul din lagăr sub conducerea lui Hoss, şi a introdus un sistem de recompense pentru deţinuţi) sunt descrise conform memoriilor supravieţuitorilor. H. Langbein, fost prizonier politic austriac la Auschwitz şi istoric, a dedicat un întreg capitol comparaţiei între cei doi comandanţi. Atât Hoss, cât şi Liebehenschel au fost judecaţi la Cracovia după război şi condamnaţi la moarte prin spânzurătoare pentru crime împotriva umanităţii. Personalitatea lui Hoss este inspirată şi din ce am citit despre el în memoriile pe care le-a scris în timpul detenţiei, „Death Dealer”.

Colegul lui Franz, Oskar Groning (i-am păstrat numele neschimbat), a fost într-adevăr contabilul serviciului Kanada până în 1944, când i s-a aprobat cererea de transfer pe front. A venit la Auschwitz în 1942 şi, după ce a văzut cu ochii lui atrocităţile de acolo, a cerut imediat să fie transferat pe front, dar nu a primit aprobare. Este adevărat că lucra mai mult în biroul său şi nu a fost acuzat de nici un fel de agresiune împotriva deţinuţilor, dar a fost judecat pentru complicitate la crimă în septembrie 2014, găsit vinovat de înlesnire a crimelor în masă şi condamnat la patru ani de închisoare. A murit pe 9 martie 2018, înainte de a-şi începe executarea sentinţei. A acordat multe interviuri canalului BBC, multe dintre ele fiind transformate în documentare, precum „The Accountant of Auschwitz”, „Auschwitz: the Nazis and the Final Solution” şi „The Last Nazis”.

Gerhard Palitzsch a fost primul Rapportfiihrer de la Auschwitz acuzat că şi-a însuşit bunurile deţinuţilor si că a întretinut relaţii sexuale cu o deţinută non-ariană, în cadrul anchetei din 1943. Ca urmare, a fost transferat la Brno şi

ulterior, în iunie 1944, dat afară din SS. Nu se ştie nimic despre el din acel moment, dar unele voci susţin că ar fi murit în Bătălia de la Budapesta.

Aumeier, Hossler, Moli, Voss, Gorges şi Grabner sunt oameni reali, care au activat în cadrul SS-ului la Auschwitz, în perioada când Helena era

prizonieră acolo. Hössler, poreclit de deţinuţi „Moşe Mincinosul”, era într-adevăr faimos pentru stilul mieros în care îi trata pe nou-veniţi şi minciunile pe care le spunea ca să-i liniştească. Când i-am scris discursurile pentru nou-veniţi, m-am inspirat în mare măsură din memoriile unui supravieţuitor din Sonderkommando, Filip Müller („Eyewitness Auschwitz”), care i-a ascultat personal cuvântările.

Unterscharführer Gorges, care a fost Kommandoführerul Crematoriului V, şi Oberscharführer Voss, comandantul tuturor crematoriilor înainte de a-l înlocui Moli la ordinul lui Floss, chiar înainte de *Aktion*-ul maghiar, sunt de asemenea descrişi aşa cum apar în memoriile lui Müller, „Eyewitness Auschwitz”.

Otto Moll, descris atât de deţinuţi, cât şi de colegii lui drept un torţionar şi un ucigaş brutal, fanatic şi sadic, a fost însărcinat să organizeze acţiunea maghiară de către comandantul Höss, revenit la Auschwitz în mai 1944. Schimbările aduse la nivelul conducerii crematoriilor, săparea gropilor din spatele crematoriilor, paravanele de camuflaj, scena cu cele trei femei executate chiar de el, precum şi înfăţişarea şi caracterul se bazează pe memoriile supravieţuitorilor din Sonderkommando, care au muncit sub conducerea lui. Moli a fost într- adevăr unul dintre puţinii decoraţi de către Himmler însuşi cu Crucea de Fier, pentru servicii deosebite aduse Reichului. A fost judecat la Cracovia şi condamnat la moarte prin spânzurare.

Maximilian Grabner a fost şeful Gestapoului de la Auschwitz, judecat ulterior la Weimar pentru corupţie şi uciderea neautorizată a deţinuţilor la aşa-numitul „Zid negru” – zidul unde mulţi deţinuţi au fost împuşcaţi de plutonul de execuţie, la ordinele lui Grabner.

Acesta era situat lângă Blocul 11, blocul disciplinar. După război, a fost judecat pentru crime împotriva umanităţii, condamnat la moarte şi spânzurat în ianuarie 1948.

În ceea ce-i priveşte pe deţinuţi, o parte dintre ei sunt oameni care au existat cu adevărat (cum ar ii Mala Zimetbaum, care lucra ca interpret şi curier la

Auschwitz, înainte să fugă împreună cu iubitul ei, Edward Galin'ski, precum şi deţinutul cunoscut drept Dayen, însărcinat cu arderea cărţilor şi actelor rămase în urma nou-veniţilor), în timp ce alţii sunt personaje fictive inspirate de oameni reali. De pildă, doctorul slovac care a ajutat-o pe Helena. Acesta este inspirat de doctorul Miklós Nyiszli, care a lucrat ca patolog deţinut, în subordinea doctorului Mengele. Locuinţa şi responsabilităţile sale sunt inspirate din memoriile doctorului Nyiszli, „Auschwitz: A Doctor's Eyewitness Account”.

Serviciul de la Kanada, structura, organizarea şi atribuţiile sunt descrise după memoriile supravieţuitorilor. Era considerat drept cel mai râvnit serviciu pentru că deţinuţii aveau condiţii de viată suportabile (locuiau chiar în complex şi puteau avea saltele, perne, cearşafuri etc. în baracă), aveau voie să se spele în duşurile instalate lângă depozit, puteau să-şi păstreze părul neras şi să poarte haine civile. Lucrau laolaltă bărbaţi şi femei, sub supravegherea gardienilor, ceea ce nu se întâmpla în lagărul normal de la Birkenau, unde deţinuţii erau separaţi după gen, iar femeile din lagărul de femei erau supravegheate de gardience (majoritatea acestora au început să sosească în primăvara anului 1942, odată cu primele transporturi de femei din Slovacia). Ideea de a numi deţinute germane antisociale (majoritatea prostituate) în funcţia de Kapo i-a aparţinut lui Himmler, care i-a ordonat lui Höss să implementeze măsura de îndată. Maria Krupp este imaginea colectivă a unui astfel de Kapo. Majoritatea celor care lucrau în Kommandóul de la Kanada, sub conducerea lui Franz Wunsch (Dahler), erau femei.

Sonderkommandoul (deţinuţii care lucrau în camerele de gazare, în crematorii şi la gropile de incinerare) era considerat de asemenea un

serviciu de „elită”, pentru că şi ei, ca şi deţinuţii de la Kanada, beneficiau de o serie de privilegii. Şi ei locuiau în spaţii separate de restul deţinuţilor şi li se interzicea mai mult sau mai puţin să interacţioneze cu aceştia, întrucât SS-ul nu dorea ca detaliile

operaţiunilor de la crematorii să ajungă la urechile populaţiei generale a lagărului. Şi ei aveau paturi confortabile, mâncare şi băutură din belşug în spaţiul de locuit (şeful de lagăr Aumeier îi descria ulterior pe membrii Sonderkommandoului ca fiind „deţinuţi evrei voinici si bine hrăniţi”; Tadeusz Joachimowski, funcţionar de apel într-un sector de la Birkenau, a oferit următoarea descriere: „Când m-am dus la Blocul 3 si-am intrat în camera >
ocupată de responsabilul de bloc şi de Kapo, am văzut o masă mare, acoperită cu o faţă albă de in, la care stăteau vreo douăzeci de evrei din Sonderkommando. Karl Seefeld a întins platouri cu şuncă, cârnaţi şi peşte şi alte mâncăruri, iar toţi cei aflaţi la masă s-au ospătat pe cinste. La desert, au primit ciocolată şi diverse fructe” – H. Langbein, „People in Auschwitz”) şi aveau voie să poarte sacouri civile şi, uneori, chiar pantaloni civili. Gardienii SS treceau cu vederea faptul că furau mâncare, alcool şi chiar obiecte de valoare de la deţinuţii morţi şi din Kanada, din simplul motiv că nimeni altcineva nu voia să desfăşoare acea muncă şi, prin urmare, considerau că trebuie recompensaţi cumva pentru ororile la care erau expuşi prin prisma profesiei. Diferenţa dintre Kanada şi Sonderkommando consta în faptul că acesta din urmă era rapid lichidat o dată la patru sau cinci luni, cu excepţia câtorva membri, apoi se forma o nouă echipă, astfel încât martorii să nu rămână în viaţă prea mult timp.

Descrierea celor cinci crematorii este bazată tot pe mărturiile supravieţuitorilor şi surse istorice. Crematoriul I, ale cărui ziduri se surpau frecvent, motiv pentru care cadavrele au fost iniţial arse pe câmpul din spatele Buncărelor 1 şi 2 (care serveau drept camere de gazare), poreclite Căsuţa Roşie şi Căsuţa Albă, era

amplasat în Auschwitz; Crematoriile II, III, IV şi V au fost construite mai târziu, la Birkenau. Acestea includeau instalaţiile de incinerare, sala de gazare, locuinţele Sonderkommandoului şi biroul Kommandofuhrerului şi au devenit principalele centre de exterminare în 1943. Buncărele 1 şi 2 erau

foste ferme transformate în camere de gazare înainte de construirea celor patru crematorii; erau mult mai neîncăpătoare şi aveau un vestiar foarte mic şi trape în tavanul camerei de gazare prin care sanitarii SS aruncau gazul înăuntru. Noile crematorii erau mult mai complexe, aveau vestiare mai mari, cu semne în diverse limbi, ca să-i liniştească pe nou-veniţi şi să-i convingă că era un duş normal. în interiorul camerei de gazare, aveau „coloane pentru gaz" speciale, prin care sanitarul SS cobora cutiile cu Zyklon B. De asemenea, aveau lifturi, ca să transporte mai repede cadavrele de la subsol la crematoriul de la etaj. Puteţi citi mai multe în memoriile lui F. Muller, „Eyewitness Auschwitz", care includ şi planurile detaliate ale acestora.

Camioane cu însemnele Crucii Roşii erau folosite pentru a transporta gazul la buncăre şi deţinuţii respinşi la selecţie. Membrii Sonderkommandoului trebuiau, de asemenea, să radă părul de pe capetele cadavrelor şi să le extragă dinţii de aur, care erau ulterior topiţi în lingouri de aur şi trimise la Reichsbank. Părul ar fi fost folosit pentru şosetele şi curelele militarilor din Kriegsmarine, şoşoni de pâslă, umplutura saltelelor şi tapiţerii.

în toamna anului 1942 au trebuit într-adevăr săpate gropi în spatele buncărelor şi arse cadavrele pentru că pământul devenise atât de toxic încât contamina pânza freatică din zonă. Mai târziu, în aceeaşi zonă, gropile au fost folosite la arderea cadavrelor, în timpul aşa-numitei acţiuni maghiare, exact cum este descris în roman.

Mâncarea dată deţinuţilor (inclusiv bromura adăugată în ceai sau cafea), tratamentul lunar de „dezinfecţie" (inclusiv soluţia turnată în părul deţinuţilor), hainele pe care le purtau

deţinuţii (inclusiv diferenţele dintre aşa-zisele „elite” şi deţinuţii normali) se bazează pe memoriile supravieţuitorilor. Puteţi citi mai multe despre acestea în studiul lui H. Langbein, „People in Auschwitz”, şi în memoriile lui R. Gelissen, „Rena’s Promise”.

Asa-numitii *Muselmänner* (deţinuţi scheletici care
> > | > >
păreau să-şi fi pierdut orice dorinţă de viaţă), precum şi scena selecţiei lor de către doctorii SS se bazează pe memoriile lui H. Langbein despre perioada petrecută la Auschwitz.

Orchestra lagărului şi aspectul membrilor acesteia se bazează pe mărturiile supravieţuitorilor.

Martorii lui Iehova si refuzul lor de a mânui orice
>
formă de armă sunt inspirate din fapte reale, precum şi aşa-numiţii *Pipei* sau „domnişori” şi „relaţia” (impropriu numită astfel) lor cu acei Kapo homosexuali.

Deţinuţii au putut intr-adevăr să primească pachete de la Crucea Roşie (aşa cum menţionează Helena) începând din toamna anului 1942. Mai întâi arienilor, apoi deţinuţilor evrei li s-a permis să primească pachete de la Crucea Roşie şi de la familii, dar acestea erau deschise la poşta lagărului, iar din ele erau extrase diverse lucruri înainte de a fi predate deţinuţilor. Deţinuţii aveau voie (ba chiar erau obligaţi) să le scrie vederi rudelor şi prietenilor; cel mai probabil pentru ca gardienii SS să aibă şi mai mult de câştigat când deţinuţii cereau să le fie trimis un pachet pe numele lor sau, dintr-un motiv mai sinistru, să-şi convingă familiile să vină la Auschwitz de bunăvoie. Auschwitz-ul era într-adevăr denumit Waldsee pe vederile din 1944.

O parte a Sonderkommandoului a organizat o revoltă în octombrie 1944, în timpul căreia a aruncat în aer Crematoriul IV şi a ars de viu un gardian SS în cuptor (aşa cum menţionează Franz Dahler în roman); revolta a fost înăbuşită, şi 451 de membri ai Sonderkommandoului au fost împuşcaţi. Filip Müller a avut noroc să scape cu viaţă şi a povestit ulterior evenimentul în memoriile sale.

Fiecare supravieţuitor a perceput Auschwitz-ul diferit, dar toţi au rămas mai mult sau mai puţin traumatizaţi de el. Toţi cei care au avut şansa de a ieşi vii din lagăr au purtat traume psihologice care i- au însoţit toată viaţa. Printre aceste traume, Sindromul Stockholm (încă nedescoperit în 1947,

dar descris mai mult sau mai puţin exact de psihiatrul fictiv, doctorul Hoffman) cu siguranţă a jucat un rol important. Reduşi cu forţa la postura de sclavi, deţinuţii căutau adăpost lângă oricine se afla într-o poziţie de autoritate şi-i putea ajuta în cazul în care viaţa le era în pericol. Era firesc să se lege relaţii între gardian şi prizonierii deznădăjduiţi şi dispuşi să facă orice ca să intre în graţiile acestuia.

Dacă relaţia Helenei cu Franz a fost manifestarea >
Sindromului Stockholm sau ea chiar s-a îndrăgostit, e imposibil de spus. în atmosfera brutală din lagăr, cazul lor este indubitabil o excepţie de la regulă. Cu toate acestea, faptul că un ofiţer SS s-a putut transforma sub influenta iubitei sale dintr-un >
„antisemit convins” (cum îl descria unul dintre supravieţuitori) într-o persoană care a început să ajute deţinuţii şi se ferea prin orice mijloace să mai lucreze pe rampă (scena în care vomită când îi conduce pe oameni la moarte este de asemenea bazată pe mărturia supravieţuitorului Ernst Miiller) este dovada certă că dragostea este întotdeauna mai puternică decât ura şi că, până şi în cele mai cumplite condiţii, o persoană poate suferi transformări fundamentale, dacă alege bunătatea în defavoarea brutalităţii, iar aceasta este mereu o alegere conştientă. Ca scriitoare, preţuiesc cel mai mult aceste poveşti, îndeosebi în ziua de azi, când noi, ca societate, avem nevoie să dăm dovadă de compasiune şi bunătate. Sper că povestea Helenei şi a lui Franz v-a emoţionat la fel de mult pe cât m-a emoţionat pe mine, când am auzit-o prima oară. Vă mulţumesc că aţi citit-o!

Dacă aveţi întrebări sau v-ati dori să cititi mai > > >

multe informaţii, mă puteţi contacta pe Goodreads sau Facebook – îmi face mare plăcere să vă răspund şi să vă sugerez materiale noi pe care să le citiţi.

SCRISOARE DE LA ELLIE

Dragi cititori,

Vă mulţumesc din suflet că ati decis să cititi *Fata în rochie vărgată.* în cazul în care v-a plăcut şi doriţi să fiţi la curent cu ultimele cărţi publicate de mine, nu trebuie decât să vă înregistraţi pe linkul de mai jos. Adresa de e-mail va rămâne confidenţială şi vă puteţi dezabona oricând.

www.bookouture.com/ellie-midwood

Vă mulţumesc că aţi citit povestea acestei femei remarcabile. Sper că v-a plăcut *Fata în rochie vărgată* şi m-aş bucura să scrieţi o recenzie. Mi-ar face mare plăcere să vă aflu opiniile şi ar ajuta cititorii noi să- mi descopere cărţile.

îmi place să comunic cu cititorii mei – mă puteţi contacta pe pagina de Facebook, prin Goodreads sau pe site-ul meu.

Vă mulţumesc,
Ellie

Facebook:
EllieMidwood
www.elliemidwood.com

MULŢUMIRI

în primul rând, vreau să mulţumesc minunatei familii de la Bookouture, care m-a ajutat să aduc la lumină povestea Helenei şi a lui Franz. N-ar fi fost posibil fără ajutorul şi îndrumarea incredibilei mele redactoare, Christina Demosthenous, a cărei perspectivă dă viaţă personajelor mele. Sprijinul şi încurajările ei mă stimulează să lucrez mai mult la romanele mele şi să devin o scriitoare mai bună. Mulţumirile mele se îndreaptă către Kim Nash, Noelle Holten, Ruth Tross şi Peta Nightingale, pentru că m-aţi primit cu braţele deschise în minunata voastră echipă editorială. A fost o imensă plăcere să lucrez cu voi toţi şi abia aştept să creez mai multe proiecte sub îndrumarea voastră.

Mamă, bunico, vă mulţumesc că v-aţi interesat mereu de evoluţia romanului şi m-aţi îmbărbătat de la început până la sfârşit. Sprijinul şi încrederea pe care mi-o acordaţi îmi uşurează enorm munca, întrucât ştiu că mă veţi susţine şi veţi fi mereu admiratoarele mele cele mai înfocate. Vă mulţumesc pentru dragostea pe care mi-o arătaţi. Vă iubesc pe amândouă nespus.

Ronnie, dragostea mea – fără tine, toate acestea n-ar fi fost posibile. De câte ori cunoşti pe cineva, primul lucru pe care-l spui despre mine este: „Logodnica mea e o mare scriitoare, trebuie neapărat să-i căutaţi cărţile”. Te bodogănesc mereu că mă faci să mă simt prost, dar, în sinea mea, mă

bucur că esti atât de mândru de mine. îti

> >

mulţumesc că mă sprijini şi-mi suporţi termenele- limită şi mulţimea de documente pe care ţi le dau să

le studiezi. Esti eroul meu.
>

Mulţumesc în mod special celor mai bune prietene ale mele, Vladlena şi Anastasia, pentru dragostea şi sprijinul lor; tuturor colegilor de breaslă pe care i-am cunoscut prin intermediul Facebook- ului şi care mi-au devenit prieteni apropiaţi -

sunteţi un model pentru mine! Nu ne-am întâlnit niciodată personal, dar vă consider familia mea.

Şi, bineînţeles, mulţumiri cititorilor mei, care au aşteptat răbdători noile apariţii, au sărbătorit alături de mine dezvăluirea coperţii, au citit manuscrisele în faza de prelansare şi mi-au trimis mesaje extraordinare, de genul: „Am stat până la trei dimineaţa, pentru că n-am putut lăsa cartea din mână”, pentru recenziile voastre care mă bucură întotdeauna nespus şi pentru că v-aţi îndrăgostit de personajele mele la fel de mult ca şi mine. Voi sunteţi motivul pentru care scriu. Vă mulţumesc că îmi citiţi poveştile.

Nu în ultimul rând, ţin să le mulţumesc oamenilor neînfricaţi care continuă să mă inspire. Unii dintre ei au supravieţuit Holocaustului, unii au pierit, dar curajul incredibil, tenacitatea şi abnegaţia lor vor trăi de-a pururi în sufletele noastre. Exemplul lor ne va inspira mereu să fim mai buni, să luptăm pentru dreptate, să fim vocea celor care au fost reduşi la tăcere şi să-i protejăm pe cei care nu se pot apăra singuri. Sunteţi adevăraţi eroi. Vă mulţumesc.